ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 74

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΝΒ′ — Ο′
(ΚΕΦ. 7 — 13)

Κείμενον: *Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ*

Μετάφρασις — Σχόλια
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Δ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ
φιλολόγου
Καθηγητοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	11 - 285
Ὁμιλία ΝΒ΄ (Ἰωάν. ζ΄, 44 — η΄, 19)	11 (289)*
Ὁμιλία ΝΓ΄ (Ἰωάν. η΄, 20 - 30)	25 (296)
Ὁμιλία ΝΔ΄ (Ἰωάν. η΄, 31 - 47)	37 (302)
Ὁμιλία ΝΕ΄ (Ἰωάν. η΄, 48 - 59)	52 (311)
Ὁμιλία ΝΣΤ΄ (Ἰωάν. θ΄, 1 - 5)	63 (316)
Ὁμιλία ΝΖ΄ (Ἰωάν. θ΄ 6 - 16)	78 (324)
Ὁμιλία ΝΗ΄ (Ἰωάν. θ΄, 17 - 33)	90 (330)
Ὁμιλία ΝΘ΄ (Ἰωάν. θ΄, 34 — ι΄, 13)	108 (340)
Ὁμιλία Ξ΄ (Ἰωάν. ι΄, 14 - 21)	126 (349)
Ὁμιλία ΞΑ΄ (Ἰωάν. ι΄, 22 - 41)	150 (362)
Ὁμιλία ΞΒ΄ (Ἰωάν. ια΄, 1 - 29)	167 (371)
Ὁμιλία ΞΓ΄ (Ἰωάν. ια΄, 30 - 40)	185 (380)
Ὁμιλία ΞΔ΄ (Ἰωάν. ια΄, 41 - 48)	199 (388)
Ὁμιλία ΞΕ΄ (Ἰωάν. ια΄, 49 — ιβ΄, 8)	217 (397)
Ὁμιλία ΞΣΤ΄ (Ἰωάν. ιβ΄, 9 - 24)	230 (404)
Ὁμιλία ΞΖ΄ (Ἰωάν. ιβ΄, 25 - 34)	243 (411)
Ὁμιλία ΞΗ΄ (Ἰωάν. ιβ΄, 34 - 41)	253 (416)
Ὁμιλία ΞΘ΄ (Ἰωάν. ιβ΄, 42 - 50)	263 (422)
Ὁμιλία Ο΄ (Ἰωάν. ιγ΄, 1 - 11)	274 (427)
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	289 - 433

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ εἶναι οἱ ἀντίστοιχοι τῶν σελίδων τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΝΒ΄ (52)

(Ἰωάν. ζ΄, 44 — η΄, 19)

«Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι· διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται· οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος»[1].

α΄. Τίποτε σαφέστερον δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, τίποτε ἁπλούστερον, ἐὰν δὲν φερώμεθα μὲ κακὴν διάθεσιν· ὅπως βεβαίως τίποτε δυσκολώτερον δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ νὰ δεικνύωμεν δυσμενῆ διάθεσιν. Διότι ἰδού: οἱ μὲν Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐφαίνοντο δῆθεν ὅτι εἶναι σοφώτεροι, συναναστρεφόμενοι πάντοτε τὸν Χριστόν, ἕνεκα κακοῦ σκοποῦ, καὶ ἐνῷ ἔβλεπον θαύματα καὶ ἀνεγίνωσκον τὰς Γραφάς, οὐδεμίαν ὠφέλειαν συναπεκόμισαν, ἀλλὰ ἀπεναντίας ζημίαν· οἱ δὲ ὑπηρέται, ἐνῷ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν τίποτε νὰ εἴπουν ἐκ τούτων, ἀπὸ μίαν μόνον δημοσίαν ὁμιλίαν Του ἐσα-

1. Ἰωάν. 7, 45 - 46.

γηνεύθησαν, καὶ ἐνῷ ἀπῆλθον, διὰ νὰ δέσουν Αὐτόν, ἐπέστρεψαν δέσμιοι τοῦ θαυμασμοῦ δι' Αὐτόν.

Δὲν πρέπει δὲ μόνον τὴν σύνεσιν αὐτῶν νὰ θαυμάσωμεν, δεδομένου ὅτι δὲν ἐχρειάσθησαν θαύματα, ἀλλὰ ἀπὸ μόνην τὴν διδασκαλίαν Του ἠχμαλωτίσθησαν (διότι δὲν εἶπον ὅτι: Οὐδέποτε ἐ θ α υ μ α τ ο ύ ρ γ η σ ε ν ἄνθρωπος οὕτως· ἀλλὰ τί; Οὐδέποτε ἐ λ ά λ η σ ε ν οὕτως ἄνθρωπος)· δὲν πρέπει λοιπὸν τὴν σύνεσιν αὐτῶν μόνον νὰ θαυμάσωμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ θάρρος, διότι τοὺς λόγους τούτους[2] ἔλεγον πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀποστείλει αὐτοὺς (διὰ νὰ συλλάβουν τὸν Ἰησοῦν), δηλαδὴ πρὸς τοὺς Φαρισαίους, πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμουν Αὐτόν, καὶ τὰ πάντα ἔπραττον δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν. Διότι λέγει ὁ Εὐαγγελιστής: «Ἦλθον οἱ ὑπηρέται καὶ λέγουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι· διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν;»[3].

Τὸ ὅτι ἦλθον δὲ ἦτο πολὺ σπουδαιότερον ἀπὸ τὸ νὰ ἔμενον. Διότι τότε μὲν θὰ ἀπηλλάσσοντο ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν αὐτῶν· τώρα δὲ γίνονται κήρυκες τῆς σοφίας τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν δεικνύουν τὸ θάρρος των· καὶ δὲν λέγουν «Οὐκ ἠδυνήθημεν διὰ τὸν ὄχλον», δεδομένου ὅτι ἐπρόσεχον εἰς αὐτόν, ὅπως εἰς προφήτην, ἀλλὰ τί λέγουν; «Οὐδέποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος»[4].

Ἂν καὶ ἠδύναντο βεβαίως νὰ δώσουν ἐκείνην τὴν ἀπάντησιν πρὸς δικαιολογίαν των (δηλαδὴ «Οὐκ ἠδυνήθημεν διὰ τὸν ὄχλον»), ἐν τούτοις ἀποφαίνονται τὴν ὀρθὴν γνώμην των. Διότι ἡ ἀπάντησις αὐτή, ἡ ὁποία ἐδόθη, εἶναι ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον θαυμάζουν Ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ κατηγοροῦν ἐκείνους (τοὺς Φαρισαίους) ὅτι ἔστειλαν αὐτούς, νὰ δέσουν Αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀκούουν· καὶ ὅμως δὲν ἤκουσαν βεβαίως μακρὰν ὁμιλίαν, ἀλλὰ σύντομον· διότι ὅταν ἡ σκέψις εἶναι ἀμερόληπτος, δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη μακρῶν λόγων· τοιαύτη βεβαίως εἶναι ἡ ἀλήθεια[5].

2. Ἰωάν. 7, 46.
3. Ἰωάν. 7, 45.
4. Ἰωάν. 7, 46.

Τί κάμνουν λοιπὸν οἱ Φαρισαῖοι; Ἐνῷ ἔπρεπε νὰ συναισθανθοῦν τὰ λεγόμενα, κάμνουν τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ ἀνταποδίδουν κατηγορίαν εἰς αὐτούς, λέγοντες: «μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε;»[6]. Προσέτι κολακεύουν αὐτούς, καὶ δὲν ὁμιλοῦν μὲ σφοδρότητα, φοβούμενοι μήπως τελείως ἀποσχισθοῦν ἀπὸ αὐτούς, ἀλλὰ δεικνύουν τὴν ὀργήν των καὶ μὲ προσεκτικὴν χρῆσιν ἐκφράσεων ὁμιλοῦν, διότι ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσουν, τί εἶπε, καὶ νὰ θαυμάσουν τὰ λεχθέντα, τοῦτο μὲν δὲν πράττουν (διότι ἐγνώριζον ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ σαγηνευθοῦν), ἀλλὰ ἐκ μιᾶς ἀποδείξεως λίαν ἀνοήτου ὁρμώμενοι διατυπώνουν εἰς αὐτοὺς συλλογισμόν· δηλαδὴ λέγουν «διατί οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν»[7]; Εἰπέ μου, τὴν κατηγορίαν αὐτὴν στρέφεις κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι κατὰ τῶν ἀπιστούντων;

«Ἀλλ' ὁ ὄχλος», λέγει, «ὁ μὴ γιγνώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσιν»[8]. (Αὐτὴ βεβαίως εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα κατηγορία εἰς βάρος σας, ὅτι ὁ μὲν ὄχλος ἐπίστευσε, σεῖς δὲ δὲν ἐπιστεύσατε). Καὶ ὅμως ἐκεῖνοι ἐξετέλουν τὰ καθήκοντα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν τὸν νόμον, πῶς λοιπὸν εἶναι ἐπικατάρατοι; Σεῖς βεβαίως εἶσθε ἐπικατάρατοι, οἱ ὁποῖοι δὲν τηρεῖτε τὸν νόμον· ὄχι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑπακούουν εἰς τὸν νόμον. Δὲν

5. Ἀποφθεγματικοὶ εἶναι οἱ λόγοι οὗτοι: «Ὅταν γὰρ ἡ διάνοια ἀδέκαστος ᾖ, οὐδὲ μακρῶν λόγων δεῖ· τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀλήθεια».
6. Ἰωάν. 7, 47.
7. Ἰωάν. 7, 48.
8. Ἰωάν. 7, 49.

ἔπρεπε δὲ νὰ κατηγοροῦν ἀπὸ τοὺς ἀπιστοῦντας τὸν μὴ πιστευόμενον, (διότι δὲν ἦτο ὀρθὸς τρόπος αὐτὸς) ἐφ᾽ ὅσον καὶ σεῖς δὲν ἐπιστεύσατε εἰς τὸν Θεόν, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος: «Τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; Μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσει;»[9]. Διότι καὶ οἱ προφῆται κατηγόρουν αὐτοὺς πάντοτε λέγοντες: «Ἀκούσατε ἄρχοντες Σοδόμων»[10] καί: «Οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσι»[11]. Καὶ πάλιν: «οὐχ ὑμῶν ἔστι γνῶναι τὸ κρῖμα;»[12] καὶ πανταχοῦ σφοδρότερον ἐπιτιμοῦν αὐτούς. Τί λοιπόν; Καὶ τὸν Θεὸν θὰ κατηγορήσῃ κανεὶς διὰ τὰ ἀνωτέρω; Ἀπομάκρυνε μίαν τοιαύτην σκέψιν ἀπὸ τὸν νοῦν σου. Διότι ἐκείνους βαρύνει ἡ κατηγορία. Διότι ποῖον ἄλλο σημεῖον θὰ ἐθεώρει κανεὶς τοῦ ὅτι δὲν γνωρίζετε σεῖς τὸν νόμον, παρὰ τὸ ὅτι δὲν ὑπακούετε;

Ἐπειδὴ δὲ εἶπον «μὴ τῶν ἀρχόντων τις ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν;»[13] καὶ «οἱ μὴ γινώσκοντες τὸν νόμον» (ἐπίστευσαν), ἐν συνεχείᾳ ἐλέγχει αὐτοὺς ὁ Νικόδημος[14], λέγων τὰ ἑξῆς: «Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ᾽ αὐτοῦ πρότερον;»[15]. Δηλαδὴ δεικνύει ὅτι αὐτοὶ οὔτε γνωρίζουν τὸν νόμον, οὔτε ἐφαρμόζουν τὸν νόμον· διότι ἐὰν ἐκεῖνος μὲν διατάσσει νὰ μὴ θανατώσουν κανένα ἄνθρωπον, πρὶν ἀκούσουν αὐτὸν προηγουμένως, αὐτοὶ δέ, πρὶν ἀκούσουν αὐτόν, ἔσπευσαν διὰ νὰ τὸν θανατώσουν, εἶναι παραβάται τοῦ νόμου.

Καὶ ἐπειδὴ εἶπον· «Καὶ οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων ἐ-

9. Ρωμ. 3, 3, 4.
10. Ἡσ. 1, 10.
11. Ἡσ. 1, 23
12. Μιχ. 3, 1.
13. Ἰωάν. 7, 48.
14. Ἰωάν. 3, 1-21, ε Ἰωάν. 7, 50.
15. Ἰωάν. 7, 51.

πίστευσεν εἰς αὐτόν», διὰ τοῦτο σημειώνει ἐπιπροσθέτως ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι ἦτο ὁ Νικόδημος «εἷς ἐξ αὐτῶν»[16], ἀποδεικνύων ὅτι καὶ ἄρχοντες ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· δὲν ἐδείκνυον βεβαίως τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος, ἐγίνοντο ὅμως ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ.

Βλέπε δὲ πῶς καὶ μετὰ πόσης προσοχῆς (εἰς τὰς ἐκφράσεις του) κάμνει τὸν ἔλεγχον· διότι δὲν εἶπε: «Σεῖς θέλετε νὰ θανατώσετε αὐτόν, καὶ ἁπλῶς καταδικάζετε τὸν ἄνθρωπον ὡς ἀπατεῶνα». Ἀλλὰ δὲν εἶπεν οὕτω, ἀλλὰ ὡμίλησε ἠπιώτερον, θέλων νὰ ἀνακόψῃ τὴν ἀπερίγραπτον ὁρμήν των, ὡς καὶ τὴν ἀπερισκεψίαν των καὶ τὴν ἐπιθυμίαν διὰ φόνον. Διὰ τοῦτο στρέφει τὸν λόγον του σύμφωνα μὲ τὸν νόμον λέγων: «Ἐὰν μὴ ἀκούσῃ ἀκριβῶς καὶ γνῷ τί ποιεῖ»[17]. Ὥστε ὑφίσταται ἀνάγκη ὄχι ἁπλῆς ἀκροάσεως, ἀλλὰ συνοδευομένης ὑπὸ ἀκριβείας· διότι τοῦτο σημαίνει «Καὶ γνῷ τί ποιεῖ», τί θέλει, καὶ διὰ τί; καὶ πρὸς τί; μήπως δι᾽ ἀνατροπὴν τῆς πολιτείας; Καὶ ὡς ἐχθρός; Εὑρεθέντες λοιπὸν εἰς ἀμηχανίαν, ὅταν εἶχον εἴπει «Οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν», οὔτε μὲ ὀξύτητα οὔτε μὲ ἠπιότητα ἐφέρθησαν ἀπέναντί του.

β΄. Εἰπέ μου λοιπόν, ποίαν λογικὴν σχέσιν ἔχει, ὅταν ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι «ὁ νόμος ἡμῶν οὐ κρίνει οὐδένα»[18], ἡ ἀπάντησις αὐτῶν: «Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ;»[19]. Διότι, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἔστειλαν ὑπηρέτας πρὸς Αὐτὸν νὰ τὸν καλέσουν ὄχι ἄνευ λόγου, ἢ ὅτι δὲν πρέπει νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλήσῃ, μὲ περισσότερον ἀγροῖκον καὶ περισσότερον ὀργίλον τρόπον διατυπώνουν τὴν ἀντίρρησιν: «Ἐρώτησον καὶ ἴδε,

16. Ἰωάν. 7, 50. «... εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν».
17. Ἰωάν. 7, 51. Τὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγελίου ἔχει ὡς ἑξῆς: «ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ᾽ αὐτοῦ πρότερον».
18. Ἰωάν. 7, 51.
19. Ἰωάν. 7, 52.

ὅτι ἐκ τῆς Γαλιλαίας προφήτης οὐκ ἐγήγερται»[20]. Διότι τί εἶπεν ὁ ἄνθρωπος; Εἶπεν ὅτι εἶναι προφήτης; Εἶπεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ θανατωθῇ ἄκριτος. Αὐτοὶ δὲ κατὰ τρόπον προσβλητικόν, ἀπηύθυνον πρὸς αὐτόν, ὡς μὴ ἔχοντα οὐδεμίαν γνῶσιν περὶ τῶν Γραφῶν, τοὺς λόγους τούτους· ὡς ἐὰν ἔλεγε κανείς: «Ὕπαγε, μάθε»· διότι τοῦτο σημαίνει ἡ φράσις: «Ἐρώτησον καὶ ἴδε». Τί πράττει λοιπὸν ὁ Χριστός; Ἐπειδὴ πάντοτε ἀνέφερον τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὸν προφήτην, θέλων νὰ ἀπαλλάξῃ ὅλους ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνάρμοστον ὑποψίαν, καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶναι εἷς ἐκ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ τοῦ Κόσμου Δεσπότης, λέγει:

«Ἐγώ φῶς εἰμι τοῦ κόσμου»[21]. (Ὄχι τῆς Γαλιλαίας, ὄχι τῆς Παλαιστίνης, οὔτε τῆς Ἰουδαίας). Τί λέγουν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι; «σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής»[22]. Ὁποία ἀνοησία! εἰς τὰς Γραφὰς παρέπεμψεν αὐτοὺς ἑκάστοτε, καὶ αὐτοὶ λέγουν «σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς»[23]. Τί ἐμαρτύρησε δέ; «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[24]. Μέγας εἶναι ὁ λόγος οὗτος, ἀληθῶς μέγας[25]· ἀλλὰ δὲν ἐτάραξεν αὐτοὺς πολύ, ἐφ' ὅσον οὔτε ἐξισώνει τώρα τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸν Πατέρα, οὔτε εἶπεν ὅτι εἶναι Υἱὸς ἐκείνου, οὔτε ὅτι εἶναι Θεός, ἀλλὰ εἶπε τότε ὅτι εἶναι φῶς. Ἤθελον μὲν καὶ αὐτὸν τὸν λόγον νὰ ἀνατρέψουν· καὶ αὐτὸς βεβαίως ὁ λόγος εἶναι πολὺ σπουδαιότερος ἀπὸ τὸν λόγον: «Ὁ ἀκολου-

20. Ἰωάν. 7, 52.
21. Ἰωάν. 8, 12. Τὸ ἀκριβὲς χωρίον ἔχει οὕτως: «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου».
22. Ἰωάν. 8, 13.
23. Ἰωάν. 8, 13.
24. Ἰωάν. 8, 12.
25. «Μ έ γ α τὸ λεχθέν, καὶ ὄντως μ έ γ α». Ἀξιοπαρατήρητον τὸ σχῆμα κύκλου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ θεῖος ἱεράρχης ἐξαίρει τὸν χαρακτηρισμὸν μ έ γ α.

θῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ»[26], λέγει ὁ Ἰησοῦς ἐννοῶν τὸ φῶς καὶ τὴν σκοτίαν ἀπὸ νοητῆς ἀπόψεως· δηλαδὴ λέγων ταῦτα, ἐννοεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν παραμένει εἰς τὴν πλάνην[27].

Ἐδῶ καὶ τὸν Νικόδημον προσελκύει καὶ παρορμᾷ, διότι ἔδειξε μέγα θάρρος καὶ τοὺς ὑπηρέτας ἐπαινεῖ, οἱ ὁποῖοι ἔπραξαν τοῦτο. Διότι τὸ νὰ κράξῃ[28], εἶναι ἴδιον ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ἐνεργήσῃ, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἀκούσουν· συγχρόνως δὲ ὑπαινίσσεται καὶ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι παρασκευάζουν δόλια σχέδια κρυφίως καὶ εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν πλάνην· ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπερισχύσουν τοῦ φωτός.

Καὶ εἰς τὸν Νικόδημον ὑπενθυμίζει τοὺς λόγους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους προηγουμένως ἔλεγε: «Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα»[29]. Διότι, ἐπειδὴ ἔλεγον ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, διὰ τοῦτο λέγει: «Ὁ τὰ φαῦλα πράσσων οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς»[30], ἀποδεικνύων ὅτι τὸ νὰ μὴ ἔλθουν δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἀσθενείας τοῦ φωτός, ἀλλὰ ἐκ τῆς διεστραμμένης γνώμης ἐκείνων.

«Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς;»[31]. Τί εἶπε λοιπὸν Αὐτός; «Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου ἀληθής ἐστιν· ὅτι οἶ-

26. Ἰωάν. 8, 12.
27. Τὸ χωρίον τοῦτο (Ἰωάν. 8, 12) ἀσφαλῶς τὸ γνωρίζουν οἱ τακτικῶς ἐκκλησιαζόμενοι, δεδομένου ὅτι ἀναγράφεται ἐπὶ τῆς βίβλου, τὴν ὁποίαν κρατεῖ ὁ ἐπὶ τοῦ τέμπλου καὶ δεξιὰ τῆς Ὡραίας Πύλης εἰκονιζόμενος Ἰησοῦς.
28. Ἰωάν. 7, 37.
29. Ἰωάν. 3, 20.
30. Ἰωάν. 3, 20.
31. Ἰωάν 8, 13. Οἱ Φαρισαῖοι κρίνοντες μὲ ἀνθρώπινον μέτρον δικαιοσύνης δὲν ἠδύναντο νὰ παραδεχθοῦν ἄνθρωπον μάρτυρα περὶ ἑαυτοῦ. Εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἤρκει ἡ μαρτυρία ἑνός, διὰ τοῦτο ἴσχυεν ἡ ρήτρα TESTIS UNUS, TESTIS NULLUS.

δα πόθεν ἔρχομαι καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι»[32].

Ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον πρῶτος εἶπε, τοῦτο προβάλλουν ἐκεῖνοι ὡς νὰ ἐλέχθη προηγουμένως ὑπ' αὐτῶν. Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; ἀνατρέπων αὐτὴν τὴν ἰδέαν καὶ δεικνύων, ὅτι αὐτὰ τὰ ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ἀναφορικῶς πρὸς τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν εἶχον περὶ αὐτοῦ ἐκεῖνοι, νομίζοντες αὐτὸν ἁπλοῦν, ἄνθρωπον, λέγει: «Καὶ ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου· ὅτι οἶδα, πόθεν ἔρχομαι[32α]». Τί σημαίνει τοῦτο; «Ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰμι, καὶ Θεός, καὶ Υἱὸς Θεοῦ». Ὁ δὲ Θεὸς ὁ ἴδιος εἶναι δι' Ἑαυτὸν ἀξιόπιστος μάρτυς. «Ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε». Δεικνύετε θεληματικῶς κακίαν, λέγει, καί, ἐνῷ γνωρίζετε, προσποιεῖσθε ὅτι δὲν γνωρίζετε· ἀλλὰ ὅλα ἐν γένει τὰ ἐκφράζετε σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν, καὶ δὲν θέλετε νὰ νοήσετε τίποτε πέραν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον φαίνεται (δηλ. τοῦ αἰσθητοῦ). «Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε»[33]. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ ζῇ κανεὶς κατὰ σάρκα (δηλαδὴ τὸ νὰ ζῇ μὲ ἁμαρτωλὸν τρόπον), οὕτω καὶ τὸ νὰ κρίνῃ τις κατὰ σάρκα (δηλαδὴ κατὰ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα), ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ κρίνῃ ἀδίκως.

«Ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα· καὶ ἐὰν κρίνω, ἡ ἐμὴ κρίσις δικαία ἐστίν»[34]. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει περίπου τοῦτο: «ἀδίκως κρίνετε». Καὶ ἐὰν κρίνωμεν ἀδίκως, δύναται νὰ εἴπῃ τις, διατί δὲν ἀπαγγέλλεις κατηγορίαν; διατί δὲν τιμωρεῖς; διατί δὲν κατακρίνεις; Διότι δὲν ἦλθον δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν[35], λέγει. Διότι τοῦτο σημαίνει τὸ «ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα·

32. Ἰωάν. 8, 14.
32α. Ἰωάν. 8, 14.
33. Ἰωάν. 8, 15. Δηλαδὴ κρίνετε σύμφωνα μὲ τὸν αἰσθητὸν κόσμον.
34. Ἰωάν. 8, 15-16.
35. Ἰωάν. 12, 47.

καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις μου ἀληθής ἐστιν»[36]. Διότι, ἐὰν ἤθελον νὰ κρίνω, σεῖς θὰ ἀνήκετε εἰς τοὺς καταδικασμένους.

Καὶ τὰ λέγω αὐτά, λέγει, ὄχι ἐνεργῶν κρίσιν. Δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον δὲν εἶπον: «δὲν ὁμιλῶ ἐνεργῶν κρίσιν, διότι ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐὰν ἔκρινον, δὲν θὰ σᾶς εὕρισκον ἐνόχους (διότι καὶ ἐὰν ἔκρινον, δικαίως θὰ σᾶς κατεδίκαζον), ἀλλὰ τώρα δὲν εἶναι καιρὸς κρίσεως».

Καὶ περὶ μὲν τῆς μελλούσης κρίσεως ἔκαμε ὑπαινιγμόν, ὅταν εἶπε: «Ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με Πατήρ»[37], ἐδῶ δὲ ἔκαμε ὑπαινιγμόν, ὅτι δὲν καταδικάζει αὐτοὺς μόνος Αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατήρ. Ἔπειτα συνεκάλυψε τοῦτο, παραπέμπων εἰς τὴν μαρτυρίαν περὶ αὐτοῦ: «Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστι»[38].

γ'. Τί δύνανται λοιπὸν νὰ εἴπουν ἐδῶ οἱ αἱρετικοί; Κατὰ τί ὑπερτερεῖ τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν λάβωμεν τὸ λεχθὲν ἁπλῶς, ὅπως λέγεται; Διότι ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἔχει ὁρισθῆ αὐτό[39], δηλαδὴ ἐπειδὴ κανεὶς μόνος του δὲν εἶναι ἀξιόπιστος, ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, πῶς δύναται τοῦτο νὰ ἔχῃ λογικὴν βάσιν;

Ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν λοιπὸν ἔχει λεχθῆ τὸ «δύο» ἆρά γε; ἐπειδὴ εἶναι δύο, ἢ ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωποι οἱ ἀκούοντες, ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη τῆς μαρτυρίας τῶν δύο; ἐὰν ἐλέχθη, ἐπειδὴ εἶναι δύο, διατί δὲν κατέφυγεν εἰς τὸν Ἰωάννην, οὔτε εἶπε: «Μαρτυρῶ ἐγὼ περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ Ἰωάννης»; διατί δὲν κατέφυγεν

36. Ἰωάν. 8, 15-16.
37. Ἰωάν. 8' 16.
37. ,Ιωάν. 8. 17.
38. Ἰωάν. 8, 17.
39. Ἰωάν. 8. 17.

εἰς τὸν ἄγγελον; διατί δὲν κατέφυγεν εἰς τοὺς προφήτας; διότι καὶ ἀπείρους ἄλλας μαρτυρίας θὰ εὕρισκε.

Ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ δείξῃ μόνον τοῦτο, ὅτι εἶναι δύο, ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας. Λέγουν εἰς αὐτόν: «Τίς ἐστιν ὁ Πατήρ σου;»[40]. Ἔπειτα λέγει: «Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν Πατέρα μου»[41]. Διότι, ἐπειδή, ἐνῷ ἐγνώριζον, τὸν ἠρώτων ὡς μὴ γνωρίζοντες καὶ ὡς δοκιμάζοντες αὐτόν, οὔτε ἀπαντήσεως ἀξίους δὲν θεωρεῖ αὐτούς. Διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ τοῦ λοιποῦ σαφέστερον καὶ μὲ περισσότερον θάρρος, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν ἐκ τῶν θαυμάτων καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθουν αὐτόν, ἐπειδὴ ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς τῆς Σταυρώσεως.

Λέγει: «Οἶδα πόθεν ἔρχομαι». Τοῦτο δὲν θὰ ἐθορύβει αὐτοὺς πολύ· τὸ ὅτι δὲ προσέθεσε: «Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω»[42] περισσότερον θὰ προεκάλει φόβον εἰς αὐτούς, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν θάνατον.

Διατί δὲ δὲν εἶπεν: «οἶδα, ὅτι Θεός εἰμι», ἀλλά: «οἶδα πόθεν ἔρχομαι;»[43]. Πάντοτε ἀναμιγνύει τὰ ταπεινὰ μὲ τὰ ὑψηλά, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἴδια (τὰ ὑψηλά) περικαλύπτει· διότι, ὅταν εἶπεν «ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ»[44] καὶ ἔδειξε τοῦτο, ἦλθεν εἰς τὰ ταπεινότερα, ὡς ἐὰν ἔλεγε: «Οἶδα παρὰ τίνος ἀπέσταλμαι, καὶ πρὸς τίνα ἀπέρχομαι»· διότι τοιουτοτρόπως δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ φέρουν οὐδεμίαν ἀντίρρησιν ὅταν ἤκουον ὅτι ἐκ μέρους Ἐκείνου ἔχει σταλῆ καὶ πρὸς Ἐκεῖνον θὰ ἀπέλθῃ. Διότι δὲν θὰ ἔλεγον, λέγει, τίποτε ψευδές, ἐφ' ὅσον

40. Ἰωάν. 8, 19.
41. Ἰωάν. 8, 19.
42. Ἰωάν. 8, 14.
43. Ἰωάν. 8, 14.
44. Ἰωάν. 8, 18.

ἀπὸ ἐκεῖ ἔρχομαι καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἀπέρχομαι, δηλαδὴ πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Σεῖς δὲ δὲν γνωρίζετε τὸν Θεόν· διὰ τοῦτο «ὡς ἄνθρωποι κρίνετε»[45] διότι σεῖς, οἱ ὁποῖοι ἠκούσατε τόσα συμπεράσματα καὶ τόσας ἀποδείξεις, ἀκόμη λέγετε: «Οὐκ ἔστιν ἀληθής»[46], καὶ τὸν Μωϋσέα θεωρεῖτε ἀξιόπιστον καὶ ὡς πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λέγει περὶ τῶν ἄλλων καὶ ὡς πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λέγει περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸν δὲ Χριστὸν ὄχι· τοῦτο σημαίνει τὸ νὰ κρίνῃ τις κατὰ σάρκα (δηλαδὴ κατὰ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα).

«Ἐγὼ δὲ οὐ κρίνω οὐδένα»[47]. Καὶ ὅμως λέγει ὅτι «ὁ Πατὴρ οὐ κρίνει οὐδένα»[48]. Πῶς λοιπὸν λέγει ἐδῶ: «Καὶ ἐὰν κρίνω δέ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν, ὅτι οὐκ εἰμὶ μόνος»[49]; Πάλιν ὁμιλεῖ σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν· δηλαδή: «Ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ τοῦ Πατρός ἐστιν· οὐκ ἂν ἄλλως ἔκρινεν ὁ Πατὴρ κρίνων εἰ μὴ ὡς ἐγώ, καὶ οὐκ ἂν ἄλλως ἐγώ, εἰ μὴ ὡς ὁ Πατήρ». Διὰ ποῖον λόγον δὲ ἔκαμε ὑπόμνησιν καὶ περὶ τοῦ Πατρός; Διότι ἐνόμιζον ὅτι δὲν εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Υἱός, ἐὰν δὲν ἐπεκαλεῖτο καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πατρός, ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει, δὲν θὰ εἶχε βάσιν ὁ λόγος· διότι ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν δύο μαρτυροῦν περὶ ξένης ὑποθέσεως, τότε ἡ μαρτυρία εἶναι ἀληθής, (διότι τοῦτο σημαίνει νὰ μαρτυροῦν δύο), εἰ δὲ πρόκειται νὰ μαρτυρήσῃ κανεὶς διὰ τὸν ἑαυτόν του, τότε πλέον δὲν εἶναι δύο.

Βλέπεις ὅτι διὰ τίποτε ἄλλο δὲν εἶπε τοῦτο, παρά, διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸν Ἑαυτόν του ὁμοούσιον, καὶ διὰ τοῦ Ἑαυτοῦ του πάλιν νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην

45. Ἰωάν. 8, 15.
46. Ἰωάν. 8, 13.
47. Ἰωάν. 8, 15.
48. Ἰωάν. 5, 22.
49. Ἰωάν. 8, 16.

ἄλλης μαρτυρίας, καὶ νὰ δείξῃ ὅτι οὐδόλως ὑπολείπεται τοῦ Πατρός; Βλέπε λοιπὸν τὸ κῦρος. «Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με Πατήρ»[50]. Δὲν θὰ ἔθετε δέ τοῦτον τὸν λόγον, ἐὰν ἦτο κατωτέρας οὐσίας.

Τώρα δέ, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἡ προσθήκη αὐτὴ ἔγινε χάριν τοῦ ἀριθμοῦ, παρατήρει ὅτι ἡ ἐξουσία δὲν ἔχει οὐδεμίαν διαφοράν. Μαρτυρεῖ ἄνθρωπος, ὅταν εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ ἀξιόπιστος ὄχι ὅταν ἔχῃ ἀνάγκην μαρτυρίας, καὶ τοῦτο προκειμένου περὶ ξένης ὑποθέσεως· περὶ ἰδίας δὲ ὑποθέσεως, ὅταν ἔχῃ ἀνάγκην τῆς ἐκ μέρους τοῦ ἄλλου μαρτυρίας, δὲν εἶναι πλέον ἀξιόπιστος. Ἐδῶ δὲ καθ' ὁλοκληρίαν συμβαίνει τὸ ἀντίθετον· διότι καὶ μαρτυρῶν περὶ ἰδίας ὑποθέσεως, καὶ λέγων ὅτι τυγχάνει μαρτυρίας ἐκ μέρους ἄλλου, λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος, ἐφ' ὅσον ἐκ πάσης πλευρᾶς ἀποδεικνύει τὸ κῦρος του· διότι, διατί ὅταν εἶπε: «Οὐκ εἰμι μόνος, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με Πατήρ», καὶ τὸ «δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἐστὶν ἀληθὴς»[51] δὲν ἐσταμάτησεν, ἀλλὰ προσέθεσεν:
γαία.

«Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ;»[52]. Δηλαδὴ δεικνύει τὸ κῦρος του. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνέφερε τὸν Ἑαυτόν του. «Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ»[53]. Δεικνύει ἐδῶ καὶ τὸ ὁμότιμον, καὶ ὅτι τίποτε δὲν ὠφελοῦνται, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐνῷ λέγουν ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεὸν Πατέρα, δὲν γνωρίζουν Αὐτόν. Καὶ αἴτιον τούτου, λέγει, ὅτι εἶναι τὸ ὅτι δὲν θέλουν νὰ γνωρίσουν Αὐτόν. Λέγει λοιπὸν ὅτι δέν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσῃ κανεὶς τὸν

50. Ἰωάν. 8, 18.
51. Ἰωάν. 8, 16, 17.
52. Ἰωάν. 8, 18.
53. Ἰωάν. 8, 18.

Πατέρα ἄνευ Αὐτοῦ, ἵνα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἴσως προσελκύσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν περὶ Αὐτοῦ γνῶσιν. Ἐπειδή, ἀφήνοντες Αὐτόν, πάντοτε ἐζήτουν νὰ γνωρίσουν τὸν Πατέρα, λέγει: «Οὐ δύνασθε εἰδέναι τὸν Πατέρα χωρὶς ἐμοῦ»[54]. Ὥστε ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι βλασφημοῦν τὸν Υἱόν, δὲν βλασφημοῦν Αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐγέννησεν Αὐτόν.

δ'. Ἂς ἀποφύγωμεν λοιπὸν αὐτὰ ἡμεῖς καὶ ἂς δοξάσωμεν τὸν Υἱόν. Καὶ βεβαίως, ἐὰν δὲν ἦτο τῆς αὐτῆς φύσεως, δὲν θὰ ἔλεγε τοὺς προαναφερθέντας λόγους· διότι ἐὰν ἐδίδασκε μόνον, ἦτο δὲ ἐξ ἄλλης οὐσίας, θὰ ἦτο δυνατὸν ἀγνοῶν τις Αὐτὸν νὰ γνωρίζῃ τὸν Πατέρα, καὶ πάλιν δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν γνωρίζων τις καθ' ὁλοκληρίαν Αὐτόν, νὰ γνωρίζῃ τὸν Πατέρα, διότι οὔτε ὁ γνωρίζων ἄνθρωπον, γνωρίζει ἄγγελον. «Ναί! εἶναι δυνατόν», δύναται νὰ εἴπῃ τις· διότι καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὴν κτίσιν, γνωρίζει τὸν Θεόν. Οὐδόλως συμβαίνει τοῦτο· διότι πολλοί, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν τὴν κτίσιν, μᾶλλον δὲ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, (διότι βλέπουν αὐτήν), καὶ τὸν Θεὸν δὲν γνωρίζουν.

Ἂς δοξάζωμεν λοιπὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνον μὲ τὴν δόξαν αὐτὴν τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐκφραζομένην διὰ τῶν ἔργων, διότι ἡ πρώτη ἄνευ τῆς δευτέρας οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει. «Ἴδε σύ», λέγει, «Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ καὶ ἐπαναπαύει τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν Θεῷ. Ὁ οὖν διδάσκων τὸν ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ ἐν νόμῳ καυχώμενος διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις;»[55]. Βλέπε μήπως καὶ ἡμεῖς καυχώμενοι διὰ τὴν ὀρθότητα τῆς πίστεως, μὲ τὸ νὰ ἀποδεικνύωμεν ὅτι ἡ ζωή μας δὲν συμβαδίζει μὲ

54. Ματθ. 11, 27.
55. Ρωμ. 2, 17, 21, 23.

τὴν Πίστιν, ἀτιμάζωμεν τὸν Θεόν, συντελοῦντες ὥστε νὰ βλασφημῆται Αὐτός· διότι θέλει τὸν Χριστιανὸν νὰ εἶναι διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, καὶ ζύμη καὶ φῶς καὶ ἅλας. Τί εἶναι δὲ «τὸ φῶς»; Βίος λάμπων, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει τίποτε τὸ σκοτεινόν. Τὸ φῶς δὲν εἶναι χρήσιμον εἰς ἑαυτό, οὔτε τὸ ἅλας, οὔτε ἡ ζύμη, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἄλλους δεικνύουν τὴν ὠφέλειαν. Τοιουτοτρόπως δὲν ζητοῦμεν μόνον τὴν ἰδικήν μας ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἄλλων· διότι τὸ ἅλας, ὅταν δὲν καθιστᾷ κάτι ἁλμυρόν, δὲν εἶναι ἅλας[56]. Ἀλλὰ κάτι ἄλλο ὑπονοεῖται[57]· ὅτι ἐὰν βιώσωμεν ὀρθῶς καὶ ἄλλοι καθ' ὁλοκληρίαν θὰ ἀκολουθήσουν ὀρθὴν πορείαν εἰς τὴν ζωήν των· ἐφ' ὅσον ἡμεῖς δὲν ἀκολουθοῦμεν ὀρθὴν πορείαν, οὔτε καὶ ἄλλους θὰ δυνηθῶμεν νὰ ὠφελήσωμεν.

Τίποτε τὸ ἀνόητον, τίποτε τὸ μαλθακὸν νὰ μὴ ἐπικρατῇ εἰς ἡμᾶς. Διότι τοιαῦτα εἶναι τὰ κοσμικὰ πράγματα· τοιαῦται εἶναι αἱ βιωτικαὶ φροντίδες. Διὰ τοῦτο αἱ παρθένοι ὠνομάσθησαν μωραί, διότι εἶχον ἀσχοληθῆ μὲ ὑποθέσεις ἀνοήτους καὶ κοσμικάς, ἐδῶ μὲν συνέλεγον, δὲν ἀπέθετον δὲ ἐκεῖ, ὅπου ἔπρεπε.

Ὑπάρχει λοιπὸν φόβος, μήπως πάθωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτό· φόβος μήπως ἀπέλθωμεν καὶ ἡμεῖς ἐνδεδυμένοι μὲ ρυπαρὰ ἐνδύματα, ἐκεῖ ὅπου ὅλοι ἔχουν λαμπρὰ καὶ ἔνδοξα· διότι τίποτε περισσότερον ρυπαρὸν δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, τίποτε περισσότερον ἀκάθαρτον. Διὰ τοῦτο ἐξηγῶν τὴν φύσιν αὐτῆς ὁ Προφήτης ἀναφωνεῖ: «Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου»[58].

Καὶ ἐὰν θέλῃς νὰ γνωρίσῃς τὴν δυσωδίαν τῆς ἁμαρτίας, σκέψου αὐτὴν μετὰ τὴν πραγματοποίησιν, ὅ-

56. Ματθ. 5, 13.
57. Δηλαδὴ ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ ἅλατος.
58. Ψαλμ. 37, 6.

ταν ἀπαλλαγῇς τῆς ἐπιθυμίας, ὅταν δὲν σὲ ἐνοχλῇ τὸ πῦρ αὐτῆς πλέον, καὶ τότε θὰ ἴδῃς τί εἶναι ἡ ἁμαρτία[59]. Σκέψου τὸν θυμόν, ὅταν εὑρίσκεσαι εἰς ψυχικὴν ἠρεμίαν· σκέψου τὴν πλεονεξίαν, ὅταν παύσῃς νὰ κατέχεσαι ἀπὸ τὸ πάθος.

Τίποτε ἀσχημότερον, τίποτε βδελυρότερον δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἁρπαγὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν.

Αὐτὰ λέγομεν συνεχῶς, ὄχι ἐπειδὴ θέλομεν νὰ σᾶς ἐνοχλῶμεν, ἀλλὰ νὰ κερδίσωμεν κάτι σπουδαῖον καὶ ἀξιοθαύμαστον· διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν διωρθώθη τὴν πρώτην φοράν, ἴσως τὴν δευτέραν ἀκούσας πραγματοποιήσῃ τοῦτο· καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀντιπαρέρχεται τὴν δευτέραν φοράν, τὴν τρίτην θὰ διορθωθῇ.

Εἴθε νὰ συμβῇ δέ, ὅλοι ἡμεῖς, ἀφοῦ ἀπαλλαγῶμεν πάσης πονηρίας, νὰ ἔχωμεν τὴν εὐωδίαν τοῦ Χριστοῦ, καθ' ὅσον εἰς Αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα μετὰ τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συγχρόνως, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΓ' (53)

(Ἰωάν. η', 20 - 30)

«Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν· οὔπω γὰρ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ»[1].

59. Λίαν διδακτικοὶ οἱ λόγοι οὗτοι: «Καὶ εἰ βούλει μαθεῖν τῆς ἁμαρτίας τὸ δυσῶδες, ἐννόησον αὐτὴν μετὰ τὸ γενέσθαι, ὅταν τῆς ἐπιθυμίας ἀπαλλαγῇς, ὅταν μὴ ἔτι ἐνοχλῇ τὸ πῦρ, καὶ τότε ὄψει τίς ἐστιν ἡ ἁμαρτία».
1. Ἰωάν. 8, 20.

α'. Ὁποία ὑπῆρξεν ἡ Ἰουδαϊκὴ ἀνοησία! Ἐνῷ ἐζήτουν πρὸ τοῦ Πάσχα Αὐτόν, ἔπειτα ἐνῷ εὑρέθη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐνῷ πολλάκις ἐπεχείρησαν νὰ τὸν συλλάβουν καὶ αὐτοπροσώπως καὶ δι' ἄλλων, καὶ δὲν ἠδυνήθησαν, οὔτε τότε ἐξεπλάγησαν διὰ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπέμενον εἰς τὴν κακίαν καὶ δὲν ἀπεῖχον ἀπὸ αὐτήν· διότι, τὸ ὅτι ἐπεχείρουν νὰ συλλάβουν Αὐτόν, τὸ βεβαιοῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγων: «Ταῦτα ἐλάλησεν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν»[2]. Εἰς τὸ ἱερὸν ὡμίλει καὶ εἰς θέσιν διδασκάλου (πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἦτο μᾶλλον ἀρκετόν, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ αὐτούς), καὶ ἔλεγεν αὐτά, διὰ τὰ ὁποῖα δυσηρεστοῦντο, καὶ κατηγόρουν Αὐτόν, ὅτι κάμνει Ἑαυτὸν ἴσον μὲ τὸν Πατέρα· καθ' ὅσον μάλιστα τὸ «δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστι»[3] τοῦτο δεικνύει.

Ἀλλ' ὅμως, «ταῦτα», λέγει, «ἐλάλει ἐν τῷ ἱερῷ» καὶ εἰς θέσιν διδασκάλου, «καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἐπίασεν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ»[4], δηλαδή, διότι δὲν ἦτο ὁ κατάλληλος καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον ἠθέλησε νὰ σταυρωθῇ. Ὥστε καὶ τότε δὲν εἶχε πραγματοποιηθῆ ἔργον τῆς δυνάμεως ἐκείνων, ἀλλὰ τῆς οἰκονομίας Αὐτοῦ· διότι αὐτοὶ καὶ παλαιότερον ἤθελον νὰ συλλάβουν Αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο· δὲν θὰ ἠδύναντο λοιπὸν οὔτε τότε, ἐὰν δὲν τὸ ἐπέτρεπεν Αὐτός.

«Εἶπεν οὖν αὐτοῖς πάλιν ὁ Ἰησοῦς: Ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με»[5]. Διατί λοιπὸν λέγει τοῦτο συνεχῶς; Διότι θέλει νὰ ταράξῃ καὶ νὰ φοβήσῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν· διότι βλέπει πόσον φόβον προεκάλει ὁ λόγος οὗτος· διότι καὶ ἐνῷ ἤθελον νὰ θανατώσουν αὐτόν, διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν, ζητοῦν νὰ μάθουν, ποῦ ὑπάγει· τόσον σπουδαῖα ἐφαντάζοντο ἐκ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς.

2. Ἰωάν. 8, 20.
3. Ἰωάν. 8, 17.
4. Ἰωάν. 8, 20.
5. Ἰωάν. 8, 21.

Καὶ κάτι ἄλλο ἤθελε νὰ διδάξῃ αὐτούς, ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς βίας ἐκείνων, ἀλλὰ ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ὁρίσει αὐτό, καὶ τὴν Ἀνάστασιν εἶχεν ἤδη προδιαγράψει διὰ τῶν λόγων τούτων.

Ἔλεγον λοιπόν· «Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν;»[6]. Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; Θέλων νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ὑποψίαν αὐτῶν, καὶ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ὑποπτεύονται, ἀποτελεῖ ἁμάρτημα[7], λέγει: «Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ»[8]. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει τοῦτο: «Οὐδόλως εἶναι ἀπορίας ἄξιον τὸ ὅτι σεῖς κάμνετε τοιαύτας σκέψεις, ἐφ' ὅσον εἶσθε ἄνθρωποι σαρκικοὶ καὶ δὲν σκέπτεσθε τίποτε πνευματικόν· ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ ἐπιτελέσω τοιαύτην πρᾶξιν»· «ἄνωθεν γάρ εἰμι· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ»[9]. Καὶ πάλιν ἐδῶ τὰς κοσμικὰς καὶ σαρκικὰς σκέψεις ἀναφέρει· ἐκ τούτου δὲ εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ τὸ «ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»[10], δὲν σημαίνει ὅτι δὲν προσέλαβε σάρκα, ἀλλὰ ὅτι εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν πονηρίαν ἐκείνων· διότι καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου[11]· ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνοι εἶχον σάρκα.

Ὅπως λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ: «Οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί»[12], δὲν ἐννοεῖ ὅτι εἴμεθα ἀσώματοι, οὕτω καὶ ὁ Κύριος, ὅταν λέγῃ, ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου, τίποτε ἄλλο δὲν μαρτυρεῖ εἰς αὐτούς, παρὰ καρτερίαν.

6. Ἰωάν. 8, 22.
7. Ἡ αὐτοκτονία καταδικάζεται καὶ ὑπὸ τοῦ **Σωκράτους** (Πλάτωνος Φαίδων Κεφ. 5).
8. Ἰωάν. 8, 23.
9. Ἰωάν. 8, 23.
10. Ἰωάν. 8, 23.
11. Ἰωάν. 15, 19.
12. Ρωμ. 8, 9.

«Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι, ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἀποθανεῖσθε»[13]· διότι, ἐὰν διὰ τοῦτο ἦλθε, διὰ νὰ ἐξαλείψη τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἀποβάλωμεν αὐτήν, παρὰ μόνον διὰ τοῦ βαπτίσματος, εἶναι ἀναπόφευκτον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν πιστεύει, νὰ διατηρῇ εἰς ἑαυτὸν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν θέλει νὰ θανατώση τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς πίστεως καὶ νὰ τὸν θάψη, θὰ ἀποθάνη μαζὶ μὲ αὐτόν, καὶ θὰ ἀπέλθη ἐκεῖ μὲ τὴν προοπτικὴν νὰ δώση λόγον καὶ διὰ τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν· «ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται»[14], ὄχι μόνον ἐπειδὴ δὲν πιστεύει ἀλλὰ καὶ διότι ἀπέρχεται διατηρῶν καὶ τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα.

Ἔλεγον λοιπόν: «Σὺ τίς εἶ;»[15]. Ὁποία ἀνοησία! Μετὰ τόσον χρόνον καὶ ὕστερα ἀπὸ θαύματα καὶ διδασκαλίαν ἐρωτοῦν: «Σὺ τίς εἶ». Τί λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; «Τὴν ἀρχὴν ὅ,τι καὶ λαλῶ ὑμῖν»[16]. Αὐτὸ δέ, τὸ ὁποῖον λέγει σημαίνει τοῦτο περίπου: «Εἶσθε ἀνάξιοι νὰ ἀκούσετε καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς λόγους μου, πολλῷ μᾶλλον καὶ νὰ μάθετε ποῖος εἶμαι· διότι σεῖς πάντοτε ὁμιλεῖτε θέλοντες νὰ μὲ δοκιμάσετε, καὶ χωρὶς νὰ προσέχετε εἰς τοὺς λόγους μου. Καὶ αὐτὰ ὅλα ἠδυνάμην τώρα νὰ τὰ ἐλέγξω (διότι τοῦτο σημαίνει τό: «Πολλὰ ἔχω καὶ λέγειν καὶ κρίνειν»)[17] ὄχι μόνον δὲ νὰ ἐλέγξω, ἀλλὰ καὶ νὰ τιμωρήσω, ἀλλ' Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε, δηλαδὴ ὁ Πατήρ, δὲν θέλει τοῦτο· «οὐ γὰρ ἦλθον κρῖναι τὸν κόσμον, ἀλλὰ σῶσαι τὸν κόσμον[18]· οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον», λέγει, «ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον»[19]. «Ἐὰν λοιπὸν διὰ τοῦτο μὲ ἀπέστειλεν, εἶναι δὲ ἀληθής, εὐλόγως ἐγὼ τώρα κανένα δὲν κρίνω. Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ λέγω διὰ τὴν σωτηρίαν σας, ὄχι δι' ἔλεγχον». Λέγει δὲ αὐτά, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι, ἐνῷ ἀκούει τόσα, δὲν ἀντικρούει αὐτοὺς λόγῳ ἀδυναμίας, ἢ ὅτι δὲν γνωρίζει τὰς σκέψεις αὐτῶν καὶ τοὺς ἐμπαιγμοὺς αὐτῶν.

«Οὐκ ἔγνωσαν δὲ ὅτι τὸν Πατέρα αὐτοῖς λέγει»[20]. Ὁποία ἀνοησία! δὲν ἔπαυε νὰ ὁμιλῇ εἰς αὐτοὺς περὶ τοῦ Πατρός, καὶ αὐτοὶ δὲν κατενόουν τοῦτο.

Ἔπειτα, ἐπειδή, ἐνῷ ἔκαμε πολλὰ θαύματα καὶ ἐδίδαξε, δὲν προσείλκυσεν αὐτούς, τοῦ λοιποῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Σταυροῦ, λέγων: «Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, καὶ ὅτι μετ' ἐμοῦ ἐστιν ὁ πέμψας με, καὶ οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ Πατήρ»[21]. Ἀποδεικνύει, ὅτι δικαίως ἔλεγε: «Εἶμαι ὅ,τι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ συνεχῶς λέγω πρὸς σᾶς»[22].

β'. Εἰς τοιοῦτον σημεῖον δὲν ἐπρόσεχον εἰς τοὺς λόγους. «Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου». Τότε κυρίως σεῖς δὲν περιμένετε νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ ἐμὲ καὶ νὰ μὲ θανατώσετε; Ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι «τότε κυρίως θὰ μάθετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι» καὶ λόγῳ τῶν θαυμάτων, καὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς ἁλώσεως». Διότι ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἀρκετὰ νὰ δείξουν τὴν δύναμιν Αὐτοῦ. Καὶ δὲν εἶπε «Τότε θὰ γνωρίσετε, ποῖος εἶμαι». Διότι,

13. Ἰωάν. 8, 24 (παρηλλαγμένον τὸ χωρίον).
14. Ἰωάν. 3, 18.
15. Ἰωάν. 8, 25.
16. Ἰωάν. 8, 25, δηλαδὴ «εἶμαι ὅ,τι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ συνεχῶς λέγω πρὸς σᾶς».
17. Ἰωάν. 8, 26.

18. Ἰωάν. 12, 47 (παρηλλαγμένον τὸ χωρίον).
19. Ἰωάν. 3, 17 (παρηλλαγμένον τὸ χωρίον).
20. Ἰωάν. 8, 27.
21. Ἰωάν. 8, 28-29. Μεγίστη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ χωρίου, ὡς ἀναφέρεται, καὶ τοῦ αὐθεντικοῦ κειμένου.
22. Ἰωάν. 8, 25.

λέγει, ὅταν ἴδετε, ὅτι τίποτε δὲν θὰ πάθω ἀπὸ τὸν θάνατον «τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι»[23]. Δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος πάντα φέρω καὶ ὁδηγῶ, καὶ ὄχι ἀντίθετος πρὸς Ἐκεῖνον. Διὰ τοῦτο λοιπὸν προσέθεσε: «Καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ οὐδέν»[24]· διότι καὶ τὰ δύο θὰ γνωρίσετε, καὶ τὴν δύναμίν μου καὶ τὴν συμφωνίαν μου μὲ τὸν Πατέρα· διότι τὸ «ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ οὐδὲν» δεικνύει τὸ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας[25], καὶ τὸ ὅτι τίποτε δὲν λέγει διαφορετικὸν ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ ὁ Πατήρ. Διότι ὅταν ἐκπέσετε ἀπὸ τὴν λατρείαν, ὅταν δὲν ἐπιτραπῇ εἰς σᾶς οὔτε Αὐτὸν νὰ λατρεύετε, ὅπως καὶ πρότερον, τότε θὰ γνωρίσετε ὅτι κάμνει αὐτὰ ὑπερασπίζων ἐμὲ καὶ ὀργιζόμενος κατ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤκουσαν ἐμέ· ὡς νὰ ἔλεγεν: «Ἐὰν βεβαίως ἤμην κάποιος ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ξένος πρὸς Αὐτόν, δὲν θὰ ἐκίνει ἐναντίον σας τόσην ὀργήν».

Τοῦτο καὶ ὁ Ἠσαΐας λέγει: «Δώσει τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ»[26] καὶ ὁ Δαβίδ: «Τότε λαλήσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ»[27], καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος»[28]· καὶ αἱ παραβολαὶ τὸ αὐτὸ δεικνύουν, ὅταν λέγῃ: «Τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις ὁ Κύριος τοῦ ἀμπελῶνος ἐκείνου; Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς»[29].

Βλέπεις ὅτι πανταχοῦ, ἐπειδὴ οὐδόλως μέχρι τότε πιστεύεται, ὁμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Διότι ἐὰν αὐτοὺς καταστρέφῃ, ὅπως καὶ θὰ τοὺς καταστρέψῃ βε-

---

23. Ἰωάν. 8, 28.
24. Ἰωάν. 8, 28. Τὸ αὐθεντικὸν κείμενον ἀντὶ τοῦ «λαλῶ» ἔχει «ποιῶ».
25. Δηλαδὴ τὸ ὅτι εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα.
26. Ἠσ. 53, 9.
27. Ψαλμ. 2, 5.
28. Ματθ. 23, 38.
29. Ματθ. 21, 40-41.

βαίως (διότι λέγει: «φέρετε αὐτοὺς ὧδε τοὺς μὴ θέλοντάς με βασιλεῦσαι, καὶ κατασφάξατε»[30], διὰ ποῖον λόγον δὲν λέγει ὅτι εἶναι ἰδικόν του ἔργον, ἀλλὰ εἶναι τοῦ Πατρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γίνεται; Διότι προσαρμόζει τὴν διδασκαλίαν του εἰς τὴν μικρὰν ἱκανότητα ἐκείνων (ὡς πρὸς τὸ νὰ κατανοοῦν τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας), καὶ διότι συγχρόνως τιμᾷ τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε: «ἀφίημι τὸν οἶκον ὑμῶν ἔρημον» ἀλλὰ «ἀ φ ί ε τ α ι»· διότι τοῦτο μὲν τὸ ἐξέφρασεν ἀπροσώπως, διὰ δὲ τῶν λόγων: «Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα ὑμῶν καὶ οὐκ ἠθελήσατε;»[31], κατόπιν δὲ τῆς προσθήκης ὅτι «ἀ φ ί ε τ α ι»[32] δεικνύει ὅτι ὁ ἴδιος ἡτοίμαζε τὴν ἐρήμωσιν. Διότι λέγει: ἐπειδὴ εὐεργετούμενοι καὶ θεραπευόμενοι δὲν ἠθελήσατε νὰ ἀποκτήσετε γνῶσιν, τιμωρούμενοι θὰ γνωρίσετε ποῖος εἶμαι ἐγώ.

«Καὶ μετ' ἐμοῦ ἐστιν ὁ Πατήρ»[33]. Δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι τὸ «ὁ πέμψας με»[34] ἐκφράζει κατωτερότητα Αὐτοῦ, λέγει: «Μετ' ἐμοῦ ἐστι»· ἡ μὲν πρώτη ἔκφρασις δεικνύει τὴν θείαν οἰκονομίαν, ἡ δὲ δευτέρα τὴν θεότητα (τοῦ Χριστοῦ).

«Καὶ οὐκ ἀφῆκέ με μόνον, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε»[35]. Πάλιν τὸν λόγον του κατεβίβασεν εἰς ταπεινοτέρας ἐκφράσεις[36], ἀσχολούμενος συνεχῶς μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγον, ὅτι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι δὲν φυλάσσει τὸ Σάββατον· ὡς πρὸς τοῦτο λέγει:

---

30. Λουκ. 19, 27.
31. Λουκ. 13, 34.
32. Λουκ. 13, 35.
33. Ἰωάν. 8, 29.
34. Ἰωάν. 8, 29.
35. Ἰωάν. 8, 29.
36. Δηλαδὴ ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ γίνωνται κατανοηταὶ ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν ὑψηλὰς ἐννοίας.

«Τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῷ πάντοτε», δεικνύων ὅτι καὶ ἡ κατάλυσις τοῦ Σαββάτου εἶναι ἀρεστὴ εἰς Αὐτόν.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ σταυρωθῇ λέγει: «Δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου;»[37]. Καὶ βεβαίως ὅταν εἶπε μόνον: «Τίνα ζητεῖτε»[38], ἔρριψε τοὺς διώκτας του ὑπτίους. Διατί λοιπὸν δὲν λέγει: «Δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι ὑμᾶς ἀπολέσαι», ἀφοῦ ἀποδείξῃ τοῦτο ἐμπράκτως; Προσαρμόζεται εἰς τὴν ἐλαχίστην ἱκανότητα αὐτῶν· διότι μεγάλην φροντίδα ἐλάμβανεν, ὥστε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τίποτε ἀντίθετον πρὸς τὸν Πατέρα δὲν κάμνει. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον περισσότερον κατανοητὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ὅπως ἀκριβῶς δὲ τὸ «οὐκ ἀφῆκέ με μόνον» ἔχει λεχθῇ, οὕτω καὶ τὸ «ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. Ταῦτα αὐτοῦ λαλήσαντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν»[39]. Ὅταν κατεβίβασε τὸν λόγον του εἰς ταπεινὴν βαθμίδα ἐκφράσεων[40], τότε πολλοὶ ἐπίστευσαν. Ἀκόμη λοιπὸν ἐρωτᾷς διὰ ποῖον λόγον ὁμιλεῖ μὲ ταπεινὰς ἐκφράσεις; Καὶ ὅμως βέβαια, ὁ Εὐαγγελιστὴς ὑπεδήλωσε τοῦτο, ὅταν εἶπεν ὅτι «ταῦτα αὐτοῦ λαλήσαντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν»[41], σχεδὸν κραυγάζων δι' αὐτῶν τῶν γεγονότων τοῦτο: «Νὰ μὴ θορυβηθῇς, ἀκροατά, ἐὰν ἀκούσῃς κάτι ταπεινόν· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μέχρι τότε μετὰ τόσην διδασκαλίαν δὲν εἶχον ἀκόμη πεισθῆ, εὐλόγως ἤκουον διδασκαλίαν μὲ ταπεινότερον τρόπον ἐκφράσεως, διὰ νὰ πεισθοῦν».

37. Ματθ. 26, 53.
38. Ἰωάν. 18, 4.
39 Ἰωάν. 8, 29 - 30.
40 Δηλαδὴ ἐκφράσεων κατανοητῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Πρβλ. τὴν φράσιν: «Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα ανθρωπινώτερον φθέγγεται» (ἥτις μετεφράσθη: Τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον περισσότερον κατανοητὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους).
41. Ἰωάν. 8, 30.

Καὶ τοῦτο λοιπὸν ἀποτελεῖ δικαιολογίαν δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ λεχθοῦν κατὰ ταπεινὸν τρόπον ἐκφράσεως. Ἐπίστευσαν βεβαίως, ἀλλὰ ὄχι ὅπως ἔπρεπε, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, εὐχαριστηθέντες καὶ ἀναπαυθέντες ἐκ τῆς ταπεινῆς ἐκφράσεως τῶν λόγων· διότι τὸ ὅτι δὲν εἶχον τελείαν πίστιν, τὸ ἀποδεικνύει ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐκ τῶν λόγων, ποὺ ἠκολούθησαν κατόπιν, κατὰ τοὺς ὁποίους Αὐτὸν πάλιν ὑβρίζουν. Καὶ ἔδειξεν, ὅτι εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους· ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ»[42], δεικνύων ὅτι μέχρι τότε οὐδόλως παρεδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν του, ἀλλὰ ἐπρόσεχον μόνον εἰς τοὺς λόγους του. Διὰ τοῦτο καὶ σφοδρότερον ὡμίλησε· διότι ἐκεῖ μὲν εἶπεν ἁπλῶς: «Ζητήσετέ με»[43], τώρα δὲ κάτι σπουδαιότερον προσέθεσεν, ὅτι «ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἀποθανεῖσθε»[44]. Καὶ τὸ πῶς θὰ συμβῇ αὐτό, τὸ δεικνύει τὸ ὅτι «δὲν δύνασθε, ἀφοῦ ἔλθετε ἐκεῖ, τοῦ λοιποῦ νὰ μὲ παρακαλέσετε»[45].

«Ταῦτα, ἃ λαλῶ εἰς τὸν κόσμον»[46]. Διὰ τούτων τῶν λόγων ἐδήλωσεν ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ μεταβῇ Αὐτὸς εἰς τὰ Ἔθνη. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγνώρισαν εἰς τὸ ἑξῆς ὅτι πρότερον ὡμίλει εἰς αὐτοὺς διὰ τὸν Πατέρα, πάλιν ὁμιλεῖ περὶ Αὐτοῦ· καὶ τὴν αἰτίαν τῆς χρήσεως ταπεινῶν ἐκφράσεων ἔχει ἐκθέσει ὁ Εὐαγγελιστής.

γ'. Ἂν λοιπὸν τοιουτοτρόπως θέλωμεν τὰς Γραφὰς νὰ ἐρευνῶμεν μὲ ἀκρίβειαν καὶ ὄχι μὲ ἁπλῆν ἀνάγνωσιν, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν σωτηρίαν ἐὰν

42. Ἰωάν. 8, 31.
43. Ἰωάν. 8, 21.
44. Ἰωάν. 8, 24.
45. Πρβλ. Ἰωάν. 8, 21. «ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν».
46 Ἰωάν. 8, 26.

συνεχῶς ἀσχολούμεθα μὲ αὐτάς, θὰ γνωρίσωμεν καὶ τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων καὶ τὴν χρηστότητα τοῦ βίου (τὸν τέλειον βίον). Καὶ ἂν κανεὶς εἶναι πολὺ σκληρός, καὶ ὠμός, καὶ μαλθακός, καὶ ἂν τίποτε δὲν κερδίζῃ κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον, κατὰ τὸν χρόνον βεβαίως τοῦτον θὰ συναποκομίσῃ κέρδος, καὶ θὰ λάβῃ κάποιαν ὠφέλειαν, ἂν καὶ ὄχι τόσην, ὥστε νὰ τὴν αἰσθανθῇ, ἀλλ' ὅμως θὰ λάβῃ αὐτήν· διότι ἐὰν κανεὶς πλησιάζων εἰς παρασκευαστήριον μύρων καὶ καθήμενος πλησίον τοιούτων ἐργαστηρίων, καὶ παρὰ τὴν θέλησίν του δέχεται νέαν ὀσμὴν λόγῳ τῆς εὐωδίας, πολλῷ μᾶλλον ὅταν μεταβαίνῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· διότι ὅπως ἐκ τῆς ἀργίας δημιουργεῖται ἀργία, οὕτω καὶ ἐκ τῆς δραστηριότητος δημιουργεῖται προθυμία. Καὶ ἂν εἶσαι πλήρης μορίων κακῶν, καὶ ἂν εἶσαι ἀκάθαρτος, νὰ μὴ ἀποφύγῃς τὸ νὰ συχνάζῃς ἐκεῖ.

Δύναται νὰ εἴπῃ τις: Διατί νὰ συχνάζω ἐκεῖ, ἐφ' ὅσον, ἐνῷ ἀκούω, δὲν ἐκτελῶ; Δὲν εἶναι μικρὸν τὸ κέρδος νὰ θεωρῇς ἄθλιον[47] τὸν ἑαυτόν σου· δὲν εἶναι ἄχρηστος αὐτὸς ὁ φόβος· δὲν εἶναι εἰς καιρὸν ἀκατάλληλον. Ἐὰν μόνον στενάξῃς μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ἐνῷ ἀκούεις δὲν ἐκτελεῖς, ὁπωσδήποτε κάποτε θὰ φθάσῃς καὶ εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἀκουομένων· διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὅταν κανεὶς ὁμιλῇ μὲ τὸν Θεόν, καὶ ἀκούῃ τὸν Θεὸν νὰ ὁμιλῇ, νὰ μὴ συναποκομίζῃ κέρδος.

Ἀμέσως βεβαίως αἰσθανόμεθα εὐλάβειαν καὶ νίπτομεν τὰς χεῖρας, ὅταν θέλωμεν νὰ λάβωμεν βιβλίον. Βλέπεις πόση εὐλάβεια ἐκδηλώνεται καὶ πρὸ τῆς ἀναγνώσεως; Ἂν λοιπὸν καὶ μὲ ἀκρίβειαν ἀναγνώσωμεν τὸ βιβλίον, πολλὴν ὠφέλειαν θὰ συναποκομίσωμεν· διό-

47. «Ταλανίζω», ρῆμα ἀπαντῶν παρὰ Χρυσοστόμῳ (ἀντιθ. «μακαρίζω»).

τι ἐὰν τὸ βιβλίον δὲν προεκάλει εἰς τὴν ψυχὴν εὐλάβειαν, δὲν θὰ ἐνίπτομεν τὰς χεῖρας· καὶ γυνή, καὶ ἂν εἶναι ἀκάλυπτος, ἀμέσως καλύπτεται μὲ τὸ εἰδικὸν ὕφασμα, δεικνύουσα τὴν ἐσωτερικὴν εὐλάβειαν[48]· καὶ ὁ ἀνήρ, ἐὰν εἶναι κεκαλυμμένος, ἀποκαλύπτει τὴν κεφαλήν. Βλέπεις πῶς τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα καθίσταται κῆρυξ τῆς ἐσωτερικῆς εὐλαβείας;

Ἔπειτα ὅταν καθίσῃ ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἀκούσῃ, πολλάκις στενάζει καὶ καταδικάζει τὴν παροῦσαν ζωήν.

Ἂς προσέχωμεν λοιπὸν εἰς τὰς Γραφάς, ἀγαπητοί, καὶ ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, τὰ Εὐαγγέλια πάντως ἂς γίνωνται εἰς ἡμᾶς ἀντικείμενον μελέτης, καὶ ἂς ἀσχολούμεθα μὲ αὐτά· διότι ἀμέσως, ὅταν ἀνοίξῃς τὸ βιβλίον, θὰ ἴδῃς ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ θὰ ἀκούσῃς[49] ἀμέσως νὰ λέγῃ: «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις ἦν οὕτω. Μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου»[50]. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἀκούει αὐτὰ θὰ ἐπιθυμήσῃ ἀμέσως τὴν παρθενίαν, θὰ θαυμάσῃ τὸν τόκον τῆς Παρθένου, θὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ γήϊνα. Δὲν εἶναι ἀσήμαντα καὶ αὐτά, ὅταν ἴδῃς ἐπίσης τὴν Παρθένον νὰ ἀξιώνεται Πνεύματος Ἁγίου, καὶ τὸν ἄγγελον νὰ συνομιλῇ μὲ Αὐτήν. Καὶ αὐτὰ μὲν θὰ ἐπιτύχῃς μὲ τὴν ἐπιφανειακὴν ἀνάγνωσιν· ἐὰν δὲ ἐπιμείνῃς μέχρι τέλους νὰ ἐξετάσῃς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀμέσως θὰ περιφρονήσῃς ὅλα τὰ τοῦ παρόντος βίου, καὶ ὅλα τὰ ἐδῶ θὰ περιγελάσῃς· καὶ ἂν εἶ-

48. Παρατηρητέον τὸ ἐτυμολογικὸν σχῆμα «τῆς ἔνδοθεν εὐλαβείας τὸ δεῖγμα ἐνδεικνυμένη».
49. Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ ἀλλαχοῦ προκειμένου περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν χρησιμοποιεῖ τὸ ρῆμα ἀναγινώσκω ἀλλὰ ἀκούω, ἐπειδὴ θέλει νὰ τονίσῃ ὅτι ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν εἶναι νεκρὸν γράμμα, ἀλλὰ Ζῶσα Διδασκαλία.
50. Ματθ. 1, 18.

σαι πλούσιος, τίποτε δὲν θὰ θεωρήσῃς τὸν πλοῦτον, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι, ἐνῷ ἦτο ἐκείνη γυνὴ τέκτονος καὶ ἐκ ταπεινοῦ οἴκου κατήγετο, κατέστη Μήτηρ τοῦ Δεσπότου σου· καὶ ἂν εἶσαι πτωχός, δὲν θὰ αἰσχυνθῇς διὰ τὴν πτωχείαν σου, ὅταν μάθῃς ὅτι δὲν ἠσχύνθη διὰ τὴν εὐτελεστάτην οἰκίαν ὁ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου.

Αὐτὰ ὅταν σκεφθῇς, δὲν θὰ κλέψῃς, δὲν θὰ γίνῃς πλεονέκτης, δὲν θὰ λάβῃς σὺ ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἀγαπήσῃς τὴν πτωχείαν καὶ θὰ περιφρονήσῃς τὸν πλοῦτον· ἂν δὲ γίνῃ τοῦτο, θὰ ἀποβάλῃς ὅλα τὰ κακά.

Πάλιν, ὅταν ἴδῃς αὐτὸν νὰ κῆται ἐπὶ τῆς φάτνης, δὲν θὰ φροντίσῃς νὰ θέσῃς εἰς τὸ τέκνον σου χρυσᾶ κοσμήματα, οὔτε εἰς τὴν γυναῖκα νὰ ἑτοιμάσῃς ἀργυροστόλιστον κλίνην.

Ὅταν δὲ δὲν φροντίζῃς δι' αὐτά, οὔτε εἰς ἁρπαγὰς καὶ πλεονεξίας προερχομένας ἐκ τούτων θὰ ἐπιδοθῇς. Πολλὰ καὶ ἄλλα εἶναι δυνατὸν νὰ κερδίσῃς, τὰ ὁποῖα τώρα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφέρωμεν ἓν πρὸς ἕν· θὰ τὰ γνωρίσουν δὲ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν λάβει πεῖραν.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ νὰ ἀποκτήσετε βιβλία, καὶ μετὰ τῶν βιβλίων νὰ κατέχετε τὰ νοήματα, καὶ νὰ τὰ χαράσσετε εἰς τὴν σκέψιν σας· διότι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἐπρόσεχον, διετάσσοντο νὰ κρεμοῦν τὰ βιβλία ἐκ τῶν χειρῶν, ἡμεῖς οὔτε εἰς τὰς χεῖρας, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν τὰ τοποθετοῦμεν, ἐνῷ πρέπει νὰ τὰ ἐντυπώνωμεν εἰς τὴν καρδίαν.

Διότι τοιουτοτρόπως, καθαρίζοντες τὸν παρόντα βίον, θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ συμβῇ ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΔ' (54)

(Ἰωάν. η', 31 - 47)

«Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους· Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μού ἐστε, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς»[1].

Ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα εἰς ἡμᾶς ὑφίσταται ἀνάγκη μεγάλης ὑπομονῆς, ἀγαπητοί· ἡ δὲ ὑπομονὴ ἀποκτᾶται, ὅταν ἔχουν ριζωθῆ τὰ δόγματα βαθέως εἰς τὴν καρδίαν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὴν δρῦν, ἡ ὁποία εἰς τὰ κάτω στρώματα τοῦ ἐδάφους ἀφήνει τὰς ρίζας καὶ περισφίγγεται ἰσχυρῶς, οὐδεὶς ἄνεμος ὅταν ἐνσκήψῃ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποσπάσῃ, οὕτω ἀκριβῶς καὶ τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία ἔχει καθηλωθῆ ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὴν ἐκ τούτου· διότι ἀπὸ τὴν ρίζωσιν ἡ καθήλωσις εἶναι ἰσχυροτέρα. Τοῦτο λοιπὸν ὁ Προφήτης εὔχεται λέγων: «Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου»[2].

Τοιουτοτρόπως καὶ σὺ θὰ καθηλώσῃς τὴν ψυχήν σου καὶ νὰ συνάψῃς αὐτήν, ὡς ἐὰν ἐπιτυγχάνῃς τοῦτα διὰ καρφίου διαπεπερασμένου. Διότι ὅπως αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐφαρμόζουν τοῦτο, εἶναι ἀκαταμάχητοι, οὕτω καὶ οἱ ἀντιθέτως πράττοντες εἶναι εὐκατάβλητοι καὶ

1. Ἰωάν. 8, 31.
2. Ψαλμ. 118, 120.

εὐκόλως καταρρίπτονται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ τότε ἔπασχον οἱ Ἰουδαῖοι· διότι ἐνῷ ἤκουσαν καὶ ἐπίστευσαν, πάλιν παρεξέκλιναν.

Θέλων λοιπὸν ὁ Χριστὸς νὰ καταστήσῃ βαθεῖαν τὴν πίστιν αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐπιφανειακή, κεντρίζει τὴν ψυχὴν αὐτῶν μὲ σφοδροτέρους λόγους· (διότι ἴδιον τῶν πιστευόντων ἦτο καὶ τοὺς ἐλέγχους νὰ ἀνέχωνται, ἐκεῖνοι δὲ ἀμέσως ἐξωργίζοντο). Πῶς δὲ πράττει τοῦτο; Κατ' ἀρχὴν παραγγέλλει: «Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ὄντως μαθηταί μού ἐστε, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς»[3], σχεδὸν[4] τοῦτο λέγων: «Μέλλω βαθεῖαν διδόναι τομήν, ἀλλὰ μὴ σαλεύεσθε». Μᾶλλον δὲ διὰ τούτων τῶν λόγων καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτῶν κατέπαυσε. Εἰπέ μου: ἀπὸ τί θὰ ἐλευθερώσῃ αὐτούς; Ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα.

Τί ἀπήντησαν λοιπὸν οἱ ἀλαζόνες ἐκεῖνοι; «Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε»[5]. Κατέπεσεν ἀμέσως τὸ φρόνημα αὐτῶν· τοῦτο δὲ συνέβη, ἐπειδὴ εἶχον ταραχθῆ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ τοῦ κόσμου.

«Ἐὰν μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ»[6], εἶναι λόγοι Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δεικνύει τὰς ἐνδομύχους σκέψεις των, καὶ γνωρίζει ὅτι ἐπίστευσαν, ἀλλὰ δὲν παρέμειναν ἐν τῇ πίστει. Καὶ μεγάλην ὑπόσχεσιν δίδει, δηλαδὴ νὰ γίνουν μαθηταὶ Αὐτοῦ. Διότι, ἐπειδὴ μερικοὶ ὀλίγον πρὶν εἶχον ἀποχωρήσει, ὑπαινισσόμενος αὐτούς, λέγει: «Ἐὰν μείνητε»· διότι καὶ ἐκεῖνοι ἤκουσαν καὶ ἐπίστευσαν καὶ ἀπεχώρησαν, ἐπειδὴ δὲν εἶχον παραμεί-

3. Ἰωάν. 8, 32.
4. «Μονονουχὶ» συνήθης ἔκφρασις παρὰ Χρυσοστόμῳ, κατὰ μίμησιν ἴσως τοῦ Δημοσθένους (πρβλ. μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιεὶς Α' Ὀλυνθ. 2).
5. Ἰωάν. 8, 33.
6. Ἰωάν. 8, 31.

νει ἐν τῇ πίστει· «Πολλοὶ γὰρ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκ ἔτι μετ' αὐτοῦ παρρησίᾳ περιεπάτουν»[7].

«Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν»[8]· δηλαδὴ ἐμὲ θὰ γνωρίσετε· «ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ ἀλήθεια»[9]. «Τὰ μὲν Ἰουδαϊκὰ πάντα ἀπετέλουν τύπον, τὴν δὲ ἀλήθειαν ἐκ μέρους μου θὰ γνωρίσετε, καὶ θὰ σᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα»· διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγεν εἰς ἐκείνους: «Ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε»[10], οὕτω καὶ εἰς τούτους ἔλεγεν: «Ἐλευθερώσει ὑμᾶς»[11].

Καὶ δὲν εἶπεν: «ἀπαλλάξω ὑμᾶς δουλείας», ἀλλὰ τοῦτο εἰς αὐτοὺς ἀφῆκε νὰ ἐννοήσουν. Τί ἀπήντησαν λοιπὸν ἐκεῖνοι; «Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε»[12]. Καὶ ὅμως, ἐὰν ἔπρεπε νὰ ἀγανακτήσουν, ἦτο ὀρθὸν νὰ ἀγανακτήσουν διὰ τὸν προηγούμενον λόγον: «Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν» καὶ νὰ εἴπουν: «Τί οὖν; νῦν τὴν ἀλήθειαν οὐκ ἴσμεν; ὁ νόμος οὖν ψεῦδος καὶ ἡ γνῶσις ἡ ἡμετέρα;». Ἀλλὰ δὲν ἐνδιεφέροντο διὰ τίποτε ἐκ τούτων, ἀλλὰ πονοῦν διὰ τὰ κοσμικὰ πράγματα καὶ ὑπωπτεύθησαν ὅτι αὐτὰ ἀποτελοῦν δουλείαν. Διότι ὑπάρχουν καὶ τώρα πολλοί, οἱ ὁποῖοι διὰ μὲν πράγματα ἀδιάφορα αἰσχύνονται ὡς καὶ διὰ τὴν δουλείαν αὐτήν, διὰ δὲ τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας δὲν αἰσχύνονται πλέον καὶ θὰ προετίμων μυρίας φορὰς νὰ ἀποκληθοῦν δοῦλοι ὡς πρὸς ἐκείνην τὴν

7. Ἰωάν. 6, 66.
8. Ἰωάν. 8, 32.
9. Ἰωάν. 14, 6.
10. Ἰωάν. 8, 24.
11. Ἰωάν. 8, 32.
12. Ἰωάν. 8, 33.

δουλείαν, παρὰ ὡς πρὸς αὐτὴν ἐδῶ (τὴν κοσμικὴν) μίαν φοράν[13].

Τοιοῦτοι περίπου ἦσαν καὶ ἐκεῖνοι, καὶ δὲν ἐγνώριζον ἄλλην δουλείαν, καὶ λέγουν: «Δούλους ἐκάλεσας τοὺς ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Ἀβραάμ, τοὺς εὐγενεῖς;» τοὺς ὁποίους δὲν ἔπρεπε διὰ τοῦτο νὰ ὀνομάσῃ δούλους, διότι λέγουν: «οὐδέποτε ἐδουλεύσαμεν». Διότι τοιαῦται ἦσαν αἱ καυχησιολογίαι τῶν Ἰουδαίων: «Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν». «Ἰσραηλῖταί ἐσμεν». Οὐδόλως ἐνθυμοῦνται τὰ ἔργα των· διὰ τοῦτο ἀνεφώνησεν ὁ Ἰωάννης λέγων: «Μὴ δόξητε λέγειν ὅτι πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ»[14].

Διατί δὲ δὲν ἤλεγξεν[15] αὐτοὺς ὁ Χριστός; (διότι καὶ πολλάκις ὑπῆρξαν δοῦλοι καὶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίλούς). Διότι οἱ λόγοι Αὐτοῦ δὲν ἐγίνοντο πρὸς ἀντιδικίαν μὲ αὐτούς, ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν, καὶ πρὸς εὐεργεσίαν, καὶ διὰ τοῦτο κατέβαλε φροντίδα. Διότι θὰ ἐμνημόνευε τὰ τετρακόσια ἔτη τῆς δουλείας αὐτῶν· θὰ ἐμνημόνευε τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη· τὰ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν, τὰ ἄλλοτε μὲν εἴκοσι, ἄλλοτε δὲ δύο, ἄλλοτε δὲ ἑπτά· θὰ ἔλεγεν, ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ εἶναι δοῦλοι[16].

Ἀλλὰ δὲν ἐφρόντιζε νὰ ἀποδείξῃ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ὑπῆρξαν δοῦλοι ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὅτι εἶναι δοῦλοι

13. «Καὶ ἕλοιντο ἂν μυριάκις ἐκείνην κληθῆναι δοῦλοι τὴν δουλείαν ἢ ταύτην ἅπαξ». Ἐνταῦθα παρατηρεῖται μίμησις τοῦ ῥήτορος Λυσίου ἐὰν παραβάλῃ τις ἓν χωρίον ἐκ τοῦ «ὑπὲρ ἀδυνάτου» λόγου αὐτοῦ, τὸ ἑξῆς: «δεκάκις ἂν ἕλοιτο χορηγῆσαι μᾶλλον ἢ ἀντιδοῦναι ἅπαξ» (Ὑπὲρ ἀδυν. 9).

14. Ματθ. 3, 9.

15. Δηλαδὴ ἠδύνατο ὁ Κύριος νὰ εἴπῃ: «Οὐδενὶ ἐδουλεύσατε; οὐκ ἐδουλεύσατε Αἰγυπτίοις καὶ Βαβυλωνίοις καὶ ἑτέροις πολλοῖς»;

16. Ἴδε προηγουμ. σημ. ὑπ' ἀριθ. 15. Τὰ 400 ἔτη ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ δουλείαν, τὰ δὲ ἑβδομήκοντα εἰς τὴν Βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν.

τῆς ἁμαρτίας, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ πλέον ἀκαταμάχητος δουλεία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μόνον ὁ Θεὸς δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὡμολόγουν ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔργον Θεοῦ, εἰς τοῦτο φέρει αὐτοὺς καὶ λέγει: «Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας»[17], δεικνύων ὅτι περὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας ὁμιλεῖ, ἀπὸ αὐτῆς τῆς δουλείας.

«Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ· ὁ δὲ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα»[18]. Μὲ ἠρεμίαν καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖον ἀπορρίπτει τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζόμενα, ὑπονοῶν τοὺς προηγουμένους χρόνους. Διότι, διὰ νὰ μὴ ἀνατρέχουν εἰς τὸν νόμον καὶ νὰ μὴ λέγουν: «Θυσίας ἔχομεν ἃς ἐπέταξε Μωϋσῆς· ἐκεῖναι ἡμᾶς ἀπαλλάξαι δύνανται», διὰ τοῦτο προσέθεσεν αὐτοὺς τοὺς λόγους[19].

Διότι ποίαν ἀκολουθίαν θὰ εἶχον τὰ λεχθέντα; «Πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι»[20] καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἱερεῖς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει περὶ τοῦ ἱερέως ὅτι «ὀφείλει, προσφέρειν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καθὼς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν»[21]. Καὶ τοῦτο δεικνύεται διὰ τῆς φράσεως «Ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ». Ἐδῶ δὲ δεικνύει τὴν αὐτὴν τιμὴν Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ τὴν διαφορὰν δούλου καὶ ἐλευθέρου· διότι ἡ παραβολὴ τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ, δηλαδὴ ὅτι δὲν ἔχει ἐξουσίαν ὁ δοῦλος· διότι τοῦτο σημαίνει τὸ «οὐ μένει».

β'. Διατί δέ, ὁμιλῶν περὶ ἁμαρτημάτων, ἔκαμε λόγον περὶ οἰκίας; Διότι ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι, ὅπως εἰς

17. Ἰωάν. 8, 34.

18. Ἰωάν. 8, 35.

19. Ἰωάν. 8, 35.

20. Ρωμ. 3, 23 - 24.

21. Ἑβρ. 5, 3, 2.

τὴν οἰκίαν ὁ δεσπότης, οὕτω καὶ Αὐτὸς ἐξουσιάζει τὰ πάντα. Τὸ δὲ «οὐ μένει» σημαίνει τοῦτο: «Δὲν ἔχει ἐξουσίαν νὰ παρέχῃ δωρεάς, δεδομένου ὅτι δὲν εἶναι οἰκοδεσπότης· ὁ δὲ υἱός εἶναι οἰκοδεσπότης»· διότι τοῦτο σημαίνει ἡ φράσις: «Μένει εἰς τὸν αἰῶνα», — λεγομένη κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, διὰ νὰ μὴ λέγουν: «Σὺ τίς εἶ;»[22]. — «Ἐμά ἐστι πάντα· Υἱὸς γάρ εἰμι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ μένω τοῦ Πατρός», καὶ οἰκίαν ὀνομάζει τὴν ἐξουσίαν· διότι καὶ ἀλλαχοῦ ὀνομάζει οἰκίαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατρός: «ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν»[23]. Διότι, ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι περὶ ἐλευθερίας καὶ δουλείας, εὐλόγως χρησιμοποιεῖ αὐτὴν τὴν μεταφοράν, λέγων ὅτι δὲν εἶχον ἐξουσίαν ἐκεῖνοι ἀφέσεως ἁμαρτιῶν.

«Ἐὰν οὖν ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ»[24]. Εἶδες τὸ ὁμοούσιον Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ πῶς ἀποδεικνύει ὅτι ἔχει τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν μὲ Ἐκεῖνον; «Ἐὰν ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ», οὐδεὶς τοῦ λοιποῦ προβάλλει ἀντίρρησιν, ἀλλὰ βεβαίαν ἔχετε τὴν ἐλευθερίαν· «Θεὸς γὰρ ὁ δικαιῶν· τίς ὁ κατακρίνων;»[25]. Ἐδῶ δεικνύει καὶ τὸν Ἑαυτόν του καθαρὸν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ὑπονοεῖ τὴν κατ' ὄνομα ἐλευθερίαν· διότι αὐτὴν καὶ οἱ ἄνθρωποι δίδουν, ἐκείνην δὲ μόνος ὁ Θεός. Καὶ διὰ τούτου τοῦ λόγου[26] πείθει αὐτοὺς νὰ μὴ αἰσχύνωνται διὰ τὴν δουλείαν αὐτὴν ἐδῶ, ἀλλὰ διὰ τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας. Καὶ θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ἂν καὶ δὲν ἦσαν δοῦλοι, ἐπειδὴ ἀπέκρουσαν ἐκείνην τὴν δουλείαν, περισσότερον ἔχουν καταστῆ δοῦλοι, προσέθεσεν ἀμέσως: «Ὄντως ἐ-

22. Ἰωάν. 8, 25.
23. Ἰωάν. 14, 2.
24. Ἰωάν. 8, 36.
25. Ρωμ. 8, 33-34.
26. Ἰωάν. 8, 36.

λεύθεροι ἔσεσθε»[27]. Διὰ δὲ τῆς προσθήκης δεικνύει ἐπίσης ὅτι αὐτὴ ἡ ἐλευθερία (ἡ ἐδῶ) δὲν εἶναι ἀληθής.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι «ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν» (διότι ἦτο φυσικὸν νὰ εἴπουν τοῦτο), βλέπε πῶς αὐτοὺς εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἔρριψε· ἀφοῦ παραλείπει νὰ ἐλέγξῃ ὅλον τὸν βίον αὐτῶν, τοῦτο μὲ τὸ ὁποῖον ἠσχολοῦντο καὶ τὸ ὁποῖον ἤθελον νὰ κάμουν, φέρει εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει: «Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι»[28]. Μὲ ἠρεμίαν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποβάλλει αὐτοὺς ἐκ τῆς συγγενείας ἐκείνης, διδάσκων νὰ μὴ καυχῶνται δι' αὐτήν· διότι ὅπως ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δουλεία ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ἔργων, οὕτω καὶ ἡ συγγένεια. Καὶ δὲν εἶπεν ἀμέσως: «Οὐκ ἐστε τοῦ Ἀβραάμ, οἱ ἀνδροφόνοι τοῦ δικαίου», ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν συμβιβάζει μὲ αὐτούς, καὶ λέγει: «Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε»[29]· ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ζητεῖται, διὰ τοῦτο καὶ ἐν συνεχείᾳ καθιστᾷ δριμύτερον τὸν λόγον τοῦτον.

Διότι εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅτι ὅταν πρόκειται κάποιος νὰ ἐπιτελέσῃ κάτι σπουδαῖον, μετὰ τὴν πραγματοποίησιν, μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν λόγου ἐπιδεικνύει, δεδομένου ὅτι ἡ μαρτυρία ἡ προερχομένη ἐκ τῶν ἔργων ἀποστομώνει αὐτούς.

«Ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι»[30]. Διατί, δύναται νὰ εἴπῃ τις, δὲν ἐρωτᾷ, ἐὰν δικαίως ζητοῦν νὰ φονεύσουν Αὐτόν; Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως ἡ ὑπόθεσις· διὰ τοῦτο καὶ

27. Ἰωάν. 8, 36.
28. Ἰωάν. 8, 37.
29. Ἰωάν. 8, 37. Λέγων ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος «συντρέχει» ἐννοεῖ ὅτι συμβιβάζει μὲ αὐτοὺς ὡς πρὸς τὸν ἰσχυρισμόν των καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν φράσιν των. Δηλ. ἐκεῖνοι λέγουν:
«Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν», καὶ ὁ Κύριος λέγει: «οἶδα ὅτι Σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε».
30. Ἰωάν. 8, 37.

τὴν αἰτίαν προβάλλει, δηλαδὴ ὅτι «ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν»[31]. Πῶς λοιπὸν λέγει ὅτι ἐπίστευον εἰς Αὐτόν; Ἀλλά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον, μετεβάλλοντο πάλιν. Διὰ τοῦτο καὶ σφοδρῶς ἐπετίμησεν αὐτούς· διότι ἐὰν καυχᾶσθε διὰ τὴν συγγένειαν ἐκείνου (δηλ. τοῦ Ἀβραάμ), πρέπει νὰ δείξετε καὶ τὸν ἀνάλογον τρόπον ζωῆς.

Καὶ δὲν εἶπεν: «οὐ χωρεῖτε τὸν λόγον», ἀλλά: «οὐ χωρεῖ ὁ ἐμὸς λόγος ἐν ὑμῖν»[32], θέλων νὰ δείξῃ τὸ ὕψος τῶν δογμάτων Αὐτοῦ· καὶ ὅμως δὲν ἔπρεπε διὰ τοῦτο νὰ τὸν θανατώσουν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τὸν τιμοῦν καὶ νὰ τὸν λατρεύουν, διὰ νὰ διδαχθοῦν.

Τί λοιπόν, θὰ ἔλεγον, καὶ ἂν σὺ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ λέγῃς; διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «Ἃ ἐγὼ ἑώρακα παρὰ τῷ Πατρί μου, ταῦτα λαλῶ· καὶ ὑμεῖς, ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ποιεῖτε»[33]. Ὅπως, λέγει, ἐγὼ καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους, καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν παρουσιάζω τὸν Πατέρα, οὕτω καὶ σεῖς ἀπὸ τὰ ἔργα· διότι δὲν ἔχω μόνον τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν μὲ τὸν Πατέρα ἀλήθειαν.

Λέγουν εἰς Αὐτόν: «Ἡμεῖς πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· εἰ πατέρα εἴχετε τὸν Ἀβραάμ, τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐποιεῖτε ἄν. Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι»[34]. Συνεχῶς ἐδῶ ἀνακινεῖ τὴν φονικὴν αὐτῶν διάθεσιν καὶ τὸν Ἀβραὰμ ἐνθυμεῖται. Κάμνει δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ θέλει καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν συγγένειαν νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτούς, καὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν περιττὴν καύχησιν αὐτῶν, καὶ νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ μὴ στηρίζουν εἰς ἐκεῖνον τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας, οὔτε εἰς τὴν κατὰ

31. Ἰωάν. 8, 37.
32. Ἰωάν. 8, 37.
33. Ἰωάν. 8, 38 (παρηλλαγμένον τὸ χωρίον).
34. Ἰωάν. 8, 39-40.

φύσιν συγγένειαν, ἀλλὰ εἰς τὴν κατὰ προαίρεσιν· διότι τοῦτο ἦτο κεῖνο, τὸ ὁποῖον ἠμπόδιζεν αὐτοὺς νὰ πλησιάσουν τὸν Χριστόν, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐνόμιζον ὅτι ἤρκει εἰς αὐτοὺς ἡ συγγένεια ἐκείνη διὰ τὴν σωτηρίαν των.

Ποίαν δὲ ἀλήθειαν λέγει; ὅτι εἶναι ἴσος μὲ τὸν Πατέρα· διὰ τοῦτο βεβαίως ἐζήτουν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ θανατώσουν Αὐτόν, καὶ λέγει: «Ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου»[35]. Θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αὐτά, τὰ ὁποῖα λέγει, δὲν εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὸν Πατέρα, πάλιν εἰς Αὐτὸν καταφεύγει.

«Λέγουσιν Αὐτῷ· Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἕνα Πατέρα ἔχομεν, τὸν Θεόν». Τί λέγεις; σεῖς πατέρα τὸν Θεὸν ἔχετε καὶ τὸν Χριστὸν κατηγορεῖτε, ἐπειδὴ λέγει τοῦτο; Βλέπεις ὅτι κατὰ ἐξαιρετικὸν τρόπον ἔλεγεν ὅτι Πατὴρ Αὐτοῦ εἶναι ὁ Θεός;[35a].

γ'. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ Ἀβραάμ, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο τίποτε νὰ εἴπουν, κάτι ἄλλο σοβαρώτερον τολμοῦν ἀναφερόμενοι εἰς τὸν Θεόν· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν τιμὴν ἀποκλείει αὐτούς, λέγων: «Εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ὅτι ἐγὼ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. Διατί οὐκ οἴδατε τὴν λαλιὰν τὴν ἐμήν; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν. Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ»[36].

35. Ἰωάν. 8, 40 (παρηλλαγμένον τὸ χωρίον).
35α. Δεδομένου ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κατ' οὐσίαν Υἱὸς τοῦ Πατρὸς κα ἰοὐχὶ κατὰ χάριν, ὅπως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί.
36. Ἰωάν. 8, 42-44.

Ἀπέκλεισε λοιπὸν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν συγγένειαν τοῦ Ἀβραάμ, καί, ἐπειδὴ ἐτόλμησαν σοβαρώτερα νὰ εἴπουν, τότε ἐν συνεχείᾳ ἐπιφέρει κατ' αὐτῶν τὸ πλῆγμα, λέγων ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἶναι τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ τοῦ διαβόλου, καταφέρων τὸ τραῦμα εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς ἀναισχυντίας αὐτῶν, καὶ δὲν ἀφήνει αὐτὸ ἄνευ μαρτυρίας, ἀλλὰ μὲ ἀποδείξεις αὐτὸ ἐξοπλίζει· διότι τὸ νὰ φονεύῃ κανείς, λέγει, εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς κακίας ἐκείνου.

Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς: «τὰ ἔργα» ἀλλὰ «τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ποιεῖτε», ἀποδεικνύων ὅτι καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ φόνους, καὶ ὅτι ἡ αἰτία ἦτο ὁ φθόνος[37]. Διότι ὁ διάβολος, ἐνῷ δὲν ἠδύνατο καμμίαν κατηγορίαν νὰ διατυπώσῃ κατὰ τοῦ Ἀδάμ, παρὰ μόνον ἐπειδὴ ἐφθόνει αὐτόν, τὸν ἐφόνευσε.

Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὑπαινίσσεται. «Καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκε»· δηλαδὴ εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν δὲν ἔμεινε σταθερός. Διότι ἐπειδὴ συνεχῶς κατηγόρουν Αὐτόν, ὅτι δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, λέγει ὅτι καὶ ὁ ἰσχυρισμός των αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ ἐκεῖ (δηλαδὴ ἀπὸ τὸν διάβολον)· διότι ἐκεῖνος πρῶτος ἐγέννησε τὸ ψεῦδος λέγων: «ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί»[38]. Καὶ αὐτὸς πρῶτος ἔκαμε χρῆσιν αὐτοῦ· διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι δὲν τὸ χρησιμοποιοῦν ὡς ἰδικόν των, ἀλλ' ὡς ξένον, ἐκεῖνος δὲ ὡς ἰδικόν του.

«Ἐγὼ δὲ ὅτι ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι»[39]. Ποία εἶναι ἡ συνέχεια; «Χωρὶς νὰ ἔχετε οὐδεμίαν κα-

37. Ἀξιοπαρατήρητος ἐνταῦθα εἶναι ἡ παρήχησις τῶν γραμμάτων τ, φ καὶ ν:

καὶ αὐτοὶ φόνων ἔχονται
καὶ ὅτι φθόνος ἦν ἡ αἰτία.

38. Γεν. 3, 5.
39. Ἰωάν. 8, 45.

τηγορίαν, θέλετε νὰ μὲ θανατώσετε· διότι, ἐπειδὴ εἶσθε ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, διὰ τοῦτο μὲ διώκετε· ἐὰν δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ αἰτία, διατυπώσατε τὴν κατηγορίαν». Δι' αὐτὸν βεβαίως τὸν λόγον προσέθεσε: «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;»[40]. Καὶ ἔπειτα ἐκεῖνοι λέγουν: «Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα»[41]. Καὶ ὅμως ἐκ πορνείας ἐγεννήθησαν πολλοί· (διότι καὶ μὴ ἐπιτρεπομένας σχέσεις συνῆπτον)· ἀλλ' οὔτε ὡς πρὸς τοῦτο φέρει ἀποδείξεις, ἀλλὰ μὲ ἐκεῖνο[42] ἀσχολεῖται. Δηλαδὴ ἐπειδὴ ἔδειξεν ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ διαβόλου (διότι καὶ ὁ φόνος εἶναι ἔργον διαβολικόν, καὶ τὸ ψεῦδος διαβολικόν· αὐτὰ δὲ καὶ τὰ δύο σεῖς πράττετε), ἐκ τούτων ὅλων ἀποδεικνύει ὅτι τὸ νὰ ἀγαπῶμεν, αὐτὸ εἶναι σημεῖον τοῦ ὅτι προέρχεταί τις ἐκ τοῦ Θεοῦ.

«Διατί οὐκ οἴδατε τὴν λαλιὰν τὴν ἐμήν;»[43]. Διότι, ἐπειδὴ πάντοτε ἠπόρουν, λέγοντες: «Τί ἐστιν, ὅ,τι λέγει· Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;»[44] διὰ τοῦτο λέγει: «Οὐκ οἴδατε τὴν ἐμὴν λαλιάν, ὅτι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε»[45]. Τοῦτο δὲ συμβαίνει εἰς σᾶς, διότι σκέπτεσθε τὰ γήϊνα, καὶ διότι τὰ ἰδικά μου εἶναι πολὺ ἀνώτερα. Ποίαν σημασίαν λοιπὸν ἔχει, ἐὰν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ νὰ μὴ δύνασθε, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ μὴ θέλετε, διότι ἐξεπαιδεύσατε τοὺς ἑαυτούς σας νὰ εἶναι εὐτελεῖς, διότι δὲν σκέπτεσθε τίποτε σπουδαῖον.

Διότι, ἐπειδὴ ἔλεγον ὅτι καταδιώκουν αὐτὸν δει-

40. Ἰωάν. 8, 46.
41. Ἰωάν. 8, 41.
42. Εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· Ἰωάν. 8, 42.
43. Ἰωάν. 8, 43. (Τὸ κείμενον τῆς Κ. Δ. ἀντὶ τοῦ οἴδατε ἔχει τὸ γινώσκετε).
44. Ἰωάν. 7, 36.
45. Ἰωάν. 7, 43-44.

κνύοντες ζῆλον ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο παντοῦ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ νὰ καταδιώκουν Αὐτόν, εἶναι ἔργον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μισοῦν τὸν Θεόν· ἀντιθέτως δέ, λέγει, τὸ νὰ ἀγαποῦν Αὐτὸν εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν τὸν Θεόν.

«Ἕνα Πατέρα ἔχομεν, τὸν Θεόν»[46]. Δι' αὐτὰ καυχῶνται ἐκ τῆς τιμητικῆς ὀνομασίας καὶ ὄχι ἐκ τῶν ἔργων. Ἄρα τὸ ὅτι σεῖς δὲν πιστεύετε δὲν εἶναι ἀπόδειξις, τοῦ ὅτι εἶμαι ξένος πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἡ ἀπιστία εἶναι σημεῖον τοῦ ὅτι δὲν γνωρίζετε σεῖς τὸν Θεόν[47]. Τὸ δὲ αἴτιον προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι θέλετε νὰ ψεύδεσθε καὶ νὰ ἐπιτελῆτε τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου.

Τοῦτο δὲ προκαλεῖ ἡ μικρότης τῆς ψυχῆς, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος: «Ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ἔρις καὶ ζῆλος, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε;»[48]. Διατί δὲ δὲν δύνασθε; «Ὅτι τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν»[49], δι' αὐτὸ φροντίζετε καὶ φιλονικεῖτε.

Βλέπεις ὅτι τὸ «οὐ δύνασθε», τὸ παρουσιάζει ὡς ἰσοδύναμον μὲ τὸ νὰ μὴ θέλουν; Διότι «Ἀβραὰμ τοῦτο οὐκ ἐποίησεν»[50].

Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ ἔργα αὐτοῦ; Ἡ ἡμερότης, ἡ ἐπιείκεια, ἡ ὑπακοή· σεῖς δὲ ἀντίθετον στάσιν τηρεῖτε, διότι εἶσθε σκληροὶ καὶ ὠμοί. Πῶς δὲ ἦλθεν εἰς τὸν

46. Ἰωάν 8, 41.
47. Ἀξιοσημείωτος ἡ ἀντίθεσις:
Οὐκ ἄρα τοῦ ἀλλοτρίου με εἶναι, τὸ μὴ πιστεύειν ὑμᾶς τεκμήριον ἀλλὰ τοῦ ὑμᾶς μὴ εἰδέναι τὸν Θεόν, ἡ ἀπιστία σημεῖον.
Ὅρα ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ἱεράρχης ἔθηκε τὰς λέξεις «τεκμήριον» καὶ «σημεῖον», καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ ῥήτωρ Ἰσοκράτης. Π.χ. Ἀπέσταλκά σοι τόνδε τὸν λόγον,
τεκμήριον μὲν τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐνοίας
σημεῖον δὲ τῆς πρὸς Ἱππόνικον συνηθείας.
(Ἰσοκρ. πρὸς Δημόνικον 2).
48. Α' Κορινθ 3, 3
49. Ἰωάν. 8, 44
50. Ἰωάν. 8, 40.

νοῦν των νὰ καταφύγουν εἰς τὸν Θεόν[51];

Ἀπέδειξεν αὐτοὺς ὡς μὴ ἀνταξίους πρὸς τὸν Ἀβραάμ. Θέλοντες δὲ νὰ ἐκφύγουν ἐκ τῆς εἰς βάρος των ἀποδείξεως ταύτης, προέβησαν εἰς δήλωσιν περὶ ἀνωτέρας καταγωγῆς· διότι, ἐπειδὴ κατηγόρησεν αὐτοὺς διὰ φόνον, ὡς ἐὰν προβάλλουν δικαιολογίαν ὅτι λαμβάνουν ἐκδίκησιν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, λέγουν τοῦτο. Δεικνύει λοιπὸν ὅτι τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀντιτίθενται πρὸς τὸν Θεόν.

Τὸ δὲ «ἐξῆλθον»[52] δεικνύει ὅτι Αὐτὸς ἀπὸ ἐκεῖ κατάγεται. Λέγει δὲ «ἐξῆλθον», ὑπονοῶν τὴν ἄφιξιν Αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ νὰ εἴπουν ὅτι «λέγεις μερικὰ πράγματα παράξενα καὶ νέα», λέγει ὅτι ἔχει ἔλθει ἐκ τοῦ Θεοῦ. Εὐλόγως λοιπὸν δὲν ἀκούετε αὐτοὺς τοὺς λόγους, λέγει, διότι προέρχεσθε ἐκ τοῦ διαβόλου. Διότι, διὰ ποῖον λόγον θέλετε νὰ μὲ θανατώσετε; Ποίαν κατηγορίαν ἔχοντες νὰ προβάλλετε; Ἐὰν δὲν συμβαίνῃ τοῦτο, διατί «οὐ πιστεύετέ μοι;»[53].

Τοιουτοτρόπως λοιπόν, ἀφοῦ ἀπέδειξεν ὅτι αὐτοὶ προέρχονται ἐκ τοῦ διαβόλου ἕνεκα τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ φόνου, ἔδειξεν ὅτι εἶναι καὶ ξένοι πρὸς τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Θεόν, καὶ διότι μισοῦν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκαμεν οὐδεμίαν ἀδικίαν, καὶ διότι δὲν ἤκουον Αὐτοῦ. Καὶ ἀποδεικνύει παντοῦ ὅτι οὔτε ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεὸν ἦτο, οὔτε ἦτο ὁ λόγος αὐτός, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐπίστευον, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευον, διότι ἦσαν ξένοι πρὸς τὸν Θεόν· διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει διαπράξει ἁμάρτημα, ποὺ λέγει ὅτι ἔχει ἔλθει ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ Ἐκεῖνον ἔχει ἀποσταλῆ, ποὺ λέγει τὴν ἀλήθειαν

51. Ἰωάν. 8, 41.
52. Ἰωάν. 8, 42.
53. Ἰωάν. 8, 46.

καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον λέγει αὐτήν, ὥστε ὅλους νὰ τοὺς προσκαλῇ δι' ἔλεγχον πρὸς διαπίστωσιν αὐτῆς, κατόπιν ἐὰν δὲν γίνεται πιστευτός, εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν γίνεται πιστευτός, διότι ἐκεῖνοι εἶναι σαρκικοί· διότι γνωρίζει, ὅτι ἡ εὐτελὴς ψυχὴ διαπράττει ἁμαρτήματα. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν»[54]. Διότι ὅταν κανεὶς δὲν δύναται νὰ περιφρονῇ τὰ ἐπίγεια, πῶς δύναται νὰ δείξῃ καρτερίαν διὰ τὰ ἐπουράνια;

δ'. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἂς πράττωμεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ ἀκολουθήσωμεν ὀρθὴν ὁδὸν εἰς τὸν βίον ἡμῶν, νὰ καταστῇ καθαρὰ ἡ διάνοιά μας, διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ εἰς ἡμᾶς οὐδὲν ρυπαρὸν ἐμπόδιον. Νὰ φωτίσετε δηλαδὴ τοὺς ἑαυτούς σας μὲ φῶς γνώσεως, καὶ νὰ μὴ σπείρετε εἰς ἀκάνθας[55]· διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει ὅτι ἡ πλεονεξία εἶναι κακόν, πότε θὰ γνωρίσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνώτερον; ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὰ ἐδῶ, πότε θὰ προσκολληθῇ εἰς τὰ ἐκεῖ;

Ὡραῖον εἶναι τὸ νὰ ἁρπάζῃ κανείς, ἀλλὰ ὄχι τὰ φθαρτά, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· διότι «βιασταί», λέγει, «ἁρπάζουσιν αὐτήν»[56]. Ἄρα δὲν εἶναι δυνατὸν μὲ ὀκνηρίαν νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτήν, ἀλλὰ μὲ ἐπιμέλειαν.

Τί δὲ σημαίνει: «Βιασταί»; Ὑπάρχει ἀνάγκη πολλῆς βίας (διότι εἶναι στενὴ ἡ ὁδός) καὶ νεανικῆς ψυχῆς καὶ γενναίας. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἁρπάζουν θέλουν ὅλους νὰ τοὺς προλάβουν· δὲν στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τίποτε, οὔτε διὰ καταδίκην, οὔτε διὰ κατηγορίαν, οὔτε διὰ τιμωρίαν, ἀλλ' εἰς ἕνα μόνον σκοπὸν ἀποβλέπουν,

54. Ἑβρ. 5, 11.
55. Ἐντοῦθα ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν παραβολὴν τοῦ σπορέως (Ματθ. 13, 4 - 9).
56. Ματθ. 11, 12.

νὰ λάβουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θέλουν νὰ ἁρπάσουν, καὶ ὅλους τοὺς ἔμπροσθεν αὐτῶν προσπαθοῦν νὰ προσπεράσουν. Ἂς ἁρπάσωμεν λοιπὸν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· διότι ἐδῶ τὸ νὰ ἁρπάσῃς δὲν εἶναι ἀντικείμενον κατηγορίας, ἀλλὰ ἐπαίνου· ἀντικείμενον κατηγορίας δὲ εἶναι τὸ νὰ μὴ ἁρπάσῃς.

Ἐδῶ λοιπὸν ὁ πλοῦτος μας δὲν καθίσταται πρόξενος τῆς ζημίας τοῦ ἄλλου. Ἂς σπεύσωμεν λοιπὸν νὰ ἁρπάσωμεν Αὐτὴν (τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν)· καὶ ἂν μᾶς ἐνοχλῇ ὁ θυμός, καὶ ἂν μᾶς ἐνοχλῇ ἡ ἐπιθυμία, ἂς πιέσωμεν τὴν φύσιν· ἂς γίνωμεν ἡμερώτεροι· ἂς κοπιάσωμεν ὀλίγον, διὰ νὰ ἀναπαυθῶμεν αἰωνίως. Νὰ μὴ ἁρπάσῃς τὸν χρυσόν, ἀλλὰ νὰ ἁρπάσῃς πλοῦτον, ὁ ὁποῖος ἀποδεικνύει ὅτι ὁ χρυσὸς εἶναι βόρβορος[57]. Διότι, εἰπέ μου, ἐὰν εἶχε τεθῆ ἔμπροσθέν σου μόλυβδος καὶ χρυσός, τί θὰ ἥρπαζες; δὲν εἶναι εὔλογον ὅτι θὰ ἥρπαζες τὸν χρυσόν; Ἔπειτα, ἐκεῖ μὲν ὅπου ὁ ἁρπάζων τιμωρεῖται, τιμᾷς τὸ ἀνώτερον, ἐκεῖ δὲ ὅπου ὁ ἁρπάζων τιμᾶται, προδίδεις τὸ ἀνώτερον[58]; Διότι ἐὰν καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς ἐπέκειτο τιμωρία, δὲν θὰ ἤρχεσο πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν πάλιν;

Ἐδῶ δὲ δὲν συμβαίνει τίποτε τοιοῦτον (τιμωρία), ἀλλὰ καὶ μακαρισμὸς ἐπακολουθεῖ.

Δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις: Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἁρπάσω τὴν βασιλείαν; Νὰ ρίψῃς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας σου· διότι ἐφ' ὅσον κατέχεις αὐτά, ἐκεῖνα δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ τὰ ἁρπάσῃς. Διότι φαντάσου ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἔχει τὰς χεῖρας του πλήρεις ἀργύρου· μήπως θὰ δυνηθῇ, ἐφ' ὅσον κρατεῖ τοῦτον, νὰ

57. Ἀποφθεγματικοὶ οἱ λόγοι αὐτοί: «Μὴ ἁρπάσῃς χρυσόν, ἀλλὰ ἅρπασον πλοῦτον, τὸν βόρβορον δεικνύοντα τὸν χρυσόν».
58. Ἴδε τὴν συμμετρικὴν ἀντίθεσιν:
Ἔνθα μὲν ὁ ἁρπάζων κολάζεται, τὸ μεῖζον τιμᾷς
ἔνθα δὲ ὁ ἁρπάζων τιμᾶται, προδίδως τὸ μεῖζον;

ἁρπάση χρυσόν, ἐάν δὲν ρίψη τὸν ἄργυρον καὶ δὲν καταστῇ ἐλεύθερος ἀπὸ αὐτόν;

Διότι ὁ ἁρπάζων πρέπει νὰ εἶναι εὐκίνητος, ὥστε νὰ μὴ κατακρατηθῇ· διότι καὶ τώρα ὑπάρχουν ἀντίπαλοι δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι μᾶς καταδιώκουν, διὰ νὰ μᾶς ἁρπάσουν ἐκεῖνο τὸ ἀγαθόν. Ἀλλὰ ἂς ἀποφύγωμεν αὐτάς, ἂς τὰς ἀποφύγωμεν, χωρὶς νὰ ἀφήσωμεν εἰς αὐτὰς ἀπ' ἔξω οὐδεμίαν λαβήν. Ἂς ἀποκόψωμεν τὰ σχοινία, ἂς ἀπελευθερωθῶμεν ἀπὸ τὰς βιωτικὰς μερίμνας. Ποία εἶναι ἡ ἀνάγκη μεταξωτῶν ἐνδυμάτων; μέχρι πότε θὰ ἐμπλεκώμεθα εἰς αὐτὰ τὰ καταγέλαστα ἀντικείμενα; Μέχρι πότε θὰ κρύπτωμεν τὸν χρυσόν;

Θὰ ἤθελα νὰ παύσω νὰ λέγω αὐτὰ πάντοτε, ἀλλὰ σεῖς δὲν μὲ ἀφήνετε, διότι πάντοτε μοῦ δίδετε ἀφορμὰς καὶ σχετικὰ ζητήματα.

Ἀλλὰ τώρα βέβαια ἂς παύσωμεν, ὥστε, καὶ ἄλλους ἀφοῦ διδάξωμεν διὰ τοῦ βίου, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΕ' (55)

(Ἰωάν. η', 48 - 59)

«Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ· Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης εἶ σύ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν Πατέρα»[1].

1. Ἰωάν. 8, 48 - 49.

α'. Ἀναίσχυντον πρᾶγμα καὶ θρασὺ εἶναι ἡ κακία, καί, ὅταν πρέπει νὰ κρύπτεται, περισσότερον ἐξαγριώνεται, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει συμβῇ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων· διότι, ἐνῷ ἔπρεπε, νὰ αἰσθανθοῦν κατάνυξιν δι' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχον λεχθῇ, ἀφοῦ θαυμάσουν τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν λόγων, ἐν τούτοις ὑβρίζουν, ἀποκαλοῦντες τὸν Ἰησοῦν Σαμαρείτην καὶ λέγοντες ὅτι κατέχεται ὑπὸ δαιμονίου καὶ λέγουν: «Οὐχὶ καλῶς ἐλέγομεν ὅτι Σαμαρείτης εἶ σύ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις;»[2]. Διότι, ὅταν εἴπῃ κάτι ὑψηλόν, θεωρεῖται τοῦτο ὑπὸ λίαν ἀναισθήτων ὅτι εἶναι ἀφροσύνη, ἂν καὶ βεβαίως εἰς οὐδὲν μέρος προηγουμένως εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι ἀπεκάλεσαν τὸν Κύριον Σαμαρείτην, εἶναι ὅμως ἐκ τῶν λόγων τούτων[3] προφανὲς ὅτι πολλάκις ἐλέχθη τοῦτο ὑπ' αὐτῶν.

«Δαιμόνιον ἔχεις», λέγει. (Καὶ ὅμως ποῖος εἶναι ὁ ἔχων δαιμόνιον; ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τιμᾷ τὸν Θεόν, ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑβρίζει τὸν τιμῶντα Αὐτόν;).

Τί ἀπαντᾷ λοιπὸν ὁ Χριστός, αὐτὴ ἡ πραότης, αὐτὴ ἡ ἐπιείκεια; «Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πέμψαντά με»[4]. Ἐκεῖ μέν, ὅπου ἔπρεπε νὰ διδάξῃ αὐτοὺς καὶ νὰ καταρρίψῃ τὴν μεγάλην ἀλαζονείαν αὐτῶν, καὶ νὰ διδάξῃ αὐτοὺς νὰ μὴ ὑπερηφανεύωνται διὰ τὸν Ἀβραάμ, ἦτο αὐστηρός· ἐκεῖ δέ, ὅπου ὁ ἴδιος ὑβριζόμενος ἔπρεπε νὰ ὑπομείνῃ τοῦτο, πολλὴν πραότητα μετέρχεται· διότι ὅταν μὲν ἔλεγον: «Πατέρα τὸν Θεὸν ἔχομεν καὶ τὸν Ἀβραάμ», σφοδρῶς ἐπετίμησεν αὐτούς, ὅταν δὲ αὐτὸν κατηγόρουν ὡς ἔχοντα δαιμόνιον, ὁμιλεῖ κατὰ ἤπιον τρόπον, διδάσκων ἡμᾶς τὰ μὲν ἀφορῶντα εἰς τὸν Θεὸν νὰ προασπίζωμεν,

2. Ἰωάν. 8, 48.
3. Ἰωάν. 8, 48.
4. Ἰωάν. 8, 49.

τὰ δὲ εἰς ἡμᾶς νὰ παραβλέπωμεν.

«Ἐγὼ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν τὴν ἐμήν»[5]. Ταῦτα εἶπον, λέγει, διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι δὲν ἦτο πρέπον εἰς σᾶς τὸν Θεὸν νὰ ἀποκαλῆτε πατέρα, διότι εἶσθε ἀνθρωποκτόνοι. Ὥστε ἕνεκα τῆς τιμῆς πρὸς Ἐκεῖνον εἶπον αὐτά, καὶ δι' Ἐκεῖνον ἀκούω αὐτά[6], καὶ δι' Αὐτὸν μὲ προσβάλλετε. Ἀλλὰ οὐδόλως μὲ ἐνδιαφέρει διὰ τὴν ὕβριν αὐτήν· διότι ἀπέναντι Ἐκείνου εἶσθε ὑπόλογοι διὰ τὰ λεχθέντα, διὰ τὸν ὁποῖον ἀκούω αὐτὰ τώρα.

«Ἐγὼ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν τὴν ἐμήν»[7]. «Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἀπέφυγα νὰ σᾶς τιμωρήσω, προβαίνω εἰς συμβουλήν σας, καὶ συμβουλεύω αὐτὰ νὰ πράττετε, ἐκ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον τὴν κόλασιν θὰ ἀποφύγετε, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν θὰ ἐπιτύχετε»[8].

«Ἐάν τίς μου τὸν λόγον τηρήσῃ, οὐ μὴ θεωρήσει θάνατον εἰς τὸν αἰῶνα»[9]. Ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ μόνον περὶ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς καθαρότητος τοῦ βίου. Καὶ προηγουμένως μὲν ἔλεγε: «Ζωὴν αἰώνιον ἕξει»[10]· ἐδῶ δέ, (λέγει) «θάνατον οὐ μὴ θεωρήσει»[11] συγχρόνως δὲ ὑπαινίσσεται ὅτι τίποτε δὲν δύνανται νὰ πράξουν ἐναντίον Αὐτοῦ· διότι ἐὰν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τηρεῖ τὸν λόγον Αὐτοῦ δὲν θὰ ἀποθάνῃ, πολλῷ μᾶλλον Αὐτός.

Τοῦτο λοιπὸν ἀφοῦ κατενόησαν καὶ οἱ ἴδιοι, λέγουν: «Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ

5. Ἰωάν. 8, 50.
6. Ἰωάν. 8, 48.
7. Ἰωάν. 8, 50.
8. Ἀξιοπαρατήρητον ἐνταῦθα τὸ ὁμοιοτέλευτον σχῆμα:
οὐ μόνον τὴν κόλασιν διαφεύξεσθε,
ἀλλὰ καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπιτεύξεσθε.
Παρατήρησον ὡσαύτως τὴν ἀντίθεσιν.
9. Ἰωάν. 8, 51.
10. Ἰωάν. 3, 15 - 16 καὶ 6, 40
11. Ἰωάν. 8, 51.

ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον»[12], δηλαδή, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀπέθανον, καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν τὸν ἰδικόν σου δὲν θὰ ἀποθάνουν;

«Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ»; Ὁποία κενοδοξία! πάλιν ἀνατρέχουν εἰς τὴν συγγένειαν αὐτοῦ· καὶ ὅμως κατὰ λογικὴν ἀκολουθίαν ἔπρεπε νὰ εἴπουν: «Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ Θεοῦ;» «ἢ οἱ ἀκούσαντές σου (μείζονές εἰσι) τοῦ Ἀβραάμ»; (Μήπως σὺ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σὲ ἤκουσαν, ἀνώτεροι ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ;). Ἀλλὰ δὲν λέγουν αὐτό, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι Αὐτὸς ἦτο κατώτερος καὶ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ.

Λοιπὸν κατ' ἀρχὰς μὲν ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι ἀνθρωποκτόνοι, καὶ οὕτως ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν συγγένειαν (τοῦ Ἀβραάμ), ἐπειδὴ δὲ ἐπέμειναν, δι' ἄλλου τρόπου καταρρίπτει πάλιν αὐτὴν τὴν καυχησιολογίαν των, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι κοπιάζουν ἀνωφελῶς, καὶ περὶ μὲν τοῦ θανάτου τίποτε δὲν εἶπεν εἰς αὐτούς, οὔτε ἀπεκάλυψε, οὔτε εἶπε ποῖον θάνατον ἐννοεῖ, κατ' ἀρχὴν δὲ πείθει ὅτι ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ εἶναι ἀνώτερος, ἵνα καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου κάμῃ αὐτοὺς νὰ ἐντραποῦν· «διότι βεβαίως», λέγει «καὶ ἐὰν ἤμην ὁ τυχών, δὲν ἔπρεπε νὰ θανατωθῶ, ἐφ' ὅσον δὲν διέπραξα οὐδὲν ἀδίκημα, ὅταν δὲ λέγω καὶ τὴν ἀλήθειαν λέγω, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν ἁμαρτίαν, καὶ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἶμαι ἀπεσταλμένος, καὶ ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ ἀνώτερος, πῶς δὲν εἶσθε μανιακοὶ καὶ δὲν ματαιοπονεῖτε, ἐπιχειροῦντες νὰ μὲ φονεύσετε;».

Τί λέγουν λοιπὸν ἐκεῖνοι; «Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαι-

12. Ἰωάν. 8, 52.

μόνιον ἔχεις»[13]. Ἀλλ' ἡ Σαμαρεῖτις δὲν ὡμίλησεν οὕτως· διότι δὲν εἶπεν εἰς αὐτόν: «δαιμόνιον ἔχεις», ἀλλὰ μόνον: «Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ;»[14]· διότι αὐτοὶ μὲν ἦσαν ὑβρισταὶ κακοποιοί, ἐκείνη δὲ ἤθελε νὰ μάθη. Διὰ τοῦτο καὶ ἠπόρησε, καὶ μὲ τὴν πρέπουσαν μετριοφροσύνην ἀπήντησε, καὶ Κύριον ὀνομάζει Αὐτόν· (διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑπόσχεται πολὺ ἀνώτερα πράγματα, καὶ εἶναι ἀξιόπιστος δὲν ἔπρεπε νὰ ὑβρίζεται, ἀλλὰ καὶ νὰ θαυμάζεται)· αὐτοὶ δὲ ἀποκαλοῦν αὐτὸν δαιμονισμένον[15]. Διότι ἐκεῖνοι μὲν οἱ λόγοι, δηλαδὴ τῆς Σαμαρείτιδος, ἦσαν λόγοι γυναικὸς ἐκφραζούσης ἀπορίαν, αὐτοὶ δὲ οἱ λόγοι ἦσαν ἀνθρώπων μὴ πιστευόντων καὶ διεστραμμένων.

«Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ;»[16]. Ὥστε τοῦτο κάμνει νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ. Ὅταν λοιπὸν τὸν ἴδετε νὰ ὑψωθῇ, θὰ ὁμολογήσετε ὅτι εἶναι ἀνώτερος. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν: «Ὅταν ὑψώσητέ με, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι»[17].

Καὶ παρατήρησε τὴν σύνεσιν. Κατ' ἀρχὴν ἀφοῦ ἀπέσχισεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν συγγένειαν, παρουσιάζει τὸν Ἑαυτόν του ὅτι εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ἐκεῖνον, ὥστε κατὰ πολὺ ἀνώτερος καὶ τῶν Προφητῶν νὰ θεωρηθῇ. Διότι, ἐπειδὴ πάντοτε ἔλεγον αὐτὸν προφήτην, διὰ τοῦτο ἔλεγεν· «Ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν»[18].

Ἐκεῖ μὲν λοιπὸν ἔλεγεν ὅτι ἐγείρει τοὺς νεκρούς,

13. Ἰωάν. 8, 52.
14. Ἰωάν. 4, 12.
15. Πιθανῶς ἐνταῦθα ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἔχει ὑπ' ὄψιν χωρίον ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος (Βιβλ. Ι, κεφ. 1, παρ. 18), ἔνθα συχνὰ ἀπαντῶσιν αἱ λέξεις: δαιμονᾶν, δαιμόνιον, μαίνεσθαι, μανία, δεδομένου ὅτι συχνότατα χρησιμοποιεῖ τὴν πρώτην, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τὰς ἄλλας.
16. Ἰωάν. 8, 53.
17. Ἰωάν. 8, 28.
18. Ἰωάν. 8, 37.

ἐδῶ δέ: «Οὐ μὴ θεωρήσει θάνατον ὁ πιστεύων»[19], πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον πολὺ σπουδαιότερον ἦτο ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ θανάτου· διὰ τοῦτο περισσότερον ὠργίζοντο. Τί λέγουν λοιπὸν ἐκεῖνοι; «Τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;»[20]. Καὶ τοῦτο τὸ ἔλεγον κατὰ ὑβριστικὸν τρόπον· «Σύ», λέγει κανείς, «ἐπαινεῖς τὸν ἑαυτόν σου». Εἰς τοῦτον τὸν λόγον λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἀπαντᾷ: «Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν»[21].

β'. Τί λέγουν ἐδῶ οἱ αἱρετικοί; Ἤκουσε: «Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ;» καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ εἰς αὐτοὺς «ναί», ἀλλὰ συγκεκαλυμμένως κάμνει τοῦτο. Τί λοιπόν; τίποτε δὲν εἶναι ἡ δόξα Αὐτοῦ; Ὡς πρὸς ἐκείνους τίποτε δὲν εἶναι. Διότι, ὅπως λέγει: «Ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής»[22], σύμφωνα μὲ τὴν σκέψιν ἐκείνων, οὕτω καὶ ἐδῶ λέγει: «Ἔστιν ὁ δοξάζων με»[23]. Καὶ διατί νὰ μὴ εἴπῃ: «Ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με», ὅπως ἔλεγε προηγουμένως, ἀλλὰ λέγει: «ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ οἴδατε αὐτόν;»[24]. Διότι ἤθελε νὰ δείξῃ, ὅτι ὄχι μόνον ὡς Πατέρα δὲν γνωρίζουν Αὐτόν, ἀλλὰ οὔτε ὡς Θεόν.

«Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν»[25]. Ὥστε τὸ νὰ λέγω «Ἐγὼ οἶδα αὐτόν» δὲν εἶναι καυχησιολογία, ἀλλὰ τὸ νὰ εἴπω ὅτι δὲν γνωρίζω εἶναι ψεῦδος· σεῖς δέ, ὅταν λέγετε ὅτι γνωρίζετε Αὐτόν, ψεύδεσθε. Ὅπως λοιπὸν σεῖς, ἐὰν λέγετε ὅτι γνωρίζετε, ψεύδεσθε, οὕτω καὶ ἐγώ, ἐὰν εἴπω ὅτι δὲν γνωρίζω.

19. Ἰωάν. 8, 51.
20. Ἰωάν. 8, 53
21. Ἰωάν. 8, 54.
22. Ἰωάν. 5, 31.
23. Ἰωάν. 8, 54.
24. Ἰωάν. 8, 54-55.
25. Ἰωάν. 8, 55

«Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν»[26]. Ἐπειδὴ ἔλεγον: «Τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;»[27] λέγει: «Ἐὰν ἐγὼ ποιῶ, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν»[28]. Ὅπως λοιπὸν ἐγὼ γνωρίζω Αὐτὸν καλῶς, οὕτω σεῖς Αὐτὸν ἀγνοεῖτε.

Ὅπως λοιπὸν ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ δὲν ἀπέκλεισε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν καταγωγήν, ἀλλὰ λέγει: «Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε»[29], ὥστε νὰ καταστήσῃ σοβαρωτέραν τὴν κατηγορίαν εἰς βάρος των, οὕτω καὶ ἐδῶ δὲν ἀπέκλεισε τελείως τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ καταγωγήν, ἀλλὰ τί λέγει: «Ὃν ὑμεῖς λέγετε»[30]. Ἀφοῦ ἐξέθεσε τὴν διὰ τῶν λόγων διατυπωθεῖσαν καύχησιν, σοβαρωτέραν κατέστησε τὴν κατηγορίαν.

Πῶς δὲ δὲν γνωρίζετε Αὐτόν; Διότι ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὰ πάντα ὑπὲρ Αὐτοῦ λέγει καὶ πράττει, ὥστε νὰ δοξασθῇ Αὐτός, τὸν ὑβρίζετε, ἂν καὶ ἔχει σταλῆ ὑπ' Ἐκείνου.

Ἀλλὰ τοῦτο[31] εἶναι ἄνευ μαρτυρίας· ἀλλὰ τοῦτο πάλιν στηρίζεται ἐπὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ. «Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ»[32]. Ἐδῶ δέ, ἐὰν εἶχον κάτι ἀντίθετον, ἠδύναντο νὰ τὸ ἀντιτάξουν· διότι ἦτο σπουδαιοτάτη ἀπόδειξις τὸ ὅτι εἶχε σταλῆ ἐκ μέρους Ἐκείνου.

«Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη»[33]. Πάλιν δεικνύει ὅτι αὐτοὶ εἶναι ξένοι πρὸς ἐκεῖνον (τὸν Ἀβραάμ), ἐὰν βεβαίως δι' ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔχαιρεν, αὐτοὶ λυποῦνται. Ἡ ἡμέρα δὲ τὴν ὁποίαν ἐννοεῖ, νομίζω ὅτι εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ, τὴν ὁποίαν προεικόνι-

26. Ἰωάν. 8, 54.
27. Ἰωάν. 8, 53.
28. Ἰωάν. 8, 54.
29. Ἰωάν. 8, 37.
30. Ἰωάν. 8, 54
31. Δηλαδὴ τὸ ὅτι ἔχει σταλῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.
32. Ἰωάν. 8, 55.
33. Ἰωάν. 8, 56.

σε κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ κριοῦ καὶ τοῦ Ἰσαάκ.

Τί λέγουν λοιπὸν ἐκεῖνοι; «Τεσσαράκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας;»[34]. Ἑπομένως ὁ Χριστὸς ἐπλησίαζε τὰ τεσσαράκοντα ἔτη. Ἀπαντᾷ εἰς αὐτούς: «Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμι. Καὶ ἔλαβον λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν»[35].

Βλέπεις πῶς ἐστήριξε τὸ ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ; Δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐχάρη, νὰ ἴδῃ τὴν ἡμέραν, καὶ θεωρεῖ τοῦτο ὡς ἀντικείμενον ἐνδιαφέροντος, εἶναι φανερὸν ὅτι θεωρεῖ αὐτὴν ὡς ἡμέραν παρουσιασθεῖσαν δι' εὐεργεσίαν, καὶ ὡς ἡμέραν ἑνὸς ἀνωτέρου ἀπὸ αὐτόν. Διότι, ἐπειδὴ ἔλεγον: «Ὁ τοῦ τέκτονος υἱός»[36] καὶ τίποτε περισσότερον δὲν ἐνόμιζον, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς ὑψηλοτέρας σκέψεις.

Ὅταν λοιπὸν ἤκουσαν: «οὐκ οἴδατε τὸν Θεόν», δὲν ἐλυπήθησαν, ὅταν δὲ ἤκουσαν: «Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμι»[37], ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην των προσεβάλλετο ἡ εὐγενὴς καταγωγή των, ὠργίζοντο καὶ ἐλιθοβόλουν.

«Εἶδε τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν καὶ ἐχάρη»[38]. Δεικνύει ὅτι ἔρχεται εἰς τὸ πάθος ὄχι παρὰ τὴν θέλησίν του, ἐφ' ὅσον ἐπαινεῖ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ηὐχαριστήθη διὰ τὸν σταυρόν· διότι τοῦτο τὸ πάθος ἦτο ἡ σωτηρία τῆς οἰκουμένης. Ἐκεῖνοι δὲ λίθους ἔρριπτον· τόσον παρεσκευασμένοι ἦσαν διὰ φόνους καὶ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας ἀφ' ἑαυτῶν ἐπετέλουν ἀπερισκέπτως.

Διατί δὲ δὲν εἶπε: «Πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ ἤμην», ἀλλὰ «ἐγώ εἰμι;». Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πατὴρ

34. Ἰωάν. 8, 57. («Ἐν Κ. Δ. ἀναγράφεται πεντήκοντα»).
35. Ἰωάν. 8, 58-59.
36. Ματθ. 13, 55.
37. Ἰωάν. 8, 58.
38. Ἰωάν. 8, 56.

αὐτοῦ χρησιμοποιεῖ αὐτὴν τὴν λέξιν, δηλαδὴ τὸ «εἰμί», οὕτω καὶ Ἐκεῖνος· διότι ἡ λέξις αὕτη σημαίνει ὅτι πάντοτε εἶναι, καὶ εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ οἱονδήποτε χρόνον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος αὐτὸς θεωρεῖται ὑπ' ἐκείνων ὅτι εἶναι βλάσφημος. Ἐὰν δὲ δὲν ἠνέχθησαν τὴν σύγκρισιν πρὸς τὸν Ἀβραάμ, (ἂν καὶ ἦτο βεβαίως μικρά), ἐὰν συνεχῶς τὸν Ἑαυτόν του παρουσίαζεν ἴσον μὲ τὸν Πατέρα, ἆρά γε θὰ ἔπαυον Αὐτὸν νὰ κτυποῦν;

Κατόπιν φεύγει πάλιν κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον, καὶ κρύπτεται, ἀφοῦ ἀρκετὴν διδασκαλίαν ἔκαμεν εἰς αὐτούς· καὶ ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὰ ἀφορῶντα εἰς Αὐτόν, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν ἴασιν τοῦ τυφλοῦ, θέλων διὰ τῶν ἔργων νὰ καταστήσῃ πιστευτόν, ὅτι πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ ὑπάρχει.

Ἀλλ' ἴσως θὰ εἴπῃ τις: «Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐξεμηδένισε τὴν δύναμιν αὐτῶν; διότι τότε θὰ ἐπίστευον». Παράλυτον ἐθεράπευσε καὶ δὲν ἐπίστευσαν, ἄπειρα ἄλλα θαύματα ἔκαμεν, εἰς αὐτὸ δὲ ἀκόμη τὸ πάθος του ἔρριψεν αὐτοὺς ὑπτίους[39], καὶ ἐσκότισεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ δὲν ἐπίστευσαν· πῶς λοιπὸν θὰ ἐπίστευον, ἐὰν ἐξεμηδένιζε τὴν δύναμιν αὐτῶν; Διότι τίποτε χειρότερον δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἐλπίδα· καὶ ἂν ἴδῃ σημεῖα καὶ ἂν ἴδῃ τέρατα, ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν ἀναισχυντίαν· διότι καὶ ὁ Φαραώ, ἐνῷ ἀπείρους πληγὰς ἐδέχετο, μόνον ὅταν ἐτιμωρεῖτο, ἐσωφρονίζετο, καὶ μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας παρέμεινεν ἀδιόρθωτος, δεδομένου ὅτι κατεδίωκεν αὐτούς, τοὺς ὁποίους ἀφῆκεν ἐλευθέρους[40].

Διὰ τοῦτο συχνὰ ὁ Παῦλος λέγει: «Μὴ σκληρυνθῇ

39. Ἰωάν. 18, 6.
40. Ἔξοδ. 7-14.

τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας»[41]. Διότι ὅπως τὰ μέλη τοῦ σώματος εἰς τὸ τέλος νεκρώνονται καὶ δὲν ἔχουν πλέον οὐδεμίαν αἴσθησιν, οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ὅταν καταληφθῇ ἀπὸ πολλὰ πάθη, νεκρώνεται ὡς πρὸς τὴν ἀρετήν. Καὶ ἂν προσφέρῃς ὁτιδήποτε, δὲν λαμβάνει αἴσθησιν τοῦ προσφερομένου, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀπειλήσῃς μὲ τιμωρίαν ἢ μὲ ὁτιδήποτε ἄλλο, θὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστος.

γ'. Διὰ τοῦτο λοιπὸν παρακαλῶ, ἐφ' ὅσον ἔχομεν ἐλπίδας σωτηρίας, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ ἐπιστρέψωμεν, νὰ πράξωμεν τὰ πάντα· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν χάσει τὰς αἰσθήσεις των, ὅπως ἐκ τῶν κυβερνητῶν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχασαν πᾶσαν ἐλπίδα παραδίδοντες τὸ σκάφος εἰς τοὺς ἀνέμους δὲν καταβάλλουν οὐδεμίαν προσπάθειαν ἐκ μέρους των, οὕτω καὶ αὐτοὶ τοῦ λοιποῦ φέρονται. Δηλαδὴ ὁ φθονερὸς εἰς ἕνα μόνον σκοπὸν ἀποβλέπει, νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ἂν πρόκειται νὰ τιμωρηθῇ, καὶ ἂν πρόκειται νὰ θανατωθῇ, γίνεται μόνον τοῦ πάθους δοῦλος· τὸ αὐτὸ πράττουν καὶ ὁ ἀκόλαστος καὶ ὁ φιλοχρήματος.

Ἐὰν δὲ τῶν παθῶν τόση εἶναι ἡ τυραννίς, πολὺ ἀνωτέρα εἶναι τῆς ἀρετῆς ἡ δύναμις· ἐὰν δι' ἐκεῖνα δὲν ὑπολογίζομεν τὸν θάνατον, πολὺ περισσότερον δι' αὐτήν· ἐὰν ἐκεῖνοι περιφρονοῦν τὴν ψυχήν των, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ἐνεργῶμεν κατὰ παρόμοιον τρόπον διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν· διότι ποία δικαιολογία θὰ ὑπάρχῃ δι' ἡμᾶς, ὅταν, ἐνῷ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι καταστρέφονται δεικνύουν τοιοῦτον ζῆλον διὰ τὴν καταστροφήν των, ἡμεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν μας δὲν δείξωμεν τόσον ζῆλον, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιμένωμεν νὰ βασανιζώμεθα ὑπὸ τοῦ φθόνου;

Διότι τίποτε δὲν εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὸν φθό-

41. Ἑβρ. 3, 13.

νον· διά νά καταστρέψη ἄλλον ὁ φθονερός, καταστρέφει καί τόν ἑαυτόν του[42]. Ὁ ὀφθαλμός τοῦ φθονεροῦ τήκεται ὑπό τῆς λύπης, ζῇ εἰς διαρκῆ θάνατον, τούς θεωρεῖ ὅλους ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι δέν ἔχουν διαπράξει οὐδέν ἀδίκημα· θλίβεται διότι ὁ Θεός τιμᾶται, χαίρει δι' ἐκεῖνα, διά τά ὁποῖα ὁ διάβολος χαίρει[43].

Ὁ τάδε ἔχει τιμηθῆ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων; Ἀλλά αὐτό δέν εἶναι τιμή, μή φθονήσης. Ἀλλά χαίρει τιμῆς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ; νά συναγωνισθῆς αὐτόν καί νά γίνης ὅμοιος. Δέν θέλεις; διατί λοιπόν καταστρέφεις ἐπιπροσθέτως τόν ἑαυτόν σου; Διατί καί ἐκεῖνο, τό ὁποῖον ἔχεις τό ἀπορρίπτεις; Δέν δύνασαι νά γίνης ἴσος μέ ἐκεῖνον καί νά λάβης κάτι καλόν; διατί λαμβάνεις ἐπιπροσθέτως καί τό κακόν; Ἐνῷ πρέπει νά συμμετέχης εἰς τήν χαράν τοῦ ἄλλου, ὥστε καί ἄν δέν δυνηθῆς νά συμμετάσχης εἰς τούς κόπους, νά συναποκομίσης ὠφέλειαν ἐκ τῆς συμμετοχῆς εἰς τήν χαράν· διότι ἀρκεῖ πολλάκις ἡ προαίρεσις, διά νά ἐπιτελέσης μέγα ἀγαθόν.

Ὁ Ἰεζεκιήλ λοιπόν λέγει ὅτι οἱ Μωαβῖται ἐτιμωροῦντο, διότι ἔχαιρον διά τάς συμφοράς τῶν Ἰσραηλιτῶν[44]· καί ὅτι μερικοί ἄλλοι ἐσῴζοντο, διότι ἐστέναζον διά τάς συμφοράς τῶν ἄλλων. Ἐάν διά τούς στενάζοντας ἕνεκα τῶν συμφορῶν τῶν ἄλλων ὑπάρχει κάποια παρηγορία, πολύ περισσότερον δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εὐχαριστοῦνται διά τάς τιμάς τῶν ἄλλων.

Κατηγόρει τούς Μωαβίτας, διότι ἔχαιρον διά τά κακά τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἄν καί ὁ Θεός ἐτιμώρει αὐτούς· ἀλλά οὔτε, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Θεός τιμωρῇ, πρέπει ἡμεῖς νά εὐχαριστούμεθα εἰς βάρος τῶν τιμωρουμένων· διότι οὔτε ὁ ἴδιος δέν θέλει νά τιμωρήση αὐτούς.

Ἐάν δέ πρέπει νά πονῶμεν μαζί μέ τούς τιμωρουμένους, πολύ περισσότερον δέν πρέπει νά φθονῶμεν τούς τιμωμένους.

Τοιουτοτρόπως λοιπόν οἱ περί τόν Κορέ καί τόν Δαθάν ἠφανίσθησαν, ἀφοῦ τούς μέν φθονουμένους κατέστησαν λαμπροτέρους, τούς δέ ἑαυτούς των παρέδωκαν εἰς τήν τιμωρίαν.

Διότι ὁ φθόνος εἶναι θηρίον ἰοβόλον, θηρίον ἀκάθαρτον[45], κακία θεληματική ἀσυγχώρητος, πονηρία ἀναπολόγητος, αἰτία καί μήτηρ πάντων τῶν κακῶν.

Διά τοῦτο ριζικῶς ἄς ἀποβάλωμεν αὐτήν, ἵνα καί τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῶμεν, καί τά μέλλοντα ἀγαθά νά ἐπιτύχωμεν διά χάριτος καί φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διά τοῦ ὁποίου καί μετά τοῦ ὁποίου ἀνήκει εἰς τόν Πατέρα ἡ δόξα συγχρόνως μετά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

42. Παράβαλε τό σατυρικόν ἐπίγραμμα τοῦ Κωνστ. Σκόκου:

Ο ΦΘΟΝΟΣ

Ὁ φθόνος ὅσο νά 'ν' κακός,
μά 'χει καί τό καλό του·
κάνει κι αὐτόν τόν μοχθηρό
νά λιώνη ἀπ' τό κακό του.

43. Παρατηρητέον ἐνταῦθα τό σχῆμα κύκλου:
χαίρει ἐφ' οἷς ὁ διάβολος χαίρει

44. Ἰεζεκ. 35, 14-15.

45. Σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἐξαῖρον τόν χαρακτηρισμόν τοῦ φθόνου, ὡς θηρίου. Θηρίον γάρ ἐστιν ἰοβόλον ὁ φθόνος, θηρίον ἀκάθαρτον.

ΟΜΙΛΙΑ ΝϚ' (56)

(Ἰωάν. θ', 1-5)

«Καί παράγων ὁ Ἰησοῦς εἶδεν ἄνθρωπον τυφλόν ἐκ γενετῆς. Καί ἠρώτησαν αὐτόν οἱ μαθηταί αὐτοῦ, λέγοντες· Ῥαββί, τίς ἥμαρτεν οὗτος, ἤ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλός γεννηθῇ;»[1].

α΄. «Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς»[2]. Ἐπειδὴ ἦτο λίαν φιλάνθρωπος καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ ἤθελε νὰ φράξῃ τὰ στόματα τῶν πονηρῶν, τίποτε δὲν παραλείπει ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσῃ, καὶ ἂν ἀκόμη οὐδεὶς ἔδιδε προσοχήν.

Αὐτὸ λοιπὸν ἀφοῦ ἐγνώριζεν ὁ Προφήτης ἔλεγεν: «Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε»[3]. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐδῶ, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν τὸ ὕψος τῶν λόγων Του, ἀλλὰ καὶ δαιμονισμένον ἀπεκάλεσαν Αὐτόν, καὶ ἐπεχείρουν νὰ τὸν θανατώσουν, ἀφοῦ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, θέλων καὶ μὲ τὴν ἀπουσίαν του νὰ καταπραΰνῃ τὴν ὀργὴν αὐτῶν, καὶ μὲ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ θαύματος νὰ καταστείλῃ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ὠμότητα αὐτῶν, καὶ τοὺς λόγους του νὰ καταστήσῃ πιστευτούς, καὶ ἐπιτελεῖ θαῦμα ὄχι τυχαῖον, ἀλλὰ θαῦμα, τὸ ὁποῖον τότε διὰ πρώτην φορὰν συνέβη· «ἀπὸ γὰρ τοῦ αἰῶνος», λέγει, «οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου»[4]· διότι τυφλοῦ μὲν ἤνοιξε ἴσως κάποιος τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ τυφλοῦ ἐκ γενετῆς, ὄχι ἀκόμη. Καὶ ὅτι, ἐξελθὼν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἦλθεν ἐπίτηδες δι᾽ αὐτὸ τὸ ἔργον, εἶναι φανερὸν ἐκ τούτου: δηλαδὴ ὁ ἴδιος εἶδε τὸν τυφλόν, δὲν προσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ τυφλός· καὶ μὲ τόσον μεγάλην ἐπιμέλειαν ἀνέβλεψεν, ὥστε καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ προκαλέσῃ αἴσθησιν. Ἕνεκα τούτου προέβησαν καὶ εἰς τὴν ἑπομένην ἐρώτησιν· δηλαδὴ βλέποντες αὐτὸν νὰ προσέχῃ μὲ ἐπιμέλειαν, ἐζήτουν νὰ μάθουν σχετικῶς, λέγοντες: «Τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ;»[5]. Ἐσφαλμένη εἶναι ἡ ἐρώτησις· διότι πῶς θὰ διέπραττεν ἁμαρτίας, πρὶν γεννηθῇ; πῶς δέ, ἐὰν οἱ γονεῖς του ἡμάρτανον, ἐκεῖνος θὰ ἐτιμωρεῖτο; Ἐκ ποίας αἰτίας λοιπὸν προέβησαν εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν; Πρὸ τούτου τοῦ περιστατικοῦ, ὅταν ἐθεράπευσε τὸν παράλυτον, ἔλεγεν: «Ἰδοὺ ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε»[6]. Οὗτοι λοιπόν, ὅταν ἠννόησαν ὅτι ἐκεῖνος ἐξ ἁμαρτίας εἶχε καταστῆ παράλυτος, λέγουν: «Ἔστω· ἐκεῖνος κατέστη παράλυτος λόγῳ ἁμαρτημάτων· ἀλλὰ περὶ τούτου τί θὰ ἔλεγες; αὐτὸς ἡμάρτησεν; Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ εἴπῃς, διότι εἶναι ἐκ γενετῆς τυφλός. Ἀλλὰ ἡμάρτησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ; Οὔτε τοῦτο δύναται νὰ προβληθῇ ὡς αἰτιολογία· διότι τὸ τέκνον δὲν τιμωρεῖται διὰ τὰ παραπτώματα τοῦ πατρός»[7].

Ὅπως λοιπόν, ὅταν βλέπωμεν παιδίον νὰ εὑρίσκεται εἰς κακὴν κατάστασιν, λέγομεν: «Τί δύναται νὰ εἴπῃ τις περὶ τούτου; τί ἔκαμε τὸ παιδίον;», δὲν διατυπώνομεν ἐρώτησιν, ἀλλὰ ἀπορίαν, οὕτω ἀκριβῶς καὶ οἱ μαθηταὶ

1. Ἰωάν. 9, 1.
2. Ἰωάν. 9, 1.
3. Ψαλμ. 50, 6.
4. Ἰωάν. 9, 32.

5. Ἰωάν. 9, 2.

6. Ἰωάν. 5, 14.

7. Παρατήρησον ὅτι καὶ εἰς τὸ σχῆμα ὑποφορᾶς καὶ ἀνθυποφορᾶς τίθεται ἐν ἀρχῇ ὁ ἀντιθετικὸς σύνδεσμος «ἀλλά».

Οὗτος ἥμαρτεν; Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν· ἐκ γενετῆς γὰρ τυφλός.

Ἀλλ᾽ οἱ γονεῖς αὐτοῦ; Ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο· παῖς γὰρ ὑπὲρ πατρὸς οὐ δίδωσι δίκην.

Ἐνταῦθα καταφανὴς εἶναι ἡ μίμησις τοῦ Λυσίου· εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ «ὑπὲρ ἀδυνάτου» ὁ ἀπολογούμενος λέγει:

«Πότερον ὅτι δι᾽ ἐμέ τις εἰς ἀγῶνα πώποτε καταστὰς ἀπώλεσε τὴν οὐσίαν; ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἂν εἷς ἀποδείξειεν· ἀλλ᾽ ὅτι φιλοπράγμων εἰμὶ καὶ θρασὺς καὶ φιλαπεχθήμων; ἀλλ᾽ οὐ τοιαύταις ἀφορμαῖς τοῦ βίου τὰ τοιαῦτα τυγχάνω χρώμενος. ἀλλ᾽ ὅτι ὑβριστὴς καὶ βίαιος; ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἂν αὐτὸς φήσειεν, εἰ μὴ βούλοιτο καὶ κατὰ τοῦτο ψεύδεσθαι τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν τριάκοντα γενόμενος ἐν δυνάμει κακῶς ἐποίησα πολλοὺς τῶν πολιτῶν; ἀλλὰ μετὰ τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἔφυγον εἰς Χαλκίδα...» (Λυσ. ὑπὲρ ἀδυνάτου 24-25).

ἔλεγον τοῦτο ὄχι διατυπώνοντες ἁπλῶς ἐρώτησιν, ἀλλὰ ἐκφράζοντες ἀπορίαν.

Τί ἀπαντᾷ λοιπὸν ὁ Χριστός; «Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ»[8]. Τοῦτο δὲ τὸ λέγει ὄχι θέλων νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τῶν ἁμαρτημάτων (διότι δὲν εἶπεν ἁπλῶς: «Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ», ἀλλὰ προσέθεσεν: «Ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ»), ἀλλ' ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· διότι καὶ αὐτὸς μὲν ἡμάρτησε καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλά, λέγει, δὲν προέρχεται ἐκ τούτου ἡ τύφλωσις.

Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγεν, ὄχι διὰ νὰ δείξῃ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς μὲν δὲν ἐτυφλώθη διὰ τὴν αἰτίαν, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον οἱ μαθηταί, ἄλλοι δὲ ἐτυφλώθησαν ἐκ τῆς αἰτίας αὐτῆς, δηλαδὴ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν γονέων· διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὅταν ἁμαρτάνῃ κάποιος, νὰ τιμωρῆται ἄλλος. Διότι, ἐὰν παραδεχθῶμεν τοῦτο, θὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ ἡμάρτησε πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Ὅπως λοιπόν, ὅταν εἶπεν ὅτι «οὔτε οὗτος ἥμαρτεν», δὲν θέλει νὰ εἴπῃ τοῦτο, δηλαδὴ ὅτι εἶναι δυνατὸν ἐκ γενετῆς νὰ ἁμαρτήσῃ κανεὶς καὶ νὰ τιμωρηθῇ, οὕτω καὶ ὅταν εἶπεν: «Οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ», δὲν ἤθελε νὰ εἴπῃ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ εἶναι δυνατὸν κανεὶς ἐξ αἰτίας τῶν γονέων νὰ τιμωρηθῇ· διότι καὶ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεὸς ἐξαλείφει αὐτὴν τὴν ἰδέαν: «Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, εἰ ἔσται ἡ παραβολὴ αὕτη ἡ λεγομένη· Οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἡμωδίασαν»[9].

Καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ λέγει: «Οὐκ ἀποθανεῖται πατὴρ ὑπὲρ τέκνου»[10]. Καὶ περὶ ἑνὸς βασιλέως ἀναφέρεται ὅ-

8. Ἰωάν. 9, 3.
9. Ἰεζ. 18, 3, 2. ὄμφακες = ἄωροι βότρυες (σταφυλαί). Ἡμωδίασαν = ὑπέφερον ἐκ ναρκώσεως τῶν οὔλων.
10. Δευτ. 24, 16.

τι διὰ τοῦτον τὸν λόγον δὲν ἔπραξε τοῦτο, διότι ἤθελε νὰ τηρήσῃ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως[11].

Ἐὰν δὲ λέγῃ κανείς: «Πῶς λοιπὸν ἔχει λεχθῆ: Ὁ ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας γονέων ἐπὶ τέκνα ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν;»[12] ἐκεῖνο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀπόφασις δὲν εἶναι διὰ πάντας, ἀλλὰ ἔχει λεχθῆ δι' ὡρισμένους, δηλαδὴ δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐξῆλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ, εἶναι περίπου τοῦτο: «Ἐπειδὴ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐξῆλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετὰ ἀπὸ τόσα σημεῖα καὶ θαύματα ἔχουν καταστῆ χειρότεροι ἀπὸ τοὺς προγόνους των, οἱ ὁποῖοι τίποτε ἐκ τούτων δὲν εἶδον, θὰ πάθουν τὰ ἴδια, λέγει, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἔπαθον καὶ ἐκεῖνοι, διότι ἐτόλμησαν νὰ ὑποπέσουν εἰς τὰ αὐτὰ παραπτώματα». Καὶ ὅτι περὶ ἐκείνων ἔχει λεχθῆ τὸ ἀνωτέρω[13], θὰ τὸ γνωρίσῃ κανείς, ἐὰν μελετήσῃ τὸ σχετικὸν χωρίον, ἀκριβέστερον.

Διατί λοιπὸν ἐγεννήθη τυφλός; «Ἵνα φανερωθῇ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ»[14], λέγει. Ἰδοὺ πάλιν ἄλλη ἀπορία γεννᾶται, ἐὰν δηλαδὴ ἄνευ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φανῇ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως δὲν ἔχει λεχθῆ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ οὕτω (διότι ἦτο δυνατόν), ἀλλὰ ἐλέχθη, ἵνα καὶ εἰς αὐτὸν φανερωθῇ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

11. Οὗτος ἦτο ὁ Ἀμεσσίας υἱὸς Ἰωὰς βασιλεὺς Ἰούδα. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρονται σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «καὶ ἐγένετο ὅτε κατίσχυσεν ἡ βασιλεία ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξε τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς πατάξαντας τὸν πατέρα αὐτοῦ· καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν παταξάντων οὐκ ἐθανάτωσε, καθὼς γέγραπται ἐν βιβλίῳ νόμων Μωυσῆ, ὡς ἐνετείλατο Κύριος λέγων· οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ υἱῶν, καὶ υἱοὶ οὐκ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων, ὅτι ἀλλ' ἢ ἕκαστος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ ἀποθανεῖται». (Δ' Βασιλ. 14, 5-6).
12. Δευτ. 5, 9.
13. Δευτ. 5, 9.
14. Ἰωάν. 9, 3. (ἐν τῷ αὐθεντικῷ κειμένῳ ἀναγράφεται: «Τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ»).

«Τί λοιπόν;» δύναται νὰ εἴπῃ τις, «ἠδικήθη διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;». «Ποίαν ἀδικίαν ὑπέστη», εἰπέ μου· ἐὰν βεβαίως δὲν θὰ ἤθελε οὐδέποτε νὰ γεννηθῇ. Ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι εὐηργετήθη ἐπίσης, ἐκ τῆς τυφλώσεως. Διότι ἀνέβλεψεν ὡς πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς (τοὺς πνευματικοὺς) ὀφθαλμούς· διότι ποία ὠφέλεια προκύπτει εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν; (διότι σοβαρωτέραν τιμωρίαν ὑφίσταντο, δεδομένου ὅτι ἐτυφλώθησαν πνευματικῶς διὰ τῆς φυσικῆς ὁράσεως)· ποία δὲ βλάβη προκύπτει εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς τυφλώσεως; δι' αὐτῆς ἀνέβλεψεν.

Ὅπως λοιπὸν τὰ κακά, τοῦ παρόντος βίου, δὲν εἶναι κακά, οὕτω καὶ τὰ ἀγαθὰ δὲν εἶναι ἀγαθά, ἀλλὰ μόνον ἡ ἁμαρτία εἶναι κακόν, ἡ τύφλωσις δὲ δὲν εἶναι κακόν. Ἐκεῖνος δέ, ὁ Ὁποῖος ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ὕπαρξιν εἶχε ἐξουσίαν καὶ νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο.

Λέγουν μερικοὶ ὅτι αὐτὸς ὁ πρόσθετος λόγος[15] δὲν αἰτιολογεῖ τὴν τύφλωσιν, ἀλλὰ ἁπλῶς ἀναφέρει τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπως π.χ. ὅταν λέγῃ: «Εἰς κρῖμα ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται»[16]. (Καὶ ὅμως δὲν ἦλθε δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, δηλαδὴ διὰ νὰ γίνουν τυφλοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι βλέπουν). Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει: «Τὸ γὰρ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους»[17] (καὶ ὅμως δὲν ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς τὰ γνωστὰ εἰς Αὐτόν, διὰ νὰ στερηθοῦν ἀπολογίας, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχουν ἀπολογίαν)· καὶ πάλιν εἰς ἄλλο μέρος λέγει: «Νόμος δὲ πα-

15. Δηλαδὴ τὸ «Ἵνα φανερωθῇ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ».
16. Ἰωάν. 9, 39.
17. Ρωμ. 1, 19-20.
17. Ρωμ. 5, 20.

ρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα»[18]· (καὶ ὅμως δὲν παρεισήχθη διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον, δηλαδὴ διὰ νὰ πλεονάσῃ ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἁμαρτία).

6'. Βλέπεις ὅτι πανταχοῦ ὁ πρόσθετος λόγος[19] δεικνύει τὸ ἀποτέλεσμα (καὶ ὄχι τὸν σκοπόν); Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἕνας ἄριστος οἰκοδόμος, τῆς οἰκίας τὸ μὲν ἓν τμῆμα κατασκευάζει, τὸ δὲ ἄλλο ἀφήνει ἀτελείωτον, ὥστε μὲ τὸ ὑπολειπόμενον νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν ἀπέναντι τῶν μὴ πιστευόντων διὰ τὸ ὅλον ἔργον του, οὕτω καὶ ὁ Θεός, ὡς μίαν οἰκίαν ἐφθαρμένην, τὸ σῶμα ἡμῶν συγκολλᾷ καὶ τελειοποιεῖ, τὴν χεῖρα τὴν ξηρὰν θεραπεύων, τὰ παραλελυμένα μέλη ἀποκαθιστῶν, τοὺς χωλοὺς θεραπεύων, τοὺς λεπροὺς καθαρίζων, τοὺς ἀσθενοῦντας καθιστῶν ὑγιεῖς, τοὺς ἀναπήρους κατὰ τὰ μέλη καθιστῶν ἀρτιμελεῖς, τοὺς νεκροὺς ἀνακαλῶν ἐκ τοῦ θανάτου, τοὺς κεκλεισμένους ὀφθαλμοὺς ἀνοίγων, μὴ ὑπάρχοντας ὀφθαλμοὺς τοποθετῶν· ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐλαττώματα τῆς ἐκ φύσεως ἀσθενείας, ἀφοῦ κατόπιν διώρθωνεν, ἐδείκνυε τὴν δύναμιν Αὐτοῦ.

Ὅταν εἶπε δέ: «Ἵνα φανερωθῇ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ»[20], λέγει περὶ Ἑαυτοῦ, ὄχι περὶ τοῦ Πατρός· διότι ἡ δόξα Ἐκείνου ἦτο φανερά. Δηλαδή, ἐπειδὴ ἤκουον ὅτι τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε, ἀφοῦ ἔλαβε χῶμα ἐκ τῆς γῆς, διὰ τοῦτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ αὐτὸς ἔπλασε· διότι τὸ νὰ εἴπῃ μὲν[21] ὅτι «ἐγώ εἰ-

18. Ρωμ. 5, 20.
19. Δηλαδὴ ἡ πρότασις ἡ τελικὴ μὲ τὸ ἵνα.
20. Ἰωάν. 9, 3.
21. Ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν μίμησιν τοῦ Ξενοφῶντος ἐὰν ἀντιπαραβάλλωμεν τὸ χωρίον τοῦτο πρὸς τὸ ὅμοιον τοῦ ἐν λόγῳ συγγραφέως:
1) Χρυσοστόμου:
Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν ὅτι «ἐγώ εἰμι ὁ λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ

μι ὁ λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πλάσας τὸν ἄνθρωπον», ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶναι ἀποκρουστικὸν εἰς τοὺς ἀκούοντας, ἐὰν δὲ ἐδείκνυε τοῦτο ἐμπράκτως, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον τοῦ λοιποῦ νὰ ἀποκρουσθῇ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ Αὐτός, ἀφοῦ ἔλαβε χῶμα καὶ ἀφοῦ ἀνέμειξεν αὐτὸ μὲ τὸ πτύσμα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐφανέρωσε τὴν κεκρυμμένην δόξαν Αὐτοῦ· διότι δὲν ἦτο μικρὰ ἡ δόξα τὸ νὰ θεωρηθῇ ὅτι εἶναι Αὐτὸς Δημιουργὸς τῆς Κτίσεως· διότι ἐκ τούτου ἠκολούθουν καὶ τὰ ἄλλα, καὶ ἀπὸ τὸ μέρος ἐπιστεύετο τὸ ὅλον· διότι ἡ πίστις περὶ τοῦ σπουδαιοτέρου[22] ἐδημιούργει τὴν βεβαιότητα καὶ περὶ τοῦ ὀλιγώτερον σπουδαίου· διότι τὸ πολυτιμότερον ἐξ ὅλων τῶν δημιουργημάτων τῆς κτίσεως εἶναι ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ σώματός μας πολυτιμότερον εἶναι ὁ ὀφθαλμός. Διὰ τοῦτο ὄχι ἁπλῶς, ἀλλὰ μὲ ἐκεῖνον τὸν τρόπον (δηλαδὴ λαβὼν χοῦν) ἐδημιούργησε τοὺς ὀφθαλμούς· διότι ἂν καὶ εἶναι αὐτὸ τὸ μέλος μικρὸν κατὰ τὸ μέγεθος, εἶναι ὅμως τὸ ἀναγκαιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος.

Καὶ δεικνύων τοῦτο ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Ἐὰν εἴπῃ ἡ ἀκοὴ ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος· οὐ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος;»[23]. Διότι ὅλα μὲν τὰ ὄργανα τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸ σῶμα μας εἶναι ἀπόδειξις τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, πολλῷ δὲ μᾶλλον ὁ ὀφθαλμός.

Τοῦτο τὸ ὄργανον διακυβερνᾷ ὅλον τὸ σῶμα, τοῦτο δίδει τὴν ὡραιότητα εἰς ὅλον τὸ σῶμα, τοῦτο κοσμεῖ

πλάσας τὸν ἄνθρωπον» πρόσαντες ἐδόκει εἶναι.
2. Ξενοφῶντος:
Τό τε γὰρ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἐπιχειρῆσαι σφαλερὸν ἐδόκει εἶναι (Ξεν. Ἑλληνικά, Βιβ. 2 κεφ. 1 παρ. 2).
22. Ὡς ἦτο τὸ νομισθῆναι Δημιουργὸν τῆς Κτίσεως.
23. Α' Κορινθ. 12, 16.

τὸ πρόσωπον, τοῦτο εἶναι λύχνος ὅλων τῶν μελῶν· διότι ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ ἥλιος εἰς τὴν οἰκουμένην, τοῦτο εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς εἰς τὸ σῶμα. Ἂν σβέσῃς τὸν ἥλιον τὰ πάντα ἀφανίζεις καὶ συνταράσσεις· ἂν σβέσῃς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ οἱ πόδες εἶναι ἄχρηστοι, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ ἡ ψυχή· διότι ἐξαφανίζεται ἡ γνῶσις, ὅταν ἀχρηστευθοῦν αὐτά· διότι δι' αὐτῶν ἔχομεν γνωρίσει τὸν Θεόν· «τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται»[24].

Ἄρα ὁ ὀφθαλμὸς δὲν εἶναι μόνον λύχνος εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ περισσότερον ἀπὸ τὸ σῶμα εἰς τὴν ψυχήν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὡς εἰς ἕνα βασιλικὸν μέρος ἔχει ἐγκατασταθῆ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀνωτέραν θέσιν[25], καὶ προΐσταται τῶν ἄλλων αἰσθήσεων.

Τοῦτο λοιπὸν διαπλάσσει. Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ὕλην, ὅταν δημιουργῇ, καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι οὔτε ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ἀνάγκην πηλοῦ, (διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παρήγαγε τὰς σπουδαιοτέρας οὐσίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπῆρχον, πολλῷ μᾶλλον αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἄνευ ὕλης ἐδημιούργησεν), διὰ νὰ μάθῃς λοιπὸν ὅτι δὲν κάμνει τοῦτο ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ θέλων νὰ διδάξῃ ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐν ἀρχῇ Δημιουργός, ἀφοῦ ἐπέχρισε τὸν πηλόν, λέγει «Ἄπελθε νίψαι»[26], «διὰ νὰ γνωρίσῃς, ὅτι δὲν ἔχω ἀνάγκην πηλοῦ διὰ νὰ δημιουργήσω ὀφθαλμούς, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερωθῇ μὲ αὐτὸ ἡ δόξα μου». Ἀπόδειξις δέ, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ Ἑαυτοῦ, ὅταν λέγῃ: «Ἵνα φανερωθῇ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ» εἶναι τὸ ὅτι προσέθεσεν: «Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με»[27]· δηλαδὴ «Ἐγὼ πρέπει νὰ

24. Ρωμ. 1, 20.
25. Τὴν ἄνω λῆξιν λαχών. Ἐτυμολογικὸν σχῆμα (σύστοιχον ἀντικείμενον).
26. Ἰωάν. 9, 7.
27. Ἰωάν. 9, 4.

φανερώσω τὸν Ἑαυτόν μου, καὶ νὰ πράξω ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἐγὼ πράττω τὰ αὐτὰ μὲ τὸν Πατέρα, ὄχι παρόμοια, ἀλλὰ τὰ αὐτά[28], πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπόδειξις μεγαλυτέρας ἰσότητος, καὶ τὸ ὁποῖον λέγεται ἐπὶ πραγμάτων μὴ ἐχόντων οὔτε τὴν ἐλαχίστην διαφοράν».

Ποῖος λοιπὸν τοῦ λοιποῦ θὰ βλέπῃ μὲ ἀμφισβήτησιν, ὅταν παρατηρῇ ὅτι Αὐτὸς δύναται τὰ αὐτὰ μὲ τὸν Πατέρα νὰ ἐπιτελῇ; διότι δὲν ἔπλασε μόνον ὀφθαλμούς, οὔτε ἤνοιξεν αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ ἐχάρισε καὶ τὴν ὅρασιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ψυχὴν ἐφύσησεν εἰς τὸν ἄνθρωπον· διότι ὅταν ἐκείνη δὲν ἐνεργῇ, ὁ ὀφθαλμός, καὶ ἂν εἶναι τέλειος, δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τίποτε ποτέ.

Ὥστε καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς ἐχάρισε, καὶ ἔδωκε μέλος, τὸ ὁποῖον ἔχει τὰ πάντα, καὶ ἀρτηρίας, καὶ νεῦρα, καὶ φλέβας, καὶ αἷμα, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται τὸ σῶμα ἡμῶν.

«Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι, ἕως ἡμέρα ἐστι»[29]. Τί σημαίνουν οἱ λόγοι αὐτοί; Ποίαν δὲ συνέπειαν ἔχουν; Πολλήν. Διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει, ἔχει περίπου τὴν ἑξῆς σημασίαν: «Ἕως ἡμέρα ἐστίν»[30], «ἕως ἔξεστι τοῖς ἀνθρώποις πιστεύειν εἰς ἐμέ, ἕως ὁ βίος οὗτος ἐνέστηκε, δεῖ με ἐργάζεσθαι».

«Ἔρχεται νύξ, (δηλαδὴ ὁ μέλλων καιρός), «ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι»[31]. Δὲν εἶπεν: «Ὅτε ἐγὼ οὐ δύναμαι ἐργάζεσθαι», ἀλλ' «ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι», δηλαδή, ὅταν δὲν ἰσχύουν πλέον ἡ πίστις, οὔτε οἱ κόποι, οὔτε ἡ μετάνοια.

Διότι, ἐπειδὴ ἔργον ἐννοεῖ τὴν πίστιν, λέγουν εἰς

28. Δηλ. τὰ ἴδια (τὰ αὐτά) ὄχι ὅμοια (τοιαῦτα).
29. Ἰωάν. 9, 4.
30. Ἰωάν. 9, 4.
31. Ἰωάν. 9, 4.

Αὐτόν: «Τί ποιήσομεν, ἵνα ἐργασώμεθα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ;»[32]. Ἀπαντᾷ: «Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος»[33]. Πῶς λοιπὸν τὸ ἔργον τοῦτο «οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι» τότε; Διότι οὔτε ἡ πίστις ἰσχύει, ἀλλὰ καὶ ἑκόντες καὶ ἄκοντες θὰ ὑπακούσουν εἰς τὸν Θεόν.

Δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἐκ φιλοδοξίας κινούμενος πράττει τοῦτο, δεικνύει, ὅτι τὰ πάντα ἐπιτελεῖ, ἐπειδὴ φροντίζει δι' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι μόνον ἐδῶ (εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν) ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ πιστεύσουν, καὶ δὲν δύνανται πλέον ἐκεῖ (εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν) νὰ συναποκομίσουν οὐδεμίαν ὠφέλειαν.

Διὰ τοῦτο δὲν ἔκαμε, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔκαμεν, ἀφοῦ προσῆλθεν ὁ τυφλός. Διότι ὅτι ἦτο μὲν ἄξιος νὰ θεραπευθῇ, καὶ ἐὰν ἔβλεπε, θὰ ἐπίστευε καὶ θὰ προσήρχετο, καί, ἐὰν ἤκουεν ἀπὸ κάποιον ὅτι ἦτο παρών, οὔτε τότε θὰ ἐδείκνυε ἀμέλειαν, εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν ἀκολούθων σημείων, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἀνδρείας καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πίστεως· διότι καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ σκεφθῇ αὐτὸς καὶ νὰ εἴπῃ: «Τί εἶναι τέλος πάντων αὐτό; Πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ μοι: "Ὕπαγε, νίψαι»[34]· δὲν ἠδύνατο νὰ μὲ θεραπεύσῃ, καὶ τότε νὰ μὲ στείλῃ εἰς τὸν Σιλωάμ; πολλάκις ἐνίφθην ἐκεῖ μετ' ἄλλων πολλῶν, καὶ οὐδεμίαν ὠφέλειαν συναπεκόμισα· ἐὰν εἶχε κάποιαν δύναμιν, θὰ μὲ ἐθεράπευε παρών· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Νεεμὰν πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον ἔλεγε». Διότι καὶ ἐκεῖνος, λαβὼν ἐντολὴν νὰ μεταβῇ διὰ νὰ λουσθῇ εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἐδείκνυεν ἀπιστίαν, καὶ μάλιστα ἐνῷ τόση φήμη ἐπεκράτει περὶ τοῦ Ἐλισσαίου[35].

32. Ἰωάν. 6, 28.
33. Ἰωάν. 6, 29.
34. Ἰωάν. 9, 11.
35 Δ. Βασιλ. 5, 10-11.

Ἀλλ' ὁ τυφλὸς δὲν ἔδειξεν ἀπιστίαν, οὔτε ἔφερεν ἀντίρρησιν, οὔτε διελογίσθη καθ' ἑαυτόν. «Τί εἶναι τοῦτο τέλος πάντων; ἦτο ἀνάγκη νὰ θέσῃ πηλὸν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μου; Τοῦτο περισσότερον δύναται νὰ τυφλώσῃ· ποῖος ἀνέβλεψε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Ἀλλὰ τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἐσκέφθη.

Εἶδες πίστιν σταθερὰν καὶ προθυμίαν;

«Ἔρχεται νύξ». Δεικνύει ἐκ τούτων τῶν λόγων ὅτι καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν πρόκειται νὰ λάβῃ πρόνοιαν διὰ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ πολλοὺς νὰ προσελκύσῃ εἰς τὴν πίστιν· «ἔτι γὰρ ἡμέρα ἐστί». Μετὰ δὲ τοῦτο τελείως αὐτοὺς ἀπομακρύνει.

γ'. Διατί λοιπὸν ὁ Παῦλος νύκτα μὲν ὠνόμασε τὴν παροῦσαν ζωήν, ἐκείνην δὲ (τὴν μέλλουσαν) ὠνόμασεν ἡμέραν; Ὄχι ἀντιτιθέμενος πρὸς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ λέγων, ἂν καὶ ὄχι μὲ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἀλλὰ μὲ τὰς αὐτὰς ἐννοίας· διότι καὶ λέγει: «Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικε»[36]. Διότι νύκτα ἐννοεῖ τὸν παρόντα καιρὸν δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κάθηνται εἰς (πνευματικὸν) σκότος, ἢ ἐπειδὴ συγκρίνει αὐτὴν μὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὁ δὲ Χριστὸς νύκτα τὸ μέλλον καλεῖ διὰ τὸ ἀνενέργητον τῶν ἁμαρτημάτων· ὁ δὲ Παῦλος νύκτα τὸν παρόντα βίον καλεῖ διότι εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διέρχονται τὸν καιρόν των μὲ κακίαν καὶ ἀπιστίαν.

Τοὺς πιστοὺς λοιπὸν διδάσκων ἔλεγεν· «Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν»[37], ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ ἀπολαύσουν τὸ φῶς ἐκεῖνο (τῆς μελλούσης ζωῆς)· καὶ νύκτα καλεῖ τὸν παλαιὸν βίον· διότι λέγει: «ἀποθώμεθα τὰ ἔργα τοῦ σκότους»[38]. Βλέπεις ὅτι λέγει ὅτι δι'

36. Ρωμ. 13, 12.
37. Ρωμ. 13, 12.
38. Ρωμ. 13, 12.

ἐκείνους εἶναι νύξ. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν»[39], διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ φῶς ἐκεῖνο· διότι ἐὰν τοῦτο τὸ φῶς εἶναι τόσον ὡραῖον, θὰ σκεφθῇς πόσον θὰ εἶναι ἐκεῖνο· διότι ὅσον ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ λύχνου τὸ ἡλιακὸν εἶναι ἀνώτερον, τόσον καὶ πολὺ περισσότερον θὰ εἶναι ἐκεῖνο ἀνώτερον ἀπὸ αὐτό.

Καὶ θέλων νὰ δείξῃ τοῦτο ὁ Κύριος ἔλεγεν ὅτι «ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται»[40], δηλαδὴ λόγῳ τῆς ὑπεροχῆς ἐκείνης τῆς λαμπρότητος δὲν θὰ φανῇ οὔτε αὐτός.

Ἐὰν δὲ τώρα, διὰ νὰ ἔχωμεν φωτεινὰς οἰκίας καὶ εὐαέρους, δαπανῶμεν ἄπειρα χρήματα, οἰκοδομοῦντες, ταλαιπωρούμενοι, νὰ σκεφθῇς πῶς πρέπει καὶ τὰ σώματα νὰ δαπανῶμεν, διὰ νὰ οἰκοδομηθοῦν δι' ἡμᾶς λαμπραὶ οἰκίαι εἰς τοὺς οὐρανούς, ὅπου ἐπικρατεῖ ἐκεῖ τὸ φῶς τὸ ἀνέκφραστον· διότι ἐδῶ μὲν καὶ μάχαι καὶ φιλονικίαι γίνονται διὰ τὰ ὅρια καὶ τοὺς τοίχους, ἐκεῖ δὲ δὲν γίνεται τίποτε παρόμοιον, δὲν ὑπάρχει φθόνος οὔτε ζηλοτυπία· κανεὶς δὲν θὰ φιλονικήσῃ μὲ ἡμᾶς δι' ὁροθεσίαν.

Καὶ αὐτὴν μὲν τὴν οἰκίαν ἀνάγκη εἶναι νὰ τὴν ἐγκαταλείψωμεν ὁπωσδήποτε, ἐκείνη δὲ νὰ παραμένῃ συνεχῶς· καὶ αὐτὴ μὲν κατ' ἀνάγκην φθείρεται ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ ὑφίσταται ἀπείρους ζημίας, ἐκείνη δὲ παραμένει ἄφθαρτος αἰωνίως· καὶ αὐτὴν μὲν ὁ πένης δὲν δύναται νὰ τὴν οἰκοδομήσῃ, ἐκείνην δὲ εἶναι δυνατὸν καὶ διὰ δύο ὀβολῶν ἀκόμη νὰ τὴν οἰκοδομήσωμεν, ὅπως ἡ χήρα.

Διὰ τοῦτο ἀγανακτῶ, διότι ἐνῷ πρὸ ἡμῶν τόσα ἀγαθὰ ἔχουν τεθῇ, δεικνύομεν ἀμέλειαν, ὀκνηρίαν, καὶ διὰ νὰ ἔχωμεν ἐδῶ λαμπρὰς οἰκίας τὸ πᾶν πράττομεν, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν δὲ ἔστω καὶ μικρὸν κατάλυμα εἰς

39. Ρωμ. 13, 13.
40. Ματθ. 24, 29.

τοὺς οὐρανούς, δὲν λαμβάνομεν μέριμναν, δὲν λαμβάνομεν φροντίδα. Διότι, εἰπέ μου, ποῦ ἤθελες νὰ ἔχῃς οἰκίαν ἐδῶ ἐπὶ τῆς γῆς; ἆρά γε εἰς ἔρημον, ἢ εἰς μίαν ἐκ τῶν πόλεων τῶν μικρῶν; Ἐγὼ τουλάχιστον δὲν νομίζω ὅτι θὰ ἤθελες ἐκεῖ· ἀλλὰ θὰ ἤθελες νὰ ἔχῃς οἰκίαν εἰς τὰς βασιλικωτάτας καὶ μεγάλας πόλεις, ὅπου μεγαλύτερον εἶναι τὸ ἐμπόριον, καὶ ὅπου μεγαλυτέρα εἶ-καὶ ἡ λαμπρότης.

Ἐγὼ δὲ σὲ ὁδηγῶ εἰς μίαν τοιαύτην πόλιν, τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός. Ἐκεῖ παρακαλῶ νὰ κτίζῃς καὶ νὰ οἰκοδομῇς δι' ὀλιγωτέρων χρημάτων, δι' ὀλιγωτέρου κόπου. Ἐκείνην τὴν οἰκίαν τὴν κατασκευάζουν αἱ χεῖρες τῶν πτωχῶν, καὶ τοῦτο κυρίως ἀποτελεῖ οἰκοδομήν· διότι αὐτά, τὰ ὁποῖα γίνονται τώρα, εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς μεγαλυτέρας ἀνοησίας.

Διότι, καὶ ἐὰν κανεὶς σὲ ὡδήγει εἰς τὴν Περσικὴν γῆν, διὰ νὰ ἴδῃς τὰ εὑρισκόμενα εἰς αὐτήν, καὶ νὰ ἐπανέλθῃς, ἔπειτα σὲ προέτρεπε νὰ κτίσῃς εἰς αὐτὰ τὰ μέρη οἰκίαν, ἆρά γε δὲν θὰ κατελόγιζες εἰς αὐτὸν τὴν μεγαλυτέραν ἀνοησίαν, διότι κατὰ τὴν γνώμην σου θὰ σὲ προέτρεπε νὰ κάμῃς ἀσκόπους δαπάνας; Πῶς λοιπὸν αὐτὸ ἀκριβῶς πράττεις ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν ὀλίγον κατόπιν θὰ ἐγκαταλείψῃς;

Ἀλλά, θὰ εἴπῃ τις, θὰ τὰ ἀφήσω εἰς τὰ τέκνα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα ὀλίγον κατόπιν μετὰ ἀπὸ σὲ θὰ ἐγκαταλείψουν τὸν κόσμον τοῦτον, πολλάκις δὲ καὶ πρὶν ἀπὸ σέ· καὶ ἐκεῖνοι πάλιν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔλθουν μετὰ ἀπὸ ἐκείνους, τὴν αὐτὴν πορείαν θὰ ἀκολουθήσουν.

Καὶ καθίσταται εἰς σὲ τὸ ζήτημα αἴτιον ἀπογοητεύσεως, ὅταν δὲν ἴδῃς τοὺς κληρονόμους νὰ κατέχουν αὐτά, ποὺ ἔχεις. Ἐκεῖ τοιαύτην περίπτωσιν δὲν πρέπει νὰ φοβηθῇς· ἀλλὰ ἡ κτῆσις μένει ἀμετάβλητος καὶ εἰς σέ, καὶ εἰς τὰ τέκνα, καὶ εἰς τοὺς ἐγγόνους, ἂν ἀκολουθήσουν τὴν αὐτὴν ἀρετήν. Τὴν οἰκοδόμησιν ἐκείνης τῆς οἰκίας ὁ Χριστὸς ἀναλαμβάνει· ὅταν οἰκοδομῇς ἐκείνην, δὲν παρίσταται ἀνάγκη, οὔτε ἐπιστάτας νὰ διορίζῃς, οὔτε νὰ καταβάλῃς φροντίδας, οὔτε νὰ λαμβάνῃς μέριμναν· διότι ὅταν ὁ Θεὸς ἀναλάβῃ τὸ ἔργον, ποία ἀνάγκη ὑπάρχει φροντίδος; Διότι Ἐκεῖνος συγκεντρώνει τὰ πάντα καὶ ἀνεγείρει τὴν οἰκίαν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο ἀξιοθαύμαστον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι κατὰ τοιοῦτον τρόπον οἰκοδομεῖ αὐτήν, ὅπως εἶναι ἀρεστὸν εἰς σέ, μᾶλλον δὲ εἰς βαθμὸν ἀνώτερον τοῦ ἀρεστοῦ καὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον θέλεις· διότι εἶναι τεχνίτης ἄριστος καὶ εἰς μέγα βαθμὸν φροντίζει διὰ τὰ συμφέροντά σου.

Καὶ ἂν εἶσαι πτωχὸς καὶ θελήσῃς νὰ οἰκοδομήσῃς τὴν οἰκίαν αὐτήν, δὲν θὰ δημιουργήσῃ κατὰ σοῦ φθόνον, οὔτε ζηλοτυπίαν· διότι κανεὶς δὲν βλέπει αὐτὴν ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μάθει νὰ φθονοῦν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νὰ χαίρουν διὰ τὰ ἀγαθά σου, οἱ ἄγγελοι· κανεὶς δὲν θὰ δυνηθῇ αὐτῆς τὰ ὅρια νὰ καταπατήσῃ· διότι κανεὶς δὲν κατοικεῖ πλησίον αὐτῆς ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν ἐκ τοιούτων ψυχικῶν ἀσθενειῶν.

Γείτονες ἔχεις ἐκεῖ τοὺς ἁγίους, τοὺς περὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέτρον, τοὺς προφήτας ὅλους, τοὺς μάρτυρας, τὴν χορείαν τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀρχαγγέλων.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα ἂς τὰ δώσωμεν εἰς τοὺς πτωχούς, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν τῶν σκηνῶν· τὰς ὁποίας ἂς συμβῇ ὅλοι νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΖ' (57)

('Ιωάν. θ', 6 - 16)

«Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἔπτυσε χαμαί, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ»[1].

α'. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ συναποκομίσουν κάποιαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὰ ἀναγινωσκόμενα, οὔτε τὸ ἐλάχιστον ἐκ τῶν λεγομένων δὲν πρέπει νὰ ἀντιπαρέρχωνται· διότι ἐλάβομεν ἐντολὴν νὰ ἐρευνῶμεν τὰς Γραφὰς διὰ τοῦτον τὸν λόγον, διότι τὰ πολλὰ θεωροῦνται (ἂν καὶ βεβαίως ἀμέσως φαίνονται ὅτι εἶναι εὐκολονόητα) ὅτι κρύπτουν εἰς τὸ βάθος σπουδαῖα νοήματα.

Διότι, παρατήρησε, ποῖον νόημα περικλείει καὶ τὸ χωρίον τοῦτο.

«Ταῦτα γὰρ εἰπών», λέγει ὁ Εὐαγγελιστής, «ἔπτυσε χαμαί»[2]. Ποῖα εἶναι αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶπεν; «Ἵνα φανερωθῇ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ»[3], καὶ ὅτι «δεῖ με ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με»[4]. Δηλαδὴ δὲν μᾶς ὑπενθύμισεν ἁπλῶς τὰ λεχθέντα ὁ Εὐαγγελιστὴς μὲ τὴν προσθήκην ὅτι «ἔπτυσεν», ἀλλὰ θέλων νὰ δείξῃ ὅτι τὸν λόγον του ἔκαμε πιστευτὸν διὰ τῶν ἔργων.

Καὶ διατί νὰ μὴ χρησιμοποιήσῃ ὕδωρ, ἀλλὰ πτύσμα διὰ τὸν πηλόν; Ἐπρόκειτο νὰ στείλῃ αὐτὸν εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ. Διὰ νὰ μὴ ἀποδοθῇ λοι-

1. Ἰωάν. 9, 6-7.
2. Ἰωάν. 9, 6.
3. Ἰωάν. 9, 3.
4. Ἰωάν. 9, 4.

πὸν οὐδεμία δύναμις εἰς τὴν πηγήν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ δύναμις, ἡ ὁποία ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος Αὐτοῦ, αὐτὴ καὶ διέπλασε καὶ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς, ἔπτυσε χάμω. Τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀφοῦ ἐτόνισε, ἔλεγε: «Καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος».

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι τὸ κατόρθωμα αὐτὸ εἶναι τῆς γῆς, διέταξεν αὐτὸν νὰ νιφθῇ. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν δὲν ἐπετέλεσεν ἀμέσως αὐτὸ τὸ θαῦμα, ἀλλὰ τὸν ἔστειλεν εἰς τὸν Σιλωάμ; διὰ νὰ μάθῃς τὴν πίστιν τοῦ τυφλοῦ, καὶ διὰ νὰ ἀποστομωθῇ ἡ ἀλαζονεία τῶν Ἰουδαίων· διότι ἦτο φυσικὸν ὅλοι νὰ βλέπουν αὐτὸν ἀπερχόμενον, καὶ ἔχοντα τὸν πηλὸν ἐπάνω εἰς τοὺς ὀφθαλμούς· διότι λόγῳ τοῦ παραδόξου θεάματος θὰ προσείλκυε τὰ βλέμματα ὅλων εἰς ἑαυτόν, καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον αὐτόν, καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἠγνόουν αὐτόν, καὶ ἐντατικὰ θὰ ἔστρεφον τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς ἐκεῖνον· διότι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἀναγνωρίσῃ κανεὶς ὅτι τυφλὸς ἀνέβλεψε, κάμνει πολλοὶ νὰ γίνουν προηγουμένως μάρτυρες, καταστήσας μακρὰν τὴν πορείαν τῆς θεραπείας, καὶ πιστοὶ θεαταὶ τοῦ παραδόξου θεάματος, ὥστε, ἀφοῦ γίνουν προσεκτικώτεροι, νὰ μὴ δύνανται πλέον νὰ λέγουν: «Αὐτός εἶναι· δὲν εἶναι αὐτός».

Πρὸς τούτοις δὲ θέλει νὰ ἀποδείξει καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι ξένος πρὸς τὸν νόμον καὶ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἐφ' ὅσον στέλλει τὸν τυφλὸν εἰς τὸν Σιλωάμ· διότι οὔτε ἐκεῖνο ἦτο δυνατὸν ἐπὶ πλέον νὰ φοβηθῇ, μήπως ὁ Σιλωὰμ λάβῃ τὴν δόξαν· διότι καὶ πολλοὶ πολλὰς φορὰς ἀφοῦ ἔνιψαν ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν ἠξιώθησαν τοιούτου θαύματος· δηλαδὴ καὶ ἐκεῖ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ ἦτο ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐπετέλει τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἑρμηνείαν προσθέτει εἰς ἡμᾶς ὁ Εὐαγγελιστής. Δηλαδὴ ὅταν εἶπεν: «Εἰς τὸν Σιλω-

άμ», προσέθεσεν: «Ὃ ἐστιν, ἀπεσταλμένος»[5], διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ ἐκεῖ ὁ Χριστὸς (καὶ ὄχι ἄλλος) αὐτὸν ἐθεράπευσεν, ὅπως ἀκριβῶς λέγει ὁ Παῦλος: «Ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός»[6].

Ὅπως λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἦτο πέτρα πνευματική, οὕτω καὶ ὁ Σιλωάμ ἦτο πνευματικός. Εἰς ἐμὲ δὲ φαίνεται ὅτι καὶ ἡ αἰφνιδία παρουσία τοῦ ὕδατος ὑποδηλοῖ μυστήριον ἀνέκφραστον. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τοῦτο; Ἡ ἀπροσδόκητος ἐμφάνισις, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐν ἀντιθέσει πρὸς οἱανδήποτε προσδοκίαν.

Ἀλλὰ βλέπε τὴν γνώμην τοῦ τυφλοῦ, ἡ ὁποία εἰς ὅλα ὑπακούει· διότι δὲν εἶπεν: «Ἐὰν καθ' ὁλοκληρίαν ὁ πηλὸς εἶναι, ἢ τὸ πτύσμα, αὐτὸ τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ τὴν ὅρασιν, ποία ἀνάγκη ὑφίσταται δι' ἐμὲ τοῦ Σιλωάμ; ἐὰν δὲ ὑφίσταται ἀνάγκη τοῦ Σιλωάμ, ποία ἡ ἀνάγκη τοῦ πηλοῦ; διὰ ποῖον λόγον ἐπέθεσε πηλὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου; διὰ ποῖον λόγον μὲ διέταξε νὰ νιφθῶ;». Ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐσκέφθη ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ δι' ἓν μόνον πρᾶγμα ἦτο ἕτοιμος, δηλαδὴ νὰ πείθεται καθ' ὅλα εἰς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔδιδε τὰς ἐντολάς, καὶ τίποτε ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα δὲν ἐσκανδάλιζεν αὐτόν.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐρωτήσῃ: «Πῶς λοιπὸν ἀνέβλεψεν, ἀφοῦ ἀπέθεσε τὸν πηλόν;» τίποτε ἄλλο δὲν θὰ ἀκούσῃ ἐκ μέρους ἡμῶν, παρὰ μόνον ὅτι δὲν γνωρίζομεν τὸν τρόπον. Καὶ τί τὸ ἀπορίας ἄξιον, ἐὰν ἡμεῖς δὲν γνωρίζωμεν; Διότι οὔτε ὁ Εὐαγγελιστὴς τὸ ἐγνώριζεν, οὔτε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐθεραπεύθη· ἀλλὰ ἐκεῖνο μέν, τὸ ὁποῖον συνέβη, γνωρίζει, τὸν δὲ τρόπον δὲν δύναται νὰ κα-

5. Ἰωάν. 9, 5. («ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος»· ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ἔχει τὸ «ἐστιν» ἀντὶ τοῦ «ἑρμηνεύεται»).
6. Α' Κορινθ. 10, 4.

ταλάβῃ. Ὅταν δὲ ὁ θεραπευθεὶς ἠρωτᾶτο ὡς πρὸς αὐτό, ἔλεγε: «πηλὸν ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω»[7]. Πῶς δὲ ἔχει γίνει τοῦτο, δὲν δύναται νὰ εἴπῃ, καὶ ἂν μυρίας φορὰς ἐρωτήσουν αὐτόν.

«Οἱ οὖν γείτονες», λέγει, «καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν ὅτι προσαίτης ἦν, ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν; Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστι»[8]. Διότι ἡ παραδοξότης τοῦ συμβάντος, ὡδήγει αὐτοὺς εἰς ἀπιστίαν, παρ' ὅτι βεβαίως τόσα εἶχον ρυθμισθῆ, ὥστε νὰ μὴ ἀπιστήσουν. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον: «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν;»[9].

Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ! ποῦ κατέβαινε, μὲ πολλὴν ἀγάπην θεραπεύων τοὺς ἐπαίτας, καὶ ἕνεκα τούτου ἀποστομώνων τοὺς Ἰουδαίους! Διότι ὄχι μόνον τοὺς ἐνδόξους, οὔτε τοὺς ἐπιφανεῖς, οὔτε τοὺς ἄρχοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀφανεῖς ἔκρινεν ἀξίους τῆς αὐτῆς φροντίδος· καθ' ὅσον μάλιστα εἶχεν ἔλθει διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὸν παραλυτικόν, τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὸν τυφλόν· δηλαδὴ οὔτε ἐκεῖνος ἐγνώριζε, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐθεράπευσεν αὐτόν, οὔτε αὐτός. Συνέβη δὲ αὐτό, λόγῳ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀνεχώρει δὲ πάντοτε, ὅταν ἐθεράπευεν ὁ Ἰησοῦς, ὥστε νὰ ἐκλείψῃ οἱαδήποτε ὑποψία διὰ τὰ θαύματα. Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγνώριζον Αὐτόν, ποῖος εἶναι, πῶς θὰ ἐδεικνύοντο εὐχάριστοι ἀπέναντί του καὶ θὰ ἔπλαττον ἱστορίας ἐν σχέσει μὲ τὰ ἐπιτελεσθέντα θαύματα;

7. Ἰωάν. 9, 15.
8. Ἰωάν. 9, 8-9. (Τὸ κείμενον τῆς Κ. Δ. ἀντὶ τοῦ «προσαίτης ἦν», ἔχει τὴν φράσιν «τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς ἦν»).
9. Ἰωάν. 9, 8.

Διότι ὁ θεραπευθεὶς τυφλὸς δὲν ἦτο ἐκ τῶν περιοδευόντων, ἀλλὰ ἐκ τῶν καθημένων πλησίον τῶν θυρῶν τοῦ ἱεροῦ. Ἐνῷ δὲ ὅλοι ἐξέφραζον ἀμφιβολίας περὶ αὐτοῦ, τί ἀπαντᾷ ἐκεῖνος; «Ἐγώ εἰμι»[10]. Δὲν ᾐσθάνθη ἐντροπὴν διὰ τὴν προηγουμένην τύφλωσιν, οὔτε ἐφοβήθη τὸν θυμὸν τοῦ πλήθους, οὔτε ἀποφεύγει νὰ δείξῃ τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ κηρύξῃ τὸν εὐεργέτην.

«Λέγουσιν αὐτῷ· Πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Λέγει αὐτοῖς· Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς»[11]. Τί λέγεις; ἄνθρωπος ἐπιτελεῖ τοιαῦτα ἔργα; Ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν τίποτε σπουδαῖον δὲν ἐγνώριζε περὶ Αὐτοῦ. «Ἄνθρωπος, λεγόμενος Ἰησοῦς, ἐποίησε πηλὸν καὶ ἐπέχρισε»[12].

β'. Βλέπε, πῶς εἶναι ἀληθής. Δὲν εἶπε πῶς ἐπετέλεσε τοῦτο τὸ θαῦμα· (διότι δὲν λέγει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζει). Διότι δὲν εἶδεν, ὅτι ἔπτυσεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὅτι δὲ ἐπέθηκε τὸν πηλόν, τὸ ἀντελαμβάνετο διὰ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς ἀφῆς.

«Καὶ εἶπέ μοι· Ὕπαγε νίψαι εἰς τὴν καλυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ»[13]. Καὶ τοῦτο ἡ ἀκοή του τὸ ἔκαμε ἀντιληπτόν. Καὶ ἀπὸ τί ἐγνώριζε τὴν φωνὴν Αὐτοῦ; Ἀπὸ τὴν συνομιλίαν του πρὸς τοὺς μαθητάς.

Καὶ ἐνῷ λέγει ὅλα αὐτά, καὶ ἐκ τῶν ἔργων λαμβάνει τὴν σχετικὴν μαρτυρίαν, δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τὸν τρόπον. Ἐὰν δὲ διὰ πράγματα αἰσθητὰ καὶ διὰ τῆς ἀφῆς ἐγγιζόμενα[14] ὑφίσταται ἀνάγκη πίστεως, πολὺ περισσότερον διὰ τὰ ἀόρατα.

«Λέγουσιν αὐτῷ· Ποῦ ἔστιν ἐκεῖνος; Λέγει· Οὐκ

10. Ἰωάν. 9, 9.
11. Ἰωάν. 9, 11.
12. Ἰωάν. 9, 11.
13. Ἰωάν. 9, 11.
14. Κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν «χειροπιαστά».

οἶδα»[15]. Ἔλεγον δὲ τοῦτο τὸ «Ποῦ ἔστιν ἐκεῖνος;» ἔχοντες πλέον διάθεσιν φονικὴν κατ' Αὐτοῦ.

Παρατήρει δὲ τὴν ἔλλειψιν καυχήσεως ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ, πῶς δὲν παρίστατο εἰς τοὺς θεραπευομένους (μετὰ τὴν θεραπείαν) διότι δὲν ἤθελε νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν, οὔτε νὰ προσελκύσῃ τὸ πλῆθος, οὔτε νὰ ἐπιδειχθῇ.

Βλέπε πῶς ὅλα μὲ φιλαλήθη τρόπον τὰ ἐκθέτει ἁπαντῶν ὁ τυφλός. Ἤθελον μὲν τὸν Χριστὸν νὰ εὕρουν, ὥστε νὰ ὁδηγήσουν Αὐτὸν πρὸς τοὺς ἱερεῖς, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπέτυχον τοῦτο, ὁδηγοῦν τὸν πρώην τυφλὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, διὰ νὰ ἐρωτήσουν ἐκεῖνοι αὐτὸν μὲ μεγαλυτέραν δριμύτητα· διὰ τοῦτο βεβαίως καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς σημειώνει ὅτι ἦτο Σάββατον, δηλαδὴ διὰ νὰ δείξῃ τὴν πονηρὰν αὐτῶν σκέψιν, καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἐζήτουν Αὐτὸν νὰ κατηγορήσουν, εὑρίσκοντες δῆθεν ὡς ἀφορμὴν αὐτὴν καὶ δυνάμενοι οὕτω νὰ διαβάλουν τὸ θαῦμα διὰ τῆς ἐντυπώσεως περὶ παραβάσεως τοῦ Νόμου.

Καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ ὅτι, ὅταν εἶδον αὐτόν, ἀμέσως τίποτε ἄλλο δὲν εἶπον, παρὰ μόνον: «Πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;»[16]. Καὶ βλέπε πῶς λέγουν· διότι δὲν εἶπον: «Πῶς ἀνέβλεψας»; ἀλλὰ «Πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;» παρέχοντες εἰς αὐτὸν εὐκαιρίαν νὰ διαβάλῃ Ἐκεῖνον δι' ἐργασίαν ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου.

Ἐκεῖνος δὲ ὁμιλεῖ συντομώτερον πρὸς αὐτοὺς μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ ἔχουν μάθει· διότι χωρὶς οὔτε τὸ ὄνομα νὰ εἴπῃ, οὔτε ὅτι «εἶπέ μοι· Ὕπαγε νίψαι», λέ-

15. Ἰωάν. 9, 15.
16. Ἰωάν. 9, 15. (Τὸ αὐθεντικὸν κείμενον ἔχει οὕτως: «Πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψε». Πιθανῶς ὁ Χρυσόστομος τὴν φράσιν τὴν ὁποίαν ἀναφέρει, ἀποκλείων τὸ «πῶς ἀνέβλεψας;», εἰκάζει ἐκ τῶν χωρίων 9, 17 καὶ 9, 26).

γει ἀμέσως: «Πηλὸν ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω»[17]. Διότι εἶχεν ἐπεκταθῆ πλέον ἡ διαβολὴ καὶ ἐκεῖνοι εἶχον εἴπει: «Ἴδε ὁ Ἰησοῦς οἷα ἐργάζεται ἐν Σαββάτῳ, πηλὸν χρίει!».

Σὺ δὲ ἐξέτασε, πῶς δὲν ταράσσεται ὁ τυφλός· διότι ὅταν μὲν ἔλεγε περὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα συνέβησαν, ἄνευ κινδύνου ἐρωτώμενος, δὲν ἦτο τόσον σπουδαῖον τὸ νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι τώρα, ὅτι καὶ εἰς μεγαλύτερον κίνδυνον περιελθών, οὔτε ἀρνεῖται, οὔτε λέγει ἀντίθετα πρὸς τὰ προηγούμενα.

Τί κάμνουν λοιπὸν οἱ Φαρισαῖοι, μᾶλλον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι; Ὡδήγησαν μὲν αὐτόν, διὰ νὰ ἀρνηθῇ, ἔπαθον δὲ τὸ ἀντίθετον· ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελον, τὸ ἔμαθον καὶ μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν. Καὶ ὑφίσταται τοῦτο παντοῦ ἐν σχέσει μὲ τὰ θαύματα, μὲ περισσοτέραν δὲ σαφήνειαν θὰ ἀποδείξωμεν αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ.

Τί λέγουν λοιπὸν οἱ Φαρισαῖοι; «Ἔλεγόν τινες» (ὄχι ὅλοι, ἀλλὰ οἱ θρασύτεροι)· «Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον· Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν;»[18].

Βλέπεις ὅτι ἐκ τῶν σημείων προσειλκύοντο; Διότι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πρότερον εἶχον στείλει ὑπηρέτας διὰ νὰ ὁδηγηθῇ Ἐκεῖνος ἐνώπιον αὐτῶν, ἄκουσε τί λέγουν τώρα, ἂν καὶ δὲν τὸ λέγουν ὅλοι· διότι, ἐπειδὴ ἦσαν ἄρχοντες, ἕνεκα τῆς φιλοδοξίας καθίσταντο ἄπιστοι. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς Αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ὡμολόγουν.

Ὁ μὲν πολὺς λαὸς ἦτο εὐκαταφρόνητος, δεδομένου ὅτι δὲν συνέβαλλε πολὺ εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν,

17. Ἰωάν. 9, 15.
18. Ἰωάν. 9, 16.

οἱ δὲ ἄρχοντες, ἐπειδὴ περισσότερον διεκρίνοντο, δυσκολώτερον ἐλάμβανον θάρρος νὰ ὁμολογήσουν· διότι ἄλλους μὲν κατεῖχε φιλαρχία, ἄλλους δὲ δειλία καὶ ὁ ἐκ μέρους τῶν πολλῶν φόβος.

Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε: «Πῶς δύνασθε πιστεύειν, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαμβάνοντες;»[19]. Καὶ αὐτοὶ μέν, ἐνῷ ἐζήτουν ἀδίκως νὰ φονεύσουν, ἔλεγον ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος θεραπεύει, ἔλεγον ὅτι δὲν δύναται νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν τηρεῖ τὸ Σάββατον. Πρὸς αὐτὴν τὴν γνώμην, ἀντέταξαν οἱ ἄλλοι τὸ ὅτι ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ τοιαῦτα θαύματα.

Οἱ πρῶτοι μέν, ἐκ κακίας ἀποσιωπῶντες τὸ γεγονός, ἔφερον εἰς τὸ μέσον τὴν φαινομένην παράβασιν· διότι δὲν ἔλεγον ὅτι θεραπεύει κατὰ τὸ Σάββατον, ἀλλ' ὅτι «Τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ», οἱ δεύτεροι δὲ πάλιν ἀσθενῶς ἀντιδροῦν· διότι ἐνῷ ἔπρεπε νὰ δείξουν πῶς δὲν λύεται τὸ Σάββατον, ἀντλοῦν ἐπιχειρήματα μόνον ἐκ τῶν θαυμάτων. Καὶ εὐλόγως· διότι ἀκόμη ἐνόμιζον ὅτι Ἐκεῖνος εἶναι ἄνθρωπος. Διότι ἐὰν δὲν εἶχεν οὕτω τὸ πρᾶγμα, θὰ ἠδύναντο καὶ κατ' ἄλλον τρόπον νὰ προασπίσουν τὴν γνώμην των, δηλαδὴ ὅτι ἦτο Κύριος τοῦ Σαββάτου, καὶ Αὐτὸς ἐδημιούργησεν αὐτό· ἀλλὰ ἀκόμη μέχρι τότε δὲν εἶχον αὐτὴν τὴν γνώμην. Οὐδεὶς βεβαίως ἐξ αὐτῶν ἐτόλμα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἤθελε νὰ τὰ εἴπῃ φανερά, οὔτε εἰς ἔκφρασιν γνώμης, ἀλλὰ εἰς ἀμφισβήτησιν[20], ἄλλοι μὲν λόγῳ ἐλλείψεως θάρρους, ἄλλοι λόγῳ φιλαρχίας.

«Σχίσμα οὖν ἦν ἐν αὐτοῖς»[21]. Τὸ σχίσμα τοῦτο ἤρχισε πρῶτον νὰ δημιουργῆται εἰς τὸν λαόν, μετὰ ταῦτα

19. Ἰωάν. 5, 44.
20. Ἰωάν. 9, 16.
21. Ἰωάν. 9, 16.

καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας· «Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλλοι δέ· Οὐχί, ἀλλ' ἀπατᾷ τὸν ὄχλον»[22]. Βλέπεις πῶς περισσότερον ἀσύνετοι ἀπὸ τὸ πλῆθος οἱ ἄρχοντες, ὅτι ἐκ τῶν ὑστέρων ἐσχίσθησαν; Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ σχίσμα πάλιν οὐδεμίαν γενναιότητα ἐπέδειξαν, ὅταν ἔβλεπον τοὺς Φαρισαίους νὰ εἶναι ἀπειλητικοί.

Διότι, ἐὰν βεβαίως τελείως ἀπεσχίζοντο, ταχέως θὰ ἐλάμβανον γνῶσιν τῆς ἀληθείας· διότι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποσχισθοῦν τελείως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἴδιος ἔλεγεν: «Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν»[23]· διότι ὑπάρχει καὶ κακὴ ὁμόνοια, ὑπάρχει καὶ καλὴ διαφωνία[24]· διότι καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔκτιζον τὸν πύργον, εἶχον ὁμόνοιαν ἀποβαίνουσαν εἰς κακὸν ἰδικόν των, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πάλιν ἄνευ μὲν τῆς θελήσεώς των, ἀλλ' ὅμως πρὸς ὠφέλειάν των ἐχωρίσθησαν. Καὶ οἱ περὶ τὸν Κορὲ δὲ κακὴν ὁμόνοιαν εἶχον, διὰ τοῦτο καλῶς ἐχωρίσθησαν· καὶ ὁ Ἰούδας κακὴν ὁμόνοιαν συνῆψε μὲ τοὺς Ἰουδαίους.

Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ χωρισθοῦν οἱ ἄνθρωποι καλῶς, καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμονοήσουν κακῶς[25]. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκκοψον αὐτόν· ἐὰν ὁ πούς σου, ἔκτεμε αὐτόν»[26].

Ἐὰν δὲ πρέπει νὰ ἀποχωριζώμεθα ἀπὸ μέλος, τὸ ὁποῖον κακῶς ἔχει συναφθῆ, πολὺ περισσότερον ἀπὸ φίλους, οἱ ὁποῖοι κακῶς ἔχουν ἑνωθῆ μὲ ἡμᾶς. Ὥστε ἡ

22. Ἰωάν. 7, 12.
23. Ματθ. 10, 34.
24. Σχήματα ἀντιθέσεως, ὁμοιοκάταρκτον καὶ ὁμοιοτέλευτον:
ἔστι γὰρ καὶ κακὴ ὁμόνοια,
ἔστι καὶ καλὴ διαφωνία.
25. Ἔστιν οὖν σχισθῆναι καλῶς
καὶ ἔστιν ὁμονοῆσαι κακῶς.
Συγκεφαλαιῶν ὁ Ἱεράρχης ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐν ἀρχῇ ἐκφρασθεῖσαν γνώμην (ἴδε σημ. 25) κατ' ἀντίστροφον σειράν.
26. Ματθ. 5, 29 καὶ 18, 8-9.

ὁμόνοια δὲν εἶναι εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις καλή, ὅπως βεβαίως οὔτε ὁ χωρισμὸς εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις κακός[27].

γ'. Λέγω αὐτά, διὰ νὰ ἀποφεύγωμεν τοὺς πονηρούς, καὶ νὰ ἀκολουθῶμεν τοὺς ἀγαθούς· διότι ἐὰν μεταξὺ τῶν μελῶν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει σαπίσει καὶ εἶναι ἀθεράπευτον κόπτομεν, ἐπειδὴ φοβούμεθα μήπως καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα ὑποστῇ τὴν αὐτὴν βλάβην, καὶ κάμνομεν αὐτό, ὄχι ἐπειδὴ περιφρονοῦμεν ἐκεῖνο, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλομεν νὰ διαφυλάξωμεν τὸ ὑπόλοιπον, πολὺ περισσότερον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ πράττωμεν τοῦτο ἐπὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι συναναστρέφονται μὲ ἡμᾶς κακῶς. Διότι ἐὰν μὲν δυνάμεθα καὶ ἐκείνους νὰ διορθώσωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ μὴ βλαβῶμεν, πρέπει τὰ πάντα νὰ πράξωμεν, ἐὰν δὲ καὶ ἐκεῖνοι μένουν ἀδιόρθωτοι καὶ ἡμᾶς βλάπτουν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀποχωρίσωμεν αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐκδιώξωμεν· διότι πολλάκις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μᾶλλον θὰ συναποκομίσουν κέρδος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος τοιουτοτρόπως συνεβούλευε λέγων: «Καὶ ἐξαιρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν»[28]. Καί: «Ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας»[29].

Διότι εἶναι κακόν, εἶναι κακὸν ἡ συναναστροφὴ μὲ πονηρούς. Δὲν προσβάλλει μὲ τόσην ταχύτητα ὁ λοιμός, οὔτε ἡ ψώρα καταστρέφει αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἔχουν μολυνθῆ, οἱ ὁποῖοι κατέχονται ὑπὸ τῆς νόσου, μὲ ὅσην ἡ κακία τῶν πονηρῶν ἀνδρῶν· «φθείρουσι γὰρ ἤθη χρη-

27. Ἰδοὺ ὅτι διὰ τρίτην φορὰν ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐν σημ. 25 καὶ 26 γνώμην κατ' ἀντίστροφον σειρὰν πρὸς τὸ δεύτερον (σημ. 25)·
Ὥστε οὐ πανταχοῦ ὁμόνοια καλόν,
ὥσπερ οὖν οὐδὲ πανταχοῦ διάστασις κακόν.
28. Α' Κορινθ. 5, 13.
29. Α' Κορινθ. 5, 2.

στὰ ὁμιλίαι κακαί»[30]· καὶ ὁ Προφήτης πάλιν: «Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε»[31].

Κανεὶς λοιπὸν νὰ μὴ ἔχῃ κακὸν φίλον· διότι ἐὰν κακοὺς υἱοὺς ὅταν ἔχωμεν τοὺς ἀποκηρύττομεν, καὶ δὲν λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν τὴν συγγένειαν, οὔτε τοὺς νόμους αὐτῆς, οὔτε τὴν ἐξ αὐτῆς ἀνάγκην, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωρίμους, ὅταν εἶναι πονηροί· διότι καὶ ἂν δὲν ὑποστῶμεν οὐδεμίαν ζημίαν ἐκ μέρους των, τὴν κακὴν φήμην δὲν θὰ δυνηθῶμεν βεβαίως νὰ διαφύγωμεν· διότι οἱ ἔξω τῆς οἰκογενείας δὲν ἐρευνοῦν τὴν ζωήν μας, ἀλλὰ κρίνουν ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι συναναστρέφονται μὲ ἡμᾶς.

Αὐτὰ συμβουλεύω καὶ εἰς τὰς γυναῖκας καὶ εἰς τὰς παρθένους· διότι λέγει «Προνοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων»[32].

Ὅλα λοιπὸν ἂς τὰ πράττωμεν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ σκανδαλισθῇ ὁ πλησίον· διότι ὁ βίος, καὶ ἂν εἶναι λίαν ὀρθός, ἐὰν δημιουργῇ εἰς τοὺς ἄλλους σκάνδαλον, τὸ πᾶν καταστρέφει. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ ὀρθὴ διαβίωσις νὰ προκαλέσῃ σκάνδαλον; ὅταν ἡ συναναστροφὴ μὲ τοὺς μὴ ὀρθῶς διαβιοῦντας δημιουργήσῃ εἰς τὸν ὀρθῶς διαβιοῦντα κακὴν φήμην[33]· διότι ὅταν, ἔχοντες ἐμπιστοσύνην εἰς ἑαυτούς, συναναστρεφώμεθα μὲ τοὺς πονηρούς, καὶ ἂν οἱ ἴδιοι δὲν βλαβῶμεν, ἄλλους σκανδαλίζομεν.

Αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ εἰς τὰς γυναῖκας τὰ

30. Α' Κορινθ. 15, 33. Ταῦτα λέγει καὶ ὁ Μένανδρος: «Φθείρουσιν ἤθη χρήσθ' ὁμιλίαι κακαί».
31. Ἱερεμ. 28, 45.
32. Ρωμ. 12, 17.
33. Καὶ ὁ Ἰσοκράτης τονίζει περίπου τοῦτο λέγων· Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσι. (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόνικον 17).

λέγω καὶ εἰς τὰς παρθένους, ἀφήνων εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν μετὰ ἀκριβείας νὰ γνωρίσουν πόσα κακὰ γεννῶνται ἐκ τῶν τοιούτων συναναστροφῶν· διότι ἐγὼ μὲν δὲν ὑποπτεύω τίποτε πονηρόν, οὔτε κανεὶς ἄλλος ἐκ τῶν τελειοτέρων, ἀλλὰ ὁ ἁπλοϊκώτερος ἀδελφὸς παραβλάπτεται ἐκ τῆς τελειότητος τῆς ἰδικῆς σου. Πρέπει δὲ νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἀσθένειαν ἐκείνου. Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν βλαβῇ αὐτός, θὰ βλαβῇ ὅμως ὁ Ἐθνικός.

Ὁ δὲ Παῦλος προέτρεψε νὰ μὴ σκανδαλίζωμεν οὔτε τοὺς Ἰουδαίους, οὔτε τοὺς Ἐθνικούς, οὔτε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ[34].

Ἐγὼ τίποτε τὸ πονηρὸν δὲν ὑποπτεύω διὰ τὴν παρθένον (διότι ἀγαπῶ τὴν παρθενίαν· «ἡ δὲ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν»[35])· ἐγὼ ἀγαπῶ εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν πολιτείαν αὐτὴν τοῦ βίου καὶ δὲν δύναμαι νὰ διαλογισθῶ κάτι τὸ ἄτοπον. Πῶς θὰ πείσωμεν τοὺς ἐκτὸς αὐτῶν εὑρισκομένους; διότι πρέπει καὶ δι' ἐκείνους νὰ λάβωμεν πρόνοιαν.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἂς ρυθμίζωμεν τὰ ἀφορῶντα εἰς ἡμᾶς, ὥστε νὰ μὴ δύναται οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀπίστων νὰ εὕρῃ ἐναντίον ἡμῶν δικαίαν ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν· διότι ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δεικνύουν ὀρθὸν βίον δοξάζουν τὸν Θεόν, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δεικνύουν τὸν ἀντίθετον συντελοῦν εἰς τὸ νὰ βλασφημῆται.

Ἀλλὰ ἂς μὴ συμβῇ νὰ ὑπάρχουν πλησίον μας ἄνθρωποι τοιοῦτοι, ἀλλὰ οὕτω νὰ λάμψουν τὰ ἔργα ἡμῶν, ὥστε νὰ δοξασθῇ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ἀξιωθῶμεν τῆς ἐξ Ἐκείνου προερχομένης δόξης· τὴν ὁ-

34. Α' Κορινθ. 10, 32.
35. Α' Κορινθ. 13, 5.

ποίαν ἂς συμβῇ νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει εἰς τὸν Πατέρα ἡ δόξα συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΗ' (58)

(Ἰωάν. θ', 17 - 33)

«Λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν· Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι προφήτης ἐστίν. Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι»[1].

α'. Τὰς Γραφὰς πρέπει ὄχι ἁπλῶς οὔτε ἐπιπολαίως νὰ ἀναγιγνώσκωμεν, ἀλλὰ μὲ ὅλην τὴν ἐπιμέλειαν, ὥστε νὰ μὴ εὑρίσκωμεν δυσκολίας εἰς τὴν ἑρμηνείαν των. Διότι καὶ τώρα εὐλόγως δύναται κανεὶς ἐδῶ νὰ διατυπώσῃ τὴν ἀπορίαν, πῶς, ἐνῷ εἶπον: «Οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ»[2], λέγουν εἰς αὐτόν: «Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;»[3]. Καὶ δὲν εἶπον: «Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι παρέλυσε τὸ Σάββατον;» ἀλλὰ τώρα θέτουν τὸ ἐρώτημα τὸ σχετικὸν μὲ τὴν ἀπολογίαν ἀντὶ τοῦ σχετικοῦ μὲ τὴν κατηγορίαν.

Τί δύναται λοιπὸν νὰ ἀπαντήσῃ κανείς; Δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον: «Οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ»[4], ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ αὐτούς, καὶ οἱ ὁποῖοι εἶπον: «Ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς οὐ δύναται τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν»[5]· διότι ἐπειδὴ ἤθελον νὰ ἀποστομώσουν τοὺς πρώτους πλέον, διὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὅτι συνηγοροῦν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ὁδηγοῦν εἰς τὸ μέσον αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔλαβε πεῖραν τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐρωτοῦν.

Βλέπε λοιπὸν τοῦ πτωχοῦ τὴν σοφίαν· διότι ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς μὲ περισσοτέραν σύνεσιν ὁμιλεῖ. Καὶ πρῶτον μὲν λέγει ὅτι «προφήτης ἐστί»[6] καὶ δὲν ἐφοβήθη αὐτῶν τῶν διεστραμμένων Ἰουδαίων τὴν κρίσιν, οἱ ὁποῖοι ἐξέφραζον ἀντίθετον γνώμην καὶ ἔλεγον: «Πῶς δύναται οὗτος εἶναι παρὰ τοῦ Θεοῦ, τὸ Σάββατον οὐ τηρῶν;»[7] ἀλλὰ ἔλεγεν «ὅτι προφήτης ἐστί. Καὶ οὐκ ἐπίστευσαν ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως οὗ ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ»[8].

Καὶ ἐξέτασε μὲ πόσους τρόπους ἐπιχειροῦν νὰ συγκαλύψουν τὸ θαῦμα καὶ νὰ τὸ ἀποκλείσουν. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἀληθείας, διὰ τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων φαίνεται νὰ διώκεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τούτων καθίσταται ἰσχυροτέρα· λάμπει διὰ τούτων τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων συγκαλύπτεται· διότι ἐὰν δὲν ἐγίνοντο αὐτά, ὑπὸ τῶν πολλῶν θὰ ἐθεωρεῖτο ὕποπτον τὸ θαῦμα, τώρα δέ, ὡς ἐὰν φροντίζουν διὰ νὰ ἐξακριβώσουν τὴν ἀλήθειαν, πράττουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅλα, καὶ δὲν θὰ ἐνήργουν κατ' ἄλλον τρόπον, ἐὰν βεβαίως ἔπραττον τὰ πάντα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ· διότι καὶ διὰ τούτου τοῦ τρόπου ἐπεχείρησαν νὰ καταβάλουν αὐτόν,

1. Ἰωάν. 9, 17.
2. Ἰωάν. 9, 16.
3. Ἰωάν. 9, 17.
4. Ἰωάν. 9, 16.
5. Ἰωάν. 9, 16.
6. Ἰωάν. 9, 17.
7. Ἰωάν. 9, 16.
8. Ἰωάν. 9, 17 - 18.

λέγοντες: «Πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;»[9] δηλαδὴ μήπως ἐπέτυχε τοῦτο μὲ καμμίαν μαγείαν; Διότι καὶ ἄλλοτε, ἐπειδὴ δὲν εἶχον τίποτε νὰ καταγγείλουν, ἐπιχειροῦν νὰ διαβάλλουν τὸν τρόπον τῆς θεραπείας λέγοντες: «Οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων»[10]· καὶ ἐδῶ πάλιν, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τίποτε ἄλλο νὰ εἴπουν, καταφεύγουν εἰς τὸ ἐπιχείρημα περὶ τοῦ καταλλήλου χρόνου, λέγοντες ὅτι λύει τὸ Σάββατον»[11], καὶ πάλιν ὅτι «ἁμαρτωλός ἐστι»[12].

Κα ἴδμως σᾶς, οἱ ὁποῖοι φθονεῖτε καὶ εἶσθε ἕτοιμοι νὰ εὕρετε πρόσχημα διὰ κατηγορίαν τῶν ὑπ' Αὐτοῦ πεπραγμένων, σᾶς ἠρώτησε μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν, λέγων: «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγξει με περὶ ἁμαρτίας;»[13]. Καὶ κανεὶς δὲν ὡμίλησεν οὔτε εἶπεν ὅτι «βλασφημεῖς, ἀναμάρτητον λέγων σεαυτόν». Καὶ βεβαίως, ἐὰν εἶχον νὰ εἴπουν τι, δὲν θὰ ἐσιώπων· διότι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ ἤκουσαν ὅτι ὑπάρχει πρὸ τοῦ Ἀβραάμ, ἐλιθοβόλησαν αὐτόν, καὶ ἐκαυχῶντο μὲν ὅτι κατάγονται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ ἦσαν ἀνθρωποκτόνοι, δι' Ἐκεῖνον δέ, ὁ ὁποῖος ἐπετέλει τοιαῦτα θαύματα, ὅταν ἐθεράπευσεν, ἔλεγον ὅτι δὲν κατάγεται ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ δὲν ἐτήρει τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου, ἐὰν εἶχον τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν, δὲν θὰ παρέλειπον αὐτήν.

Ἐὰν δὲ τὸν καλοῦν ἁμαρτωλὸν διὰ τοῦτον τὸν λόγον, διότι ἐθεωρεῖτο ὅτι καταλύει τὸ Σάββατον, καὶ ἡ κατηγορία αὐτὴ ἐφάνη ἀστήρικτος, ἀφοῦ, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν μὲ αὐτούς, τοὺς κατηγόρησαν

9. Ἰωάν. 9, 17.
10. Ματθ. 12, 24
11. Ἰωάν. 9, 16.
12. Ἰωάν. 9, 16.
13. Ἰωάν. 8, 46.

διὰ ψυχρότητα πολλὴν καὶ μικροψυχίαν.

Ἀπὸ παντοῦ λοιπὸν ἀφοῦ εὗρον ἐμπόδια, ἔρχονται ἐν συνεχείᾳ εἰς ἄλλο ἐπιχείρημα περισσότερον ἀναίσχυντον καὶ θρασύ. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τοῦτο; «Οὐκ ἐπίστευσαν», λέγει, «ὅτι ἦν τυφλός, καὶ ἀνέβλεψε»[14].

Πῶς λοιπὸν τὸν κατηγόρησαν ὅτι δὲν τηρεῖ τὸ Σάββατον; ἢ προφανῶς ἐπειδὴ ἐπίστευσαν διετύπωσαν αὐτὴν τὴν κατηγορίαν[15]; Πῶς δὲ δὲν ἐδώσατε προσοχὴν εἰς τὸν πολὺν λαόν; εἰς τοὺς γείτονας, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον αὐτόν; Ἀλλά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον, τὸ ψεῦδος παντοῦ συλλαμβάνεται εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ παγίδα, δι' ἐκείνων τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων νομίζει ὅτι διαβάλλει τὴν ἀλήθειαν, αὐτὴν δὲ λαμπροτέραν παρουσιάζει[16], πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ τώρα συνέβη.

Διότι, διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανείς, ὅτι δὲν εἶπον τίποτε ὀρθὸν οἱ γείτονες καὶ οἱ παρατηροῦντες αὐτόν, ἀλλὰ ὅτι ὡμίλουν περὶ ἀνθρώπου ὁμοίου πρὸς τὸν θεραπευθέντα, φέρουν εἰς τὸ μέσον τοὺς γονεῖς, διὰ τῶν ἐνεργειῶν των ἀποδεικνύοντες παρὰ τὴν θέλησίν των ἀληθὲς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνέβη· διότι καὶ αὐτοὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους ἐγνώριζον τὸ τέκνον αὐτῶν.

Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πτοήσουν αὐτόν, ἀλλὰ ἔβλεπον ὅτι μὲ ὅλον τὸ θάρρος ἐκήρυσσε τὸν Εὐεργέτην του, ἤλπιζον ὅτι μὲ τοὺς γονεῖς θὰ προκαλέσουν ἀμφισβήτησιν διὰ τὸ θαῦμα. Καὶ βλέπε τὴν κακὴν πρόθεσιν τῆς ἐρωτήσεως. Διότι τί λέγει; Ἀφοῦ ἔφερον αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον, ὥστε νὰ ἐμβάλουν αὐτοὺς εἰς ἀγωνίαν, μὲ πολλὴν σφοδρότητα καὶ θυμὸν ἀπευθύνουν τὴν

14. Ἰωάν. 9, 18.
15. Διότι ἐὰν δὲν ἐπίστευον ὅτι ἐπετελέσθη θαῦμα, δὲν θὰ ὡμίλουν περὶ καταλύσεως τοῦ Σαββάτου.
16. Ἀποφθεγματικοὶ οἱ λόγοι αὐτοί: Πανταχοῦ τὸ ψεῦδος ἑαυτῷ μὲν περιπίπτει, δι' ὧν ἐπηρεάζειν τὴν ἀλήθειαν δοκεῖ, τὴν δὲ ἀλήθειαν λαμπροτέραν ἐμφαίνει.

ἐρώτησιν: «Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν;»[17]. Καὶ δὲν εἶπαν: «Ὁ ποτὲ τυφλός», ἀλλὰ τί; «Ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη;»[18] ὡς ἐὰν αὐτοὶ ἔκαμνον σκευωρίας καὶ ἐπεδοκίμαζον τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ.

Ἀποτρόπαιοι καὶ λίαν ἀποτρόπαιοι! Καὶ ποῖος πατὴρ θὰ προετίμα νὰ ἐκστομίσῃ τοιαῦτα ψεύδη; Διότι σχεδὸν λέγουν: «Ὃν ὑμεῖς ἐποιήσατε τυφλόν[19], οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ διεδώκατε πανταχοῦ τὸν λόγον».

«Πῶς οὖν βλέπει νῦν;»[20]. Ὁποία ἀνοησία! Ἰδικόν σας, λέγουν, εἶναι τὸ τέχνασμα καὶ τὸ ἐπινόημα! διότι μὲ τὰ δύο αὐτὰ ἐπιχειροῦν νὰ τοὺς κάμουν νὰ ἀρνηθοῦν, δηλαδὴ καὶ μὲ τὴν φράσιν: «Ὃν ὑμεῖς λέγετε», καὶ μὲ τὴν φράσιν «Πῶς οὖν βλέπει ἄρτι;»[21].

β΄. Ἀφοῦ λοιπὸν διετυπώθησαν τρεῖς ἐρωτήσεις ἐὰν ἦτο υἱὸς αὐτῶν, ἐὰν ἦτο τυφλός, καὶ πῶς ἀνέβλεψε, τὰς δύο μόνον ὁμολογοῦν, τὴν τρίτην δὲ δὲν τὴν ἐπιβεβαιώνουν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπέβη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ὥστε κανεὶς ἄλλος, ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐθεραπεύθη, καὶ ἦτο ἀξιόπιστος, νὰ ὁμολογήσῃ αὐτά· οἱ γονεῖς αὐτοῦ βεβαίως πῶς θὰ ἐφαίνοντο εὐχάριστοι, οἱ ὁποῖοι καὶ μερικὰ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐγνώριζον τὰ παρεσιώπησαν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων; Τί λέγουν δηλαδή; «Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν ἡμεῖς οἴδαμεν καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· πῶς δὲ νῦν βλέπει ἢ τίς ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λόγον λαλήσει»[22]. Ἀφοῦ κατέστησαν αὐτὸν ἀξιόπιστον, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέσεισαν ἀπὸ ἐπάνω των τὴν εὐθύνην. Δὲν

17. Ἰωάν. 9, 19.
18. Ἰωάν. 9, 19.
19. Παρουσιάσατε αὐτὸν ὡς τυφλόν.
20. Ἰωάν. 9, 19.
21. Ἰωάν. 9, 19.
22. Ἰωάν. 9, 20-21.

εἶναι παιδίον, λέγουν, οὔτε νήπιον, ἀλλὰ ἱκανὸς νὰ μαρτυρήσῃ σχετικῶς μὲ τὸν ἑαυτόν του.

«Ταῦτα δὲ εἶπον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων»[23]. Νὰ παρατηρήσῃς, πῶς πάλιν ὁ Εὐαγγελιστὴς φέρει εἰς τὸ μέσον τὴν γνώμην αὐτῶν καὶ τὴν πρόθεσιν. Αὐτὰ λέγω δι' ἐκεῖνον τὸν λόγον τὸν ὁποῖον ἐκεῖνοι ἔλεγον προηγουμένως, δηλ. ὅτι «ἴσον ἑαυτὸν ποιεῖ τῷ Θεῷ»[24], ὅτι ἐὰν καὶ ἐκεῖνο ἦτο τῆς γνώμης τῶν Ἰουδαίων καὶ ὄχι τῆς κρίσεως τοῦ Χριστοῦ πόρισμα, θὰ προσέθετεν ὁ Εὐαγγελιστής, καὶ θὰ ἔλεγεν ὅτι ἦτο γνώμη Ἰουδαϊκή.

Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ γονεῖς αὐτοῦ παρέπεμψαν αὐτοὺς εἰς τὸν θεραπευθέντα, πάλιν ἐκάλεσαν αὐτὸν διὰ δευτέραν φοράν. Καὶ δὲν λέγουν μὲν φανερῶς καὶ μὲ ἀναισχυντίαν τοῦτο· «Ἄρνησαι ὅτι ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσε», ἀλλὰ θέλουν τοῦτο νὰ τὸ περιβάλουν μὲ πρόσχημα εὐλαβείας· δηλαδὴ λέγουν: «δὸς δόξαν τῷ Θεῷ»[25]· διότι νὰ εἴπουν μὲν εἰς τοὺς γονεῖς: «Ἀρνήσασθε ὅτι ὁ υἱὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ ὅτι τυφλὸν ἐγεννήσατε», ἐφαίνετο ὅτι εἶναι πολὺ γελοῖον, εἰς αὐτὸν δὲ πάλιν νὰ εἴπουν τοῦτο, θὰ ἦτο φανερὰ ἀναισχυντία· διὰ τοῦτο μὲν δὲν λέγουν αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον πανοῦργον διατυπώνουν αὐτούς, «δὸς δόξαν τῷ Θεῷ» λέγοντες· δηλαδή: «ὁμολόγησον ὅτι οὗτος οὐδὲν εἰργάσατο».

«Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτωλός ἐστι»[27]. Πῶς λοιπὸν δὲν ἐπετιμήσατε Αὐτόν, ὅταν ἔλεγε: «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;»[28]· ἀπὸ ποῦ δὲ γνωρίζετε, ὅτι εἶναι ἁμαρτωλός; Ὅταν δὲ εἶπον αὐ-

23. Ἰωάν. 9, 22.
24. Ἰωάν. 5, 18.
25. Ἰωάν. 9, 24.
26. Ἰωάν. 9, 24.
27. Ἰωάν. 9, 24.
28. Ἰωάν. 8, 46.

τοί: «Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ» καὶ ἐκεῖνος δὲν εἶπε τίποτε, ὁ Χριστός, ἀφοῦ συνήντησεν αὐτόν, τὸν ἐπήνεσε, καὶ δὲν τὸν κατηγόρησεν οὔτε εἶπε: «Διατί οὐκ ἔδωκας δόξαν τῷ Θεῷ;» ἀλλὰ τί εἶπε; «Πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;»[29], διὰ νὰ μάθης ὅτι τὸ νὰ δοξάζης τὸν Θεὸν τοῦτο εἶναι.

Ἐὰν δὲ δὲν ἦτο ἰσότιμος μὲ τὸν Πατέρα, αὐτὴ δὲν θὰ ἦτο δόξα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τιμᾷ τὸν Υἱόν, ὁ ἴδιος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τιμᾷ τὸν Πατέρα, δικαίως δὲν ἐπιτιμᾶται ὁ τυφλός. Ὅταν λοιπὸν ἀνέμενον τοὺς γονεῖς αὐτοῦ νὰ ἀρνηθοῦν, τίποτε δὲν ἔλεγον εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ δὲ εἶδον ὅτι δὲν συναπεκόμισαν οὐδὲν κέρδος ἐκ τούτου, πάλιν ἐπανέρχονται εἰς αὐτόν, λέγοντες ὅτι «ἁμαρτωλός ἐστιν οὗτος. Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν· Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι, τυφλὸς ὤν, ἄρτι βλέπω»[30].

Ἆρά γε μήπως ἐφοβήθη ὁ τυφλός; Εἴθε νὰ μὴ σχηματισθῇ τοιαύτη γνώμη! Καὶ πῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι «προφήτης ἐστί», λέγει: «Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα;». Λέγει τοῦτο ὄχι διότι ἔχει τοιαύτην διάθεσιν πρὸς τοῦτο, οὔτε ἐπειδὴ περὶ τούτου ἔχει πεισθῆ, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ γεγονότος καὶ ὄχι διὰ τῶν λόγων του νὰ ἀπαλλάξῃ Ἐκεῖνον τῆς κατηγορίας, καὶ νὰ καταστήσῃ ἀξιόπιστον τὴν δικαιολογίαν ὑπὲρ Ἐκείνου, ἐφ' ὅσον ἡ ἐκ τῆς εὐεργεσίας προερχομένη μαρτυρία κατεδίκαζεν αὐτούς· διότι ἐάν, ὅταν, κατόπιν περισσοτέρων λόγων, εἶπεν αὐτὸς ὅτι «εἰ μὴ οὗτος ἦν θεοσεβής, οὐκ ἠδύνατο τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν»[31], τόσον ἠγανάκτουν, ὥστε νὰ εἴπουν: «Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς;»[32]· ἐὰν ἔλεγε ὁ τυφλὸς τοὺς λόγους τούτους ἐξ ἀρχῆς, τί δὲν θὰ ἔπραττον, τί δὲ δὲν θὰ ἔλεγον;

«Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα». Λέγει τοῦτο ὡς ἐὰν ἔλεγε: «Τίποτε τώρα δὲν λέγω περὶ αὐτοῦ, οὔτε ἐκφράζω γνώμην ἐξ ἀρχῆς, ἐκεῖνο ὅμως γνωρίζω καλῶς καὶ δύναμαι νὰ τὸ βεβαιώσω μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ἐὰν ἦτο ἁμαρτωλός, δὲν θὰ ἐπετέλει τοιαῦτα ἔργα». Διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἑαυτόν του κατέστησεν ἐλεύθερον πάσης ὑποψίας[33], καὶ τὴν μαρτυρίαν του ἀμερόληπτον, διότι δὲν προσεπάθει νὰ φανῇ εὐχάριστος, ἀλλὰ ἐμαρτύρει στηριζόμενος ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἠδυνήθησαν οὔτε νὰ ἀφανίσουν οὔτε νὰ ἐξαλείψουν[34] τὸ γεγονός, πάλιν ἐπανέρχονται εἰς τοὺς προηγουμένους λόγους, ἀσχολούμενοι μὲ τὸν τρόπον τῆς θεραπείας τοῦ τυφλοῦ, ὅπως ἀκριβῶς μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἀνιχνεύουν παντοῦ δι' ἓν βέβαιον θήραμα καὶ τρέχουν ἄλλοτε πρὸς ἕν, ἄλλοτε πρὸς ἄλλο μέρος. Καὶ ἐπανέρχονται εἰς τοὺς προηγουμένους λόγους, διὰ νὰ ἐξασθενήσουν πάλιν αὐτοὺς διὰ τῶν συνεχῶν ἐρωτήσεων, καὶ λέγουν: «Τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἀνέωξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;»[35]. Τί κάμνει λοιπὸν ἐκεῖνος; Ἀφοῦ ἐνίκησε καὶ κατέβαλεν αὐτούς, τοῦ λοιποῦ δὲν συζητεῖ πλέον χαλαρῶς· διότι, ἐφ' ὅσον τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἀνάγκην ἐξετάσεως καὶ ἀποδείξεων, παρεῖχε τὴν ἀπόδειξιν ὁμιλῶν μὲ κάποιαν συστολήν, ὅταν

29. Ἰωάν. 9, 35.
30. Ἰωάν. 9, 24, 25.
31. Ἰωάν. 9, 33.

32. Ἰωάν. 9, 34.
33. Ὅτι δηλαδὴ ὑποστηρίζει τὸν Ἰησοῦν καὶ ὁμιλεῖ ὑπὲρ Αὐτοῦ.
34. Ὁ Χρυσόστομος ἀρέσκεται νὰ συνδέῃ συνωνύμους λέξεις: Ὡς π.χ. ἐνταῦθα:
«Οὐκ ἴσχυσαν ἀνατρέψαι οὐδὲ ἀνελεῖν».
Καὶ κατωτέρω: νικήσας αὐτοὺς καὶ καταβαλών.
Τοῦτο ἴσως ποιεῖ μιμούμενος τὸν Πλάτωνα. Οὕτω παράβαλε:
«Χαλεπὴν καὶ βαρείαν», «καλὴ καὶ εὐειδής». (Πλάτ. Κρίτων 1).
35. Ἰωάν. 9, 26.

δὲ κατέβαλεν αὐτούς, καὶ κατήγαγε λαμπρὰν νίκην[36], λαμβάνων θάρρος τοῦ λοιποῦ καθίσταται ἐπιθετικὸς ἀπέναντι αὐτῶν[37].

Καὶ τί λέγει: «Εἶπον ὑμῖν ἅπαξ, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν;»[38]. Εἶδες θάρρος ἐπαίτου ἀπέναντι γραμματέων καὶ Φαρισαίων; (Τόσον ἰσχυρὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια, τόσον ἀσθενὲς τὸ ψεῦδος· διότι ἐκείνη μέν, καὶ ἂν στηρίζεται εἰς τοὺς τυχόντας, ἐνδόξους ἀναδεικνύει αὐτούς, τοῦτο δέ, καὶ ἂν εἶναι μὲ τὸ μέρος τῶν ἰσχυρῶν, ἀσθενεῖς ἀποδεικνύει αὐτούς)[39]. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει τὸ ἑξῆς περίπου: «Δὲν προσέχετε εἰς τὰ λεγόμενα· διὰ τοῦτο δὲν θὰ ὁμιλήσω πλέον, οὔτε συνεχῶς θὰ ἀπαντῶ εἰς σᾶς, ἐφ' ὅσον ἐρωτᾶτε ἀσκόπως, καὶ θέλετε νὰ ἀκούσετε ὄχι διὰ νὰ μάθετε, ἀλλά, διὰ νὰ διαβάλλετε τὰ λεγόμενα».

«Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε μαθηταὶ αὐτοῦ γενέσθαι;»[40]. Ἐν πρώτοις κατέταξε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν χορείαν τῶν μαθητῶν· διότι τὸ «μὴ καὶ ὑμεῖς», εἶναι φράσις ἀνθρώπου δεικνύοντος τὸν ἑαυτόν του, ὅτι εἶναι μαθητὴς Ἐκείνου. Ἔπειτα αὐτοὺς περιέπαιξε καὶ ἐταπείνωσεν ἀρκετά.

γ'. Διότι, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι τοῦτο πολὺ ἔθιγεν αὐτούς, θέλων νὰ προκαλέσῃ αὐτοὺς ἐντατικά, εἶπε αὐτοὺς τοὺς λόγους· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο χαρακτηριστικὸν ψυχῆς, ἡ ὁποία ἦτο θαρραλέα καὶ εἶχε ἀναπτερωθῆ καὶ περιεφρόνει τὴν μανίαν αὐτῶν,

36. Ἐτυμολογικὸν σχῆμα ἐνίκησε νίκην λαμπράν.
37. Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον: Ἐπέρασε εἰς τὴν ἐπίθεσι.
38. Ἰωάν. 9, 27.
39. Σημειωτέοι οἱ λόγοι οὗτοι: Οὕτως ἰσχυρὸν ἡ ἀλήθεια, οὕτως ἀσθενὲς τὸ ψεῦδος· ἐκείνη μὲν γάρ, κἂν τῶν τυχόντων ἐπιλάβηται, λαμπροὺς αὐτοὺς ἀποφαίνει, τοῦτο δέ, κἂν μετὰ τῶν ἰσχυρῶν ᾖ, ἀσθενεῖς αὐτοὺς δεικνυσιν.
40. Ἰωάν. 9, 27

καὶ ἐδείκνυε ὅτι ἦτο μέγα τὸ ἀξίωμα Αὐτοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον εἶχε μέγα θάρρος, καὶ ἡ ὁποία ἀπεδείκνυεν ὅτι ἐκεῖνον αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀξιοθαύμαστος, τὸν ὕβριζον, ὁ ἴδιος δὲ δὲν ὑβρίζετο, ἀλλά, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατέφερον ὡς ὕβριν, ἐκεῖνο ὡς τιμὴν τὸ ἐδέχθη.

«Σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου» (λέγουν), «ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωϋσέως ἐσμὲν μαθηταί»[41]. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ σταθῇ λογικῶς. Διότι σεῖς οὔτε τοῦ Μωϋσέως εἶσθε μαθηταί, οὔτε Ἐκείνου· διότι ἐὰν εἶσθε μαθηταὶ τοῦ Μωϋσέως, θὰ ἐγίνεσθε μαθηταὶ καὶ Ἐκείνου. Διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστός: «Εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν»[42], ἐπειδὴ πάντοτε ἐκεῖνοι εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς κατέφευγον[43].

«Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωϋσεῖ λελάληκεν ὁ Θεός»[44]. Διὰ τῶν λόγων καὶ τῆς ἀναγγελίας τίνος; Τῶν προγόνων ἡμῶν, λέγουν. Καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν, δύναται νὰ εἴπῃ τις, δὲν εἶναι ἀξιοπιστότερος Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, διὰ τῶν σημείων διαβεβαιοῖ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἄνωθεν προερχόμενα λέγει;

Καὶ δὲν εἶπαν «Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι Μωϋσεῖ λελάληκεν» ἀλλ' ὅτι «Οἴδαμεν». Σεῖς, ὦ Ἰουδαῖοι, τὰ ἐξ ἀκοῆς προερχόμενα μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ γνωρίζετε, τὰ βεβαιώνετε μετὰ πεποιθήσεως, τὰ δὲ ἰδίοις ὄμμασι μανθανόμενα, νομίζετε ὅτι εἶναι κατώτερα τῶν ἐξ ἀκοῆς; Καὶ ὅμως ἐκεῖνα μὲν δὲν τὰ εἴδατε, ἀλλὰ τὰ ἠκούσατε, αὐτὰ δὲ δὲν τὰ ἠκούσατε, ἀλλὰ τὰ εἴδατε[45].

41. Ἰωάν. 9, 28.
42. Ἰωάν. 5, 46.
43. Ἰωάν. 9, 28.
44. Ἰωάν. 9, 29
45. Ἀξιοπαρατήρητον ἐνταῦθα τὸ χιαστὸν σχῆμα: Καὶ μὴν ἐκεῖνα μὲν οὐκ εἴδετε, ἀλλ' ἠκούσατε ταῦτα δὲ οὐκ ἠκούσατε, ἀλλ' εἴδετε.

Τί λέγει λοιπὸν ὁ τυφλός; «Ἐν τούτῳ γάρ ἐστι τὸ θαυμαστόν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί»[46], καὶ ἐπιτελεῖ τοιαῦτα θαύματα, ὅτι ἐνῷ δὲν εἶναι ἄνθρωπος οὔτε ἐκ τῶν ἐπισήμων τοῦ περιβάλλοντός σας, οὔτε ἐκ τῶν ἐπιφανῶν, οὔτε ἐκ τῶν ἐνδόξων, δύναται νὰ ἐπιτελῇ τοιαῦτα, ὥστε ἐξ ὅλων νὰ εἶναι φανερὸν ὅτι εἶναι Θεός, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης βοηθείας.

«Οἴδαμεν δὲ ὅτι Θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει»[47]. Διότι ἐπειδὴ ἐκεῖνοι προηγουμένως ἔλεγον: «Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν»[48], ἐν συνεχείᾳ παραλαμβάνει τὴν κρίσιν ἐκείνων[49], ὑπενθυμίζων τοὺς λόγους αὐτῶν. Ἡ γνώμη αὐτή, λέγει, εἶναι καὶ ἰδική μου καὶ ἰδική σας· μείνατε σταθεροὶ εἰς αὐτήν[50].

Καὶ παρατήρει τὴν σύνεσιν τοῦ θεραπευθέντος. Πάντοτε ἐπαναλαμβάνει περὶ τοῦ θαύματος, ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ ἀποκλείσουν, καὶ ἐκ τούτου ἐξάγει τὰ συμπεράσματα. Βλέπεις ὅτι καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν ἐξ ἀρχῆς, δηλαδὴ ὅτι «εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα», τὸ ἔλεγεν ὄχι ἐπειδὴ ἀμφέβαλλεν (εἴθε νὰ μὴ σχηματισθῇ τοιαύτη γνώμη!), ἀλλὰ τὸ ἔλεγεν, ἐνῷ ἐγνώριζεν ὅτι δὲν εἶναι ἁμαρτωλός;

Τώρα λοιπόν, ὅταν εὗρε τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, βλέπε πῶς ἀπαντᾷ δικαιολογῶν: «Οἴδαμεν δὲ ὅτι

46. Ἰωάν. 9, 30.
47. Ἰωάν. 9, 31.
48. Ἰωάν. 9, 16.
49. Ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τοὺς ἀνωτέρω λόγους.
50. Ἰωάν. 9, 16 καὶ Ἰωάν. 9, 31. Δηλαδὴ ἐφ' ὅσον οἱ Φαρισαῖοι ἐκφράζουν τὴν ἀπορίαν, ἐὰν δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς νὰ ἐπιτελῇ τοιαῦτα θαύματα, ὁ δὲ θεραπευθεὶς λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἥτις ἀντιστοιχεῖ μὲ ἄρνησιν (Οὐ δύναται ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν), ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀκούει τοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ ἐκεῖνος καὶ αὐτὸς ἐκφράζουν τὴν αὐτὴν γνώμην.

ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει, ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ»[51]. Ἐδῶ δηλαδὴ ὄχι μόνον ἀπήλλαξεν Αὐτὸν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι λίαν ἀρεστὸς εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι πράττει τὰ ἔργα ὅλα Ἐκείνου. Διότι, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἔλεγον διὰ τοὺς ἑαυτούς των ὅτι εἶναι θεοσεβεῖς, προσέθεσε: «Καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ»· διότι δὲν ἀρκεῖ αὐτό, λέγει, δηλαδὴ τὸ νὰ γνωρίζῃς τὸν Θεόν, ἀλλὰ νὰ ἐκτελῇς καὶ τὸ θέλημα Αὐτοῦ.

Κατόπιν ἐξαίρει τὸ γεγονός, λέγων: «Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου»[52]. Ἐὰν λοιπὸν ὁμολογῆτε ὅτι ἁμαρτωλοὺς δὲν ἀκούει ὁ Θεός, Οὗτος δὲ θαῦμα ἐπετέλεσε, καὶ θαῦμα τοιοῦτον, τοῦ ὁποίου παρόμοιον οὐδεὶς ἄνθρωπος ἐπετέλεσεν, εἶναι φανερὸν ὅτι τὰ πάντα ἐνίκησε διὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἀνθρωπίνης[53].

Τί λέγουν λοιπὸν ἐκεῖνοι; «Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς;»[54]. Ἐφ' ὅσον μὲν ἤλπιζον νὰ ἀρνηθῇ, ἐνόμιζον ὅτι εἶναι καὶ ἀξιόπιστος καλοῦντες αὐτὸν διὰ πρώτην καὶ διὰ δευτέραν φοράν· «ἐὰν δὲν ἐθεωρεῖτε αὐτὸν ἀξιόπιστον», θὰ ἔλεγον πρὸς αὐτούς, «διὰ ποῖον λόγον ἐκαλέσατε αὐτόν, καὶ τὸν ἠρωτήσατε διὰ δευτέραν φοράν»;

Ἐπειδὴ δὲ εἶπε τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς οὐδόλως νὰ ἐντραπῇ, ὁπότε κυρίως ἔπρεπε νὰ θαυμάσουν αὐτόν, τότε τὸν καταδικάζουν. Τί δὲ σημαίνει: «Ἐν ἁμαρτίαις

51. Ἰωάν. 9, 31.
52. Ἰωάν. 9, 32.
53. «Καὶ μείζων αὐτοῦ ἐστιν ἡ κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ ἡ δύναμις». Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συγκρίσεως ἀπαντᾷ παρ' ἀρχαίοις· πρβλ. τὸ τοῦ Ξενοφῶντος «Ἆγις ἔτυχε σεμνοτέρας ἢ κατ' ἄνθρωπον ταφῆς».
54. Ἰωάν. 9, 34.

ἐγεννήθης ὅλος;»[55]. Ἐδῶ ψέγουν καὶ τὴν τύφλωσιν αὐτοῦ μὲ δριμύτητα· ὡς ἐὰν ἔλεγον· «Ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐν ἁμαρτίαις εἶ σύ», ὑπαινισσόμενοι ὅτι διὰ τοῦτον τὸν λόγον κατέστη τυφλός, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει λογικὸν στήριγμα. Εἰς τοῦτο παρηγορῶν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγει: «Εἰς κρῖμα ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται»[56].

«Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς;»[57]. Δηλαδὴ τί εἶπεν ὁ ἄνθρωπος; μήπως διετύπωσεν ἰδικήν του γνώμην; δὲν ἐξετίμησε μίαν κοινὴν κρίσιν, ὅταν ἔλεγεν: «Οἴδαμεν ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει»[58], δὲν ἔφερεν εἰς τὸ μέσον ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν ἐκ μέρους σας;

«Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω»[59]. Εἶδες τὸν κήρυκα τῆς ἀληθείας, καὶ πῶς ἡ πτωχεία του δὲν ἀπετέλεσεν ἐμπόδιον διὰ τὴν ἐγκαρτέρησίν του; Βλέπεις πόσα ἤκουσεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ πόσα ἔπαθεν; καὶ βλέπεις πῶς διὰ λόγων καὶ ἔργων ἐμαρτύρησε;

δ΄. Αὐτὰ δὲ ἔχουν γραφῆ, διὰ νὰ μιμώμεθα καὶ ἡμεῖς τὸ παράδειγμα ἐκείνου· διότι ἐὰν ὁ ἐπαίτης, ὁ τυφλός, ὁ ὁποῖος οὔτε εἶχεν ἴδει αὐτόν, τοσοῦτον θάρρος ἀμέσως ἔδειξε πρὸ τῆς ἐνθαρρύνσεως ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐστάθη ἐνώπιον ὅλου τοῦ πλήθους ἐκείνου τοῦ αἱμοδιψοῦς, καὶ δαιμονισμένου καὶ μαινομένου καὶ θέλοντος διὰ τῆς φωνῆς ἐκείνου νὰ καταδικάσῃ τὸν Χριστόν, καὶ δὲν ὑπετάγη, οὔτε ὑπεχώρησεν, ἀλλὰ μὲ ὅλον τὸ θάρρος ἀπεστόμωσεν αὐτούς, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι τόσον χρόνον ἐζήσαμεν μὲ πίστιν, οἱ ὁποῖοι ἄπειρα θαύματα ἔχομεν ἴδει διὰ τῆς πίστεως, οἱ ὁποῖοι περισσότερον ἀπὸ τὸν τυφλὸν ἔχομεν εὐεργετηθῆ, καὶ οἱ ὁποῖοι ἔχομεν ἀναβλέψει ὡς πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, καὶ οἱ ὁποῖοι ἔχομεν ἴδει τὰ ἀνέκφραστα μυστήρια, καὶ ἔχομεν κληθῆ εἰς τόσον μεγάλην τιμήν, πρέπει νὰ δείξωμεν ὅλον τὸ θάρρος ὑπὲρ Αὐτοῦ ἀπέναντι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν νὰ διατυπώσουν κατηγορίαν καὶ νὰ λέγουν τι κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ ἀποστομώνωμεν αὐτοὺς καὶ ὄχι ἀλογίστως νὰ τοὺς ἀνεχώμεθα!

Θὰ δυνηθῶμεν δὲ νὰ πράξωμεν τοῦτο, ἐὰν καὶ θάρρος ἔχομεν, καὶ εἰς τὰς Γραφὰς προσέχωμεν, καὶ δὲν ἀκούωμεν αὐτὰς ἐπιπολαίως· διότι ἐὰν κανεὶς ἐδῶ εἰσέρχεται τακτικῶς, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀναγινώσκῃ εἰς τὴν οἰκίαν του τὰς Γραφάς, ἀλλὰ προσέχῃ εἰς τὰ λεγόμενα ἐδῶ, ἀρκεῖ καὶ ἓν ἔτος διὰ νὰ ἀποκτήσῃ αὐτὸς μεγάλην ἐμπειρίαν· διότι δὲν ἀναγινώσκομεν σήμερον μὲν αὐτάς, αὔριον δὲ ἄλλας Γραφάς, ἀλλὰ πάντοτε τὰς αὐτάς· ἀλλ' ὅμως τόσον ἀθλίαν διάθεσιν ἔχουν οἱ περισσότεροι, ὥστε μετὰ τόσην ἀνάγνωσιν οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν βιβλίων νὰ μὴ γνωρίζουν, καὶ δὲν αἰσχύνονται οὔτε φρίττουν, τόσον ἐπιπολαίως νὰ εἰσέρχωνται εἰς θεῖον ἀκροατήριον.

Ἀλλὰ ἐὰν μὲν κιθαρῳδός, ἢ ὀρχηστής, ἢ ἄλλος ἐκ τῶν παρουσιαζομένων ἐπὶ τῆς σκηνῆς καλέσῃ τὴν πόλιν, μὲ προθυμίαν ὅλοι τρέχουν, καὶ εὐγνωμονοῦν αὐτὸν διὰ τὴν πρόσκλησιν, καὶ δαπανοῦν τὸ ἥμισυ ὁλοκλήρου ἡμέρας, προσέχοντες μόνον εἰς ἐκεῖνον, ὅταν δὲ ὁ Θεὸς διὰ τῶν προφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων ὁμιλῇ εἰς ἡμᾶς, χασμώμεθα, ξυόμεθα, αἰσθανόμεθα ζάλην[60].

55. Ἰωάν. 9, 34.
56. Ἰωάν. 9, 39
57. Ἰωάν. 9, 34
58. Ἰωάν 9, 31
59. Ἰωάν 9, 34.

60. Ἀσύνδετον καὶ κλιμακωτὸν σχῆμα εἰκονίζον τὴν ἀδιαφορίαν: χασμώμεθα, κνώμεθα, ἰλλιγγιῶμεν.

Καὶ κατὰ μὲν τὸ θέρος ὁ καύσων φαίνεται ὅτι εἶναι πολύς, καὶ τὴν ἀγορὰν καταλαμβάνομεν, καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα πάλιν ἡ βροχὴ εἶναι ἐμπόδιον καὶ ὁ πηλός, καὶ παραμένομεν εἰς τὰς οἰκίας· καὶ κατὰ μὲν τὰς ἱπποδρομίας, ἐνῷ δὲν ὑπάρχει ἐπιστέγασμα, τὸ ὁποῖον νὰ ἐμποδίζῃ τὴν βροχήν, ἐνῷ πολλὴ βροχὴ πίπτει, καὶ ἄνεμος πνέει καὶ τὸ ὕδωρ πίπτει εἰς τὰ πρόσωπα, ἵστανται μαινόμενοι, περιφρονοῦντες καὶ τὸ ψῦχος καὶ τὴν βροχὴν καὶ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, καὶ τίποτε οὔτε κρατεῖ αὐτοὺς εἰς τὰς οἰκίας των, οὔτε ἐμποδίζει νὰ διαβοῦν ἐκεῖ, ἐδῶ δὲ ἐνῷ καὶ ἐπιστεγάσματα ὑπάρχουν, καὶ θερμότης θαυμασία, ἀποφεύγουν νὰ ἔλθουν, καὶ μάλιστα διὰ τὸ κέρδος τῆς ψυχῆς των.

Εἰπέ μου: Ποῦ εἶναι αὐτὰ ἀνεκτά; Διὰ τοῦτο, εἰς ἐκεῖνα (δηλαδὴ ἱπποδρομίας κλπ.) ἐνῷ εἴμεθα ἀπὸ ὅλους ἐμπειρότεροι, εἰς τὰ ἀναγκαῖα εἴμεθα ἀμαθέστεροι καὶ ἀπὸ τὰ παιδία.

Καὶ ἐὰν μὲν κανεὶς σὲ ἀποκαλέσῃ ἡνίοχον καὶ ὀρχηστήν, ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἔχεις ὑβρισθῆ καὶ τὸ πᾶν πράττεις, ὥστε νὰ ἐξαλείψῃς[61] τὴν ὕβριν, ἂν δὲ σὲ καλέσῃ διὰ θέαμα σχετικὸν μὲ αὐτούς, δὲν ἀποσκιρτᾷς· καὶ τὴν τέχνην, τῆς ὁποίας ἀποφεύγεις τὸ ὄνομα, ὁλόκληρον αὐτὴν σχεδὸν ἐπιδιώκεις νὰ γνωρίσῃς· ἐκεῖ δὲ ὅπου καὶ τὴν ἰδιότητα καὶ τὸ ὄνομα ὀφείλεις νὰ ἔχῃς, δηλαδὴ καὶ νὰ εἶσαι καὶ νὰ καλῆσαι Χριστιανός, οὔτε, τί τέλος πάντων εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδιότης, γνωρίζεις.

Τί πρᾶγμα χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν δύναται νὰ ὑπάρξῃ; Θὰ ἤθελον αὐτὰ συνεχῶς νὰ λέγω πρὸς σᾶς, φοβοῦμαι δὲ μήπως εἰς μάτην γίνωμαι μισητὸς καὶ χωρὶς κέρδος· διότι βλέπω πολλοὺς νὰ ἔχουν καταληφθῆ ὑπὸ παραφροσύνης ὄχι μόνον νέους, ἀλλὰ καὶ

61. «Τὸ ὄνειδος ἀποτρίψασθαι». Πρβλ. τὸ τοῦ Δημοσθένους «ἵνα... τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἀδοξίαν ἀποτριψώμεθα» (Α΄ Ὀλυνθ. 11).

γέροντας, διὰ τοὺς ὁποίους κυρίως αἰσχύνομαι, ὅταν ἴδω ἄνδρα ἄξιον σεβασμοῦ λόγῳ τῆς λευκῆς κόμης, νὰ καταισχύνῃ αὐτήν, καὶ παιδίον νὰ παρασύρῃ· ποία γελοιότης εἶναι χειροτέρα ἀπὸ αὐτήν; ποῖον ἔργον εἶναι ἀσχημότερον ἀπὸ αὐτό; δηλαδὴ τὸ παιδίον διδάσκεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς νὰ διαπράττῃ ἀσχημίας.

ε΄. Εἶναι δηκτικοὶ οἱ λόγοι μου; Καὶ ἐγὼ τοῦτο θέλω, δηλαδὴ νὰ ὑπομείνετε τὸν πόνον τὸν προερχόμενον ἐκ τῶν λόγων, διὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἐκ τῆς ἀσχημίας τῆς προερχομένης ἐκ τῶν πραγμάτων· διότι καὶ ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ ψυχρότεροι τούτων, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον δὲν αἰσχύνονται διὰ τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ συντάσσουν μακρὸν λόγον ὑπὲρ τοῦ πράγματος.

Καὶ ἂν μὲν ἐρωτήσῃς: «Ποῖος εἶναι ὁ Ἀμώς, ἢ ὁ Ἀβδιοῦ, ἢ ποῖος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν προφητῶν ἢ τῶν ἀποστόλων», οὔτε τὸ στόμα των νὰ ἀνοίξουν δὲν δύνανται, ὑπὲρ τῶν ἵππων δὲ καὶ τῶν ἡνιόχων καὶ τῶν σοφιστῶν συντάσσουν ἀπολογίαν κατὰ τρόπον ἱκανώτερον τῶν ρητόρων, καὶ κατόπιν ὅλων τούτων λέγουν: «Καὶ ποία εἶναι ἡ βλάβη; καὶ ποία εἶναι ἡ ζημία»;

Διὰ τοῦτο βεβαίως στενάζω, διότι οὔτε γνωρίζετε ὅτι τὸ πρᾶγμα φέρει ζημίαν, οὔτε ἀντιλαμβάνεσθε τὰ κακά. Ἔδωκε εἰς σὲ προθεσμίαν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ζωήν σου νὰ λατρεύῃς Αὐτόν, ἀλλὰ ματαίως δαπανῶν αὐτὴν καὶ ἀλογίστως καὶ εἰς πράγματα μὴ χρήσιμα, ἐξετάζεις ἀκόμη, ποία εἶναι ἡ ζημία;

Καὶ ἂν μὲν δαπανήσῃς ὀλίγον χρῆμα ἀσκόπως, τὸ συμβὰν τὸ ὀνομάζεις ζημίαν, τὰς δὲ ἡμέρας ὁλοκλήρους ἐνῷ δαπανᾷς εἰς σατανικὰς πομπάς, δὲν νομίζεις ὅτι κάμνεις κάτι ἄτοπον;

Ἐνῷ πρέπει εἰς παρακλήσεις καὶ προσευχὰς νὰ δαπανᾷς ὅλην σου τὴν ζωήν, σὺ ὅμως εἰς κραυγὰς καὶ θορύβους, καὶ αἰσχροὺς λόγους, καὶ εἰς μάχην, καὶ εἰς ἀτόπους τέρψεις, καὶ ἔργα προερχόμενα ἐκ μαγείας,

δαπανᾷς τὴν ζωήν σου ἀλογίστως καὶ διὰ κακὸν ἰδικόν σου, καὶ κατόπιν τούτων ἐρωτᾷς, ποία εἶναι ἡ ζημία; διότι δὲν γνωρίζεις ὅτι τὸν χρόνον πρέπει ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τιδήποτε ἄλλο νὰ σπαταλῶμεν. Διότι χρήματα ἐὰν δαπανήσῃς, θὰ δυνηθῇς πάλιν νὰ τὰ ἐπανακτήσῃς, ἐὰν δὲ χάσῃς χρόνον, δυσκόλως αὐτὸν θὰ ἀνακτήσῃς· διότι ὀλίγος χρόνος ἔχει παρασχεθῆ εἰς ἡμᾶς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν. Ἂν λοιπὸν δὲν χρησιμοποιήσωμεν αὐτόν, ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀνάγκη[62], τί θὰ εἴπωμεν, ὅταν ἀπέλθωμεν ἐκεῖ;

Διότι, εἰπέ μου, ἐὰν προέτρεπες κάποιον ἐκ τῶν υἱῶν σου νὰ μάθῃ μίαν τέχνην, κατόπιν ἐκεῖνος παρέμενε πάντοτε εἰς τὴν οἰκίαν, ἢ καὶ εἰς κάποιον ἄλλον τόπον ἐδαπάνα τὸν χρόνον του, δὲν θὰ ἐζήτει αὐτὸν ὁ διδάσκαλος; δὲν θὰ ἔλεγε πρὸς σέ: «Ἔκαμες ἔγγραφον συμφωνίαν μετ' ἐμοῦ καὶ ὥρισες χρόνον· ἐὰν δὲν πρόκειται λοιπὸν νὰ δαπανήσῃ αὐτὸν τὸν χρόνον πλησίον μας, ἀλλὰ εἰς ἄλλο μέρος, πῶς θὰ σοῦ τὸν ἀναδείξωμεν ὡς μαθητήν»;

Τούτους τοὺς λόγους εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς. Θὰ εἴπῃ δὲ καὶ ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς: «Σᾶς ἔχω δώσει χρόνον εἰς τὸ νὰ μάθετε τὴν τέχνην αὐτὴν τῆς εὐλαβείας· διὰ ποῖον λόγον ἐδαπανήσατε τὸν χρόνον τοῦτον ἀλογίστως καὶ ματαίως; διατί δὲ δὲν ἐβαδίζετε πρὸς τὸν διδάσκαλον συνεχῶς, οὔτε ἐδίδετε προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενα»;

Ὅτι βεβαίως εἶναι τέχνη ἡ εὐλάβεια, διὰ νὰ τὸ μάθῃς, ἄκουσε τί λέγει ὁ Προφήτης: «Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς»[63], καὶ πάλιν: «Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃς, Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξῃς αὐτόν»[64].

Ὅταν λοιπὸν δαπανήσῃς τὸν χρόνον τοῦτον ἀλογίστως, ποίαν ἀπολογίαν θὰ δώσῃς; Καὶ διὰ ποῖον λόγον, θὰ εἴπῃ τις, ἐχορήγησεν ὀλίγον χρόνον εἰς ἡμᾶς. Ὁποία ἀναισθησία καὶ ἀγνωμοσύνη! δι' ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον κυρίως ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῇς αὐτόν, δηλαδὴ ὅτι ἐσυντόμευσε τοὺς κόπους σου, καὶ περιώρισε τοὺς μόχθους σου, καὶ κατέστησε τὴν ἀνάπαυσιν μακρὰν καὶ ἀθάνατον, δι' αὐτὰ διατυπώνεις κατηγορίαν καὶ ἀγανακτεῖς;

Ἀλλ' ὅμως δὲν γνωρίζω[65] πῶς ἐφέραμεν μέχρι ἐδῶ τὸν λόγον καὶ τὸν κατεστήσαμεν μακρόν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ περιορίσωμεν αὐτόν· διότι καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἀθλιότητάς μας, ὅτι δηλαδὴ ἐδῶ μέν, ἂν καταστῇ μακρὸς ὁ λόγος, ὅλοι ἀδιαφοροῦμεν, ἐκεῖ δὲ[66] ἐνῷ ἀρχίζουν ἀπὸ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας, ἀναχωροῦν ὑπὸ τὸ φῶς τῶν λαμπάδων καὶ τῶν λύχνων.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ διατυπώνωμεν συνεχῶς κατηγορίας, σᾶς παρακαλοῦμεν καὶ ἱκετεύομεν τοῦ λοιποῦ τὰ ἑξῆς: «Κάμετε αὐτὴν τὴν χάριν καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς ἑαυτούς σας καὶ ἀφοῦ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ ὅλα τὰ

---

62. Ἐκ τῶν σχετικῶν ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ ὁ ῥήτωρ (ὅπως π.χ. «ὅτι παντὸς μᾶλλον ἀφειδεῖν χρὴ ἢ χρόνου», «ὀλίγος γὰρ ἡμῖν τεταμίευται»· «ἂν οὖν εἰς δέον αὐτῷ μὴ χρησώμεθα»), εἶναι προφανές, ὅτι ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Περιάνδρου «Χρόνου φείδου· δαπανώμενος γὰρ ἐφ' ἃ μὴ δεῖ ὀλίγος ἐστὶν ἐφ' ἃ δεῖ».

63. Ψαλμ. 33, 12.
64. Ψαλμ. 93, 12.
65. «Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα πῶς ἐνταῦθα τὸν λόγον ἐξηγάγομεν, καὶ μακρὸν εἰργασάμεθα». Ἡ ἀρχὴ τοῦ τμήματος τούτου ἐνθυμίζει λόγους τοῦ Λυσίου. Οὕτω παράβαλε: «Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅτι δεῖ λίαν με ἀκριβῶς ἀπολογούμενον πρὸς ἓν ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἐνοχλεῖν πλείω χρόνον». Πιθανὸν ἐπειδὴ εἰς τὸ χωρίον τοῦ Λυσίου γίνεται λόγος περὶ παρατάσεως τοῦ λόγου ἐπὶ μακρότερον χρόνον, διὰ τοῦτο ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τὸ χωρίον τοῦτο, δεδομένου ὅτι καὶ εἰς τὸ ἰδικόν του χωρίον τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς σημειώσεως ταύτης ἀναγραφόμενον ὁμιλεῖ περὶ τοῦ μακροῦ χρόνου τῆς σχετικῆς ὁμιλίας.
66. Δηλαδὴ εἰς τὰς Ἱπποδρομίας κλπ.

ἄλλα, εἰς αὐτὰ νὰ ἀφοσιωθῶμεν· διότι καὶ ἡμεῖς θὰ κερδίσωμεν ἀπὸ σᾶς τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐθυμίαν, καὶ τὸ νὰ ὑπερηφανευώμεθα διὰ σᾶς, καὶ τὴν ἀμοιβὴν δι' αὐτά· τὸν δὲ μισθὸν ὅλον σεῖς θὰ καρπωθῆτε, διότι ἐνῷ προηγουμένως μὲ τόσην μανίαν εἴχατε προσηλωθῆ εἰς τὴν ὀρχήστραν[67], διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προτροπήν μας ἀπηλλάξατε τοὺς ἑαυτούς σας ἀπὸ τὸ νόσημα ἐκεῖνο, καὶ ἐλύσατε τοὺς δεσμούς, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἐτρέξατε. Ὄχι μόνον δὲ ἐκεῖ θὰ λάβετε τὸν μισθόν, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ θὰ αἰσθανθῆτε πραγματικὴν εὐχαρίστησιν (διότι τοιαύτης φύσεως εἶναι ἡ ἀρετή)· μετὰ τῶν ἐκεῖ στεφάνων καὶ ἐδῶ ἡ ἀρετὴ καθιστᾷ εἰς ἡμᾶς εὐχάριστον τὸν βίον».

Ἂς πειθώμεθα λοιπὸν εἰς τοὺς λόγους, ἵνα καὶ τὰ ἐδῶ καὶ τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΘ' (59)

(Ἰωάν. θ', 34 — ι', 13)

«Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ· Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε· Καὶ τίς ἐστι, Κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;»[1].

67. Δὲν πρόκειται περὶ ὀρχήστρας μὲ τὴν σημερινὴν σημασίαν, ἀλλὰ περὶ τοῦ θεατρικοῦ χώρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκινοῦντο οἱ ἠθοποιοὶ καὶ οἱ χορευταί.

1. Ἰωάν. 9, 34 - 36.

α'. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Χριστοῦ πάσχουν κάτι κακὸν καὶ ὑβρίζονται, αὐτοὶ κυρίως εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τιμῶνται· διότι ὅπως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος χάνει τὰ χρήματα δι' Αὐτόν, αὐτὸς κυρίως εἶναι ὁ ὁποῖος εὑρίσκει αὐτά[2], καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾷ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἐκεῖνος κυρίως εἶναι ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ αὐτήν[3], οὕτω καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑβρίζεται, ἐκεῖνος κυρίως εἶναι ὁ ὁποῖος τιμᾶται[4]· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβη καὶ εἰς τὸν τυφλόν. Ἐξεδίωξαν λοιπὸν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εὗρεν αὐτὸν ὁ Δεσπότης τοῦ ἱεροῦ. Ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ νοσηροῦ συνεδρίου, καὶ συνήντησε τὴν Σωτήριον Πηγήν· προσεβλήθη ὑπὸ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προσέβαλον τὸν Χριστόν, καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Δεσπότου τῶν ἀγγέλων (τοιαῦτα εἶναι τὰ ἔπαθλα τῆς ἀληθείας)· οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἂν ἀφήσωμεν ἐδῶ τὰ χρήματα, ἐκεῖ θὰ ἔχωμεν τὸ θάρρος νὰ ἀπολογηθῶμεν· ἂν ἐδῶ δώσωμεν εἰς τοὺς θλιβομένους, θὰ ἀναπαυθῶμεν εἰς τοὺς οὐρανούς· ἂν ὑβρισθῶμεν διὰ τὸν Θεόν, θὰ τιμώμεθα καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ὅταν δὲ ἐξεδίωξαν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, εὗρεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. Δεικνύει ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἦλθεν, ὥστε νὰ συναντήσῃ αὐτόν. Καὶ βλέπε μὲ τί ἀμείβει αὐτόν, δηλαδὴ μὲ τὸ κυριώτερον ἀπὸ τὰ ἀγαθά· διότι καὶ τὸν Ἑαυτόν του ἐγνώρισεν εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος προηγουμένως Τὸν ἠγνόει, καὶ εἰς τὴν χορείαν τῶν μαθητῶν κατέταξεν αὐτόν.

Σὺ δὲ παρατήρει, πῶς δεικνύει ὁ Εὐαγγελιστὴς τὴν

2. Δηλαδὴ λαμβάνει τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ πρέπουσαν ἀμοιβήν.

3. Δηλαδὴ δὲν φροντίζει νὰ σώσῃ τὴν ἐπίγειαν ζωὴν αὐτοῦ, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἐπουράνιον.

4. Παρατήρησον τὰς ἀντιθέσεις:
ὥσπερ γὰρ ὁ τὰ χρήματα ἀπολλὺς δι' αὐτόν, οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ εὑρίσκων
καὶ ὁ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μισῶν, οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ φιλῶν,
οὕτω καὶ ὁ ὑβριζόμενος, οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ τιμώμενος.

ἐπιμέλειαν αὐτοῦ· δηλαδὴ ὅταν εἶπεν Ἐκεῖνος: «Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;»[5] ὁ τυφλὸς λέγει: «Κύριε καὶ τίς ἐστιν;»[6]. Διότι οὐδέποτε μέχρι τότε ἐγνώριζεν Αὐτόν, ἂν καὶ εἶχε θεραπευθῆ· διότι ἦτο τυφλός, πρὶν ἔλθῃ πρὸς τὸν εὐεργέτην, καὶ μετὰ τὴν ἴασιν ἐσύρετο ὑπὸ τῶν κυνῶν ἐκείνων.

Ὅπως ἀκριβῶς κάποιος ἀγωνοθέτης λοιπόν, οὕτω καὶ Ἐκεῖνος δέχεται ἕνα ἀθλητήν, ὁ ὁποῖος πολὺ ἐκοπίασε καὶ ἐστεφανώθη. Καὶ τί λέγει: «Πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;»[7]. Διατί τοῦτο; Μετὰ τόσην ἀντιλογίαν, τὴν ὁποίαν ἀντέταξε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, μετὰ τόσους λόγους ἐρωτᾷ: «Εἰ πιστεύεις» ὄχι ἐπειδὴ ἀγνοεῖ, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει, ὁ θεραπευθεὶς νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτόν του, καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκτιμᾷ πολὺ τὴν Πίστιν αὐτοῦ. «Μὲ ὕβρισε τόσον πλῆθος, ἀλλ' ἐγὼ δὲν σκέπτομαι ἐκείνους· ἓν πρᾶγμα μὲ ἐνδιαφέρει, νὰ πιστεύσῃς σὺ» (κρείττων γὰρ εἷς, ποιῶν τὸ θέλημα Κυρίου ἢ μυρίοι παράνομοι)[8]. «Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ»;

Ὡς νὰ ἦτο παρών, καὶ νὰ ἐδέχετο τοὺς λόγους[9], οὕτως ἐρωτᾷ αὐτόν, καὶ προηγουμένως ἔκαμε τὸν τυφλὸν νὰ ποθήσῃ Αὐτόν· διότι δὲν εἶπεν: «Εὐθέως πίστευσον» ἀλλὰ ἠρώτησε. Τί λέγει λοιπὸν ἐκεῖνος: «Καὶ τίς ἐστι, Κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;»[10]. Αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι μιᾶς ψυχῆς, ἡ ὁποία κατέχεται ὑπὸ πόθου καὶ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας. Ἀγνοεῖ Τοῦτον, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου συνεζήτησε, ἵνα μάθῃς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν· διότι ἀκόμη δὲν εἶχεν ἴδει Αὐτόν.

5. Ἰωάν. 9, 38.
6. Ἰωάν. 9, 36.
7. Ἰωάν. 9, 35.
8. Σοφ. Σειρ. 16, 3.
9. Δηλαδὴ παρὼν κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ τυφλοῦ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων καὶ ἀκούων τοὺς ὑβριστικοὺς λόγους αὐτῶν.
10. Ἰωάν. 9, 36.

«Λέγει αὐτῷ· καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν»[11]. Δὲν εἶπεν «Ἐγώ εἰμι», ἀλλὰ ἐμμέσως ἀκόμη καὶ συγκεκαλυμμένως· «Καὶ ἑώρακας αὐτόν». Τοῦτο ἀκόμη δὲν ἦτο εὐκρινές· διὰ τοῦτο προσέθεσε τὸ σαφέστερον: «Ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστι. Λέγει· Πιστεύω, Κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ εὐθέως»[12]. Καὶ δὲν εἶπεν: «Ἐγώ εἰμι ὁ τεθεραπευκώς σε, ὁ εἰπών σοι: Ὕπαγε νίψαι εἰς τὸν Σιλωάμ»[13], ἀλλὰ ἀφοῦ παρεσιώπησε ὅλα ἐκεῖνα, λέγει: «Πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;».

Κατόπιν δεικνύων ὁ θεραπευθεὶς τὴν πολλὴν διάθεσίν του δι' Ἐκεῖνον, προσεκύνησεν ἀμέσως (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὀλίγοι ἐκ τῶν θεραπευθέντων ἔπραξαν, ὅπως οἱ λεπροί, καὶ μερικοὶ ἄλλοι), δεικνύων διὰ τῆς πράξεως ταύτης τὴν θείαν δύναμιν Αὐτοῦ. Διότι, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανείς, ὅτι τὸ λεχθὲν ὑπ' αὐτοῦ εἶναι μόνον λόγος, προσέθεσε καὶ τὴν πρᾶξιν.

Ὅταν δὲ προσεκύνησεν αὐτός, λέγει ὁ Χριστός: «Εἰς κρῖμα ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται»[14]. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη, τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ· Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασεν»[15].

Ὅταν εἶπε δέ: «Εἰς κρῖμα ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον»[16], καὶ ἐκεῖνον κατέστησε σταθερώτερον εἰς τὴν πίστιν, καὶ ἐξήγειρεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἠκολού-

11. Ἰωάν. 9, 37.
12. Ἰωάν. 9, 37 - 38.
13. Ἰωάν. 9, 7.
14. Ἰωάν. 9, 39.
15. Ρωμ. 9, 30 - 31.
16. Ἰωάν. 9, 39.

θουν Αὐτόν· διότι ἠκολούθουν Αὐτὸν καὶ Φαρισαῖοι. Τὸ δὲ «εἰς κρῖμα» ἐσήμαινεν εἰς μεγαλυτέραν τιμωρίαν· διότι ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατεδίκασαν Αὐτόν, ἐκεῖνοι εἶναι οἱ καταδεδικασμένοι, καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κατέκριναν Αὐτὸν ὡς ἁμαρτωλόν, εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατακριθῆ[17].

Ἐδῶ δὲ ἐννοεῖ δύο ἀναβλέψεις καὶ δύο τυφλότητας, δηλαδὴ τὴν αἰσθητὴν καὶ τὴν νοητήν. Λέγουν εἰς Αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἀκολουθοῦντας Αὐτόν: «Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμέν;»[18]. Ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἄλλην περίπτωσιν ἔλεγον: «Οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα»[19], οὕτω καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν μόνον ὡς πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀνοίγουν τὸ στόμα των, καὶ δι' αὐτὴν τὴν τύφλωσιν (τὴν αἰσθητὴν) ἐντρέπονται.

Ἔπειτα θέλων νὰ δείξῃ ὅτι προτιμότερον νὰ εἶναι αὐτοὶ τυφλοί, παρὰ νὰ βλέπουν, λέγει: «Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν»[20]. Ἐπειδὴ ἐθεώρουν πρόξενον αἰσχύνης τὸ περιστατικόν, δηλαδὴ τὴν συμφοράν[21], ἔστρεψε τοῦτο κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι «τοῦτο ἀνεκτοτέραν ὑμῖν ἔφερε τὴν κόλασιν», καὶ ἀφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρύνει τὰς ἀνθρωπίνας σκέψεις, καὶ ὁδηγεῖ εἰς σκέψιν σπουδαίαν καὶ θαυμαστήν.

«Νῦν δὲ καὶ λέγετε, ὅτι βλέπομεν»[22]. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν λέγει: «Ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς ὑμῶν ἦν»[23].

17. Ὅρα τὴν ἀντίθεσιν μετὰ ὁμοιοκατάρκτου καὶ ὁμοιοτελεύτου σχήματος:
οἱ καταδικάσαντες αὐτόν, αὐτοί εἰσιν οἱ καταδεδικασμένοι.
οἱ καὶ ὡς ἁμαρτωλὸν κατακρίναντες, αὐτοὶ εἰσιν οἱ κατακεκριμένοι.

18. Ἰωάν. 9, 40.

19. Ἰωάν. 8, 33-41.

20. Ἰωάν. 9, 41.

21. Ἡ λέξις «συμφορά» ἐνέχει τὴν σημασίαν τῆς ἀνοησίας, ὡς καὶ παρὰ Λυσίᾳ (Πρβλ. Λόγον ὑπὲρ ἀδυνάτου).

22. Ἰωάν. 9, 41.

«Νῦν δὲ λέγετε ὅτι βλέπετε»· διότι δὲν βλέπετε. Ἐδῶ, ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζον ὅτι ἀποτελεῖ σπουδαῖον ἐγκώμιον, τοῦτο ἀποδεικνύει εἰς αὐτοὺς ὅτι γίνεται πρόξενον τιμωρίας.

Καὶ διὰ τὴν προηγουμένην δὲ τύφλωσιν παρηγόρησε τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν· κατόπιν λέγει περὶ τῆς τυφλότητος αὐτῶν. Διότι, διὰ νὰ μὴ λέγουν: «Δὲν προσερχόμεθα λόγῳ τῆς τυφλώσεώς μας, ἀλλὰ τὸν ἀποστρεφόμεθα ἐπειδὴ τὸν ἀποφεύγομεν, διότι πλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους», διὰ τοῦτο περὶ τῆς ὑποθέσεως καθ' ὁλοκληρίαν ὁμιλεῖ.

β΄. Δὲν ὑπενθύμισε δὲ ἀσκόπως ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μετ' Αὐτοῦ, τοὺς λόγους τούτους καὶ εἶπαν: «Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμέν;»[24] ἀλλὰ διὰ νὰ σοῦ ὑπενθυμίσῃ ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ πρῶτον ἀπεστάτησαν, καὶ κατόπιν ἐλιθοβόλησαν· διότι ὑπῆρχον μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἐπιπολαίως ἠκολούθουν, καὶ εὐκόλως ἐστρέφοντο εἰς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν.

Πῶς λοιπὸν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι πλάνος, ἀλλὰ ποιμήν; Ἀφοῦ παραθέτει τὰ γνωρίσματα ἑκάστου ἐκ τῶν δύο, καὶ τοῦ ποιμένος, καὶ τοῦ πλάνου καὶ καταστροφέως, καὶ ἐκ τῶν γνωρισμάτων αὐτῶν παρέχει εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσουν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων.

Καὶ κατ' ἀρχὴν δεικνύει ποῖος εἶναι ὁ πλάνος καὶ ὁ κλέπτης, λαμβάνων τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν Γραφῶν καὶ λέγων:

«Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς

23. Ἰωάν. 8, 54.

24. Ἰωάν. 9, 40.

θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής»[25]. Βλέπε τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ λῃστοῦ, κατὰ πρῶτον, ὅτι δὲν εἰσέρχεται φανερά, δεύτερον δὲν εἰσέρχεται σύμφωνα μὲ τὰς Γραφάς· διότι τοῦτο σημαίνει τὸ «μὴ διὰ τῆς θύρας». Ἐδῶ δὲ καὶ τοὺς πρὸ Αὐτοῦ ὑπαινίσσεται, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔλθουν μετ' αὐτῶν· δηλαδὴ καὶ τὸν Ἀντίχριστον καὶ τοὺς ψευδοχρίστους καὶ τὸν Ἰούδαν καὶ τὸν Θευδᾶν, καὶ ἐὰν μερικοὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ὑπῆρξαν.

Δικαίως δὲ ὠνόμασε «θύραν» τὰς Γραφάς· διότι αὗται πλησιάζουν ἡμᾶς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ παρέχουν τὴν θεογνωσίαν, αὗται δημιουργοῦν πρόβατα, αὗται φυλάσσουν, καὶ δὲν ἀφήνουν τοὺς λύκους νὰ εἰσέλθουν. Διότι ὡς μία θύρα ἀσφαλής, οὕτω καὶ ἡ Γραφὴ κλείει τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς αἱρετικούς, καὶ οὕτω καθιστᾷ ἡμᾶς ἀσφαλεῖς ἐν σχέσει πρὸς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦμεν, καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πλανώμεθα. Καὶ ἂν δὲν χαλαρώσωμεν αὐτήν, δὲν θὰ εἴμεθα εὐάλωτοι[26] ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Δι' αὐτῆς θὰ γνωρίσωμεν ὅλους, καὶ τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς μὴ ποιμένας.

Τί δὲ σημαίνει: «Εἰς τὴν αὐλήν»; Σημαίνει πρὸς τὰ πρόβατα καὶ διὰ τὴν φροντίδα αὐτῶν· δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀκολουθεῖ τὰς Γραφάς, ἀλλὰ ἀναβαίνει δι' ἄλλης ὁδοῦ (δηλ. χαράσσει διὰ τὸν ἑαυτόν του ἄλλην καὶ μὴ κανονικὴν ὁδόν), αὐτὸς εἶναι κλέπτης.

Παρατηρεῖς καὶ ἐκ τούτων τῶν λόγων, ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὸν Πατέρα, μὲ τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὰς Γραφάς; Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν: «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς»[27], καὶ τὸν Μωϋσέα ἔφερε εἰς τὸ μέ-

25. Ἰωάν. 10, 1.
26. «Οὐκ ἐσόμεθα εὐχείρωτοι». Κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν «δὲν θὰ εἴμεθα τοῦ χεριοῦ των».
27. Ἰωάν. 5, 39.

σον, καὶ ἐκάλει αὐτὸν ὡς μάρτυρα, καὶ ὅλους τοὺς προφήτας. Διότι λέγει: «Πάντες οἱ ἀκούσαντες τῶν προφητῶν ἥξουσι πρός με» καὶ «εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί»[28]. Ἐδῶ δὲ τοὺς λόγους τούτους, τοὺς διετύπωσε μεταφορικῶς.

Ὅταν δὲ εἶπεν: «Ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν»[29] καὶ διὰ τοὺς γραμματεῖς ἔκαμεν ὑπαινιγμόν, ὅτι ἐδίδασκον ἐντολὰς καὶ διδασκαλίας ἀνθρώπων[30], καὶ τὸν νόμον παρέβαινον, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος ψέγων ἔλεγεν: «Οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον»[31].

Καὶ καλῶς εἶπεν: «Ἀναβαίνων» καὶ ὄχι «εἰσιών» (εἰσερχόμενος), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐνέργειαν κλέπτου, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ὑπερπηδήσῃ τὸν μανδρότοιχον, καὶ τὰ πάντα ἐνεργεῖ κατὰ ἐπικίνδυνον τρόπον. Εἶδες πῶς περιέγραψε τὸν λῃστήν;

Ἐξέτασε καὶ τοῦ ποιμένος τὸ γνώρισμα. Τί εἶναι αὐτὸ λοιπόν; «Ὁ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, οὗτός ἐστιν ὁ ποιμὴν τῶν προβάτων. Τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούει τὰ πρόβατα, καὶ τὰ ἴδια καλεῖ κατ' ὄνομα, καί, ὅταν ἐξαγάγῃ αὐτά, πορεύεται ἔμπροσθεν αὐτῶν»[32].

Ἔδωκε καὶ τοῦ ποιμένος καὶ τοῦ καταστροφέως τὰ χαρακτηριστικά. Ἂς ἴδωμεν πάλιν πῶς εἰς αὐτοὺς προσαρμόζει τὰ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενα· λέγει: «Τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει»[33]. Ἐπέμεινεν εἰς τὴν μεταφορικὴν ἔκφρασιν, διὰ νὰ καταστήσῃ ζωηρότερον τὸν λόγον. Ἐὰν θέλῃς δὲ καὶ κατὰ λέξιν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν παραβολήν, τίποτε δὲν ἐμποδίζει θυρωρὸν ἐδῶ νὰ ἐννοήσω-

28. Ἰωάν. 5, 46.
29. Ἰωάν. 10, 1.
30. Ματθ. 15, 9.
31. Ἰωάν. 7, 19.
32. Ἰωάν. 10, 2-4.
33. Ἰωάν. 10, 3.

μεν τὸν Μωϋσέα· διότι ἐκεῖνος ἔλαβεν ἐμπιστευτικῶς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ.

«Καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούει τὰ πρόβατα, καὶ τὰ ἴδια καλεῖ κατ' ὄνομα»[34]. Διότι ἐπειδὴ πάντοτε ἔλεγον ὅτι Αὐτὸς εἶναι ἀπατεών, καὶ τοῦτο τὸ ἐστήριζον εἰς τὴν ἀπιστίαν των λέγοντες: «Τίς τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν;»[35], δεικνύει ὅτι δὲν πρέπει λόγῳ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν νὰ καλοῦν Αὐτὸν καταστροφέα καὶ πλάνον, ἀλλὰ αὐτοί, ἐπειδὴ δὲν προσέχουν εἰς Αὐτόν, νὰ καλοῦνται οὕτω, καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἐκ τῆς τάξεως τῶν προβάτων· διότι ἐὰν εἶναι χαρακτηριστικὸν ποιμένος τὸ νὰ εἰσέρχεται διὰ τῆς κεκανονισμένης θύρας, ὁ Ἴδιος δὲ εἰσῆλθε δι' αὐτῆς, οἱ μὲν ἀκολουθήσαντες Αὐτὸν ὅλοι θὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι πρόβατα, οἱ δὲ ἀποσπασθέντες δὲν διέβαλον τὸν ποιμένα, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτούς των ἀπεμάκρυναν ἐκ τῆς τάξεως τῶν προβάτων[36].

Ἐὰν δὲ προχωρῶν εἰς τὸν λόγον του λέγει διὰ τὸν Ἑαυτόν του ὅτι εἶναι θύρα[37], πάλιν δὲν πρέπει νὰ θορυβηθῇ κανείς· διότι καὶ ποιμένα ἀποκαλεῖ Ἑαυτόν, καὶ πρόβατον, καὶ οὕτω μὲ ἀνάλογον ὀνομασίαν διακηρύσσει τὰ διάφορα ἔργα Αὐτοῦ· δηλαδὴ ὅταν πλησιάζῃ ἡμᾶς εἰς τὸν Πατέρα, θύραν καλεῖ τὸν Ἑαυτόν του, ὅταν δὲ φροντίζῃ δι' ἡμᾶς, ποιμένα. Διότι, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἔργον Αὐτοῦ εἶναι μόνον τὸ νὰ μᾶς πλησιάσῃ εἰς τὸν Πατέρα, διὰ τοῦτο καλεῖ τὸν Ἑαυτόν του καὶ ποιμένα.

34. Ἰωάν. 10, 3.
35. Ἰωάν. 7, 48.
36. Ὁ θεῖος Ἱεράρχης, διὰ νὰ τονίσῃ ἐνταῦθα τὴν ἀντίθεσιν χρησιμοποιεῖ τὸ αὐτὸ ρῆμα (βάλλω) ὡς β΄ συνθετικόν:
Οἱ δὲ ἀπορραγέντες, οὐ τὸν ποιμένα διέβαλον,
ἀλλὰ τῆς τῶν προβάτων συγγενείας ἐξέβαλον ἑαυτούς.
37. Ἰωάν. 10, 7.

«Καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ καλεῖ τὰ ἴδια πρόβατα, καὶ ἐξάγει αὐτά, καὶ αὐτὸς ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται»[38]. Καὶ ὅμως τὸ ἀντίθετον πράττουν οἱ ποιμένες, δεδομένου ὅτι ἀκολουθοῦν ὄπισθεν αὐτῶν· ἀλλὰ Αὐτός, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ὅλους θὰ τοὺς ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὸ ἀντίθετον πρὸς ἐκείνους κάμνει· ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως ἔκαμνε τὸ ἀντίθετον καὶ ὅταν ἔστελλε τὰ πρόβατα, [δὲν τὰ ἔστελλεν ἔξω τῆς περιοχῆς τῶν λύκων, ἀλλὰ εἰς τὸ μέσον τῶν λύκων]· διότι εἶναι ἡ ποιμαντικὴ αὐτὴ περισσότερον παράδοξος ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας.

γ΄. Μοῦ φαίνεται δὲ ὅτι κάμνει ὑπαινιγμὸν καὶ περὶ τοῦ τυφλοῦ· διότι καὶ ἐκεῖνον ἐξήγαγε, ἀφοῦ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὁ τυφλὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν Αὐτοῦ, καὶ ἐγνώρισεν Αὐτόν.

Ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν»[39]. Ἤ βεβαίως ἐδῶ ἐννοεῖ τοὺς ἀκολουθήσαντας τὸν Θευδᾶν καὶ τὸν Ἰούδαν (διότι λέγει: «ἅπαντες, ὅσοι ἐπίστευσαν αὐτοῖς διεσκορπίσθησαν»)[40] ἢ τοὺς ψευδοχρίστους οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο μετὰ ταῦτα νὰ ἀπατοῦν τοὺς ἀνθρώπους.

Διότι, διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι ἦτο εἷς ἐξ ἐκείνων, Οὗτος, διὰ πολλῶν ἀποδείξεων διαχωρίζει τὸν Ἑαυτόν του ἀπὸ ἐκείνους· καὶ πρῶτον μὲν ὡς διαφορὰν θέτει τὴν διδασκαλίαν τὴν στηριζομένην εἰς τὰς Γραφάς. (Δηλαδὴ Ἐκεῖνος μὲν διὰ τούτων τῶν μέσων προσείλκυεν αὐτούς, ἐκεῖνοι δὲ ὄχι διὰ τούτων)· δευτέραν δὲ διαφορὰν θέτει τὴν ὑπακοὴν τῶν προβάτων. (Δηλαδὴ εἰς Αὐτὸν μὲν ὄχι μόνον ὅταν ἔζη, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀπέθανε ὅλοι ἐπίστευσαν, ἐκείνους δὲ ἀμέσως ἐγ-

38. Ἰωάν 10, 3-4.
39. Ἰωάν 10, 5.
40. Πράξ 5, 36.

κατέλειψαν)· καὶ τρίτην δὲ μὲ αὐτὰς σπουδαίαν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφέρωμεν· δηλαδὴ ἐκεῖνοι μὲν ὡς τύραννοι καὶ λόγῳ ἀποστασίας τὰ ἔπραττον ὅλα, ἐκεῖνος τόσον μακρὰν ἔφερε τὸν Ἑαυτόν του ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ὑποψίαν, ὥστε, καὶ ὅταν ἤθελον νὰ κάμουν Αὐτὸν βασιλέα, ἔφυγε[41], καὶ ὅταν ἠρώτων: «Εἰ ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι»[42], προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ δώσουν, καὶ ὁ Ἴδιος ἐπλήρωσε τὰ δίδραχμα[43]· πρὸς τούτοις Αὐτὸς μὲν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν προβάτων ἦλθε διὰ νὰ ἔχουν ζωήν, καὶ διὰ νὰ ἔχουν ἐν ἀφθονίᾳ τὰ ἀγαθὰ (λέγει)[44], ἐκεῖνοι δὲ καὶ τῆς παρούσης ζωῆς ἐστέρησαν τοὺς ἰδικούς των· καὶ οὗτοι μὲν ἐπρόδωσαν ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶχον ἀναλάβει ὑπ' εὐθύνην των, Αὐτὸς δὲ τόσον γενναίως ἐστάθη, ὥστε καὶ τὴν ψυχήν του νὰ δώσῃ· καὶ αὐτοὶ μὲν παρὰ τὴν θέλησίν των καὶ ἀναγκαζόμενοι καὶ φεύγοντες ἔπαθον, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔπαθον. Οὗτος δὲ ἐθελοντικῶς καὶ εὐχαρίστως τὰ ὑπέμεινεν ὅλα[45].

«Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν, ἃ ἐλάλει αὐτοῖς»[46]. Καὶ διὰ ποῖον λόγον ὡμίλησε μὲ ἀσάφειαν εἰς αὐτούς; διότι ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς περισσότερον προσεκτικούς[47].

---

41. Ἰωάν. 6' 15.
42 Ματθ. 22, 15 - 22.
43. Ματθ. 17, 24 - 27.
44. Ἰωάν. 10, 10.
45. Ἡ παράθεσις ἀντιθέσεων μεταξὺ Ἰησοῦ καὶ Φαρισαίων ἐνταῦθα γίνεται κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰσοκράτους· οὕτω ἐν τῷ πρὸς Δημόνικον λόγῳ γράφει ὁ ρήτωρ: «Οἱ μὲν γὰρ τοὺς φίλους παρόντας μόνον τιμῶσι, οἱ δὲ καὶ μακρὰν ἀπόντας ἀγαπῶσι· καὶ τὰς μὲν τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε, τὰς δὲ τῶν σπουδαίων φιλίας οὐδ' ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειεν» (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόνικον 1).
46. Ἰωάν. 10, 6.
47. «Καὶ τίνος ἕνεκεν ἀσαφῶς εἶπεν αὐτοῖς; Προσεκτικωτέρους αὐτοὺς ποιῆσαι βουλόμενος». Σχῆμα ὑποφορᾶς καὶ ἀνθυποφορᾶς κατὰ μίμησιν τοῦ Δημοσθένους τοὐλάχιστον κατὰ τὸ πρῶτον μέρος. Πρβλ. «Τίνος οὖν ἕνεκα ταῦτα λέγω;» (Α' Φιλιπ. 3). «Τίνος γὰρ ἕνε-

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπέτυχε τοῦτο, διαλύει ἐν συνεχείᾳ τὴν ἀσάφειαν, λέγων: «Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει»[48]· δηλαδὴ θὰ εὑρίσκεται ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἄνευ φόβου (νομὴν δὲ τὴν τροφὴν ἐννοεῖ ἐδῶ καὶ τὴν βοσκὴν τῶν προβάτων, καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν κυριότητα), ἤτοι «θὰ μείνῃ ἐντός, καὶ κανεὶς δὲν θὰ ἐκδιώξει αὐτόν»· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων συνέβη, οἱ ὁποῖοι ἄνευ φόβου εἰσήρχοντο καὶ ἐξήρχοντο, ὡς ἐὰν εἶχον γίνει κύριοι ὅλης τῆς οἰκουμένης, καὶ οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐκδιώξῃ αὐτούς.

«Πάντες, ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα»[49]. Ἐδῶ δὲν λέγει περὶ τῶν προφητῶν, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ αἱρετικοί, (διότι ἐκείνους τοὺς ἤκουσαν καὶ δι' ἐκείνων ἐπίστευσαν, ὅσοι ἐπίστευσαν καὶ εἰς τὸν Χριστόν), ἀλλὰ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Θευδᾶ καὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τῶν ἄλλων στασιαστῶν. Ἄλλως τε καὶ τὸν λόγον «οὐκ ἤκουσαν τὰ πρόβατα» τὸν εἶπε θέλων νὰ ἐπαινέσῃ· εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν δὲ δὲν φαίνεται νὰ ἐπαινῇ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι παρήκουσαν τοὺς προφήτας, ἀλλὰ ἀντιθέτως νὰ ψέγῃ καὶ νὰ κατηγορῇ εἰς μέγαν βαθμὸν αὐτούς. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ «οὐκ ἤκουσαν» τώρα ἔχει λεχθῆ περὶ τῶν στασιαστῶν ἐκείνων.

«Ὁ κλέπτης οὐ μὴ ἔρχεται, εἰ μή, ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ»[50]· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον τότε συνέβη, δεδομένου ὅτι ὅλοι ἐσφάγησαν καὶ ἠφανίσθησαν[51].

«Ἐγὼ δὲ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχω-

κα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίζετε ταῦτον μὲν φεύγειν τὸν πόλεμον;» (Β' Ὀλυνθ. 28).
48. Ἰωάν. 10, 9.
49. Ἰωάν. 10, 8.
50. Ἰωάν. 10, 10.
51. Ὅτε κατεστράφη ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Τίτου.

σι»[52]. Καὶ τί ὑπάρχει περισσότερον ἀπὸ τὴν ζωήν; εἰπέ μου. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τῆς ζωῆς συνεχῶς λέγει, ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο εἰς αὐτοὺς γνώριμον.

«Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός»[53]. Ἐδῶ ἐν συνεχείᾳ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ σταυρικοῦ πάθους, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι τοῦτο γίνεται διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου, καὶ ὅτι δὲν ἔρχεται εἰς αὐτὸ παρὰ τὴν θέλησίν του.

Ἔπειτα φέρει πάλιν τὸ παράδειγμα τοῦ ποιμένος καὶ τοῦ μισθωτοῦ: «Ὁ μὲν γὰρ ποιμὴν τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τίθησιν· ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσι τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει, καὶ ἔρχεται ὁ λύκος, καὶ ἁρπάζει αὐτά»[54]. Ἐδῶ δεικνύει τὸν Ἑαυτόν του ὅτι τόσον κυριαρχεῖ, ὅσον καὶ ὁ Πατήρ, ἐὰν βεβαίως ὁ Ἴδιος εἶναι ποιμήν, καὶ ἀνήκουν εἰς Αὐτὸν τὸν Ἴδιον τὰ πρόβατα.

Βλέπεις πῶς μὲ τὰς παραβολὰς ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον ὑψηλότερον, ὅπου ὁ λόγος ἔχει συγκαλυφθῆ, καὶ δὲν δίδει φανερὰν ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν εἰς τοὺς ἀκροατάς. Τί πράττει λοιπὸν αὐτὸς ὁ μισθωτός; «Θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ ἔρχεται ὁ λύκος καὶ ἁρπάζει αὐτά»[55]. Τοῦτο ἔπραξαν ἐκεῖνοι, ὁ Ἴδιος δὲ τὸ ἀντίθετον· διότι καί, ὅταν συνελήφθη, εἶπεν: «Ἄφετε τούτους ὑπάγειν»[56], διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ λόγος ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπωλέσθη. Ἐδῶ δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπονοῇ καὶ τὸν νοητὸν (πνευματικὸν) λύκον· διότι οὔτε καὶ αὐτὸν ἀφῆκε νὰ κά-

52. Ἰωάν. 10, 10.
53. Ἰωάν. 10, 11. Μία ἐκ τῶν συμβολικῶν παραστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐσχεδιάζοντο ἐντὸς τῶν κατακομβῶν, ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων, ἦτο καὶ ἡ παράστασις τοῦ Καλοῦ Ποιμένος.
54. Ἰωάν. 10, 11-12.
55. Ἰωάν. 10, 12.
56. Ἰωάν. 18, 8.

μνῃ ἐπιδρομὴν καὶ νὰ ἁρπάσῃ τὰ πρόβατα· αὐτὸς δὲ δὲν εἶναι μόνον λύκος, ἀλλὰ καὶ λέων· «ὁ γὰρ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος», λέγει, «ὡς λέων περιέρχεται ὠρυόμενος»[57]. Αὐτὸς καὶ ὄφις καὶ δράκων εἶναι· «Πατεῖτε» δηλαδὴ «ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων»[58].

δ'. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἂς παραμένωμεν βόσκοντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ποιμένος· θὰ παραμείνωμεν δέ, ἐὰν ἀκούωμεν τὴν φωνὴν Αὐτοῦ, ἐὰν πειθώμεθα εἰς Αὐτόν, καὶ δὲν ἀκολουθῶμεν ξένον. Καὶ ποία εἶναι ἡ φωνὴ Αὐτοῦ; «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες»[59].

Ἂν πράττωμεν αὐτά, θὰ μείνωμεν ὑπὸ τὸν ποιμένα, καὶ ὁ λύκος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ εἰσέλθῃ, ἀλλά, καὶ ἂν ἐνεργήσῃ ἐπιδρομήν, θὰ ἐνεργήσῃ διὰ κακὸν ἰδικόν του· διότι ἔχομεν ποιμένα, ὁ ὁποῖος τόσον ἀγαπᾷ ἡμᾶς, ὥστε καὶ τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ νὰ δώσῃ. Ὅταν λοιπὸν εἶναι δυνατὸς καὶ ἀγαπᾷ, τί εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει[60] ἡμᾶς νὰ σωθῶμεν; Τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ἀπομακρυνθῶμεν. Πῶς δὲ θὰ ἀπομακρυνθῶμεν; Ἄκουσε τί λέγει Αὐτός: «Οὐ δύνασθε δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ»[61].

Ἂν λοιπὸν εἰς Τοῦτον ὑπηρετῶμεν, δὲν θὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν τυραννίαν ἐκείνων· διότι καὶ τὸ περισσότερον δυσάρεστον σημεῖον τῆς τυραννίδος εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων· διότι οὐδεμίαν μὲν εὐχαρίστησιν ἔχει αὐ-

57. Α' Πέτρ. 5, 8.
58. Λουκ. 10, 19.
59. Ματθ. 5, 3, 8, 7.
60. «Τί τὸ κωλῦον»; Φράσις ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Δημοσθένους. Ἀλλὰ ἂς ἀντιπαραβάλλωμεν τὰ δύο χωρία.
Χρυσοστόμου: Ὅταν οὖν καὶ δυνατὸς ᾖ καὶ φιλῇ, τί τὸ κωλῦον ἡμᾶς σωθῆναι;
Δημοσθένους: Εἰ δὲ προησόμεθ' ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τούτους τοὺς ἀνθρώπους, εἶτ' Ὄλυνθον ἐκεῖνος καταστρέψεται, φρασάτω τις ἐμοί, τί τὸ κωλῦσον ἔτ' αὐτὸν ἔσται βαδίζειν, ὅποι βούλεται;
61. Ματθ. 6, 24.

τη ἡ ἐπιθυμία, ἀλλὰ ἐπισύρει φροντίδας, καὶ φθόνους, καὶ ἐπιβουλάς, καὶ μῖσος, καὶ συκοφαντίας, καὶ ἄπειρα ἐμπόδια εἰς τὴν ἀρετήν, ὀκνηρίαν, ἀνηθικότητα, πλεονεξίαν, μέθην· πράγματα τὰ ὁποῖα καὶ τοὺς ἐλευθέρους δούλους καθιστοῦν καὶ κατωτέρους δούλων ἀγορασθέντων διὰ χρημάτων, καὶ δούλους ὄχι ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοῦ βαρυτέρου ἐκ τῶν παθῶν καὶ τῶν νοσημάτων τῆς ψυχῆς[62]. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ χαρακτῆρος τούτου τολμᾷ πολλὰ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀρέσουν οὔτε εἰς τὸν Θεόν, οὔτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ φοβεῖται μήπως κανεὶς ἀφαιρέσῃ ἀπὸ αὐτὸν αὐτὴν τὴν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του δεσποτείαν.

Ὁποία πικρὰ δουλεία καὶ διαβολικὴ κυριαρχία! Διότι τοῦτο κυρίως εἶναι ἀπὸ ὅλα τὸ περισσότερον δυσάρεστον, ὅτι, ἐνῷ κρατούμεθα ἐντὸς τόσων κακῶν, εὐχαριστούμεθα, καὶ τὴν ἅλυσιν ἀσπαζόμεθα, καί, ἐνῷ κατοικοῦμεν δεσμωτήριον σκοτεινόν, δὲν θέλομεν νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὸ φῶς, ἀλλὰ δένομεν σφικτὰ εἰς τοὺς ἑαυτούς μας τὰ κακά, καὶ εὐχαριστούμεθα μὲ τὸ νόσημα.

Διὰ τοῦτο οὔτε νὰ ἀπαλλαγῶμεν δυνάμεθα, ἀλλὰ εὑρισκόμεθα εἰς κατάστασιν περισσότερον δυσάρεστον, ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται εἰς τὰ μεταλλεῖα, διότι τοὺς μὲν πόνους καὶ τὴν ταλαιπωρίαν ὑπομένομεν, τοὺς δὲ καρποὺς δὲν ἀπολαμβάνομεν.

Καὶ τὸ χειρότερον βεβαίως ἐξ ὅλων εἶναι ὅτι, καὶ ἂν θελήσῃ κανεὶς νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν πικρὰν αὐτὴν αἰχμαλωσίαν, δὲν τὸ ἀνεχόμεθα, ἀλλὰ καὶ δυσαρεστούμεθα καὶ ἀγανακτοῦμεν, εὑρισκόμενοι εἰς κατάστασιν οὕτω ὄχι καλυτέραν ἐκείνης τῶν μανιακῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ πολὺ ἀθλιωτέραν ὅλων ἐκείνων, καὶ εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε δὲν θέλομεν οὔτε ἀπὸ τὴν μανίαν νὰ ἀπαλλαγῶμεν.

Μήπως διὰ τοῦτο ἦλθες εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, ἄνθρωπε, δηλαδὴ διὰ νὰ κατεργάζεσαι αὐτὰ τὰ μέταλλα καὶ νὰ συλλέγῃς χρήματα; Δὲν σὲ ἔπλασεν ὁ Θεὸς κατ' εἰκόνα δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀρέσκῃς εἰς Αὐτὸν καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃς τὰ μέλλοντα καὶ διὰ νὰ ἀποτελέσῃς χορείαν μετὰ τῶν ἀγγέλων. Διατί λοιπὸν ἀποκλείεις τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ αὐτὴν τὴν συγγένειαν καὶ τὸν ἐξωθεῖς εἰς τὴν ἐσχάτην ἀδοξίαν καὶ ἀσημίαν;

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καθ' ὅμοιον τρόπον μὲ σὲ ἐγεννήθη (ἐννοῶ πνευματικὸν τρόπον), λιμοκτονεῖ, σὺ δὲ διαρρηγνύεσαι ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν ἀγαθῶν· ὁ ἀδελφός σου γυμνὸς περιφέρεται, σὺ δὲ κατασκευάζεις ἐνδύματα ἐπὶ ἐνδυμάτων, καὶ καθιστᾷς τὴν περιβολὴν αὐτὴν τεῖχος εἰς τοὺς σκώληκας.

Καὶ πόσον καλύτερον ἦτο νὰ περιβάλλῃς τὰ σώματα τῶν πτωχῶν! Διότι τοιουτοτρόπως καὶ αὐτὰ θὰ παρέμενον ἄφθαρτα, καὶ ἀπὸ οἱανδήποτε φροντίδα θὰ σὲ ἀπήλλασσον, καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν θὰ προσέφερον εἰς σέ· ἐὰν δὲν θέλῃς αὐτὰ νὰ καταφαγωθοῦν ὑπὸ τοῦ σάρακος, νὰ τὰ δώσῃς εἰς τοὺς πτωχούς· διότι ἐκεῖνοι εἶναι, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νὰ τινάσσουν καλῶς αὐτὰ τὰ ἱμάτια· διότι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι πολυτιμότερον καὶ ἀσφαλέστερον ἀπὸ τὸ κιβώτιον· διότι ὄχι μόνον φυλάσσει τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ διατηρεῖ ἄφθαρτα, ἀλλὰ καὶ τὰ καθιστᾷ λαμπρότερα.

62. Τὰ ἐλαττώματα τοῦ πλούτου τονίζουν καὶ οἱ ἀρχαῖοι. Οὕτως ὁ Ἰσοκράτης γράφων πρὸς τὸν Δημόνικον λέγει: «Πλοῦτος δὲ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν, ἐξουσίαν μὲν τῇ ῥαθυμίᾳ παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν». (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόν. 6). Ὁ δὲ Πλούταρχος εἰς τὸ «Περὶ παίδων ἀγωγῆς» σύγγραμμα αὐτοῦ γράφει: «Πλοῦτος δὲ τίμιον μέν, ἀλλὰ τύχης κτῆμα, ἐπειδὴ τῶν μὲν ἐχόντων πολλάκις ἀφείλετο, τοῖς δ' οὐκ ἐλπίσασι φέρουσα προσήνεγκε· καὶ ὁ πολὺς πλοῦτος σκοπὸς ἔκκειται τοῖς βουλομένοις βαλλάντια τοξεύειν, κακούργοις οἰκέταις καὶ συκοφάνταις, καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι καὶ τοῖς πονηροτάτοις μέτεστι» (Περὶ Παίδων ἀγωγῆς Η').

Τὸ κιβώτιον πολλάκις, ἀφοῦ κλαπῇ μαζὶ μὲ τὰ ἐνδύματα, σοῦ προξενεῖ[63] μεγίστην ζημίαν· αὐτὴν δὲ τὴν φρουράν[64] οὔτε ὁ θάνατος δὲν δύναται νὰ τὴν ἐξουδετερώσῃ· διότι ἐκεῖ δὲν ὑφίσταται δι' ἡμᾶς ἀνάγκη θυρῶν καὶ μοχλῶν, οὔτε δούλων, οἱ ὁποῖοι νὰ ἀγρυπνοῦν, οὔτε ἄλλου εἴδους ἀσφαλείας· διότι εἶναι ἀπηλλαγμένα ἀπὸ οἱανδήποτε ἐπιβουλήν, καὶ φυλάσσονται, ὅπως εἶναι εὔλογον νὰ φυλάσσωνται τὰ εὑρισκόμενα εἰς τοὺς οὐρανούς· διότι κακία παντὸς εἴδους δὲν δύναται νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Αὐτὰ οὔτε ἡμεῖς παύομεν πάντοτε νὰ τὰ λέγωμεν οὔτε σεῖς ὅταν τὰ ἀκούετε πείθεσθε[65]. Αἴτιον δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἔχομεν ψυχήν, ἡ ὁποία εἶναι εὐτελής, βλέπει πρὸς τὴν γῆν καὶ σύρεται χάμω.

Μᾶλλον δὲ ἂς μὴ φθάσω εἰς τὸ σημεῖον νὰ κατηγορήσω ὅλους σας διὰ κακίαν, ὡς ἐὰν ὅλοι πάσχετε ἀπὸ ἀνίατον νόσημα! Διότι οἱ ἕνεκα πλούτου μεθύοντες φράσσουν τὴν ἀκοήν των εἰς τοὺς λόγους, οἱ ζῶντες ὅμως ἐν πτωχείᾳ θὰ δυνηθοῦν νὰ στρέφουν τὴν προσοχήν των εἰς τοὺς λόγους[66].

«Καὶ τί λέγεις αὐτὰ πρὸς τοὺς πτωχούς»; δύναται νὰ εἴπῃ τις· «διότι αὐτοί, οὔτε χρυσὸν ἔχουν, οὔτε τόσα ἐνδύματα». Ἀλλὰ αὐτοὶ ἔχουν ἄρτον καὶ ψυχρὸν ὕδωρ·

---

63. «Τὸ κιβώτιον πολλάκις, μετὰ τῶν ἱματίων ληφθέν, ἐσχάτῃ σε περιέβαλε ζημίᾳ». Πρὸς ἔξαρσιν τοῦ πολλάκις συμβαίνοντος, ὁ ρήτωρ ἔθηκε γνωμικὸν ἀόριστον (περιέβαλε).

64. Δηλαδὴ τὸ νὰ ἔχουν δοθῆ εἰς τοὺς πτωχούς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἔχουν δοθῆ εἰς τὸν Χριστόν.

65. Ἐνταῦθα καταφανὲς τὸ σχῆμα τῆς ἀντιθέσεως μετὰ τῶν ἄλλων σχημάτων:

Ταῦτα οὔτε ἡμεῖς ἀεὶ λέγοντες διαλιμπάνομεν
οὔτε ὑμεῖς ἀκούοντες πείθεσθε

66. Ἄλλη ἀντίθεσις μὲ παρόμοια σχήματα:

Εἰ γὰρ καὶ οἱ τῷ πλούτῳ μεθύοντες ἐμφράττουσι τὴν ἀκοὴν πρὸς τὰ λεγόμενα
ἀλλ' οἱ πενίᾳ συζῶντες δυνήσονται διαβλέψαι πρὸς τὰ λεγόμενα.

ἔχουν δύο ὀβολούς[67], καὶ πόδας ὥστε νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς ἀσθενεῖς· ἔχουν γλῶσσαν καὶ λόγον, ὥστε νὰ παρηγορήσουν τὸν κατάκοιτον· ἔχουν οἰκίαν καὶ στέγην, ὥστε νὰ φιλοξενήσωμεν τὸν ξένον· διότι δὲν ζητοῦμεν βεβαίως ποσὰ ταλάντων χρυσοῦ ἀπὸ τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ αὐτὰ μὲν τὰ ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς πλουσίους, ἐὰν δὲ κάνεις εἶναι πτωχός, καὶ ἔρχεται εἰς τὰς θύρας τῶν ἄλλων, ὁ Δεσπότης καὶ ὀβολὸν νὰ λάβῃ ἀκόμη δὲν θὰ αἰσχυνθῇ, ἀλλὰ καὶ θὰ εἴπῃ ὅτι ἔχει λάβει περισσότερα ἀπὸ αὐτόν, παρὰ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔρριψαν πολλά[68].

Πόσοι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τώρα ἵστανται ηὐχήθησαν νὰ ἔζων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν περιήρχετο ἐν σώματι ὁ Χριστὸς τὴν γῆν, ὥστε νὰ ζοῦν καὶ νὰ τρώγουν μαζὶ μὲ αὐτόν; Ἰδοὺ τώρα εἶναι δυνατὸν τοῦτο νὰ γίνῃ, καὶ νὰ καλέσωμεν Αὐτὸν μᾶλλον εἰς γεῦμα καὶ νὰ τρώγωμεν μετ' Αὐτοῦ, καὶ μὲ κέρδος μεγαλύτερον· διότι ἐξ ἐκείνων μέν, οἱ ὁποῖοι τότε συνέτρωγον μετ' Αὐτοῦ πολλοὶ καὶ ἀπωλέσθησαν (ὡς ἦτο καὶ ὁ Ἰούδας, καὶ ἄλλοι τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος), ἐξ ἐκείνων δέ, οἱ ὁποῖοι τώρα καλοῦν Αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ παρέχουν εἰς Αὐτὸν ἐκ τῆς τραπέζης των καὶ τῆς στέγης των, ἕκαστος θὰ ἐπιτύχῃ μεγάλην εὐλογίαν· διότι λέγει: «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,

---

67. Ὁ θεῖος Ἱεράρχης ὑπενθυμίζει εἰς τὸ ἐκκλησίασμα ἀφ' ἑνὸς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου «Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ» (Ματθ. 10, 42), καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ δίλεπτον τῆς χήρας (Μάρκ. 12, 43)· ὑπενθυμίζει ὡσαύτως καὶ τὴν περὶ μελλούσης κρίσεως Εὐαγγελικὴν περικοπήν, τὴν ὁποίαν καὶ θὰ ἐπαναλάβῃ πρὸς τὸ τέλος τῆς παρούσης ὁμιλίας (Ματθ. 25, 31 - 46).

68. Μάρκ. 12, 43.

καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με· ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με»[69].

Διὰ νὰ ἀκούσωμεν λοιπὸν τοὺς λόγους τούτους, ἂς ἐνδύσωμεν τὸν γυμνόν, ἂς περιθάλψωμεν τὸν ξένον, ἂς θρέψωμεν τὸν πεινῶντα, ἂς ποτίσωμεν τὸν διψῶντα, ἂς ἐπισκεφθῶμεν τὸν ἀσθενῆ, ἂς ἴδωμεν τὸν εὑρισκόμενον εἰς φυλακήν, διὰ νὰ δυνηθῶμεν μετὰ θάρρους νὰ ἀπολογηθῶμεν, διὰ νὰ λάβωμεν συγχώρησιν διὰ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν καὶ τὸν λόγον καὶ τὸν νοῦν· τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ συμβῇ νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ξ΄ (60)

(Ἰωάν. ι΄, 14 - 21)

«Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς γινώσκει με ὁ Πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ψυχήν τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων»[1].

α΄. Σπουδαῖον πρᾶγμα, ἀγαπητοί, σπουδαῖον πρᾶγμα ἡ προστασία τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνάγκην καὶ πολλῆς ἐγκαρτερήσεως καὶ τόσης ἀνδρείας, ὅσην εἶπεν ὁ Χριστός, ὥστε νὰ θυσιάσῃ κα-

69. Ματθ. 25, 34 - 36.
1. Ἰωάν. 10, 13 - 14.

νεὶς τὴν ζωήν του ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὥστε οὐδέποτε νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὰ ἔρημα καὶ ἀκάλυπτα, ὥστε ἀπέναντι τοῦ λύκου νὰ ἵσταται μὲ γενναιότητα· διότι κατὰ τοῦτο διαφέρει ὁ ποιμὴν ἀπὸ τὸν μισθωτόν· δηλαδὴ οὗτος μὲν τὴν ἀτομικήν του σωτηρίαν σκέπτεται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, παραμελῶν τὰ πρόβατα, ἐκεῖνος δὲ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τὴν σωτηρίαν τῶν προβάτων ἐπιζητεῖ, παραμελῶν τὴν ἰδικήν του[2].

Ἀφοῦ λοιπὸν ἔφερε τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ποιμένος, παραθέτει δύο τύπους καταστροφέων· τὸν ἕνα, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κλέπτης, ὁ ὁποῖος σφάζει καὶ καταστρέφει, τὸν ἄλλον δέ, ὁ ὁποῖος τίποτε ἐκ τούτων δὲν κάμνει, ἀλλὰ ὅταν συμβοῦν αὐτά, οὔτε στρέφεται ἐναντίον τοῦ πρώτου, οὔτε ἐμποδίζει αὐτόν· διὰ τῶν περὶ κλέπτου λόγων ὑπαινίσσεται τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Θευδᾶ[3], διὰ δὲ τῶν περὶ μισθωτοῦ λόγων ἐκθέτει τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων, διότι δὲν ἐλάμβανον πρόνοιαν, οὔτε φροντίδα διὰ τὰ πρόβατα τὰ ὁποῖα εἶχον ἀναλάβει. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ κατηγορῶν αὐτοὺς ἔλεγε: «Ὦ οἱ ποιμένες Ἰσραὴλ! μὴ βόσκουσιν ἑαυτοὺς οἱ ποιμένες;»[4].

Ἀλλ' ἐκεῖνοι ἔπραττον τὸ ἀντίθετον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ μέγιστον εἶδος κακίας, καὶ εἶναι αἴτιον ὅλων τῶν ἄλλων κακῶν· διὰ τοῦτο λέγει: «Οὔτε τὸ πεπλανημένον ἐπέστρεφον, οὐδὲ τὸ ἀπωλολὸς ἐζήτουν, οὐδὲ τὸ συντετριμμένον ἐδέσμουν, οὐδὲ τὸ ἀρρωστοῦν ἐθεράπευον, ἐπειδὴ ἑαυτοὺς καὶ οὐ πρόβατα ἔβοσκον»[5].

2. Ἰδοὺ κατὰ ποῖον συμμετρικὸν τρόπον εἰκονίζει τὴν ἀντίθεσιν: ὁ μὲν γὰρ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν πανταχοῦ σκοπεῖ, τῶν προβάτων ἀμελῶν
οὗτος δὲ πανταχοῦ τὴν τῶν προβάτων ἐπιζητεῖ, τὴν ἑαυτοῦ παρατρέχων (σχήματα πάρισα, ὁμοιοτέλευτα, καὶ χιαστόν).
3. Πράξ. 5, 36.
4. Ἰεζ. 34, 2
5. Ἰεζ. 34, 4.

Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Παῦλος δι' ἄλλων φράσεων πάλιν ἐδείκνυε λέγων: «Οἱ γὰρ πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ»[6], καὶ πάλιν: «Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ πλησίον ἕκαστος»[7].

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν δύο τύπων διακρίνει τὸν Ἑαυτόν του ὁ Χριστός, ἀπὸ ἐκείνους μέν, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται διὰ καταστροφήν, διὰ τοῦ λόγου: «Διὰ τοῦτο ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσι»[8], ἀπὸ αὐτοὺς δέ, οἱ ὁποῖοι βλέπουν μὲ ἀδιαφορίαν τὰ πρόβατα νὰ ἁρπάζωνται ὑπὸ τῶν λύκων, μὲ τὸ νὰ μὴ τὰ ἐγκαταλείψῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωήν του νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ ἀποθάνουν τὰ πρόβατα. Διότι, ἐπειδὴ συνεσκέπτοντο νὰ θανατώσουν Αὐτόν, οὔτε ἔπαυσε τὴν διδασκαλίαν Του, οὔτε προέδωκεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον, ἀλλὰ ἐστάθη[9] καὶ προετίμησε νὰ ἀποθάνῃ.

Διὰ τοῦτο παντοῦ ἔλεγεν: «Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός»[10]. Ἔπειτα, ἐπειδὴ τὰ λεγόμενα ἐφαίνοντο ὅτι στεροῦνται μαρτυρίας (διότι τὸ μὲν «τὴν ψυχήν μου τίθημι», μετ' ὀλίγον ἀπεδείχθη, τὸ δὲ «ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσι», ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ μετὰ τὴν ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ἀποδημίαν κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα), τί κάμνει; Τὸ ἓν τὸ ἐπιβεβαιώνει ἐκ τοῦ ἄλλου, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ὅτι ἔδωκε τὴν ψυχήν Του βεβαιώνει, ὅτι παρέχει καὶ τὴν ζωήν.

Τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι: «εἰ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα»[11]· καὶ πάλιν εἰς ἄλλο χωρίον: «Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐ-

6. Φιλιπ. 2, 21.
7. Κορινθ. 10, 24.
8. Ἰωάν. 10, 10.
9. Δηλαδὴ δὲν ἔφυγε, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωήν Του.
10. Ἰωάν. 10, 14.
11. Ρωμ. 5, 10

φείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαριεῖται;»[12].

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον δὲν κατηγοροῦν Αὐτὸν τώρα, ὅπως καὶ προηγουμένως, λέγοντες: «Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής;»[13]. Διότι πολλάκις ἀπεστόμωσεν αὐτούς, καὶ τὸ θάρρος Αὐτοῦ μεγαλύτερον κατέστη ἐκ τῶν θαυμάτων.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπε ἐν ἀρχῇ: «Καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς ἀκούει καὶ ἀκολουθεῖ αὐτῷ»[14], διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανείς: «Διατί λοιπὸν τὰ λέγει πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπίστευσαν;», ἄκουσε, τί προσέθεσε: «Καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν»[15]· τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος δεικνύων ἔλεγεν: «Οὐκ ἀπώσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω»[16], καὶ ὁ Μωϋσῆς: «Ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ»[17]· λέγει: ἐννοῶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐκ τῶν προτέρων ἐγνώρισα.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ μέτρον τῆς γνώσεως εἶναι ἴσον, ἄκουσε, πῶς παρουσιάζει τὸ ὀρθὸν μέτρον διὰ τῆς προσθήκης: «Γινώσκω τὰ ἐμά», λέγει, «καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν»[18]. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἴση ἡ γνῶσις[19]· ἀλλὰ ποῦ εἶναι ἴση; Ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐμοῦ· διότι εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν «καθὼς γινώσκει με ὁ Πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα»[20]. Διότι, ἐὰν δὲν ἤθελε τοῦτο[21] νὰ ἀποδείξῃ, διὰ ποῖον λόγον προσέθεσεν αὐτό; Διότι, ἐπειδὴ εἰς πολλὰς περιπτώσεις τάσ-

12. Ρωμ. 8, 32.
13. Ἰωάν. 8, 13.
14. Ἰωάν. 10, 3.
15. Ἰωάν. 10, 14.
16. Ρωμ. 11, 1.
17. Β' Τιμοθ. 2, 19.
18. Ἰωάν. 10, 14.
19. Δηλαδὴ ἡ γνῶσις τοῦ Ἰησοῦ δὲν εἶναι ἴση μὲ τὴν γνῶσιν τῶν πιστῶν, ἀλλὰ ἀνωτέρα.
20. Ἰωάν. 10, 15.
21. Δηλαδὴ ποῦ εἶναι ἴση ἡ γνῶσις;

σει τὸν Ἑαυτόν Του εἰς τὴν τάξιν τῶν πολλῶν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανείς, ὅτι ἔχει τὸν βαθμὸν γνώσεως, τὸν ὁποῖον ἔχει ὁ ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο προσέθεσε: «Καθὼς γινώσκει με ὁ Πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα». Μὲ τόσην ἀκρίβειαν γνωρίζω Αὐτόν, μὲ ὅσην Αὐτὸς γνωρίζει ἐμέ.

Διὰ τοῦτο ἔλεγεν: «Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός»[22], ἐννοῶν μίαν γνῶσιν διακεκριμένην, καὶ γνῶσιν τοιαύτης φύσεως, τὴν ὁποίαν οὐδενὸς ἄλλου ἡ γνῶσις δύναται νὰ ἔχῃ.

«Ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου»[23]. Συνεχῶς τοῦτο λέγει, θέλων νὰ δηλώσῃ ὅτι δὲν εἶναι πλάνος· διότι καὶ ὁ Ἀπόστολος, ὅταν ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι Αὐτὸς εἶναι γνήσιος διδάσκαλος, καὶ ἀντιπαρέβαλε τὴν σχέσιν του πρὸς τοὺς ψευδοαποστόλους, συνιστᾷ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς θανάτους, λέγων: «Ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλάκις»[24]· διότι τὸ νὰ λέγῃ μὲν ὅτι «φῶς εἰμι»[25] καὶ «ζωή εἰμι»[26], ἐθεωρεῖτο ἐκ μέρους τῶν ἀνοήτων ὅτι δεῖγμα ὑπερηφανείας, τὸ νὰ λέγῃ δέ: «Ἀποθανεῖν βούλομαι», δὲν προεκάλει ζηλοτυπίαν ἢ φθόνον. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν λέγουν εἰς αὐτόν: «Σὺ μαρτυρεῖς περὶ σεαυτοῦ· ἡ μαρτυρία σοῦ οὐκ ἔστιν ἀληθής»[27]. Δηλαδὴ ὁ λόγος του ἐδείκνυε μεγάλην φροντίδα, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἤθελε νὰ παραδώσῃ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν λιθοβολούντων.

β´. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς κατάλληλον ὥραν εἰσάγει τὸν λόγον περὶ τῶν ἐθνικῶν: «Καὶ γὰρ καὶ ἄλλα πρόβατα

22. Λουκ. 10, 22 καὶ Ματθ. 11, 27.
23. Ἰωάν. 10, 15.
24. Β´ Κορινθ. 11, 23
25. Ἰωάν 9, 5.
26. Ἰωάν. 14, 6.
27. Ἰωάν. 8, 13.

ἔχω», λέγει, «ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κακεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν»[28]. Ἰδοὺ πάλιν τὸ ρῆμα «δεῖ» χρησιμοποιούμενον, τὸ ὁποῖον δὲν σημαίνει ἀνάγκην, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁπωσδήποτε θὰ συμβῇ· ὡς ἐὰν ἔλεγε: «Τί ἀπορεῖτε, ἐὰν αὐτοὶ[29] πρόκειται νὰ μὲ ἀκολουθήσουν, καὶ τὰ πρόβατα νὰ ἀκούσουν τὴν φωνήν μου; διότι ὅταν ἴδετε καὶ ἄλλα πρόβατα νὰ μὲ ἀκολουθοῦν καὶ νὰ ἀκούουν τὴν φωνήν μου, τότε εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν θὰ ἐκπλαγῆτε».

Ἐὰν δὲ λέγῃ: «Ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης», νὰ μὴ θορυβηθῇς· διότι ἡ διαφορὰ[30] ἔγκειται μόνον εἰς τὸν νόμον, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία»[31].

«Κἀκεῖνα δεῖ με ἀγαγεῖν». Δεικνύει καὶ τῶν δύο κόσμων (τοῦ Ἰουδαϊκοῦ καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ) τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἔχουν διασκορπισθῆ καὶ ἀναμιχθῆ καὶ στεροῦνται ποιμένος, καὶ ἐκεῖνοι καὶ οὗτοι, ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν ἔχει ἀφιχθῆ ὁ καλὸς ποιμήν.

Ἔπειτα προλέγει καὶ τὴν μέλλουσαν ἕνωσιν αὐτῶν, δηλαδὴ ὅτι «ἔσονται μία ποίμνη»[32]. Καὶ αὐτὸ πάλιν ὁ Παῦλος ἐδήλωσεν, ἀφοῦ εἶπεν: «Ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον»[33].

«Διὰ τοῦτό με ἀγαπᾷ ὁ Πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὴν ψυχήν μου τίθημι, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν»[34]. Καὶ ποῖος λόγος ταπεινότερος ἀπὸ αὐτὸν δύναται νὰ λεχθῇ, ἐὰν βεβαίως δι' ἡμᾶς ὁ Δεσπότης ἡμῶν πρόκειται νὰ ἀγα-

28. Ἰωάν. 10, 16.
29. Δηλαδὴ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ οἱ ἐξ Ἰουδαίων ἐν γένει καταγόμενοι.
30. Δηλαδὴ μεταξὺ Ἑβραίων καὶ Ἐθνικῶν (τῶν οὐκ ὄντων ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης).
31. Γαλ 5, 6.
32. Ἰωάν. 10, 16.
33. Ἐφεσ. 2, 15.
34. Ἰωάν. 10, 17.

πηθῇ, ἐφ' ὅσον χάριν ἡμῶν ἀποθνήσκει; Τί λοιπόν; εἰπέ μου, τὸν προηγούμενον χρόνον δὲν ἠγαπᾶτο, ἀλλὰ τώρα ἤρχισεν ὁ Πατὴρ τὴν ἀγάπην πρὸς Αὐτόν, καὶ ἡμεῖς ἔχομεν γίνει αἴτιοι τῆς ἀγάπης δι' Αὐτόν;

Βλέπεις πῶς προβαίνει εἰς αὐτὴν τὴν συγκατάβασιν; Τί λοιπὸν θέλει ἐδῶ νὰ ἀποδείξῃ; Ἐπειδὴ ἔλεγον Αὐτὸν ξένον πρὸς τὸν Πατέρα καὶ πλάνον, καὶ ὅτι εἶχεν ἔλθει Αὐτὸς διὰ καταστροφὴν καὶ ἀφανισμόν, λέγει: «Καὶ ἂν τίποτε ἄλλο, τοῦτο βεβαίως ἔπειθε ἐμὲ νὰ ἀγαπῶ σᾶς, τὸ ὅτι δηλαδὴ οὕτω σεῖς ἀγαπᾶσθε ὑπὸ τοῦ Πατρός, ὅπως ἐγώ· καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἀγαπᾶσθε ὑπὸ Αὐτοῦ, ἀφοῦ πρὸς χάριν σας ἀποθνήσκω»[35]. Μαζὶ μὲ αὐτὸ δὲ καὶ ἐκεῖνο θέλει νὰ ἀποδείξῃ, καὶ ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔρχεται παρὰ τὴν θέλησίν του εἰς τὸ σωτήριον πάθος (διότι ἐὰν ἤρχετο παρὰ τὴν θέλησίν Του, πῶς τὸ συμβαῖνον θὰ ἦτο δημιούργημα ἀγάπης;) καὶ ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ τὰ μέγιστα συγκατατίθεται εἰς τοῦτο.

Ἐὰν δὲ ὡς ἄνθρωπος διατυπώνῃ τοῦτο, νὰ μὴ ἀπορήσῃς[36]· διότι πολλάκις ἔχομεν ἐκθέσει τὴν αἰτίαν δι' αὐτά, καὶ νὰ λέγωμεν πάλιν τὰ ἴδια εἶναι περιττὸν καὶ ἐνοχλητικόν[37].

«Ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν·

35. Ἰωάν. 3, 16.

36. «Εἰ δὲ ὡς ἄνθρωπος ταῦτο διαλέγεται, μὴ θαυμάσῃς». Ἡ ἔκφρασις «μὴ θαυμάσῃς» ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται πρότασις εἰσαγομένη διὰ τοῦ εἰ εἶναι συνήθως παρ' Ἰσοκράτει. Καὶ ὅπως ὁ Ἰσοκράτης μετὰ ταῦτα ποιεῖται χρῆσιν τοῦ συνδ. γὰρ τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἂς ἀντιπαραβάλωμεν δύο παραπλήσια χωρία:

Χρυσοστόμου: «Εἰ δὲ ὡς ἄνθρωπος ταῦτο διαλέγεται, μὴ θαυμάσῃς· πολλάκις γὰρ τὴν ὑπὲρ τούτων εἰρήκαμεν αἰτίαν, καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ λέγειν περιττὸν καὶ ἐπαχθές».

Ἰσοκράτους: «Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ πολλὰ τῶν εἰρημένων οὐ πρέπει σοι πρὸς τὴν νῦν παροῦσαν ἡλικίαν· οὐδὲ γὰρ ἐμὲ τοῦτο διέλαθεν».

37. Κατ' ἐπανάληψιν εἰς προηγουμένας ὁμιλίας του ὁ ρήτωρ ἠτιολόγησε τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ὁμιλίας τοῦ Ἰησοῦ.

καὶ οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ. Ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου καὶ ἐξουσίαν λαβεῖν αὐτήν»[38]. Διότι, ἐπειδὴ πολλάκις συνεσκέπτοντο νὰ φονεύσουν Αὐτόν, λέγει ὅτι, «ὅταν δὲν θέλω ἐγώ, ἀνωφελὴς θὰ ἀποβῇ εἰς σᾶς ὁ κόπος», καὶ ἐκ τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον ἀποδεικνύει, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ θανάτου τὴν ἀνάστασιν· διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον· δηλαδὴ καὶ τὰ δύο συνέβησαν κατὰ τρόπον καινοφανῆ, καὶ πέραν τοῦ συνήθους τρόπου.

Ἂς προσέχωμεν δὲ μὲ ἐπιμέλειαν εἰς τὸ λεγόμενον: «Ἐξουσίαν ἔχω», λέγει, «θεῖναι τὴν ψυχήν μου»[39]. Καὶ ποῖος δὲν ἔχει ἐξουσίαν νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωήν του; διότι εἰς ἕκαστον, ὁ ὁποῖος θέλει, εἶναι δυνατὸν νὰ θανατώσῃ τὸν ἑαυτόν του. Δὲν λέγει ὅμως δυνατότητα θανάτου ἐθελοντικοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ πῶς: «Ἔχω τοιαύτην ἐξουσίαν νὰ θυσιάσω τὴν ζωήν μου, ὥστε κανεὶς νὰ μὴ δύναται νὰ κάμῃ τοῦτο, παρὰ τὴν θέλησίν μου», πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων· διότι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἐξουσίαν νὰ θυσιάσωμεν τὴν ζωήν μας κατ' ἄλλον τρόπον, παρὰ μόνον θανατώνοντες τοὺς ἑαυτούς μας. Ἐὰν δὲ εὑρεθῶμεν εἰς τὸ πεδίον δράσεως ἀνθρώπων ἐνεδρευόντων καὶ δυναμένων νὰ φονεύσουν ἡμᾶς, τότε δὲν ἔχομεν πλέον ἐξουσίαν τοῦ νὰ θυσιάσωμεν ἢ ὄχι τὴν ζωὴν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἡμεῖς νὰ θέλωμεν ἐκεῖνοι ἀφαιροῦν αὐτήν. Ἐπ' Αὐτοῦ δὲ δὲν γίνεται τὸ αὐτό, ἀλλά, καὶ ἄλλοι ἐνῷ ἐπεβουλεύοντο Αὐτόν, ὁ Ἴδιος εἶχεν ἐξουσίαν νὰ μὴ θυσιάσῃ αὐτήν.

Ἀφοῦ εἶπε λοιπὸν ὅτι «οὐδεὶς αὐτὴν αἴρει ἀπ' ἐ-

38. Ἰωάν. 10, 17-18.
39. Ἰωάν. 10, 18.

μοῦ», τότε προσέθεσεν: «Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου»· δηλαδή, «ἐγὼ εἶμαι μόνος κύριος τοῦ νὰ θυσιάσω αὐτήν· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἰς σᾶς δὲν συμβαίνει· διότι καὶ ἄλλοι πολλοὶ εἶναι κύριοι τοῦ νὰ λάβουν αὐτὴν ἀπὸ ἡμᾶς».

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὸ εἶπεν ἐξ ἀρχῆς, (διότι δὲν ἐπρόκειτο ὁ λόγος νὰ εἶναι ἀξιόπιστος) ἀλλά, ὅταν ἔλαβε μαρτυρίαν ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα, καὶ πολλάκις ἐπιβουλευθέντες Αὐτόν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν συλλάβουν (διότι ἀπείρους φορὰς ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν), τότε ἐν συνεχείᾳ λέγει: «Οὐδεὶς αὐτὴν αἴρει ἀπ' ἐμοῦ». Ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές, συμπεραίνεται καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ θεληματικῶς ἔρχεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ θυσίαν. Ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές, καὶ ἐκεῖνο συνάγεται, τὸ ὅτι δηλαδή, ὅταν θελήσῃ νὰ λάβῃ αὐτήν, θὰ δυνηθῇ πάλιν νὰ πράξῃ τοῦτο· διότι ἐὰν τὸ νὰ ἀποθάνῃ ἦτο ἀνώτερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὔτε καὶ περὶ ἐκείνου τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃς· διότι τὸ νὰ εἶναι Αὐτὸς μόνος κύριος[40] τοῦ νὰ ἀφήσῃ τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ, ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι κύριος ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν καὶ τοῦ νὰ λάβῃ αὐτήν. Βλέπεις πῶς ἀπὸ τὸ πρῶτον ἀπέδειξε τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον ἀπέδειξε καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀναμφίβολον;

«Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός»[41]. Ποία λοιπὸν εἶναι αὐτή; Τὸ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Ἄρά γε λοιπὸν ἀνέμενε νὰ ἀκούσῃ αὐτὴν προηγουμένως, καὶ τότε τὴν ἐδέχθη, καὶ παρέστη ἀνάγκη νὰ μάθῃ αὐτήν; Καὶ ποῖος δύναται νὰ εἴπῃ τοῦτο, ὁ ὁποῖος ἔχει νοῦν;

40. «Τὸ γὰρ αὐτὸν μόνον εἶναι κύριον». Φράσις κατὰ μίμησιν τοῦ Δημοσθένους «τὸ γὰρ εἶναι πάντων ἐκείνων, ἕν' ὄντα κύριον...» (Α' Ὀλυνθ. 4).
41. Ἰωάν. 10.

Ὅπως ὅμως προηγουμένως, ἀφοῦ εἶπε: «Διὰ τοῦτο με ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ», ἐδήλωσε τὴν θεληματικὴν προθυμίαν του καὶ ἀπεμάκρυνε τὴν γνώμην περὶ τοῦ ἀντιθέτου, οὕτω καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι ἔλαβεν ἐντολὴν ἐκ μέρους τοῦ Πατρός, τίποτε ἄλλο δὲν δηλώνει παρὰ τοῦτο: «ἐκείνῳ δοκεῖ τοῦτο, ὃ ἐγὼ ποιῶ» ,(δηλ. φαίνεται καλὸν εἰς Ἐκεῖνον, τοῦτο, τὸ ὁποῖον πράττω ἐγώ), ὥστε, ὅταν Αὐτὸν θανατώσουν, νὰ μὴ νομίσουν ὅτι τὸν εἶχον θανατώσει, ἀφοῦ εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ καὶ προδοθῇ ὑπὸ τοῦ Πατρός, οὔτε νὰ προσάψουν εἰς Αὐτὸν τὴν κατηγορίαν, τὴν ὁποίαν διετύπωσαν: «Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι»[42], καὶ «εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ»[43]. Καὶ ὅμως διὰ τοῦτο δὲν καταβαίνει, ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

γ'. Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅταν ἀκούῃς ὅτι «ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ Πατρός»[44], ὅτι εἶναι ξένον πρὸς Αὐτὸν τὸ ἔργον, ἐκ τῶν προτέρων ἔλεγεν: «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων»[45], θέλων νὰ δείξῃ διὰ τούτων τῶν λόγων ὅτι τὰ πρόβατα ἀνήκουν εἰς Αὐτόν, καὶ ὅτι πᾶν ὅ,τι εἶχε γίνει ἦτο ἰδικόν του κατόρθωμα, καὶ ὅτι Ἐκεῖνος δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἐντολῆς· διότι, ἐὰν εἶχεν ἀνάγκην ἐντολῆς, πῶς θὰ ἔλεγεν «Ἀπ' ἐμαυτοῦ τίθημι;»[46]. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀφ' ἑαυτοῦ θυσιάζει τὴν ζωήν του, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐντολῆς.

Καὶ τὴν αἰτίαν δὲ ἐκθέτει, διὰ τὴν ὁποίαν πράττει τοῦτο. Ποία δὲ εἶναι αὐτή; Ὅτι Αὐτὸς εἶναι ποιμήν, καὶ καλὸς ποιμήν. Ὁ δὲ καλὸς ποιμὴν δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐ-

42. Ματθ. 27, 42.
43. Ματθ. 27, 40.
44. Ἰωάν. 10, 18.
45. Ἰωάν. 10, 11.
46. Ἰωάν. 10, 18.

νὸς ἄλλου, διὰ νὰ παρακινήσῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἔργον. Ἐὰν δὲ συμβαίνῃ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, πολὺ περισσότερον ἐπὶ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι «ἑαυτὸν ἐκένωσεν»[47].

Εἰς τίποτε ἄλλο δὲν ἀποσκοπεῖ ἡ ἐντολὴ ἀναφερομένη ἐδῶ, παρὰ εἰς τὸ νὰ δείξῃ τὴν συμφωνίαν Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐὰν δὲ ἔχει λεχθῆ τοιουτοτρόπως, δηλαδὴ διὰ ταπεινῆς καὶ ἀνθρωπίνης[48] ἐκφράσεως, αἰτία εἶναι ἡ ἀδυναμία τῶν ἀκροατῶν πρὸς κατανόησιν.

«Σχίσμα οὖν ἐγένετο τοῖς Ἰουδαίοις. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε; Οἱ δὲ ὅτι τὰ ρήματα ταῦτα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. Μὴ δαιμόνιον δύναται ὀφθαλμοὺς τυφλῶν ἀνοῖξαι;»[49]. Διότι, ἐπειδὴ τὰ λεγόμενα εἶναι ἀνώτερα τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου λεγομένων[50], καὶ ὄχι ὡς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνήθως λέγονται, ἔλεγον ὅτι Αὐτὸς κατέχεται ὑπὸ δαιμονίου, καὶ διὰ τρίτην φορὰν ἤδη ἀπεκάλεσαν αὐτὸν οὕτω (ληλαδὴ δαιμονιζόμενον) (διότι καὶ προηγουμένως ἔλεγον: «Δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;»[51] καὶ πάλιν: «Οὐ καλῶς ἐλέγομεν ὅτι Σαμαρείτης εἶ σύ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις;»[52] καὶ ἐδῶ: «Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε;»[53]) μᾶλλον δὲ ὄχι διὰ τρίτην φοράν, ἀλλὰ καὶ πολὺ συχνότερον εἶχον ἀκούσει Αὐτόν· διότι τὸ νὰ λέγουν: «Οὐ καλῶς ἐλέγομεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις»[54], δὲν εἶναι σημεῖον τοῦ ὅτι διὰ δευτέραν καὶ τρίτην φοράν, ἀλλὰ σημεῖον τοῦ ὅτι πολλάκις εἶχον εἴπει τοῦτο.

«Οἱ δὲ ἔλεγον», (λέγει ὁ Εὐαγγελιστής), «Ταῦτα τὰ ρήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. Μὴ δαιμόνιον δύναται ὀφθαλμοὺς τυφλῶν ἀνοῖξαι;»[55]. Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο ἐκ τῶν λόγων νὰ τὸν ἀποστομώσουν, τοῦ λοιποῦ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ των ἐλάμβανον ἐκ τῶν ἔργων· διότι βεβαίως οὔτε οἱ λόγοι δὲν εἶναι ἀνθρώπου δαιμονισμένου· ἐὰν δὲ δὲν πείθεσθε ἐκ τῶν λόγων, ἐκ τῶν ἔργων νὰ αἰσθανθῆτε εὐλάβειαν· ἐὰν δὲ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὰ δαιμονισμένου ἀνθρώπου, ἀνώτερα δὲ τῶν ἀνθρωπίνων, εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτὰ εἶναι χαρακτηριστικὰ κάποιας θείας δυνάμεως. Παρετήρησες τὸν συλλογισμόν; Δηλαδὴ ὅτι ἦσαν τὰ ἔργα ἀνώτερα τῶν ἀνθρωπίνων, εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ ὅτι ἔλεγον «Δαιμόνιον ἔχει»· ὅτι δὲ δὲν εἶχε δαιμόνιον, τὸ κατέστησε φανερὸν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔκαμε.

Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Χριστός; Οὐδεμίαν ἀπάντησιν δίδει εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους· διότι προηγουμένως μὲν ἀπήντησε· «Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω»[56], τώρα δὲ δὲν δίδει αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν. Διότι, ἐφ᾽ ὅσον παρέσχε τὴν ἀπόδειξιν διὰ τῶν ἔργων, τοῦ λοιποῦ ἐσιώπα· διότι οὔτε ἀπαντήσεως ἄξιοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπεκάλουν αὐτὸν δαιμονιζόμενον[57] δι᾽ ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ θαυμάζουν καὶ νὰ θεωροῦν Αὐτὸν Θεόν. Διατί δὲ ὑπῆρχε ἀνάγκη τοῦ λοιποῦ τῶν ἐκ μέρους Αὐτοῦ

47. Φιλιπ. 2, 7.
48. Ἐν ταύτοις εἰς προηγούμενον τῆς αὐτῆς ὁμιλίας ὁ ρήτωρ εἶχε δηλώσει, ὅτι περιττὸν καὶ ἐπαχθὲς νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν αἰτίαν τῆς χρήσεως ἀνθρωπίνων ἐκφράσεων (Εἰ δὲ ὡς ἄνθρωπος τοῦτο διαλέγεται, μὴ θαυμάσῃς· πολλάκις γὰρ τὴν ὑπὲρ τούτων εἰρήκαμεν αἰτίαν, καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ λέγειν περιττὸν καὶ ἐπαχθές. Παρ. α').
49. Ἰωάν. 10, 19-21.
50 «μείζονα ἢ κατ᾽ ἄνθρωπον» Σύγκρισις ἐν χρήσει παρ᾽ ἀρχαίοις. Π.χ. «Ἆγις ἔτυχε σεμνοτέρας ἢ κατ᾽ ἄνθρωπον ταφῆς» (Ξεν.).
51. Ἰωάν. 7, 20.
52. Ἰωάν. 8, 48.
53. Ἰωάν. 10, 20.

54. Ἰωάν. 8, 48.
55. Ἰωάν. 10, 21.
56. Ἰωάν. 8, 49.
57. «δαιμῶντα». Ἡ λέξις αὕτη εὕρηται παρὰ Ξενοφῶντι εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπομνημονεύματα» (1, 1, 9).

ἀποδείξεων, ἐφ' ὅσον οἱ ἴδιοι ἵσταντο ἀντιμέτωποι πρὸς ἀλλήλους καὶ προέβαινον εἰς ἀντεγκλήσεις; Διὰ τοῦτο ἐσιώπα καὶ μὲ πραότητα τὰ ὑπέμεινεν ὅλα. Ὄχι μόνον διὰ τὴν προαναφερθεῖσαν αἰτίαν, ἀλλὰ καὶ διότι θέλει νὰ ἐκπαιδεύσῃ ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἐπιείκειαν καὶ μακροθυμίαν.

δ'. Αὐτὸν λοιπὸν ἂς μιμηθῶμεν· διότι δὲν ἐσιώπησε μόνον, ἀλλὰ καὶ πάλιν παρουσιάσθη, καὶ ἐρωτηθεὶς ἀπαντᾷ, καὶ δεικνύει τὰ ἔργα τῆς προνοίας Αὐτοῦ· καὶ ἐνῷ ἀπεκλήθη δαιμονιζόμενος καὶ μαινόμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἶχον λάβει ἀπείρους εὐεργεσίας, καὶ ὄχι μίαν φοράν, οὔτε δύο, ἀλλὰ πολλάκις, ὄχι μόνον δὲν ἀντέταξεν ἄμυναν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ εὐεργετῇ αὐτούς.

Καὶ τί λέγω «νὰ εὐεργετῇ»; Ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τὴν ζωὴν Αὐτοῦ ἐθυσίασε, καὶ ἐνῷ σταυροῦται ὁμιλεῖ εἰς τὸν Πατέρα ὑπὲρ αὐτῶν[58].

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἂς μιμηθῶμεν· διότι τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ νὰ εἶναι κανεὶς μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τὸ νὰ εἶναι πρᾶος καὶ ἐπιεικής.

Μὲ ποῖον τρόπον δὲ δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν πραότητα ταύτην; Ἂν σκεπτώμεθα συνεχῶς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἐὰν πενθῶμεν δι' αὐτάς, καὶ ἂν δακρύωμεν δι' αὐτάς· διότι δὲν ἀνέχεται ἡ ψυχή, ὅταν ζῇ μὲ τόσην ὀδύνην, νὰ ἐξάπτεται καὶ νὰ ὀργίζεται· διότι, ὅπου ὑπάρχει πένθος, εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ ὀργή· ὅπου ἐπικρατεῖ λύπη, οἱαδήποτε ὀργὴ ἐκδιώκεται· ὅπου ἐπικρατεῖ συντριβὴ τοῦ πνεύματος, δὲν ὑφίσταται οὐδεμία ἔξαψις. Διότι ὅταν τὸ πνεῦμα κατέχεται ὑπὸ πένθους, οὔτε διαθέσιμον χρόνον ἔχει νὰ ἐξεγερθῇ, ἀλλὰ στενάζει πικρῶς, καὶ θὰ κλαύσῃ πικρότερον.

---

58 «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν»' (Λουκ. 23, 34).

Καὶ γνωρίζω ὅτι πολλοὶ γελοῦν, ἀκούοντες αὐτά, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν θὰ παύσω νὰ θρηνῶ τοὺς γελῶντας· διότι ὁ παρὼν καιρὸς εἶναι καιρὸς πένθους, καὶ θρήνων, καὶ ὀδυρμῶν· διότι πολλὰ ἁμαρτήματα διαπράττομεν καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ἔργα. Αὐτοὺς δέ, οἱ ὁποῖοι περιπίπτουν εἰς τοιαῦτα σφάλματα ἀναμένει ἡ γέεννα, καὶ ποταμός, βράζων ἐκ τοῦ κύματος τοῦ πυρός, καὶ ἔξωσις ἐκ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὸ περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ ὅλα.

Εἰπέ μου λοιπόν: Ἐνῷ τοιαῦτα κακὰ ἐπαπειλοῦνται, σὺ γελᾷς καὶ ζῇς μὲ τρυφηλότητα; Καὶ ἐνῷ ὁ Δεσπότης σου παροργίζεται καὶ ἀπειλεῖ, σὺ ἵστασαι δεικνύων ἀμέλειαν; καὶ δὲν φοβεῖσαι μήπως μὲ τοῦτο ἀνάψῃς ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν κάμινον; Δὲν ἀκούεις τί διακηρύσσει καθημερινῶς; «Πεινῶντά με εἴδετε, καὶ οὐκ ἐθρέψατε· διψῶντα καὶ οὐκ ἐποτίσατε. Πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ»[59].

Ἀλλ' ἔθρεψα Αὐτόν, δύναται νὰ εἴπῃ τις. Πότε καὶ πόσας ἡμέρας; δέκα καὶ εἴκοσιν; Ἀλλὰ δὲν θέλει τόσον χρόνον μόνον, ἀλλὰ ὅσον χρόνον ζῇς ἐπὶ τῆς γῆς. Διότι καὶ αἱ παρθένοι εἶχον ἔλαιον, ἀλλὰ ὄχι ἀρκετὸν διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν· διότι καὶ αὐταὶ ἤναψαν τὰς λαμπάδας, ἀλλὰ ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τὸν νυμφῶνα. Καὶ πολὺ εὐλόγως· διότι αἱ λαμπάδες προέλαβον καὶ ἐσβέσθησαν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ νυμφίου.

Διὰ τοῦτο ὑφίσταται εἰς ἡμᾶς ἀνάγκη πολλοῦ ἐλαίου, καὶ ἀφθόνου φιλανθρωπίας ἐκ μέρους ἡμῶν. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Προφήτης: «Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου»[60]. Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς πρέπει οὕτω νὰ ἐλεῶμεν τοὺς πλησίον μας σύμφωνα μὲ

---

59. Ματθ. 25, 42 καὶ 41.
60. Ψαλμ. 50, 1.

τὴν ἐκ μέρους μας εὐσπλαγχνίαν τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγάλην· διότι ὅπως ἡμεῖς θὰ φερθῶμεν πρὸς τοὺς συνδούλους μας, τοιαύτην συμπεριφορὰν θὰ εὕρωμεν καὶ ἡμεῖς ἐκ μέρους τοῦ Δεσπότου.

Ποία δὲ εὐσπλαγχνία εἶναι μεγάλη; Ὅταν δὲν δώσωμεν ἐκ τοῦ περισσεύματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὑστερήματος. Ἐὰν δὲ δὲν δώσωμεν οὔτε ἐκ τοῦ περισσεύματος, ποία ἐλπὶς θὰ ὑπάρξῃ εἰς ἡμᾶς; Μὲ ποῖον τρόπον θὰ εὑρεθῇ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ κακὰ ἐκεῖνα; ποῦ θὰ δυνηθῶμεν νὰ καταφύγωμεν καὶ νὰ εὕρωμεν σωτηρίαν;

Διότι ἐὰν αἱ παρθένοι μετὰ τόσον πολλοὺς καὶ ἐντατικοὺς κόπους δὲν ἐπέτυχον κατ' οὐδένα τρόπον οὐδεμίαν παρηγορίαν, ποῖος θὰ προστατεύσῃ ἡμᾶς, ὅταν ἀκούσωμεν ἐκείνους τοὺς φοβεροὺς λόγους Αὐτοῦ ὁ ὁποῖος δικάζει, καὶ λέγει καὶ κατηγορεῖ ἡμᾶς ὅτι «πεινῶντά με οὐκ ἐθρέψατε;»[61] «ἐφ' ὅσον γὰρ οὐκ ἐποιήσατε ἑνί», λέγει, «τῶν ἐλαχίστων τούτων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε»[62], ὄχι μόνον περὶ τῶν μαθητῶν λέγων αὐτά, οὔτε μόνον περὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐξέλεξαν τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἀνθρώπου πιστοῦ· διότι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, καὶ ἂν εἶναι δοῦλος, καὶ ἂν εἶναι ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπαιτοῦν εἰς τὴν ἀγοράν, ἀλλὰ πιστεύῃ εἰς τὸν Θεόν, εἶναι δίκαιον αὐτὸς νὰ ἐπιτύχῃ πᾶσαν εὔνοιαν. Καὶ ἂν ἴδωμεν αὐτῆς τῆς τάξεως τὸν ἄνθρωπον μὲ ἀδιαφορίαν, νὰ εἶναι γυμνὸς ἢ νὰ πεινᾷ, θὰ ἀκούσωμεν τοὺς ἀνωτέρω λόγους.

Καὶ πολὺ εὐλόγως[63]· διότι τί δύσκολον ἢ τί ἐπιβαρυντικὸν ἐζήτησεν ἀπὸ ἡμᾶς; τί δὲ ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι λίαν εὐκολώτατα καὶ εὐχερέστατα; Διότι δὲν εἶπεν· «Ἀσθενῶν ἤμην καὶ οὐκ ἀνεστήσατέ με», ἀλλὰ «οὐκ ἐπεσκέψασθέ με»[64]· δὲν εἶπεν· «Ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ οὐκ ἐξεβάλετέ με», ἀλλὰ «οὐκ ἤλθετε πρός με»[65].

Ὅσον λοιπὸν ἐλαφραὶ εἶναι αἱ ἐντολαί, τόσον μεγαλυτέρα ἡ τιμωρία διὰ τοὺς παρακούοντας· διότι τί εὐκολώτερον εἶναι, εἰπέ μου, ἀπὸ τὸ νὰ βαδίσῃς καὶ νὰ εἰσέλθῃς εἰς δεσμωτήριον; Τί δὲ περισσότερον εὐχάριστον; Ὅταν ἴδῃς ἄλλους μὲν δεμένους, ἄλλους δὲ ρυπαρούς, ἄλλους δὲ τρέφοντας κόμην, καὶ ἐνδεδυμένους ράκη, ἄλλους δὲ νὰ φθείρωνται ὑπὸ τῆς πείνης, καὶ νὰ τρέχουν εἰς τοὺς πόδας σου, ὡς κύνες, ἄλλους νὰ ἔχουν τραυματισθῆ εἰς τὰς πλευράς, ἄλλους νὰ ἐπανέρχωνται ἐκ τῆς ἀγορᾶς δεμένοι, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν μὲν τῆς ἡμέρας νὰ ἐπαιτοῦν καὶ νὰ μὴ συλλέγουν οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, κατὰ δὲ τὴν ἑσπέραν νὰ ζητῆται ἐκ μέρους τῶν ἐπιστατῶν νὰ ἐκτελοῦν τὴν κακὴν καὶ σκληρὰν ἐκείνην ὑπηρεσίαν, καὶ ἂν ἀκόμη εἶσαι λίθος ὁπωσδήποτε θὰ γίνῃς φιλανθρωπότερος, καὶ ἂν διάγῃς τὸν μαλθακὸν καὶ νωθρὸν βίον, ὁπωσδήποτε θὰ καταστῇς περισσότερον φιλόσοφος παρατηρῶν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εἰς τὰς ξένας συμφοράς· διότι καὶ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας πάντως θὰ λάβῃς μίαν ἰδέαν, καὶ τῶν ποικίλων τιμωριῶν. Αὐτὰ δὲ σκεπτόμενος καὶ συλλογιζόμενος, καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων τὴν ἐπιθυμίαν θὰ

---

61. Ματθ. 25, 42.
62. Ματθ. 25, 40.
63. «Καὶ μάλα εἰκότως». Τὸ «εἰκότως» μὲ ἀκολουθοῦσαν πρότασιν συνοδευομένην ὑπὸ τοῦ «γάρ» χρησιμοποιεῖ ὁ Δημοσθένης: Ἀντιπαραβάλλομεν τὸ οἰκεῖον χωρίον τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τὸ τοῦ Δημοσθένους·

Χρυσοστόμου: Καὶ μάλα εἰκότως· τί γὰρ βαρὺ ἢ τί ἐπαχθὲς ἤτησε παρ' ἡμῶν;

Δημοσθένους: «Καὶ ἔμοιγε δοκεῖ τις ἄν... ὅμως μεγάλην ἂν ἔχειν αὐτοῖς χάριν εἰκότως· τὸ μὲν γὰρ πόλλ' ἀπολωλεκέναι κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἡμετέρας ἀμελείας ἄν τις θείη δικαίως» (Δημοσθέν. Α' Ὀλυνθ. 10).
64. Ματθ. 25, 43.
65. Ματθ. 25, 43.

ἀποβάλῃς τελείως, καὶ θὰ καταστήσῃς τὴν ψυχήν σου ἠπιωτέραν ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἠπιώτατον λιμένα, καὶ διὰ τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο θὰ φιλοσοφήσῃς, σκεπτόμενος, ὅτι ἐὰν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὑφίσταται τόση πρόνοια, καὶ τάξις, καὶ φόβος, καὶ ἀπειλαί, πολὺ περισσότερον εἰς τὸν Θεόν· «Οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία, εἰ μὴ παρὰ Θεοῦ»[66]. Ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς τοὺς ἄρχοντας νὰ διατάσσουν αὐτά, πολλῷ μᾶλλον ὁ Ἴδιος θὰ τὰ ἐπιτελέσῃ.

ε΄. Διότι καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν αὐτὸς ὁ φόβος τὰ πάντα θὰ εἶχον ἀφανισθῆ· ἐδῶ δὲ εἰς τὴν γῆν, ἐνῷ τόσαι τιμωρίαι ἐπαπειλοῦνται, ἐν τούτοις πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν τὸν δρόμον τῆς κακίας. Ταῦτα σκεπτόμενος μὲ φιλοσοφικὸν τρόπον, θὰ εἶσαι προθυμότερος διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ πολλὴν εὐχαρίστησιν θὰ συναποκομίσῃς καὶ μάλιστα πολὺ μεγαλυτέραν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι καταβαίνουν[67] ἀπὸ τὸ θέατρον· διότι ἐκεῖνοι μέν, οἱ ὁποῖοι ἀνεχώρησαν ἀπὸ ἐκεῖ, φλέγονται διότι καίονται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας· διότι ὅταν ἴδουν τὰς ἐξάλλους ἐκείνας γυναῖκας ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ λάβουν ἀπὸ ἐκεῖ ἄπειρα τραύματα, δὲν θὰ εὑρίσκωνται εἰς καλυτέραν κατάστασιν ἀπὸ θάλασσαν κυματώδη, ἐφ' ὅσον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν διατηροῦνται αἱ εἰκόνες τῶν μορφῶν, τῶν σχημάτων, τῶν λόγων, τοῦ βαδίσματος, ὅλων τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων, καὶ πολιορκοῦν τὴν ψυχὴν αὐτῶν.

Αὐτοὶ δέ, οἱ ὁποῖοι ἐξῆλθον ἀπὸ ἐδῶ (δηλαδὴ ἐκ τῆς φυλακῆς), δὲν θὰ ὑποστοῦν οὐδὲν κακὸν τοιαύτης φύσεως, ἀλλὰ θὰ κερδίσουν πολλὴν γαλήνην καὶ ἀταραξίαν· διότι ἡ συγκίνησις, ἡ δημιουργηθεῖσα ἐκ τῆς ὄ-

66. Ρωμ. 13, 1.

67. Διατί γράφει «τῶν ἀπὸ θεάτρου καταβαινόντων» καὶ ὄχι «ἐξιόντων» δυνάμεθα νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν κατασκευὴν τῶν θεάτρων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

ψεως τῶν δεσμίων, σβύνει ὅλην ἐκείνην τὴν φλόγα τῆς ἀκολάστου ἐπιθυμίας.

Καὶ ἂν συναντήσῃ μία γυνὴ πόρνη καὶ ἀκόλαστος τὸν ἐξελθόντα ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, δὲν θὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὸν τίποτε δυσάρεστον· διότι ὡς ἄϋλος ἀφοῦ καταστῇ τοῦ λοιποῦ, τότε δὲν θὰ παγιδευθῇ ὑπὸ τῶν δικτύων τῆς ὄψεως ἐκείνης, ἐφ' ὅσον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τότε ἀντὶ τῆς ὄψεως τῆς ἀκολάστου θὰ κυριαρχῇ ὁ φόβος τῆς κρίσεως.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξήτασε πᾶσαν μορφὴν ἀπολαύσεως ἔλεγεν: «Ἀγαθὸν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους, ἢ πορευθῆναι εἰς οἶκον γέλωτος»[68]. Καὶ ἐδῶ μὲν θὰ δείξῃ ἐγκαρτέρησιν εἰς τοσοῦτον, ἐκεῖ δὲ θὰ ἀκούσῃ λόγους ἀξίους ἀπείρων μακαρισμῶν.

Ἂς μὴ παραμελῶμεν λοιπὸν τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν ἀσχολίαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους· διότι καὶ ἂν δὲν δυνηθῶμεν νὰ εἰσαγάγωμεν τροφήν, οὔτε νὰ βοηθήσωμεν χρηματικῶς, ἐν τούτοις θὰ δυνηθῶμεν διὰ λόγου νὰ παρηγορήσωμεν καὶ τὴν κατάκοιτον ψυχὴν νὰ ἐγείρωμεν, καὶ ἄλλας πολλὰς βοηθείας νὰ προσφέρωμεν, καὶ μὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἔρριψαν εἰς τὸ δεσμωτήριον συζητοῦντες, καὶ τοὺς ἐπιτηροῦντας καθιστῶντες ἡμερωτέρους, καὶ ὁπωσδήποτε θὰ συναποκομίσωμεν ἢ μικρὸν ἢ μέγα κέρδος.

Ἐὰν δὲ λέγῃς, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ εὐτυχεῖς, οὔτε χρήσιμοι, οὔτε δίκαιοι ἄνδρες, ἀλλὰ ἀνθρωποκτόνοι, καὶ τυμβωρύχοι, καὶ λωποδύται, καὶ μοιχοί, καὶ ἀκόλαστοι καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ πολλὰ κακά, πάλιν καὶ ἐκ τούτων ἀποδεικνύεις ὡς ἀναγκαίαν τὴν δικαιολογίαν τῆς ἐπισκέψεως ἐκεῖ· διότι δὲν ἐλάβομεν ἐντολὴν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς νὰ ἐλεῶμεν, τοὺς δὲ κακοὺς νὰ τιμωρῶ-

68. Ἐκκλ. 7, 3

μεν, ἀλλὰ πρὸς πάντας νὰ ἐπιδεικνύωμεν αὐτὴν τὴν φιλανθρωπίαν· διότι λέγει: «γίγνεσθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους»[69].

Νὰ μὴ κατηγορῇς λοιπὸν τοὺς ἀλλοτρίους πικρῶς, οὔτε νὰ εἶσαι αὐστηρὸς δικαστής, ἀλλὰ ἥμερος καὶ φιλάνθρωπος· διότι καὶ ἡμεῖς, ἂν καὶ δὲν ἔχομεν γίνει μοιχοί, οὔτε τυμβωρύχοι, οὔτε λωποδύται, ἔχομεν ὅμως ἄλλα παραπτώματα, ἄξια πάσης τιμωρίας· διότι καὶ τὸν ἀδελφὸν πολλάκις ἀπεκαλέσαμεν μωρόν, (πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον προξενεῖ εἰς ἡμᾶς τὴν γέενναν)[70], καὶ γυναῖκας ἀκολάστους εἴδομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν (πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τελείαν μοιχείαν)[71], καὶ —τὸ περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ ὅλα— δὲν μετέχομεν ἀξίως τῶν μυστηρίων (πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ ἡμᾶς ἐνόχους ἀπέναντι τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ).

Ἂς μὴ γινώμεθα λοιπὸν πικροὶ ἐξετασταὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἂς σκεπτώμεθα τὰ ἰδικά μας, καὶ οὕτω θὰ παύσωμεν τὴν ἀπανθρωπίαν αὐτὴν καὶ τὴν ὠμότητα.

Πλὴν δὲ τούτων δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος (δηλαδὴ τὸ δεσμωτήριον) θὰ εὕρωμεν καὶ πολλοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, καὶ πολλάκις ἀνταξίους ὅλης τῆς πόλεως. Διότι καὶ τὸ δεσμωτήριον ἐκεῖνο, ὅπου ἦτο ὁ Ἰωσήφ, εἶχε πολλοὺς πονηρούς, ἐν τούτοις ἐφρόντιζε δι' ὅλους ὁ δίκαιος ἐκεῖνος, καὶ ἦτο καὶ ὁ ἴδιος μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους, χωρὶς νὰ ἀποκαλύπτῃ ποῖος ἦτο· διότι καὶ ἀντάξιος δι' ὅλην τὴν Αἴγυπτον ἦτο, κατῴκει ὅμως εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ

69. Ματθ. 5, 45.
70. Ματθ. 5, 22.
71. Ματθ. 5, 28.

κανεὶς ἀπὸ τοὺς εὑρισκομένους ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου δὲν τὸν ἐγνώριζε.

Καὶ τώρα εἶναι εὔλογον νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ χρηστοὶ καὶ δίκαιοι, ἂν καὶ δὲν εἶναι εἰς ὅλους φανεροί· καὶ ἡ φροντὶς διὰ τούτους, παρέχει εἰς σὲ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν φροντίδα σου δι' ὅλους. Καὶ ἂν δὲ κανεὶς δὲν εὑρίσκεται αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος, καὶ τότε θὰ εἶναι πολλὴ ἡ ἀνταπόδοσις· διότι καὶ ὁ Δεσπότης σου δὲν συνεζήτει μόνον μὲ δικαίους, ἀποφεύγων τοὺς ἀκαθάρτους, ἀλλὰ καὶ τὴν Χαναναίαν[72] μὲ πολλὴν εὔνοιαν ἐδέχθη, καὶ τὴν Σαμαρεῖτιν[73] τὴν μιαρὰν καὶ ἀκάθαρτον, καὶ ἄλλην δὲ πάλιν πόρνην[74], διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐμέμφοντο Αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐδέχθη, καὶ ἐθεράπευσε, καὶ ἠνείχετο νὰ βρέχωνται οἱ πόδες του ὑπὸ τῶν δακρύων τῆς μιαρᾶς, διδάσκων ἡμᾶς νὰ εἴμεθα συγκαταβατικοὶ ἀπέναντι τῶν ἁμαρτανόντων· διότι τοῦτο ἀποτελεῖ φιλανθρωπίαν.

Τί λέγεις[74a]; λῃσταὶ καὶ τυμβωρύχοι κατοικοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον; Εἰπέ μου, ὅμως, τὴν πόλιν ὅσοι τὴν κατοικοῦν, ὅλοι εἶναι δίκαιοι; ἀλλὰ πολλοὶ δὲν εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοῦ δεσμωτηρίου, ἐφ' ὅσον λῃστεύουν μὲ περισσοτέραν ἀναισχυντίαν; διότι ἄλλοι μέν, ἐὰν δὲν ἔχουν τίποτε ἄλλο, τοὐλάχιστον τὴν ἐρημίαν καὶ τὸ σκότος ἔχουν ὡς προστατευτικὸν μέσον, καὶ τὸ ὅτι διαπράττουν αὐτὰ ἀπαρατήρητοι, ἄλλοι δέ, ἀφοῦ ρίψουν τὸ προσωπεῖον, ἀπροκαλύπτως διαπράττουν τὰ κακά, ἐφ' ὅσον εἶναι βίαιοι καὶ ἅρπαγες καὶ πλεονέκται· διότι εἶναι δύσκολον νὰ εὕρῃ κανεὶς ἄνθρωπον ἀμέτοχον ἀδικίας.

72. Ματθ. 15, 22-28.
73. Ἰωάν. 4, 7-42.
74. Λουκ. 7, 37-50.
74α. «Τί φῄς»; φράσις ληφθεῖσα ἐκ τῆς «Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους (στ. 248).

Ϛ'. Ἐὰν δὲ δὲν ἁρπάζωμεν πλέθρα γῆς τῆς δεῖνα ἢ τῆςδεῖνα ἐκτάσεως, ἀλλ' ὅμως μὲ κάποιαν ἀπάτην καὶ κλοπὴν τὸ αὐτὸ διαπράττομεν εἰς ὀλιγώτερον σημαντικὰς περιπτώσεις καὶ εἰς ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας δυνάμεθα· διότι ὅταν εἰς τὰ συμβόλαια, καὶ ὅταν παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἀγοράσωμεν ἢ νὰ ἐπιστρέψωμεν κάτι, φιλονικῶμεν καὶ προσπαθῶμεν νὰ καταβάλωμεν χρήματα ὀλιγώτερα τῆς ἀξίας, καὶ τὰ πάντα πράττωμεν δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, τὸ πρᾶγμα δὲν ἀποτελεῖ ληστείαν; δὲν ἀποτελεῖ κλοπὴν καὶ πλεονεξίαν;

Νὰ μὴ μοῦ εἴπῃς βέβαια, ὅτι δὲν ἀπέσπασες, διὰ νὰ οἰκειοποιηθῇς[75], οἰκίαν ἢ δούλους· διότι ἡ ἀδικία δὲν κρίνεται ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀφαιρουμένων, ἀλλὰ ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν κλεπτόντων· διότι τὸ ἄδικον καὶ τὸ δίκαιον καὶ εἰς σπουδαίας καὶ εἰς μηδαμινὰς ὑποθέσεις ἔχει τὴν αὐτὴν ἰσχὺν καὶ διαρρήκτας βαλαντίων ἐξ ἴσου καλῶ καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ διατρυπήσῃ βαλάντιον, θὰ ἀφαιρέσῃ τὰ χρήματα καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀγοράζων ἐξ ἑνὸς τῶν πωλητῶν τῆς ἀγορᾶς, θὰ ἀφαιρέσῃ πρὸς ὄφελός του μέρος τῆς κανονικῆς ἀξίας τοῦ πράγματος· καὶ τοιχωρύχος δὲν εἶναι μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διέρρηξε τοῖχον καὶ ἀφήρεσε κάτι ἐκ τῶν εὑρισκομένων ἐντὸς τῆς οἰκίας, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διέστρεψε μίαν δικαστικὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀπέσπασε κάτι ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν πλησίον[76].

Νὰ μὴ καταστῶμεν λοιπὸν δικασταὶ τῶν ξένων παραπτωμάτων, ἀντιπαρερχόμενοι τὰ ἰδικά μας, οὔτε, ἐ-

75. «Παρεσπάσω». Τὸ ρῆμα πιθανὸν ἐλήφθη ἐκ τοῦ Δημοσθένους: «... μὴ πανοῦργος ὢν καὶ δεινὸς ἄνθρωπος πράγμασι χρῆσθαι... παρασπάσηταί τι τῶν ὅλων πραγμάτων» (Δημ. Α' Ὀλυνθ. 3)'
76. Παρατήρησον τὸ ὁμοιοκατάρκτον καὶ ὁμοιοτέλειον σχῆμα: οὐχ ὁ τοῖχον διελὼν μόνον καὶ ὑφελόμενός τι τῶν ἔνδον ἀλλὰ καὶ ὁ δίκην διαφθείρας καὶ ὑφελόμενός τι τοῦ πλησίον.

κεῖ ὅπου εἶναι κατάλληλος περίστασις φιλανθρωπίας, νὰ ἐξετάζωμεν τὴν πονηρίαν, ἀλλὰ ἀφοῦ σκεφθῶμεν εἰς ποίαν κατάστασιν ἤμεθα καὶ ἡμεῖς παλαιότερον, νὰ καταστῶμεν κάποτε ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι.

Εἰς ποίαν κατάστασιν λοιπὸν ἤμεθα; Ἄκουσε τὸν Παῦλον, τί λέγει: «Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀπειθεῖς, ἀνόητοι, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, στυγηροί, μισοῦντες ἀλλήλους»[77], καὶ πάλιν: «Ἦμεν γὰρ φύσει τέκνα ὀργῆς»[78].

Ἀλλὰ ὁ Θεός, ὅταν εἶδεν ἡμᾶς νὰ κρατώμεθα ὅπως εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ νὰ ἔχωμεν δεθῆ μὲ ἁλύσεις πιεστικάς, πολὺ περισσότερον πιεστικὰς ἀπὸ τὰς σιδηρᾶς ἁλύσεις, δὲν ᾐσθάνθη αἰσχύνην, καὶ ἦλθεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ τοὺς ἀξίους πολλῶν ποινῶν ἐξήγαγεν ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοὺς ὡδήγησε, καὶ λαμπροτέρους ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κατέστησεν αὐτούς, ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ πράττωμεν τὰ αὐτά, σύμφωνα μὲ τὴν δύναμίν μας· διότι καί, ὅταν λέγῃ εἰς τοὺς μαθητάς: «Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα τοὺς πόδας, ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας· ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα, καθὼς ἐγὼ ἐποίησα, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε»[79], δὲν γράφει τὸν νόμον τοῦτον μόνον ὡς πρὸς τὴν νίψιν τῶν ποδῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔδειξεν ὅτι ἀφοροῦν ἡμᾶς.

Εἶναι ἀνθρωποκτόνος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὸ δεσμωτήριον; Ἀλλ' ἡμεῖς ὅταν κάμνωμεν τὸ καλόν, νὰ μὴ ἀποκάμνωμεν ἀπὸ τὰς δυσκολίας. Τυμβωρύχος εἶναι καὶ μοιχός; Ὄχι τὴν κακίαν, ἀλλὰ τὴν συμφορὰν νὰ σπλαγχνιζώμεθα.

Πολλάκις δέ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον, θὰ εὑρεθῇ

77. Τίτ. 3, 3.
78. Ἐφεσ. 2, 3.
79. Ἰωάν. 13, 14-15.

ἐκεῖ καὶ κάποιος ἀντάξιος πολλῶν ἀνδρῶν. Καὶ ἂν συνεχῶς μεταβαίνῃς πρὸς τοὺς δεσμώτας, θὰ ἐπιτύχῃς αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκεις. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἀβραάμ, καὶ τοὺς τυχόντας φιλοξενῶν, ἐπέτυχε κάποτε καὶ ἀγγέλους, τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς θὰ συναντήσωμεν καὶ μεγάλους ἄνδρας, ἂν τὴν ὑπόθεσιν καταστήσωμεν ἔργον μας.

Ἐὰν δὲ πρέπῃ νὰ εἴπωμεν καὶ κάτι ἄξιον θαυμασμοῦ, δὲν εἶναι τόσον ἄξιος ἐπαίνου ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑποδέχεται ἕνα ἐξέχον πρόσωπον, ὅσον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑποδέχεται ἄνθρωπον ἄξιον οἴκτου καὶ ταλαίπωρον· διότι ὁ μὲν πρῶτος ὡς σπουδαίαν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ τυγχάνῃ εὐεργεσίας ἔχει τὴν βιοτικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἔχει παραμερισθῆ καὶ προδοθῆ, ἕνα λιμένα ἔχει μόνον, τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ εὐεργετοῦντος· ὥστε τοῦτο ἀποτελεῖ καθαρὰν φιλανθρωπίαν κατὰ τὸ πλεῖστον.

Καὶ ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος περιποιεῖται τὸν ἀξιοθαύμαστον καὶ ἐπιφανῆ, πολλάκις τὸ κάμνει δι' ἐπίδειξιν ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος περιποιεῖται τὸν περιφρονηθέντα καὶ ἐγκαταλειφθέντα μόνον διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ τοῦτο πράττει[80].

Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν κάμνωμεν συμπόσιον, ἔχομεν τὴν ἐντολὴν νὰ δεχώμεθα χωλοὺς καὶ ἀναπήρους[81]· καὶ

80. Δέον νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα, πῶς ἐκφράζει ὁ ῥήτωρ τὰς ἀντιθέσεις:

Καὶ ὁ μὲν τὸν θαυμαστὸν καὶ
περιφανῆ
θεραπεύων πολλάκις καὶ πρὸς ἀνθρώπων
ἐπίδειξιν τοῦτο ἐποίησεν
ὁ δὲ τὸν ἀπερριμμένον
καὶ ἀπεγνωσμένον διὰ μόνην τὴν ἐντολὴν
τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἐργάζεται.

81. Λουκ. 14, 13. Παρατήρησον τὴν συμμετρίαν:
κἂν δοχὴν ποιῶμεν χωλοὺς καὶ ἀναπήρους ὑποδέχεσθαι κελευόμεθα
κἂν ἐλεημοσύνην ἐργαζώμεθα ἐλαχίστους εὐτελεῖς ἐλεεῖν ἐπετάγημεν.

ὅταν κάμνωμεν ἐλεημοσύνην, ἐλάβομεν ἐντολὴν νὰ ἐλεῶμεν ἀσήμους καὶ ταπεινούς· «ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε», λέγει, «ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»[82].

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν γνωρίζομεν τὸν θησαυρόν, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει ἐκεῖ, ἂς εἰσερχώμεθα συνεχῶς εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἂς ἀσχολούμεθα μὲ αὐτό, καὶ τὸ διὰ τὸ θέατρον ἐνδιαφέρον ἂς στρέψωμεν ἐκεῖ. Καὶ ἂν δὲν ἔχῃς τίποτε νὰ εἰσαγάγῃς ἐκεῖ, νὰ εἰσαγάγῃς παρηγορητικοὺς λόγους· διότι ὄχι μόνον τὸν τρέφοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν εἰσερχόμενον ὁ Θεὸς ἀμείβει· διότι ὅταν, ἀφοῦ εἰσέλθῃς, ἀνορθώσῃς τὴν ψυχήν, ἐνῷ τρέμει καὶ φοβεῖται, παρηγορῶν, βοηθῶν, ὑποσχόμενος νὰ βοηθήσῃς καθιστῶν αὐτὴν ἱκανὴν νὰ δεικνύῃ ἐγκαρτέρησιν, ὁ μισθός, τὸν ὁποῖον θὰ λάβῃς, δὲν θὰ εἶναι μικρός· διότι ἔξω μέν, ὅταν σὺ ὁμιλῇς περὶ τοιούτων ζητημάτων, πολλοὶ καὶ θὰ γελάσουν ζῶντες εἰς τὴν τρυφήν, οἱ δὲ εὑρισκόμενοι εἰς συμφοράς, ἐπειδὴ εἶναι καταβεβλημένον τὸ φρόνημά των, μὲ πολλὴν πραότητα θὰ προσέξουν εἰς τοὺς λόγους, καὶ θὰ ἐπαινέσουν αὐτούς, καὶ θὰ γίνουν καλύτεροι.

Διότι καὶ ὅταν ὁ Παῦλος ὡμίλει, οἱ Ἰουδαῖοι μὲν πολλάκις ἐγέλων εἰς βάρος του, οἱ δὲ δεσμῶται μὲ πολλὴν ἡσυχίαν ἠκροῶντο αὐτόν· διότι τίποτε δὲν καθιστᾷ τόσον τὴν ψυχὴν ἱκανὴν δι' ἐγκαρτέρησιν, ὅσον ἡ συμφορά, καὶ ἡ δοκιμασία καὶ ἡ ἐπικειμένη θλῖψις.

Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ σκεφθῶμεν ὅλα, δηλαδὴ πόσα μὲν ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου εὑρισκομένους θὰ ἐπιτελέσωμεν, πόσα δὲ εἰς τοὺς ἑαυτούς μας, συναναστρεφόμενοι συνεχῶς μὲ αὐτούς, καὶ τὰς ἐπισκέψεις μας εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ τὰς ἀκαίρους ἀσχολίας

82. Ματθ. 25, 40.

ἐκεῖ ἂς καταναλώσωμεν, ἵνα καὶ ἐκείνους κερδίσωμεν, καὶ τοὺς ἑαυτούς μας εὐχαριστήσωμεν[83], καὶ ἵνα, ἀφοῦ καταβάλωμεν φροντίδα νὰ δοξασθῇ ὁ Θεός, ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΑ΄ (61)

(Ἰωάν. ι΄, 22 - 41)

«Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ χειμὼν ἦν. Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος. Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον αὐτῷ. Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις»;[1].

α΄. Ἑκάστη μὲν ἀρετὴ εἶναι καλή[2], εἰς μέγαν βαθμὸν δὲ ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ πραότης. Αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι εἴμεθα ἄνθρωποι, αὕτη διακρίνει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν θηρίων, αὕτη καταρτίζει ἡμᾶς ὥστε νὰ συναγωνιζώμεθα πρὸς τοὺς ἀγγέλους[3].

83. Ἰδοὺ ἡ ἁρμονία, ἥτις ἐπικρατεῖ ἐνταῦθα ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ὁμοιοκατάρκτου καὶ ὁμοιοτελεύτου σχήματος:
Ἵνα κἀκείνους κερδάνωμεν
καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς εὐφράνωμεν.

1. Ἰωάν. 10, 22 - 24.
2. Ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐνταῦθα μιμεῖται τὸν Πλάτωνα χρησιμοποιῶν ἀντὶ τοῦ οἰκείου τὸ οὐδέτερον διὰ τὸ κατηγορούμενον: «Πᾶσα μὲν ἀρετὴ καλόν». Πρβλ. τὸ τοῦ Πλάτωνος «... καὶ ἀπορεῖς εἰ διδακτόν ἐστιν ἀρετή»;
3. «Τοῦτο ἀνθρώπους δείκνυσιν ἡμᾶς, τοῦτο τῶν θηρίων διΐστη-

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς συνεχῶς πολλοὺς λόγους ἀφιερώνει εἰς αὐτὴν τὴν ἀρετήν, διδῶν τὴν ἐντολὴν νὰ εἴμεθα πρᾶοι καὶ ἐπιεικεῖς, δὲν κάμνει λόγον μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων διδάσκει αὐτήν, ἄλλοτε μὲν ῥαπιζόμενος καὶ ὑπομένων τοῦτο, ἄλλοτε δὲ ὑβριζόμενος καὶ γενόμενος ἀντικείμενον ἐπιβουλῆς, καὶ πάλιν ἐρχόμενος πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας· διότι αὐτοί, ἐνῷ καὶ δαιμονιζόμενον ἀπεκάλεσαν Αὐτόν, καὶ Σαμαρείτην, καὶ πολλάκις ἠθέλησαν νὰ θανατώσουν Αὐτόν, καὶ ἐλιθοβόλησαν Αὐτόν, αὐτοί, ἀφοῦ περιεκύκλωσαν Αὐτὸν ἠρώτων: «Εἶ σὺ εἶ ὁ Χριστός»; Καὶ οὔτε δὲ τότε μετὰ τόσας καὶ τοιαύτας ἐπιβουλάς, ἀπεδίωξεν αὐτούς, ἀλλὰ ἀπήντησε μὲ μεγάλην ἐπιείκειαν· μᾶλλον δὲ εἶναι ἀνάγκη ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐξετάσωμεν ὅλο τὸ χωρίον.

Λέγει δηλαδὴ τὸ ἑξῆς: «Ἐγένετο τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ χειμὼν ἦν». Αὕτη ἦτο μία μεγάλη καὶ δημοσία ἑορτή· διότι τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ναὸς ἐκτίσθη, ὅταν οὗτοι ἐπανῆλθον ἐκ τῆς ἐν Περσίᾳ αἰχμαλωσίας, ἐτέλουν τὴν ἑορτὴν ταύτην μὲ μεγάλην φροντίδα.

Εἰς αὐτὴν τὴν ἑορτὴν παρευρίσκετο καὶ ὁ Χριστός· διότι τοῦ λοιποῦ συνεχῶς ἤρχετο εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἐπειδὴ ἐπλησίαζε τὸ Σταυρικὸν πάθος Του.

«Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον· Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ»[4]. Καὶ δὲν εἶπε: «Τί ζητεῖτε ἀπὸ μέρους μου; δαιμονιζόμενον μὲ ἀπεκαλέσατε πολλά-

σι, τοῦτο τοῖς ἀγγέλοις ἁμιλλᾶσθαι παρασκευάζει». Τὸ χωρίον τοῦτο ἐνθυμίζει ἐκ τοῦ σχήματος ἐπαναφορᾶς διὰ τῆς ἀντωνυμίας «τοῦτο» ὅμοιον ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασιν χωρίον τοῦ Σοφοκλέους:
Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος
κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε· τοῦτο καὶ πόλεις
πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων,
τόδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας... (Σοφ. Ἀντ. 295-298).
4. Ἰωάν. 10, 24.

κις καὶ μαινόμενον καὶ Σαμαρείτην, καὶ ἐνομίσατε ὅτι εἶμαι ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πλάνος καὶ πρὸ ὀλίγου ἐλέγετε: «Σὺ μαρτυρεῖς περὶ σεαυτοῦ· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής»[5], πῶς λοιπὸν ἐξετάζετε καὶ θέλετε ἀπὸ μέρους ἐμοῦ νὰ μάθετε, ἐμοῦ τοῦ ὁποίου τὴν μαρτυρίαν ἀπορρίπτετε»; Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε ἐκ τούτων, ἂν καὶ ἐγνώριζε βεβαίως ὅτι ἡ πρόθεσις, μὲ τὴν ὁποίαν διετύπωνον τὴν ἐρώτησιν, ἦτο πονηρά· διότι τὸ νὰ κυκλώσουν μὲν Αὐτόν, καὶ νὰ εἴπουν: «Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις;» ἐφαίνετο ὅτι εἶναι ἐκδήλωσις κάποιας ἐπιθυμίας καὶ φιλομαθείας, ἡ δὲ σκέψις, μετὰ τῆς ὁποίας ἠρώτων Αὐτόν, ἦτο διεστραμμένη καὶ ὕπουλος.

Διότι τὰ μὲν ἔργα δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀμφισβητηθοῦν κατόπιν συκοφαντίας καὶ διαβολῆς, εἰς δὲ τοὺς λόγους ἠδύναντο νὰ εὕρουν κατηγορίαν, ἐξετάζοντες διαφόρως τοὺς λόγους παρὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐλέχθησαν, πάντοτε ἐρωτήσεις ὑπέβαλλον, θέλοντες Αὐτὸν ἐκ τῶν λόγων νὰ ἀποστομώσουν, καὶ ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὰ ἔργα οὐδεμίαν κατηγορίαν δὲν ἠδύναντο νὰ διατυπώσουν, ἐπεθύμουν νὰ εὕρουν ἐκ τῶν λόγων μίαν ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν. Διὰ τοῦτο ἔλεγον: «Εἰπὲ ἡμῖν» ἂν καὶ πολλάκις εἶπε· διότι καὶ εἰς τὴν Σαμαρεῖτιν ἔλεγε: «Ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι»[6], καὶ εἰς τὸν τυφλόν: «Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστι»[7]· καὶ εἰς ἐκείνους δὲ εἶπεν, ἂν καὶ ὄχι δι' αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἄλλων λόγων.

Καὶ ὅμως ἐὰν εἶχον νοῦν καὶ ἤθελον ὀρθῶς νὰ ἐξετάζουν, ἠδύναντο τοῦ λοιποῦ νὰ ὁμολογήσουν Αὐτὸν διὰ τῶν λόγων· διότι διὰ τῶν ἔργων ὁ Ἴδιος ἀπέδειξε τοῦτο πολλάκις.

5. Ἰωάν. 8, 13
6. Ἰωάν. 4, 26.
7. Ἰωάν. 9, 37

Τώρα δὲ ἐξέτασε τὴν τάσιν αὐτῶν πρὸς διαστροφὴν καὶ φιλονεικίαν· διότι ὅταν μὲν ὁμιλῇ καὶ διὰ λόγων διδάσκῃ, λέγουν: «Τί σημεῖον δεικνύει;»[8] ὅταν δὲ διὰ τῶν ἔργων παρέχῃ τὰς ἀποδείξεις, λέγουν εἰς Αὐτόν: «Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ»[9], ζητοῦντες λόγους, ἐνῷ φωνάζουν τὰ ἔργα· καὶ ἐνῷ οἱ λόγοι διδάσκουν, καταφεύγουν εἰς τὰ ἔργα, πάντοτε ἱστάμενοι εἰς τὴν ἀντίθετον πλευράν· διότι ὅτι δὲν ἠρώτων, διὰ νὰ μάθουν, τὸ ἔδειξε τὸ ἀποτέλεσμα· διότι Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζον ὅτι εἶναι τόσον ἀξιόπιστος, ὥστε νὰ δεχθοῦν ὅτι καὶ περὶ Ἑαυτοῦ μαρτυρεῖ, ὅταν εἶπεν ὀλίγους λόγους, ἀμέσως Τὸν ἐλιθοβόλησαν[10], ὥστε καὶ τὸ νὰ κυκλώσουν καὶ νὰ πλησιάζουν πιεστικῶς Αὐτόν, ἐγίνετο μὲ πονηρίαν.

Καὶ ὁ τρόπος δὲ τῆς ἐρωτήσεως ἦτο πλήρης μεγάλης ἐχθρότητος· δηλαδὴ ἡ ἐρώτησις: «εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός»[11]. Παρ' ὅτι βεβαίως μὲ θάρρος[12] τὰ ἔλεγεν ὅλα, ἐρχόμενος πάντοτε εἰς τὰς ἑορτάς, καὶ τίποτε δὲν ἔλεγε κρυφά, ἐν τούτοις διὰ τοῦτο χρησιμοποιοῦν κολακευτικοὺς λόγους, λέγοντες: «Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις;»[13], δηλαδή, ἀφοῦ ἐρεθίσουν Αὐτόν, νὰ εὕρουν πάλιν μίαν ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν· διότι ὅτι πανταχοῦ δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἠρώτων, δηλαδὴ ὄχι διὰ νὰ μάθουν, ἀλλὰ διὰ νὰ στηρίξουν κατηγορίαν ἐπὶ τῶν λόγων Του, εἶναι φανερὸν ὄχι μόνον ἐκ

8. Ἰωάν. 2, 18.
9. Ἰωάν. 10, 24.
10. Ἰωάν. 10, 31.
11. Ἰωάν. 10, 24.
12. «Μετὰ παρρησίας». Ἡ φράσις αὕτη, ἥτις λέγεται καὶ εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν πρὸ τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς, συχνὰ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους. Π.χ. «βούλομαι τοίνυν μετὰ παρρησίας ἐξετάσαι τὰ παρόντα πράγματα τῇ πόλει» (Περὶ τῶν ἐν Χερσονήσῳ 21).
13. Ἰωάν. 10, 24.

τῶν ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων περιπτώσεων· διότι καὶ ὅταν προσῆλθον ἐρωτῶντες: «Εἰ ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ»[14], καὶ ὅταν περὶ συγχωρήσεως γυναικὸς συνεζήτουν, καὶ ὅταν περὶ ἐκείνης ἠρώτων, διὰ τὴν ὁποίαν ἔλεγον ὅτι εἶχεν ἑπτὰ ἄνδρας[15], ἔγιναν ἀντιληπτοί, ὅτι ἀπηύθυνον εἰς Αὐτὸν τὰς ἐρωτήσεις, ὄχι λόγῳ φιλομαθείας, ἀλλὰ ἐκ δολίας προθέσεως.

Ἀλλὰ ἐκεῖ μὲν ἐλέγχει αὐτούς, λέγων: «Τί μὲ πειράζετε, ὑποκριταί;»[16], θέλων νὰ δείξῃ ὅτι γνωρίζει τὰς κρυφίας σκέψεις των, ἐδῶ δὲ δὲν λέγει παρόμοιον λόγον, διδάσκων ἡμᾶς νὰ μὴ ἐλέγχωμεν πάντοτε ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐπιβουλεύονται, ἀλλὰ πολλὰ νὰ τὰ ὑπομένωμεν μὲ πραότητα καὶ ἐπιείκειαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο χαρακτηριστικὸν ἀνοησίας, ἐνῷ τὰ ἔργα ἀνεκήρυττον Αὐτόν, νὰ ζητοῦν μαρτυρίαν ἐκ τῶν λόγων, ἄκουσε πῶς ἀπαντᾷ εἰς αὐτούς, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπαινισσόμενος ὅτι ἀσκόπως ἐζήτουν αὐτά, καὶ ὄχι διὰ νὰ μάθουν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι μίαν διακήρυξιν σαφεστέραν ἐκείνης, ἡ ὁποία γίνεται διὰ τῶν λόγων, ἔκαμε, δηλαδὴ διὰ τῶν ἔργων· διότι λέγει: «Πολλάκις εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετέ μοι· τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, ἐκεῖνά ἐστι τὰ μαρτυροῦντα περὶ ἐμοῦ»[17]· τοῦτο δὲ καὶ οἱ ὀλιγώτερον φανατικοὶ ἐξ αὐτῶν συνεχῶς ἔλεγον μεταξύ των: «Οὐ γὰρ δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν»[18], καὶ πάλιν: «Οὐ δύναται δαιμόνιον ὀφθαλμοὺς τυφλῶν ἀνοίγειν»[19], καί: «οὐδεὶς δύναται σημεῖα τοιαῦτα ποιεῖν, ἐὰν

14. Ματθ. 22, 17.
15 Ματθ. 22, 24 - 33
16. Ματθ. 22, 18.
17. Ἰωάν. 10, 25.
18. Ἰωάν. 9, 16.
19. Ἰωάν. 10, 21.

μὴ ᾖ μετ' αὐτοῦ ὁ Θεός»[20]· καὶ παρατηροῦντες τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐπετέλει, ἔλεγον: «Μή τι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός;»[21] ἄλλοι δὲ ἔλεγον: «Ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστός, μὴ πλείονα σημεῖα ποιήσει ὧν ἐποίησεν οὗτος;»[22] καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι ἀπὸ αὐτὰ (δηλ. τὰ θαύματα) ἤθελον νὰ πιστεύσουν εἰς Αὐτόν, λέγοντες: «Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι;»[23].

β'. Ἐπειδὴ λοιπὸν προσεποιοῦντο τότε ὅτι πείθονται ἐκ λόγου μόνον αὐτοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπείσθησαν μὲ τόσα ἔργα, ἐλέγχει τὴν πονηρίαν αὐτῶν λέγων ὅτι «εἰ τοῖς ἔργοις οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;».

Ὥστε ἡ ἐρώτησις[24] εἶναι περιττή. «Ἀλλ' εἶπον ὑμῖν», λέγει, «καὶ οὐ πιστεύετέ μοι, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν»[25]· διότι ἐγὼ μὲν ἀπὸ μέρους μου ὅλα τὰ ἐξεπλήρωσα, ὅσα ἔπρεπεν ὁ ποιμὴν νὰ ἐκτελέσῃ, ἐὰν δὲ δὲν μὲ ἀκολουθῆτε, τὸ κάμετε, ὄχι ἐπειδὴ δὲν εἶμαι ποιμήν, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν εἶσθε τὰ πρόβατά μου· διότι λέγει: «τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ ἀκολουθεῖ μοι· καὶ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ οὐδεὶς δύναται ταῦτα ἁρπάσαι ἐκ τῆς χειρός μου. Ὅτι ὁ Πατήρ, ὃς ἔδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί· καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[26].

Πρόσεχε πῶς μὲ τὴν ἄρνησιν[27] προτρέπει νὰ ἀκολουθήσουν Αὐτόν. «Σεῖς δὲ μὲ ἀκούετε», λέγει, «διότι οὔτε πρόβατα εἶσθε· ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν,

20. Ἰωάν. 3, 2
21. Ἰωάν. 4, 29.
22. Ἰωάν. 7, 31.
23. Ἰωάν. 6, 30.
24. Ἰωάν. 10, 24.
25. Ἰωάν. 10, 25 - 26.
26. Ἰωάν. 10, 27 - 30.
27. Οὐ γὰρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν. Ἰωάν. 10, 26.

αὐτοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν ποίμνην». Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, διὰ νὰ ἐπιδιώξουν μὲ ζῆλον νὰ γίνουν πρόβατα. Ἔπειτα ἀφοῦ εἶπεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιτύχουν, κεντρίζει αὐτούς, ὥστε νὰ τοὺς παρακινήσῃ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν σχετικὴν ἐπιθυμίαν.

Τί λοιπὸν συμβαίνει; ἐὰν λόγῳ τῆς δυνάμεως τοῦ Πατρὸς οὐδεὶς ἁρπάζει τὰ πρόβατα, Σὺ δὲν ἔχεις τὴν δύναμιν, ἀλλ' εἶσαι ἀσθενὴς διὰ τὴν φύλαξιν; Οὐδόλως συμβαίνει τοῦτο.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τὸ «ὁ Πατήρ, ὃς ἔδωκέ μοι»[28], δι' ἐκείνους ἐλέχθη, διὰ νὰ μὴ εἴπουν Αὐτὸν πάλιν ἀντίθετον πρὸς τὸν Θεόν, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι «οὐδεὶς ἁρπάζει αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου»[29], προχωρῶν ἀπέδειξεν ὅτι ἡ χεὶρ Αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς εἶναι μία· διότι ἐὰν δὲν συνέβαινε τοῦτο, ἦτο ἑπόμενον νὰ εἴπῃ ὅτι «ὁ Πατήρ, ὃς ἔδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου»· δὲν εἶπεν ὅμως τοῦτο, ἀλλά: «ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου»[30].

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ὁ Ἴδιος μὲν εἶναι ἀσθενής, ἀλλὰ διὰ τὴν δύναμιν τοῦ Πατρὸς εὑρίσκονται ἐν ἀσφαλείᾳ τὰ πρόβατα, προσέθεσεν: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[31]· ὡσὰν νὰ ἔλεγεν: «Δὲν εἶπον, ὅτι διὰ τὸν Πατέρα οὐδεὶς ἁρπάζει αὐτά, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγὼ ὁ Ἴδιος ἀδυνατῶ νὰ φυλάξω τὰ πρόβατα»· διότι «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν», ἐννοῶν ἐδῶ ὡς πρὸς τὴν δύναμιν (διότι καὶ ὅλος ὁ λόγος Αὐτοῦ περὶ αὐτῆς ἦτο)· ἐὰν δὲ ἡ δύναμις εἶναι ἡ αὐτή, εἶναι εὐνόητον ὅτι καὶ ἡ οὐσία εἶναι ἡ αὐτή.

Διότι, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς πολλὰς ἐνεργείας προέβαινον, σχεδιάζοντες κακά, ἀποκλείοντες ἐκ τῆς συναγωγῆς, λέγει ὅτι ὅλα ὑπ' αὐτῶν ἀλογίστως καὶ εἰς μάτην ἔχουν ἐπινοηθῆ· διότι εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Πατρός μου εὑρίσκονται τὰ πρόβατα, ὅπως ὁ Προφήτης λέγει: «Ἐν τῇ χειρί μου ἐζωγράφησά σου τὰ τείχη»[32].

28. Ἰωάν. 10, 29.
29. Ἰωάν. 10, 29.
30. Ἰωάν. 10, 29.
31. Ἰωάν. 10, 30.

Ἔπειτα, ἀποδεικνύων ὅτι μία εἶναι ἡ χείρ, λέγει ἄλλοτε μὲν ὅτι εἶναι Αὐτοῦ, ἄλλοτε δὲ τοῦ Πατρός. Ὅταν δὲ ἀκούσῃς χεῖρα, νὰ μὴ φαντασθῇς τίποτε αἰσθητόν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν, τὴν ἐξουσίαν. Ἐὰν δὲ δὲν ἥρπαζε τὴν ἐξουσίαν κανείς, διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι δηλαδὴ ὁ Πατὴρ ἐνίσχυεν Αὐτόν, θὰ ἦτο περιττὸν νὰ εἴπῃ τὸ ἀκόλουθον: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»· διότι ἐὰν ὁ Υἱὸς ἦτο κατώτερος τοῦ Πατρός, ὁ ἀνωτέρω λόγος θὰ ἀπετέλει χαρακτηριστικὸν μεγάλης τόλμης· διότι τίποτε ἄλλο δὲν δεικνύει παρὰ τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον δυνάμεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως καὶ οἱ Ἰουδαῖοι συναισθανόμενοι, ἐλιθοβόλησαν Αὐτόν. Ἀλλὰ οὔτε τότε ἐξήλειψε τὴν γνώμην αὐτὴν καὶ τὴν ὑποψίαν. Καὶ ὅμως, ἐὰν ἐσφαλμένως ὑπωπτεύοντο ἐκεῖνοι, ἔπρεπε νὰ διορθώσῃ τὰ λεγόμενά Του καὶ νὰ εἴπῃ: «Διατί πράττετε αὐτά; ἐγὼ εἶπον αὐτά, ὄχι διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἔχομεν ἴσην δύναμιν».

Τώρα δὲ πράττει καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ἀντίθετον, καὶ σταθεροποιεῖ τὴν ὑποψίαν, καὶ τὴν ἐπιβεβαιώνει καὶ μάλιστα ἐνῷ ἐκεῖνοι ἐξαγριώνονται· διότι δὲν δικαιολογεῖ τὰ λεχθέντα, ὡς ἐὰν ἐλέχθησαν ἐσφαλμένως, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμᾷ ἐκείνους, ὡς μὴ ἔχοντας τὴν πρέπουσαν γνώμην περὶ Αὐτοῦ.

Δηλαδὴ ἐπειδὴ ἔλεγον ὅτι «περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι, ἄνθρωπος ὤν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν»[33], ἄκουσε τί λέγει: «Εἰ ἐκεί-

32. Ἡσ. 49, 16.
33. Ἰωάν. 10, 33.

νους εἶπεν ἡ Γραφὴ Θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, πῶς ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημῶ, ὅτι εἶπον· Υἱὸς Θεοῦ εἰμι;»[34]. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ, εἶναι περίπου τοῦτο: «Ἐὰν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διὰ θείας χάριτος ἔλαβον τὸ προνόμιον τοῦτο, δὲν κατηγοροῦνται, ὅταν καλοῦν τοὺς ἑαυτούς των Θεούς, Ἐκεῖνος ὁ Ὁποῖος ἐκ φύσεως ἔχει τοῦτο, πῶς θὰ ἦτο δίκαιον[35] νὰ ἐπιτιμᾶται;». Ἀλλὰ κατ' αὐτὸν μὲν τὸν τρόπον δὲν ὡμίλησε, ἀλλὰ κατόπιν ἐστήριξεν αὐτὸν τὸν λόγον, ἀφοῦ προηγουμένως ἐσημείωσεν ἠπιότητα καὶ ὕφεσιν εἰς τὴν ὁμιλίαν του, καὶ εἶπεν: «Ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλε»[36], καί, ἀφοῦ κατεπράϋνε τὸν θυμὸν αὐτῶν, τότε προσθέτει σαφῶς τὴν διακήρυξιν· διότι κατ' ἀρχὰς μέν, διὰ νὰ δεχθοῦν τὸν λόγον, μὲ ταπεινότερον τρόπον ὡμίλησε, κατόπιν δὲ τὸν λόγον περισσότερον ἀνύψωσεν, ἀφοῦ ὡμίλησεν οὕτω: «Εἰ μὴ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύσατε»[37].

Βλέπεις πῶς τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶπον, ἀποδεικνύει, ὅτι δηλαδὴ εἰς τίποτε δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ πανταχοῦ εἶναι ἴσος; Διότι, ἐπειδὴ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἴδουν τὴν οὐσίαν Αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἰσότητος καὶ ταυτότητος τῶν ἔργων, παρέχει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὡς πρὸς τὴν δύναμιν ἐλλείψεως διαφορᾶς.

γ'. Καὶ τί θὰ πιστεύσωμεν; εἰπέ. «Ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»[38]· διότι τίποτε ἄλλο δὲν

34. Ἰωάν. 10, 36.
35. «Πῶς ἂν εἴη δίκαιος»: Ὅρα ὅτι ἀντὶ ἀπροσώπου συντάξεως (δίκαιον ἂν εἴη) ἔθηκε προσωπικὴν (δίκαιος ἂν εἴη) κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαίων. Π.χ. «δίκαιός εἰμι ἀπολογήσασθαι» (Πλάτωνος «Ἀπολογία Σωκράτους»).
36. Ἰωάν. 10, 36.
37. Ἰωάν. 10, 37 - 38.
38. Ἰωάν. 14, 10 - 11.

εἶμαι ἐγώ, παρὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Πατήρ, ὁ ὁποῖος μένω Υἱός· τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι Ἐκεῖνος, παρὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶμαι ἐγώ, ὁ ὁποῖος μένει Πατήρ. Καὶ ἂν κάποιος γνωρίσῃ ἐμέ, τὸν Πατέρα ἐγνώρισε καὶ τὸν Υἱὸν ἔμαθε. Ἐὰν δὲ ἡ δύναμις τοῦ Υἱοῦ ἦτο κατωτέρα, καὶ ἡ γνῶσις δὲν θὰ ἦτο ἀληθής[39]· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μάθῃ κανεὶς οὐσίαν δι' ἄλλης οὐσίας, οὔτε δύναμιν δι' ἄλλης δυνάμεως.

«Ἠθέλησαν οὖν αὐτὸν πιάσαι καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν Ἰωάννης, βαπτίζων τὸ πρότερον. Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐποίησε σημεῖον οὐδέν· πάντα δέ, ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ, ἐστὶν ἀληθῆ»[40]. Διότι ὅταν εἴπῃ μέγαν καὶ ὑψηλὸν λόγον, ἀναχωρεῖ ταχέως, ὑποχωρῶν πρὸ τοῦ θυμοῦ αὐτῶν, ὥστε νὰ καταπραϋνθῇ καὶ νὰ παύσῃ τὸ πάθος αὐτῶν διὰ τῆς ἀπουσίας Αὐτοῦ· πρᾶγμα βεβαίως τὸ ὁποῖον καὶ τότε ἔκαμε.

Διὰ ποῖον λόγον δὲ ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς τὸν τόπον; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι διὰ τοῦτο μετέβη ἐκεῖ, διὰ νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ ἐκεῖ συμβάντα καὶ τὰ λεχθέντα ὑπὸ Ἰωάννου, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἐκείνου[41]. Ὅταν λοιπὸν ἦλθον ἐκεῖ, ἀμέσως ἐνεθυμήθησαν τὸν Ἰωάννην· διὰ τοῦτο καὶ λέγουν ὅτι «Ἰωάννης μὲν οὐδὲν σημεῖον ἐποίησεν»[42]· διότι ποία ἄλλη αἰτία ἦτο τοῦ νὰ

39. «Εἰ δὲ ἐλάττονα ἦν τὰ τῆς δυνάμεως, καὶ τὰ τῆς γνώσεως διέψευστο». Παρατηρητέον ὅτι ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἀντὶ ἑνὸς οὐσιαστικοῦ χρησιμοποιεῖ περίφρασιν· δηλ.: τὰ τῆς δυνάμεως, ἀντί: τὴν δύναμιν· τὰ τῆς γνώσεως, ἀντί: τὴν γνῶσιν. Πιθανὸν ἐνταῦθα ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος νὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸν Δημοσθένη, ὅστις χρησιμοποιεῖ τοιαύτας φράσεις. Π.χ. τὰ τῶν Θετταλῶν, ἀντί: οἱ Θετταλοί. (Δημοσθ. Α' Ὀλυνθ. 21).
40. Ἰωάν. 10, 39 - 41.
41. Ἰωάν. 1, 5 - 36.
42. Ἰωάν. 10, 41.

προσθέσουν αὐτὴν τὴν φράσιν; ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ τόπος ὑπενθύμισεν εἰς αὐτοὺς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἐνεθυμήθησαν καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ.

Παρατήρει δὲ πῶς συνάπτουν συλλογισμοὺς μὴ ἐπιδεχομένους ἀμφισβήτησιν. Λέγουν: «Ἰωάννης μὲν σημεῖον οὐδὲν ἐποίησεν» οὗτος δὲ ποιεῖ· καὶ ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν ἀποδεικνύεται ἡ ὑπεροχή. Ἐὰν λοιπόν, ἐνῷ ἐκεῖνος δὲν ἐπετέλεσε οὐδὲν θαῦμα, ἐπιστεύσαμεν, πολὺ περισσότερον πιστεύομεν εἰς Αὐτόν.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης ἦτο αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔδωκε μαρτυρίαν, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι, τὸ νὰ μὴ ἐπιτελέσῃ θαῦμα, τὸν παρουσιάζει ἀνάξιον τῆς μαρτυρίας, προσέθεσαν: «Εἰ καὶ σημεῖον οὐδὲν ἐποίησεν, ἀλλ' ὅμως πάντα ἠλήθευσε τὰ περὶ αὐτοῦ», ὄχι πλέον τὸν Χριστὸν ἐκ τοῦ Ἰωάννου, ἀλλὰ τὸν Ἰωάννην, ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐπετέλεσεν ὁ Χριστός, ἀξιόπιστον ἀποδεικνύοντες.

«Πολλοὶ τοίνυν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν»[43]· διότι πολλὰ ἦσαν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προσείλκυον αὐτούς· διότι καὶ τοὺς λόγους ἐνεθυμοῦντο, τοὺς ὁποίους ἔλεγεν[44], (ὅταν ἀπεκάλει Αὐτὸν ἰσχυρότερόν του καὶ φῶς καὶ ζωὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα)[45], καὶ τὴν φωνὴν ἡ ὁποία ἦλθεν ἄνωθεν, καὶ τὸ Πνεῦμα[46], τὸ ὁποῖον παρουσιάσθη ὑπὸ μορφὴν περιστερᾶς τότε, καὶ ἔδειξεν Αὐτὸν εἰς ὅλους, καὶ ἐκτὸς τούτων, τὴν ἀπόδειξιν τὴν προερχομένην ἐκ τῶν θαυμάτων, πρὸς τὴν ὁποίαν στρέφοντες τὰ βλέμματα τοῦ λοιποῦ ἐβεβαιοῦντο· διότι, λέγουν, ἐὰν ἔπρεπε νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν Ἰωάννην, πολὺ περισσότερον εἰς Αὐτόν· ἐὰν εἰς ἐκεῖνον ἄνευ θαυμάτων πιστεύομεν, πολὺ περισσότερον εἰς Αὐτόν, ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὴν μαρτυρίαν ἐκείνου φέρει καὶ τὴν ἐκ τῶν θαυμάτων ποερχομένην ἀπόδειξιν.

43. Ἰωάν. 10, 42.
44. Δηλ. ὁ Ἰωάννης.
45. Ἰωάν. 1, 5 - 36.
46. Ματθ. 3, 13 - 17, Μάρκ. 1, 9 - 11 καὶ Λουκ. 3, 21.

Βλέπεις πόσον ὠφέλησεν αὐτοὺς ἡ διαμονὴ εἰς τὸν τόπον αὐτόν, καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους; Διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐξάγει αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν μὲ ἐκείνους, τὸ ὁποῖον βεβαίως φαίνεται ὅτι ἔκαμε καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅταν μακρὰν τῶν Αἰγυπτίων διέπλασσε καὶ καθωδήγει εἰς ὅλα τοὺς Ἰουδαίους· τοῦτο δὲ καὶ ἡμᾶς συμβουλεύει νὰ πράττωμεν, διατάσσων νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς ἀγοράς, καὶ τοὺς θορύβους καὶ τὰς ταραχάς, εἰς δὲ τὸ δωμάτιον τὸ ἰδιαίτερον νὰ προσευχώμεθα μὲ ὅλην τὴν ἡσυχίαν μας[47].

Διότι καὶ τὸ πλοῖον, ὅταν εἶναι ἀπηλλαγμένον θαλασσοταραχῆς, πλέει μὲ εὐνοϊκὸν ἄνεμον, καὶ ἡ ψυχή, ὅταν εἶναι μακρὰν τῶν ἀπασχολήσεων, εἰς λιμένα παραμένει.

Διὰ τοῦτο καὶ αἱ γυναῖκες ἔπρεπε νὰ εἶναι καρτερικώτεραι τῶν ἀνδρῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον παραμένουσαι εἰς τὴν οἰκίαν. Οὕτω βεβαίως καὶ ὁ Ἰακὼβ κατέστη ἀπονήρευτος, ἐπειδὴ ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τοὺς θορύβους τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ· διότι ἡ Γραφὴ δὲν ἔθεσεν αὐτὸ ἁπλῶς, ὅταν εἶπεν: «Οἰκῶν οἰκίαν»[48].

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν, δύναται νὰ εἴπῃ τις, εἶναι πολὺς ὁ θόρυβος. Ἐπειδὴ σὺ θέλεις, καὶ περιβάλλεις τὸν ἑαυτόν σου μὲ πλῆθος φροντίδων· διότι ὁ μὲν περιερχόμενος εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς καὶ εἰς τὰ δικαστήρια, περιβάλλεται ὑπὸ θορύβων, οἱ ὁποῖοι ὁμοιάζουν

47. Ματθ. 6, 6.
48. Γεν. 25, 27.

μὲ κύματα ἐρχόμενα ἔξωθεν, ἡ δὲ γυνή, ὡς εἰς διδασκαλεῖον ἐγκαρτερήσεως καθημένη εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ συγκεντρώνουσα τὸν νοῦν της, θὰ δυνηθῇ νὰ προσέχῃ καὶ εἰς τὰς προσευχὰς καὶ εἰς τὰς ἀναγνώσεις καὶ εἰς τὰ ἄλλα διδάγματα. Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς τὰς ἐρήμους δὲν ἔχουν κανένα, ὁ ὁποῖος νὰ τοὺς ἐνοχλῇ, τοιουτοτρόπως καὶ αὐτή, εὑρισκομένη πάντοτε ἐντὸς τῆς οἰκίας δύναται συνεχῶς νὰ χαίρῃ τῆς γαλήνης.

Ἐὰν δὲ κάποτε παρουσιασθῇ ἀνάγκη καὶ νὰ ἐξέλθῃ, οὔτε τότε εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὑφίσταται ἀφορμὴ θορύβων· διότι ἡ μέχρι τῆς ἐδῶ (δηλαδὴ εἰς τὸν ναὸν) παρουσίας, ἢ ὅταν παρίσταται ἀνάγκη νὰ μεταβῇ εἰς λουτρόν, εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὰς γυναῖκας αἱ ἔξοδοι· τὸν δὲ περισσότερον χρόνον κάθηται ἐντὸς τῆς οἰκίας, καὶ εἶναι δυνατὸν καὶ ἡ ἰδία νὰ ζῇ ἐν ἠρεμίᾳ καὶ δεχομένη τὸν ἄνδρα τεταραγμένον, νὰ καταπραΰνῃ, νὰ συγκρατῇ αὐτόν, νὰ περικόπτῃ τοὺς περιττοὺς καὶ ἀγρίους λογισμοὺς αὐτοῦ, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ τὸν ἀφήνῃ νὰ ἐξέρχεται πάλιν, ἀφοῦ ἀποθέσῃ ὅσα κακὰ ἔφερεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἀφοῦ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὅσα καλὰ ἔμαθεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν[49]· διότι τίποτε ἰσχυρότερον δὲν ὑπάρχει ἀπὸ γυναῖκα εὐλαβῆ καὶ συνετὴν εἰς τὸ νὰ χαλιναγωγῇ τὸν ἄνδρα, καὶ νὰ διαπλάττῃ αὐτοῦ τὴν ψυχήν, ὅπως θέλει· διότι ὁ ἀνὴρ οὔτε φίλους, οὔτε διδασκάλους, οὔτε ἄρχοντας δὲν θὰ ἀνεχθῇ τόσον, ὅσον τὴν σύντροφόν του νὰ δίδῃ συμβουλάς· διότι ἡ συμβουλὴ προκαλεῖ καὶ κάποιαν εὐχαρίστησιν ἐπειδὴ ἡ συμβουλεύουσα ἀγαπᾶται εἰς μέγαν βαθμόν· (καὶ δύναμαι νὰ ἀναφέρω πολλοὺς ἄνδρας σκληροὺς καὶ ἀπειθεῖς οἱ ὁποῖοι ἐξημε-

49. Ὅρα τὴν συμμετρικὴν ἀντίθεσιν:
ὅσα μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐφελκύσατο κακά, ἀποθέμενον
ὅσα δὲ ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔμαθε καλά, μεθ' ἑαυτοῦ φέροντα.

ρώθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον)· διότι αὐτὴ μαζὶ μὲ αὐτὸν μετέχει καὶ τῆς τραπέζης καὶ τῆς κλίνης καὶ τῆς τεκνοποιΐας, καὶ τῶν δυναμένων νὰ λεχθοῦν καὶ τῶν μὴ δυναμένων νὰ λεχθοῦν[50], καὶ ἄλλων πολὺ περισσοτέρων ζητημάτων, καὶ καθ' ὅλα εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένη, καὶ οὕτω μετ' αὐτοῦ ἡνωμένη, ὅπως εἶναι φυσικὸν τὸ σῶμα νὰ εἶναι ἡνωμένον μὲ τὴν κεφαλήν, ἂν τύχῃ νὰ εἶναι μία γυνὴ συνετὴ καὶ εὐάρεστος, ὅλους θὰ τοὺς ὑπερβῇ καὶ θὰ ὑπερτερήσῃ εἰς τὴν φροντίδα διὰ τὸν σύντροφον.

δ'. Διὰ τοῦτο συμβουλεύω νὰ θέσῃ τοῦτο ὡς ἔργον της, καὶ νὰ συμβουλεύῃ τὰ πρέποντα· διότι ὅπως ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ὁδηγῇ εἰς τὴν ἀρετήν, οὕτω ἔχει μεγάλην τὴν δύναμιν νὰ ὁδηγῇ καὶ εἰς τὴν κακίαν. Διότι αὕτη τὸν Ἀβεσαλὼμ κατέστρεψεν, αὕτη ἐπίσης τὸν Ἀμνών, αὕτη ἐπρόκειτο νὰ ἀφανίσῃ καὶ τὸν Ἰώβ, αὕτη ἔσωσε τὸν Νάβαλ ἐκ τῆς σφαγῆς αὕτη ὁλόκληρον ἔθνος διέσωσε· διότι καὶ ἡ Δεββώρα καὶ ἡ Ἰουδὶθ ἐπετέλεσαν κατορθώματα ἀνδρῶν στρατηγῶν[51].

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις;»[52]. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ἐκείνην εἴδομεν τὴν Περσίδα καὶ τὴν Μαρίαν καὶ τὴν Πρίσκιλλαν, ὅτι ἐπελήφθησαν ἀποστολικοῦ ἔργου[53]· ταύτας δὲ καὶ σεῖς πρέπει νὰ μιμηθῆτε, καὶ ὄχι μόνον μὲ λόγους, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα νὰ χαλιναγωγῆτε τὸν σύντροφον.

50. «Καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων». Πρβλ. «τὸ γὰρ εἶναι πάντων ἐκείνων ἓν ὄντα καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων» (Δημ. Α' Ὀλυνθ. 4).

51. Ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν περίπτωσιν τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας, ἥτις ἐνεθάρρυνε τὸν Ἰουστινιανὸν κατὰ τὴν κρίσιμον περίοδον τῆς στάσεως τοῦ «νίκα», καὶ ἐπέτυχεν ὥστε διὰ τολμηρᾶς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν του νὰ κατασταλῇ ἡ στάσις.

52 Α' Κορινθ. 7, 16.

53 Ρωμ. 16, 3 καὶ 6 καὶ 12. «Ἀποστολικῶν ἁψαμένας σκαμμάτων εἴδομεν». Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν «σκάμμα» κατὰ μεταφορὰν ἐκ τοῦ σταδίου, ἔνθα «σκάμμα» εἶναι ὁ τόπος, ἔνθα ἀσκοῦνται οἱ ἀθληταί, καὶ συνεκδοχικῶς ὁ ἀγών.

Πῶς δὲ θὰ ἐκπαιδεύσωμεν αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων; Ὅταν σὲ ἴδῃ ὅτι δὲν εἶσαι πονηρά, οὔτε ἀγαπᾷς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰ κοσμικά, οὔτε ζητεῖς περιττὰ εἰσοδήματα χρημάτων, ἀλλὰ ἀρκεῖσαι εἰς τὰ ὑπάρχοντα· διότι τότε, τότε ὅταν συμβουλεύῃς αὐτόν, θὰ τὸ δεχθῇ. Ἐὰν δὲ διδάσκῃς μὲν διὰ τῶν λόγων, εἰς δὲ τὰ ἔργα πράττῃς τὸ ἀντίθετον, τότε θὰ σοῦ καταλογίσῃ πολλὴν φλυαρίαν· ὅταν δὲ μαζὶ μὲ τοὺς λόγους παρέχῃς εἰς αὐτὸν διδασκαλίαν καὶ διὰ τῶν ἔργων, τότε καὶ θὰ σὲ παραδεχθῇ καὶ θὰ πεισθῇ περισσότερον· π.χ. ὅταν δὲν ζητῇς χρυσόν, οὔτε μαργαρίτας, οὔτε πολυτελῆ ἐνδυμασίαν, ἀλλὰ ἀντὶ τούτων κοσμιότητα, σωφροσύνην, εὐνοϊκὴν διάθεσιν, καὶ ὅταν αὐτὰ τὰ εἰσαγάγῃς ἐκ μέρους σου καὶ τὰ ζητῇς ἐκ μέρους ἐκείνου· διότι, ἐὰν πρέπῃ κάτι νὰ κάμῃς πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ ἀνδρός, πρέπει τὴν ψυχὴν νὰ κοσμῇς, ὄχι τὸ σῶμα νὰ κοσμῇς καὶ νὰ τὸ καταστρέψῃς· διότι οὔτε ὁ περιβάλλων χρυσὸς θὰ σὲ καταστήσῃ ἀγαπητὴν καὶ ποθητὴν εἰς ἐκεῖνον, ὅσον ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ εὐνοϊκὴ διάθεσις ἀπέναντι αὐτοῦ, καὶ τὸ νὰ ἀποθάνῃς ὑπὲρ τοῦ συντρόφου.

Αὐτὰ περισσότερον αἰχμαλωτίζουν τοὺς ἄνδρας· διότι ἐκεῖνος μὲν ὁ στολισμός (δηλαδὴ τοῦ χρυσοῦ κ.τ.τ.) καὶ δὲν ἀρέσκει εἰς αὐτόν, διότι εἰς δύσκολον θέσιν[54] φέρει αὐτὸν ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, δεδομένου ὅτι δημιουργεῖ δαπάνην καὶ φροντίδα πολλήν, ἐκεῖνα δέ, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν προηγουμένως, θὰ συνδέσουν τὸν ἄνδρα μὲ τὴν γυναῖκα· διότι ἡ εὐνοϊκὴ διάθεσις, καὶ ἡ φιλία, καὶ ὁ πόθος οὔτε φροντίδας δημιουργεῖ, οὔτε δαπάνην, ἀλλὰ ὅλως τὸ ἀντίθετον· καὶ ἐκεῖνος μὲν ὁ στολισμὸς ἐκ τῆς συνηθείας προκαλεῖ κόρον[55], ὁ στολισμὸς δὲ τῆς ψυχῆς καθ' ἡμέραν ἀνθεῖ, καὶ περισσότερον ἀνάπτει τὴν φλόγα. Ὥστε, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀρέσκῃς εἰς τὸν ἄνδρα, νὰ κοσμῇς τὴν ψυχήν σου μὲ σωφροσύνην, μὲ εὐλάβειαν καὶ μὲ τὴν φροντίδα τῆς οἰκίας[56]. Αὐτὰ καὶ περισσότερον αἰχμαλωτίζουν τὸν ἄνδρα καὶ οὐδέποτε παύουν· τὸ γῆρας δὲν ἐξαλείφει αὐτὸν τὸν στολισμόν, οὔτε ἡ νόσος τὸν ἀφανίζει· διότι τὸν μὲν στολισμὸν τοῦ σώματος ὁ πολὺς χρόνος ἐξαλείφει, καὶ ἡ νόσος φθείρει, καὶ πολλὰ ἄλλα τὸν καταστρέφουν[57], τὰ δὲ προσόντα τῆς ψυχῆς εἶναι πολὺ ἀνώτερα ὅλων αὐτῶν.

54. «Εἰς στενὸν τὰ χρήματα αὐτῷ καθιστάς». Ἔκφρασις κατὰ μίμησιν παροιμίας ἐκφράσεως τοῦ Δημοσθένους: «εἰς στενὸν κομιδῇ τὰ τῆς τροφῆς τοῖς ξένοις αὐτῷ καταστήσεται».

55. Κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν: «γίνεται βαρετός».

Καὶ ἐκεῖνος μὲν ὁ στολισμὸς καὶ φθόνον δημιουργεῖ, καὶ ζηλοτυπίαν προκαλεῖ, αὐτὸς δὲ εἶναι ἀπηλλαγμένος καὶ ἀπὸ ἀσθένειαν καὶ ἀπὸ οἱανδήποτε ματαιοδοξίαν.

Τοιουτοτρόπως καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν οἰκίαν θὰ εἶναι εὐκολώτερα, καὶ τὸ εἰσόδημα ἄνετον, ὅταν ὁ χρυσὸς δὲν περιβάλλῃ τὸ σῶμα σου, οὔτε δεσμεύῃ τὰς χεῖρας σου, ἀλλὰ ὅταν ὑποχωρῇ εἰς τὰς ἀναγκαίας χρήσεις· π.χ. εἰς τὴν διατροφὴν τῶν δούλων, καὶ τὴν ἀναγκαίαν φροντίδα τῶν τέκνων, καὶ ἄλλας ἀνάγκας.

Ἂν δὲ δὲν γίνωνται αὐτά, ἀλλὰ περιβάλλουν τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ἡ καρδία στενοχωρῆται, ποῖον εἶναι τὸ κέρδος; ποῖον εἶναι τὸ ὄφελος; Δὲν ἀφήνει τὸν στολισμὸν αὐτῆς νὰ φανῇ, ὅταν λυπῆται. Διότι γνωρίζετε, γνωρίζετε ὅτι, καὶ ἂν κανεὶς ἴδῃ μίαν γυναῖκα νὰ εἶναι εὐπρεπεστάτη ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν ὅλων τῶν γυναικῶν, δὲν δύναται νὰ εὐχαριστῆται μὲ ψυχήν, ἡ ὁποία

56. Τοιοῦτον ὑπόδειγμα γυναικὸς ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ θείου Ἱεράρχου.

57. «Τὸν μὲν γὰρ τοῦ σώματος κόσμον χρόνος πολὺς ἐξέλυσε, καὶ νόσος ἀνάλωσε, καὶ ἕτερα πλείονα, τὰ δὲ τῆς ψυχῆς πάντων ἐστὶν ἀνώτερα τούτων». Τὸ χωρίον τοῦτο ἔγραψε πιθανὸν ὁ Χρυσόστομος ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ τοῦ Ἰσοκράτους: «Κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος ἀνήλωσεν ἢ νόσος ἐμάρανε...». (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόνικον 6).

πονεῖ· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ εὐχαριστηθῇ, πρέπει προηγουμένως νὰ χαίρῃ καὶ νὰ ἀγάλλεται.

Ὅταν δὲ ὁ χρυσὸς ὅλος ἔχῃ ἐπισωρευθῇ διὰ τὸν στολισμὸν τοῦ γυναικείου σώματος, καὶ ἐπικρατῇ στενοχωρία εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδεμία εὐχαρίστησις ὑφίσταται εἰς τὸν σύντροφον. Ὥστε, ἐὰν θέλωμμεν νὰ ἀρέσκωμεν εἰς τοὺς ἄνδρας, ἂς δημιουργήσωμεν εἰς αὐτοὺς εὐχαρίστησιν· θὰ δημιουργήσωμεν δὲ εἰς αὐτοὺς εὐχαρίστησιν, ἐὰν ἀφαιρέσωμεν τὸν στολισμὸν καὶ τοὺς καλλωπισμούς· διότι ὅλα αὐτὰ θεωροῦνται ὅτι προκαλοῦν μίαν εὐχαρίστησιν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ συνοικεσίου, κατὰ τὸν μετέπειτα δὲ χρόνον ἀτονοῦν· διότι ἐὰν τὸν οὐρανόν, ὁ ὁποῖος εἶναι τόσον ὡραῖος, καὶ τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος εἶναι τόσον λαμπρός, δὲν τοὺς θαυμάζομεν τόσον, λόγῳ τῆς συνηθείας, πῶς θὰ θαυμάσωμεν σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει καλλωπισθῇ;

Αὐτὰ τὰ λέγω, ἐπειδὴ θέλω νὰ στολίζεσθε μὲ τὸν ὑγιῆ στολισμόν, τὸν ὁποῖον ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος: «Μὴ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξίν, ἐπαγγελλόμενος θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν»[58].

Ἀλλὰ θέλεις νὰ ἀρέσκῃς εἰς τοὺς ἐκτὸς τῆς οἰκίας καὶ νὰ ἐπαινῆσαι ἀπὸ αὐτούς; δὲν εἶναι βεβαίως ὁ πόθος αὐτὸς σώφρονος γυναικός. Πλήν, ἐὰν θέλῃς, καὶ αὐτοὺς θὰ τοὺς κάνῃς νὰ ἀγαπήσουν πολὺ καὶ νὰ ἐπαινέσουν τὴν σωφροσύνην σου· διότι ἐκείνην μέν, ἡ ὁποία καλλωπίζεται δὲν θὰ τὴν ἐπαινέσῃ ὁ λογικὸς καὶ ὁ ἐνάρετος, ἀλλὰ οἱ ἀκόλαστοι καὶ οἱ αἰσχροί, μᾶλλον δὲ οὔτε αὐτοὶ θὰ τὴν ἐπαινέσουν, ἀλλὰ θὰ τὴν κακολογήσουν, ἐξαπτόμενοι μὲ τὸ θέαμα τῆς ἀσωτίας τῆς γυναικός, αὐτὴν δέ, ἡ ὁποία δὲν καλλωπίζεται καὶ ἐκεῖνοι καὶ

58 Α' Τιμόθ. 2, 9-10.

αὐτοί, καὶ ὅλοι θὰ παραδεχθοῦν, διότι δὲν ὑφίστανται οὐδὲν κακὸν ἐκ μέρους αὐτῆς, ἀλλὰ λαμβάνουν ἐπίσης διδασκαλίαν ἀρετῆς· καὶ πολὺς μὲν θὰ εἶναι ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ὁ ἔπαινος, πολὺς δὲ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ὁ μισθός.

Αὐτὸν λοιπὸν τὸν στολισμὸν ἂς μιμηθῶμεν, ἵνα καὶ ἐδῶ ζήσωμεν ἄνευ φόβου, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ συμβῇ ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΒ' (62)

(Ἰωάν. ια', 1-29)

«Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. Ἦν δὲ Μαρία, ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον Μύρῳ»[1].

Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἴδουν μερικοὺς ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀρέσκουν εἰς τὸν Θεόν, νὰ πάσχουν κάτι κακόν, (π.χ.[2] νὰ ἔχουν προσβληθῇ ὑπὸ ἀσθενείας, ἢ ὑπὸ πτωχείας ἢ ἄλλου παρομοίου), σκανδαλίζονται, μὴ γνωρίζοντες ὅτι εἶναι ἴδιον τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ νὰ ὑποφέρουν ἐκ τούτων· ἐπειδὴ καὶ ὁ Λάζαρος ἦτο ἐκ τῶν φίλων τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἠσθένει. Τοῦτο βεβαίως ἔλεγον καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔστειλαν ἀνθρώπους πρὸς Αὐ-

1. Ἰωάν. 11, 1-2.
2. «Οἷον». Ἔκφρασις συνήθης παρ' ἀρχαίοις. Πρβλ. «Οἷον εἴ τις ἐπερωτώη» (Ξενοφ. Ἀπομν. 1, 1, 9).

τόν, ἔλεγον: «Ἴδε, ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ»[3].

Ἀλλὰ ἂς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὴν περικοπήν. «Ἦν τις», λέγει, «ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας»[4]. Δὲν εἶπεν ἀσκόπως καὶ τυχαίως, ἐκ ποίου τόπου ἦτο ὁ Λάζαρος, ἀλλὰ διὰ κάποιαν αἰτίαν, τὴν ὁποίαν μετὰ ταῦτα θὰ ἐκθέσῃ· κατ' ἀρχὴν δὲ ἂς ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ πρὸ ἡμῶν χωρίον.

Καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ δεικνύει εἰς ἡμᾶς ὁ Εὐαγγελιστὴς κατὰ τρόπον ὠφέλιμον, καὶ ἀκόμη, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπὶ πλέον εἶχεν ἡ Μαρία, προσθέτων καὶ λέγων: «Ἦν δὲ Μαρία, ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον μύρῳ»[5]. Μερικοὶ ἐδῶ ἀποροῦντες λέγουν: «Πῶς ἠνέχθη ὁ Χριστὸς γυναῖκα τοιαῦτα νὰ πράττῃ»;

Κατὰ πρῶτον μὲν λοιπὸν[6] ἐκεῖνο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ πόρνη ἡ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ματθαίου[7], οὔτε ἡ ὑπὸ Λουκᾶ[8]· διότι ἄλλη εἶναι αὐτή· διότι ἐκεῖναι μὲν ἦσαν πόρναι καὶ πλήρεις πολλῶν κακῶν, αὐτὴ δὲ εἶναι καὶ σεμνὴ καὶ σοβαρά· διότι ἐφρόντιζε καὶ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἰησοῦ.

Δεικνύει δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου ἠγάπων Αὐτόν, καὶ ὅμως ἐπέτρεψε νὰ ἀποθάνῃ ὁ Λάζαρος. Διατί δὲ δὲν μετέβησαν πρὸς Αὐτόν, ἀφήνουσαι τὸν ἀδελφὸν ἀσθενοῦντα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμον ὁ ἑκατόνταρχος[9] καὶ ὁ ἄρχων ὁ βασιλικός[10], ἀλλὰ στέλλουν ἀνθρώπους; Εἶχον μεγάλην πεποίθησιν

3. Ἰωάν. 11, 3.
4. Ἰωάν. 11, 1.
5. Ἰωάν. 11, 2.
6. «Πρῶτον μὲν οὖν». Συνήθης φράσις χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐν ἀρχῇ περιόδου. Π.χ. «Πρῶτον μὲν οὖν εὐσέβει τὰ πρὸς τοὺς Θεούς» (Πρὸς Δημόν. 13). «Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, τί τῶν βασιλευόντων ἔργον ἐστίν» (Πρὸς Νικοκλ. 9).
7. Ματθ. 26, 7-13.
8. Λουκ. 7, 37-48.
9. Ματθ. 8, 5-13.
10. Ἰωάν. 4, 46-53.

εἰς τὸν Χριστόν, καὶ πολλὴν οἰκειότητα. Ἄλλως τε καὶ γυναῖκες ἀσθενεῖς ἦσαν, καὶ κατείχοντο ὑπὸ πένθους· διότι, ὅτι δὲν τὸ ἔκαμον τοῦτο ἐκ περιφρονήσεως, ἐκ τῶν ὑστέρων τὸ ἔδειξαν.

Ὅτι αὐτὴ μὲν δὲν ἦτο ἐκείνη[11], εἶναι φανερόν· ἀλλὰ καὶ ἐκείνην διατί τὴν ἐδέχθη ὁ Χριστός; δύναται νὰ εἴπῃ τις. Διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν κακίαν, νὰ δείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν ὑπάρχει νόσημα, τὸ ὁποῖον νὰ νικᾷ τὴν ἀγαθότητα Αὐτοῦ. Νὰ μὴ ἴδῃς λοιπὸν[12] μόνον τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τὴν ἐδέχθη, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο νὰ σκεφθῇς, πῶς μετέβαλεν αὐτήν.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον ὑπενθυμίζει τὴν ἱστορίαν αὐτὴν ὁ Εὐαγγελιστής; μᾶλλον δὲ τί θέλει νὰ διδάξῃ μὲ τὸ νὰ λέγῃ: «Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, καὶ τὸν Λάζαρον;»[13]. Οὐδέποτε νὰ ἀγανακτοῦμεν, οὔτε νὰ δυσαρεστούμεθα, ἐὰν κάποια ἀσθένεια προσβάλῃ σπουδαίους ἄνδρας καὶ φίλους εἰς τὸν Θεόν.

«Ἴδε, ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ»[14]. Ἤθελον νὰ προκαλέσουν τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Χριστοῦ· διότι ἀκόμη ἔστρεφον τὴν προσοχὴν αὐτῶν ὡς εἰς ἄνθρωπον, καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα λέγουν: «Εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανε»[15], καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶπον: «Ἴδε Λάζαρος ἀσθενεῖ», ἀλλά: «Ἴδε, ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ».

Τί λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; «Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ

11. Δηλαδὴ ἡ πόρνη.
12. «Μὴ τοίνυν». Φράσις συνήθης παρὰ Λυσίᾳ· Π.χ. «Μὴ τοίνυν, ὦ βουλή, ... ἀπολέσητε ἀδίκως». (Ὑπὲρ ἀδυνάτου 7). «Μὴ τοίνυν, ὦ βουλή, μηδὲν ἡμαρτηκὼς ὁμοίων ὑμῶν τύχοιμι τοῖς πολλὰ ἠδικηκόσι». (Ὑπὲρ ἀδυνάτου 26).
13. Ἰωάν. 11, 5.
14. Ἰωάν. 11, 3.
15. Ἰωάν. 11, 21.

ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ δι' αὐτῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»[16]. Βλέπε πῶς λέγει πάλιν ὅτι μία εἶναι ἡ δόξα Αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρός· διότι, ἀφοῦ εἶπε: «Θεοῦ» προσέθεσεν: «Ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον»[17]. Διότι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ἐκεῖ, ὅπου ἦτο, νὰ μείνῃ δύο ἡμέρας, κατ' ἀρχὴν στέλλει αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου, νὰ ἀναγγείλουν τοῦτο.

Διὰ τοῦτο δὲ πρέπει νὰ θαυμάσῃ κανεὶς τὰς ἀδελφὰς τοῦ Λαζάρου, πῶς, ἐνῷ ἤκουσαν ὅτι «Οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον»[18], καὶ εἶδον αὐτὸν ὅτι ἀπέθανε, δὲν ἐσκανδαλίσθησαν, ἐφ' ὅσον συνέβη τὸ ἀντίθετον, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα προσῆλθον εἰς τὸν Ἰησοῦν, καὶ δὲν ἐνόμισαν ὅτι Αὐτὸς διεψεύσθη.

Τὸ δὲ «ἵνα» ἐδῶ δὲν ἐκφράζει τὴν αἰτιολογίαν, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα· διότι ἐξ ἄλλης μὲν αἰτίας προῆλθεν ἡ ἀσθένεια, ἐχρησιμοποίησε δὲ αὐτὴν διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

«Καὶ ταῦτα εἰπών, ἔμεινεν ἡμέρας δύο»[19]. Διὰ ποῖον λόγον ἔμεινεν; Διὰ νὰ ἐκπνεύσῃ ὁ Λάζαρος καὶ νὰ ταφῇ. διὰ νὰ μὴ δύναται οὐδεὶς νὰ λέγῃ ὅτι ἀνέστησεν αὐτόν, ἐνῷ ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀποθάνει· ὅτι ἦτο νάρκη, ἐξασθένησις, ἐπάνοδος εἰς τὰς αἰσθήσεις[20] καὶ ὄχι θάνατος. Διὰ τοῦτο καὶ τόσον χρόνον παραμένει, ἐκεῖ, ὅπου ἦτο, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ καὶ φθορὰ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Λαζάρου, καὶ νὰ εἴπουν: «Ἤδη ὄζει»[21].

---

16. Ἰωάν. 11, 4.
17. Ἰωάν. 11, 4.
18. Ἰωάν. 11, 4.
19. Ἰωάν. 11, 6.
20. "Ὅτι κάρος ἦν, ὅτι ἔκλυσις ἦν, ὅτι καταγωγὴ ἦν». Ἀξιοπαρατήρητον τὸ σχῆμα συμπλοκῆς (δηλ. σχῆμα ἐπαναφορᾶς μὲ τὸ «ὅτι» καὶ ἀντιστροφῆς μὲ τὸ ἦν).
21. Ἰωάν. 11, 39.

«Εἶτα λέγει τοῖς μαθηταῖς· Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν»[22]. Διατί λοιπόν[23], ἐνῷ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην περίπτωσιν εἶχε προείπει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἠκολούθει, εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν περίπτωσιν τὸ προλέγει; Διότι ἐφοβοῦντο πολύ· καὶ ἐπειδὴ ἦσαν εἰς αὐτὴν τὴν ψυχικὴν κατάστασιν, προλέγει, διὰ νὰ μὴ ταράξῃ αὐτοὺς ἀμέσως. Τί ἀπαντοῦν δὲ οἱ μαθηταί; «Νῦν ἐζήτουν σε Ἰουδαῖοι λιθάσαι καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;»[24]. Ἐφοβοῦντο βεβαίως καὶ δι' Αὐτόν, ἀλλὰ περισσότερον διὰ τοὺς ἑαυτούς των· διότι ἀκόμη δὲν εἶχον καταρτισθῇ.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ φόβου ταραττόμενος ὁ Θωμᾶς λέγει: «Ἄγωμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀποθάνωμεν»[25]· διότι ἦτο ἀσθενέστερος καὶ ἀπιστότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητάς.

Ἀλλὰ βλέπε πῶς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς ἐνθαρρύνει δι' ἐκείνων, τὰ ὁποῖα λέγει: «Οὐχὶ δώδεκα ὧραί εἰσι τῆς ἡμέρας;»[26]. Ἢ τοῦτο λοιπὸν λέγει, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν συναισθάνεται διὰ τὸν ἑαυτόν του τίποτε πονηρὸν νὰ ἔπραξε, δὲν θὰ πάθῃ οὐδὲν κακόν, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος διαπράττει πονηρὰ ἔργα, θὰ πάθῃ κακόν, (ὥστε ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα· διότι δὲν ἐπράξαμεν τίποτε ἄξιον θανάτου), ἢ ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος βλέπει τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου, εὑρίσκεται ἐν ἀσφαλείᾳ, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι μαζί μου, ἐὰν δὲν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ ἐμέ.

Μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀφοῦ ἐνεθάρρυνεν αὐτούς,

---

22. Ἰωάν. 11, 7.
23. «Τί δήποτε;», ἔκφρασις χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους: «Καίτοι τί δήποτ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίζετε... κλπ». (Α' Φιλιππ. 35).
24. Ἰωάν. 11, 8.
25. Ἰωάν. 11, 16.
26. Ἰωάν. 11, 9.

προσθέτει καὶ τὴν ἀναγκαίαν αἰτίαν τῆς ἀφίξεως ἐκεῖ, καὶ θέλων νὰ δείξῃ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ μεταβοῦν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλ' εἰς τὴν Βηθανίαν, λέγει: «Λάζαρος ὁ φίλος κεκοίμηται, καὶ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν»[27], δηλαδή, «δὲν ἀπέρχομαι πάλιν, διὰ νὰ συνομιλήσω μὲ τοὺς Ἰουδαίους καὶ νὰ συμπλακῶ μαζί των[28], ἀλλὰ διὰ νὰ ἀφυπνίσω τὸν φίλον μας».

«Λέγουσιν οἱ μαθηταί· Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται»[29]. Τοῦτο δὲ δὲν τὸ εἶπον ἀσκόπως, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελον νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ μεταβῇ ἐκεῖ. Λέγουν: Λέγεις ὅτι καθεύδει; λοιπὸν δὲν εἶναι ἀναγκαία ἡ μετάβασις ἐκεῖ· καὶ ὅμως ὁ Ἴδιος διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι «ὁ φίλος ἡμῶν» διὰ νὰ δείξῃ δηλαδὴ ὡς ἀναγκαίαν τὴν μετάβασιν ἐκεῖ.

β'. Ὅταν λοιπὸν ἦσαν διστακτικώτεροι, τότε λέγει: «Ἀπέθανεν». Κατ' ἀρχὴν μὲν εἶπε τοῦτο, θέλων νὰ παρουσιάσῃ ἔλλειψιν κομπορρημοσύνης, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν κατενόησαν τοῦτο, προσθέτει: «Ἀπέθανε καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς»[30]. Διατί λοιπὸν «δι' ὑμᾶς» λέγεις; Διότι προεῖπον τοῦτο, ἐνῷ δὲν ἤμην ἐκεῖ, καὶ διότι ὅταν ἀναστήσω τὸν Λάζαρον, δὲν θὰ ὑπάρχῃ καμμία ὑποψία, διὰ τὴν γνησιότητα τοῦ θαύματος.

Βλέπεις πῶς ἀκόμη εἰς ἀτελεστέραν κατάστασιν εὑρίσκοντο οἱ μαθηταί, καὶ δὲν ἐγνώριζον τὴν δύναμιν Αὐτοῦ, ὅπως ἔπρεπε; Τὴν κατάστασιν δὲ αὐτὴν τῆς ἀτελείας τὴν ἐδημιούργουν οἱ φόβοι ἐν τῷ μεταξύ, οἱ ὁποῖοι ἐτάρασσον αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ ἐθορύβουν αὐτάς. Καὶ ὅταν μὲν ἔλεγε: «Κεκοίμηται», λέγει: «Πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν», ὅταν δὲ εἶπεν: «Ἀπέθανεν» δὲν προσέ-

27. Ἰωάν. 11, 11.
28. «Ὁμόσε χωρήσων». Πολεμικὴ ἔκφρασις συνήθης παρὰ Ξενοφῶντι.
29. Ἰωάν. 11, 12.
30 Ἰωάν. 11, 15.

θεσεν ἀκόμη: «Πορεύομαι ἵνα ἀναστήσω αὐτόν»· διότι δὲν ἤθελε διὰ τῶν λόγων νὰ προείπῃ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διὰ τῶν ἔργων ἐπρόκειτο νὰ βεβαιωθοῦν, θέλων νὰ διδάξῃ ἡμᾶς πανταχοῦ τὴν ἀποφυγὴν ματαιοδοξίας καὶ τὸ ὅτι πρέπει νὰ μὴ δίδωμεν ἁπλῶς ὑποσχέσεις.

Ἐὰν δὲ ἔκαμε τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἑκατοντάρχου παρακληθεὶς (διότι εἶπε: «Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν»)[31], εἶπε τοῦτο, διὰ νὰ δείξῃ τὴν πίστιν ἐκείνου. Ἐὰν δὲ κανεὶς λέγῃ· «Ἐκ ποίας αἰτίας οἱ μαθηταὶ ἐνόμισαν ὅτι πρόκειται περὶ ὕπνου, καὶ δὲν κατενόησαν ἐκ τοῦ λόγου τούτου ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ θανάτου (ἐννοῶ δὲ τὸν λόγον «Πορεύομαι ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν», καὶ διότι ἦτο χαρακτηριστικὸν ἀνοησίας, ἐὰν περιέμενον νὰ βαδίσῃ Ἐκεῖνος πέντε καὶ δέκα στάδια, διὰ νὰ ἀφυπνίσῃ αὐτόν), ἐκεῖνο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐνόμιζον ὅτι πρόκειται περὶ ὑπαινιγμοῦ, ὅπως πολλοὶ ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἔλεγε.

Ὅλοι μὲν βεβαίως ἐφοβοῦντο τὴν ἐπιθετικότητα τῶν Ἰουδαίων, περισσότερον δὲ ἀπὸ ὅλους ὁ Θωμᾶς, διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν: «Ἄγωμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ»[32]. Καὶ μερικοὶ μὲν λέγουν ὅτι ἐπεθύμει καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀληθὲς τοῦτο· ὁ λόγος ἦτο μᾶλλον ἐκδήλωσις δειλίας. Ἀλλὰ δὲν ἐπετιμήθη· διότι ὁ Κύριος ἠνείχετο ἀκόμη τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ· κατόπιν ἔγινε ἐξ ὅλων ἰσχυρότερος καὶ ἀκατάβλητος.

Τὸ ἀξιοθαύμαστον λοιπὸν εἶναι τοῦτο, ὅτι τὸν τόσον ἀσθενῆ πρὸ τοῦ σταυροῦ μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν π[illegible] του εἰς τὴν ἀνάστασιν, βλέπομεν αὐτὸν θερμότερον ὅλων· (διότι τόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ)· διότι ἐ-

31. Ματθ. 8. .
32. Ἰωάν. 11, 16.

κεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐτόλμα νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Βηθανίαν μὲ τὸν Χριστόν, αὐτός, ἐνῷ δὲν ἔβλεπε τὸν Χριστόν, σχεδὸν τὴν οἰκουμένην διῆλθε, καὶ ἐκινεῖτο ἐν μέσῳ πλήθους αἱμοδιψῶν, οἱ ὁποῖοι ἤθελον αὐτὸν νὰ τὸν θανατώσουν.

Ἐὰν δὲ δέκα πέντε στάδια ἀπεῖχεν ἡ Βηθανία, ἀπόστασις ἡ ὁποία ἰσοδυναμεῖ μὲ δύο μίλια[33], πῶς ὁ Λάζαρος ἦτο ἤδη ἀπὸ τεσσάρων ἡμερῶν νεκρός; Ἔμεινε δύο ἡμέρας καὶ πρὸ τῶν δύο τούτων ἡμερῶν ἦλθε κάποιος νὰ ἀναγγείλῃ εἰς Αὐτὸν τὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου, καθ' ἣν ἡμέραν καὶ ἀπέθανεν, ἔπειτα ἔφθασε τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο καὶ ἀνέμεινε νὰ κληθῇ, καὶ δὲν ἦλθε μόνος[34], διὰ νὰ μὴ σχηματίσῃ κανεὶς ὑποψίαν διὰ τὸ γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως. Καὶ δὲν ἦλθον αὐτοπροσώπως, αἱ ἀγαπώμεναι ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου, ἀλλὰ ἄλλοι ἄνθρωποι στέλλονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν.

«Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ὡς ἀπὸ σταδίων δέκα πέντε»[35]. Ἐκ τούτου δεικνύεται ὅτι ἦτο εὔλογον πολλοὶ νὰ παρευρίσκοντο ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀμέσως λοιπὸν προσέθεσεν ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι ἦσαν πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι παρηγόρουν αὐτάς[36]. Πῶς παρηγόρουν αὐτάς, αἱ ὁποῖαι ἠγαπῶντο ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἂν καὶ εἶχον συμφωνήσει, ἐὰν κανεὶς ὁμολογήσῃ τὸν Χριστόν, νὰ ἀποκλεισθῇ ἐκ τῆς συναγωγῆς; ἢ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς συμφορᾶς, ἢ ἐπειδὴ ἐσέβοντο αὐτὰς ὡς εὐγενεστέρας,

33. Πρόκειται περὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ μιλίου (MILIARIUM), τὸ ὁποῖον ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς 1000 βήματα (MILLE PASSUS, περίπου 1472,5 μέτρα).

34. «αὐτεπάγγελτος» = μόνος, αὐθόρμητος. Λέξις χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους: «Οὕτως ἄριστα χρήσει τοῖς φίλοις, ἐὰν μὴ προσμένῃς τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοηθῇς» (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόν. 25).

35. Ἰωάν. 11, 18.

36. Ἰωάν. 11, 19.

ἢ παρευρίσκοντο ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν κακοί· πολλοὶ βεβαίως καὶ ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν. Αὐτὰ δὲ λέγει ὁ Εὐαγγελιστής, θέλων νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ὁ Λάζαρος ἀπέθανε.

Ἀλλὰ διατί λοιπὸν ἡ Μάρθα δὲν παραλαμβάνει τὴν ἀδελφήν της, ὅταν ἔρχεται πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἰησοῦ; Θέλει κατ' ἰδίαν νὰ συναντήσῃ Αὐτόν, καὶ νὰ ἀναγγείλῃ τὸ γεγονός. Ὅταν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἔδωκεν εἰς αὐτὴν καλὰς ἐλπίδας, τότε μεταβαίνει καὶ καλεῖ τὴν Μαρίαν, καὶ συνήντησεν αὐτόν, ἐνῷ τὸ πένθος ἀκόμη ἦτο εἰς τὸ ἀποκορύφωμά του. Βλέπεις, πῶς ἦτο θερμὴ ἡ ἀγάπη; Αὐτὴ εἶναι περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγε: «Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο»[37].

Πῶς λοιπόν, θὰ ἔλεγέ τις, ἡ Μάρθα τώρα φαίνεται θερμοτέρα; Δὲν ἦτο θερμοτέρα, ἀλλὰ φαίνεται θερμοτέρα, ἐπειδὴ ἡ ἀδελφή της ἀκόμη δὲν εἶχε μάθει περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἰησοῦ· διότι ἡ Μάρθα ἦτο ἀσθενεστέρα· καθ' ὅσον μάλιστα, ἐνῷ τόσα ἤκουσε περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀκόμη λέγει λόγους γηΐνων φρονημάτων: «Ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστιν»[38]. Ἐκείνη δὲ (ἡ Μαρία), ἂν καὶ τίποτε δὲν ἤκουσε, δὲν εἶπεν τοιοῦτον λόγον, ἀλλὰ ἀμέσως ἀφοῦ ἐπίστευσε, λέγει: «Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἀπέθανεν»[39].

γ'. Βλέπετε πόση εἶναι ἡ ἐγκαρτέρησις τῶν γυναικῶν, ἂν καὶ ἡ νοοτροπία των ἀκόμη εἶναι ἀσθενής; Διότι ὅταν εἶδον τὸν Χριστόν, δὲν ἐκσποῦν ἀμέσως εἰς θρήνους, οὔτε εἰς ὀδυρμούς, οὔτε εἰς ὀλολυγμούς, (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πάσχομεν ἡμεῖς, ὅταν ἴδωμεν κάποιους γνωρίμους νὰ μᾶς ἐπισκέπτωνται ἐν ὥρᾳ πένθους), ἀλλὰ ἀμέσως θαυμάζουν τὸν διδάσκαλον.

37. Λουκ. 10, 4.

38. Ἰωάν. 11, 39.

39. Ἰωάν. 11, 31.

Ἐπίστευον βεβαίως καὶ αἱ δύο εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλ' ὄχι ὅπως ἔπρεπε· διότι ἀκόμη δὲν ἐγνώριζον καλῶς, οὔτε ὅτι ἦτο Θεός, οὔτε ὅτι μὲ ἰδικήν του δύναμιν καὶ ἰδικόν Του κῦρος ἐπιτελεῖ αὐτὰ (τὰ θαύματα)· ταῦτα δὲ ἀμφότερα ἐδίδαξεν εἰς αὐτάς.

Ὅτι δὲ δὲν ἐγνώριζον αὐτά, καθίσταται φανερὸν ἐκ τοῦ ὅτι εἶπον: «Εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανεν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν»[40], καὶ ἐκ τοῦ ὅτι προσέθεσαν: «Ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεόν, δώσει σοι»[41], ὡς νὰ ὡμίλουν περὶ ἑνὸς ἀνθρώπου ἐναρέτου καὶ χαίροντος ἀγαθῆς φήμης.

Παρατήρει δὲ καὶ τί λέγει ὁ Χριστός: «Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου»[42]. Ἐκεῖνος ὁ λόγος κατ' ἀρχὴν ἀνατρέπει τὸ «ὅσα ἂν αἰτήσῃ»[43]· διότι δὲν εἶπεν: «Αἰτῶ» ἀλλὰ τί εἶπεν; «Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου»[44].

Τὸ νὰ εἴπῃ μέν: «Ὦ γύναι, ἀκόμη τὰ γήϊνα βλέπεις; δὲν ἔχω ἀνάγκην ἄλλης βοηθείας, ἀλλὰ ὅλα ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ ἐπιτελῶ» θὰ ἦτο πολὺ κουραστικόν, καὶ θὰ προσέβαλε τὴν γυναῖκα, τώρα δέ, ἀφοῦ εἶπεν: «Ἀναστήσεται», ἀναγκαίως κατέστησε τὸν λόγον μέτριον, καὶ διὰ τῶν μετὰ ταῦτα λόγων ἔκαμε ὑπαινιγμὸν περὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀνέφερα προηγουμένως· διότι ὅταν ἡ Μάρθα εἶπεν: «Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»[45], θέλων νὰ δείξῃ σαφέστερον τὸ κῦρος Αὐτοῦ, λέγει: «Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή»[46], δεικνύων ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλου βοηθοῦ, ἐφ' ὅσον βεβαίως Αὐτὸς εἶναι ἡ ζωή. Ἐὰν δὲ ἔχῃ ἀνάγκην ἄλλου, πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ Ἴδιος νὰ εἶναι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή;

40. Ἰωάν. 11, 21. (ἢ 31).
41. Ἰωάν. 11, 22.—
42. Ἰωάν. 11, 23.
43. Ἰωάν. 11, 22.
44. Ἰωάν. 11, 23.
45. Ἰωάν. 11, 24.
46. Ἰωάν. 11, 25.

Ἀλλὰ δὲν εἶπε τοῦτο κατὰ τοιοῦτον φανερὸν τρόπον, ἀλλὰ ὑπαινιγμὸν ἔκαμε περὶ αὐτοῦ. Ὅταν δὲ πάλιν ἡ Μάρθα εἶπε: «Ὅσα ἂν αἰτήσῃ»[47], Ἐκεῖνος πάλιν λέγει: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται»[48], θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ χορηγὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀπὸ Αὐτὸν πρέπει νὰ ζητήσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλει.

«Καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα»[49]. Βλέπε πῶς ὑψώνει τὴν διάνοιαν αὐτῆς· διότι δὲν ἐζητεῖτο τοῦτο μόνον, δηλαδὴ νὰ ἀναστήσῃ τὸν Λάζαρον, ἀλλὰ ἔπρεπε καὶ αὐτὴ καὶ οἱ παρευρισκόμενοι μετ' αὐτῆς νὰ μάθουν τὴν ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο πρὸ τῆς ἀναστάσεως διδάσκει διὰ τῶν λόγων.

Ἐὰν δὲ Αὐτὸς εἶναι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή, δὲν περιορίζεται τοπικῶς, ἀλλὰ πανταχοῦ παρευρισκόμενος γνωρίζει νὰ θεραπεύῃ.

Ἐὰν μὲν λοιπὸν ἔλεγον ὅπως ὁ ἑκατόνταρχος: «Εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου»[50], θὰ ἔπραττε τοῦτο, ἐπειδὴ δὲ ἐκάλεσαν Αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν των, καὶ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔλθῃ, κάμνει συγκατάβασιν διὰ τοῦτον τὸν λόγον, διὰ νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὰς ἐκ τῆς ταπεινῆς ἰδέας, τὴν ὁποίαν ἐπρέσβευον περὶ Αὐτοῦ, καὶ μεταβαίνει τοπικῶς. Ὅμως ἐνῷ δεικνύει συγκατάβασιν, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀκόμη ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἀπὼν δύναται νὰ θεραπεύσῃ· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ βραδύνει· διότι δὲν θὰ ἐφαίνετο ἡ χάρις ὅτι ἐδόθη ἀμέσως, ἐὰν δὲν προεχώρει καὶ ἡ δυσωδία τοῦ θανόντος.

Καὶ πῶς ἐγνώριζεν ἡ γυνὴ τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν; Ἤκουσε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ πολλὰ περὶ ἀ-

47. Ἰωάν. 11, 22.
48. Ἰωάν. 11, 25.
49. Ἰωάν. 11, 26.
50. Ματθ. 8, 8.

ναστάσεως, ἀλλ' ὅμως ἐκείνη τώρα ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ αὐτὴν καὶ βλέπε πῶς ἀκόμη στρέφεται εἰς τὰ γήϊνα· διότι ὅταν ἤκουσεν ὅτι «ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή»[51], οὔτε τότε εἶπε: «Ἀνάστησον αὐτόν», ἀλλὰ τί εἶπε; «Πιστεύω ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»[52]. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστὸς πρὸς αὐτήν; «Πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται»[53], ἐννοῶν τοῦτον τὸν θάνατον (τὸν σωματικόν). «καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ»[54], δεικνύων τὸν θάνατον ἐκεῖνον (τὸν πνευματικόν).

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις, μὴ θορυβηθῇς, ἂν καὶ ἀπέθανε πλέον, ἀλλὰ πίστευε· διότι δὲν εἶναι τοῦτο θάνατος. Κατ' ἀρχὴν παρηγόρησεν αὐτὴν δι' αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶχε συμβῇ, καὶ ἐλπίδας ἔδωκε, καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ὅτι «ἀναστήσεται», καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ: «Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις» καὶ ὅτι, ὅταν ἀναστηθῇ, καὶ ἂν πάλιν ἀποθάνῃ, τίποτε δὲν θὰ πάθῃ.

Ὥστε δὲν πρέπει νὰ φρίττωμεν πρὸ τοῦ θανάτου τούτου (τοῦ σωματικοῦ). Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ, εἶναι τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ «οὔτε οὗτος τέθνηκεν, οὔτε ὑμεῖς τεθνήξεσθε».

«Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει ἐκείνη· Πιστεύω ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος»[55]. Μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ γύναιον δὲν κατενόησε τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ[56]. Ἀλλὰ ὅτι τοῦτο κάτι σπουδαῖον ἦτο τὸ ἐγνώρισε, δὲν συνέλαβεν ὅμως τὸ ὅλον νόημα. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν ἐκεῖνο ἐκέρδισε δηλαδὴ νὰ καταπαύσῃ τὸ πένθος· διότι ἦτο τοιαύτη ἡ δύναμις τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκείνη προέλαβε

51 Ἰωαν. 11, 25
52 Ἰωάν. 11, 27
53 Ἰωάν. 11, 26.
54 Ἰωάν. 11, 26.
55 Ἰωάν. 11, 26-27.
56 Δηλαδὴ τὴν ἐρώτησιν: «Πιστεύεις τοῦτο»; Ἰωαν. 11, 26.

καὶ αὕτη ἠκολούθησεν· διότι ἡ εὐνοϊκὴ διάθεσις ἀπέναντι τοῦ διδασκάλου δὲν ἐπέτρεπε νὰ δοκιμάζουν τὰ δυσάρεστα αἰσθήματα, τὰ σχετικὰ μὲ τὸ συμβάν, εἰς μέγαν βαθμόν. Ὥστε μαζὶ μὲ τὴν θείαν χάριν καὶ ἡ διάνοια τῶν γυναικῶν ἦτο καρτερική.

δ'. Ἀλλὰ τώρα μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν καὶ τοῦτο τὸ νόσημα τῶν γυναικῶν ἐπικρατεῖ· δηλαδὴ κάμνουν ἐπίδειξιν εἰς τοὺς θρήνους καὶ εἰς τοὺς ὀδυρμούς, ἀποκαλύπτουσαι τοὺς βραχίονας, ἀποσπῶσαι τὰς τρίχας, δημιουργοῦσαι ἀμυχὰς εἰς τὰ πρόσωπα. Καὶ τοῦτο πράττουν, ἄλλαι μὲν λόγῳ πένθους, ἄλλαι διὰ λόγους ἐπιδείξεως καὶ συναγωνισμοῦ, ἄλλαι δὲ ἕνεκα ἀσωτίας· καὶ γυμνώνουν τοὺς βραχίονας, ἐνώπιον καὶ τῶν ἀνδρῶν.

Τί πράττεις, ὦ γύναι; γυμνώνεις τὸν ἑαυτόν σου κατὰ τρόπον ἀπρεπῆ, εἰπέ μου, ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς, ἐνῷ εἶσαι μέλος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐνῷ οἱ ἄνδρες εἶναι παρόντες εἰς τὴν ἀγοράν; καὶ ἀποσπᾷς τὰς τρίχας καὶ σχίζεις τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ θρηνεῖς πολύ, καὶ δημιουργεῖς πέριξ σοῦ συγκέντρωσιν, καὶ ἀναπαριστᾷς εἰκόνα μαινάδων[57] γυναικῶν, καὶ δὲν νομίζεις ὅτι ἀντιτίθεσαι εἰς τὸν Θεόν;

Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται πόσης μανίας χαρακτηριστικαὶ εἶναι; ἆρά γε δὲν θὰ γελάσουν οἱ Ἐθνικοί; ἆρά γε δὲν θὰ νομίσουν ὅτι τὰ τῆς θρησκείας ἀποτελοῦν μύθους; Διότι θὰ εἴπουν: «Δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις, ἀλλὰ τὰ τῆς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν ἀποτελοῦν ἐμπαιγμόν, ἀπάτην, καὶ ψευδὲς κατασκεύασμα[58]· διότι αἱ γυναῖκες αὐτῶν θρηνοῦν ὡς νὰ μὴ ὑπάρχῃ τίποτε με

57 Ἱέρειαι τοῦ Διονύσου, τελοῦσαι τὰ τῆς λατρείας αὐτοῦ κατὰ τρόπον ὀργιαστικόν.
58 «Χλεύη τὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀπάτη, καὶ συσκευή». Κλιμακωτὸν σχῆμα.

τὰ τὴν ζωὴν ταύτην· δὲν προσέχουν εἰς τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι εἶναι χαραγμένοι εἰς τὰ βιβλία αὐτῶν. Ὅλα ἐκεῖνα τὰ διδάγματα εἶναι ἐπινοήσεις, καὶ τὸ ἀποδεικνύουν αἱ ἴδιαι· διότι ἐὰν ἐπίστευον ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε, δὲν ἀπέθανεν, ἀλλὰ εἰς καλυτέραν ζωὴν μετέθη, δὲν θὰ ἐθρήνουν αὐτὸν ὡς μὴ ὑπάρχοντα πλέον, δὲν θὰ ἐκόπτοντο τόσον, δὲν θὰ ἄφηνον τοιαύτας φωνάς, ἀποτελούσας ἐκδηλώσεις ἀπιστίας: «Δὲν θὰ σὲ ἴδω πλέον, δὲν θὰ σὲ λάβω πλέον ὀπίσω!». Μῦθον ἀποτελοῦν τὰ διδάγματα αὐτῶν. Ἐὰν δὲ τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν ἀγαθῶν τόσον ἀμφισβητεῖται, πολὺ περισσότερον καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐκ μέρους αὐτῶν σεβαστά».

Οἱ Ἐθνικοὶ δὲν ἐκθηλύνονται τόσον πολύ· ἐξ αὐτῶν πολλοὶ ἔδειξαν ἐγκαρτέρησιν. Μία ἐθνική, ὅταν ἤκουσε περὶ τοῦ υἱοῦ της, ὅτι ἔπεσεν εἰς τὸν πόλεμον, ἀμέσως ἠρώτησεν: «Αἱ δὲ ὑποθέσεις τῆς πόλεως εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκονται;» καὶ ἄλλος φιλόσοφος ἐστεφανωμένος, ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ υἱός του ἔπεσεν ὑπὲρ πατρίδος, ἀφαιρέσας τὸν στέφανον καὶ ἐρωτήσας, ποῖος ἐκ τῶν δύο, ὅταν ἔμαθε, ποῖος ἦτο ὁ πεσών, ἀμέσως πάλιν ἔθεσε τὸν στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του[59].

Πολλοὶ δὲ καὶ υἱοὶ καὶ θυγατέρες παρεδόθησαν εἰς σφαγήν, τιμῶντες θεότητας. Αἱ δὲ γυναῖκες τῶν Λακώνων καὶ προτρέπουν τοὺς υἱούς, ἢ νὰ διασώσουν τὴν ἀσπίδα ἐκ τοῦ πολέμου, ἢ νὰ μεταφερθοῦν ἐπ' αὐτῆς νεκροί[60].

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, αἰσχύνομαι διότι οἱ Ἐθνικοὶ εἶναι τόσον καρτερικοί, ἡμεῖς δὲ κάμνομεν ἀ-

59. Πιθανόν να εννοῇ τὴν περίπτωσιν του Ξενοφῶντος μὲ τὸν υἱόν του, ο ὁποῖος ἔπεσεν εἰς μάχην· τὸν δὲ θάνατον ο πατὴρ ἐπληροφορήθη, καθ' ἣν ὥραν ἐθυσίαζεν.

60. ἢ τάν, ἢ ἐπὶ τᾶς.

σχημίας. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τίποτε δὲν γνωρίζουν περὶ ἀναστάσεως κάμνουν τὰς πράξεις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν, ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν, τὰς πράξεις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀγνοοῦν.

Πολλοὶ καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν κάμνουν διὰ τὸν Θεόν, τοῦτο τὸ πράττουν ἐντρεπόμενοι τοὺς ἀνθρώπους· δηλαδὴ αἱ εὐπορώτεραι τῶν γυναικῶν δὲν ἀποσποῦν τὰς τρίχας, δὲν γυμνώνουν τοὺς βραχίονας· αὐτὸ δὲ ἐπίσης εἶναι ἄξιον μεγίστης κατηγορίας ὄχι ἐπειδὴ δὲν γυμνώνουν τοὺς βραχίονας, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν πράττουν τοῦτο ἐξ εὐλαβείας, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανοῦν ὅτι καταισχύνουν τὸν ἑαυτόν των.

Ἔπειτα[61] ἡ ἐντροπὴ κατανικᾷ τὸ πένθος, ὁ δὲ φόβος τοῦ Θεοῦ δὲν τὸ κατανικᾷ; καὶ πῶς δὲν εἶναι αὐτὰ ἄξια τῆς μεγίστης κατηγορίας; Ἔπρεπε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πράττουν αἱ πλούσιαι διὰ τὸν πλοῦτον, αἱ πενόμεναι νὰ τὸ πράττουν διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Τώρα δὲ τελείως τὰ ἀντίθετα συμβαίνουν, καὶ ἐκεῖναι ἐξ ἀλαζονείας δεικνύουν καρτερίαν, καὶ αὗται ἐκ μικροψυχίας κάμνουν ἀσχημίας.

Τί χειρότερον ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνωμαλίαν; Ὅλα τὰ πράττομεν διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὰ ἐγκόσμια. Καὶ λέγονται λόγοι πλήρεις παραφροσύνης καὶ ἄξιοι πολλοῦ γέλωτος.

Καὶ ὁ μὲν Κύριος λέγει: «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες»[62], ἐννοῶν τοὺς πενθοῦντας διὰ τὰ ἁμαρτήματα

61. Τὸ «εἶτα» εν αρχῃ ερωτήσεως ἐπὶ ἑνὸς σοβαροῦ ζητήματος εὑρηται παρὰ Δημοσθένει. Ἂς ἀντιπαραβάλωμεν τὰ δύο χωρία.
Χρυσοστόμου: «Εἶτα αἰδὼς μὲν πένθους κρατεῖ, ὁ δὲ του Θεοῦ φόβος ου κρατεῖ»,
Δημοσθένους: «Εἶτ' ουκ αἰσχυνεσθε, εἰ μηδ', ἃ πάθοιτ' ἄν, εἰ δύναιτ' ἐκεῖνος, ταῦτα ποιῆσαι καιρὸν ἔχοντες ου τολμήσετε»; (Ὀλυνθ. 24).

62. Ματθ. 5, 4

καὶ κανεὶς δεν πενθεῖ σύμφωνα μὲ αὐτὸ τὸ πένθος, οὔτε φροντίζει διὰ τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία ἔχει χαθῆ, σύμφωνα δὲ μὲ τοῦτο τὸ πένθος δὲν διετάχθημεν νὰ πενθοῦμεν καὶ πενθοῦμεν.

Τί λοιπόν; (δύναται νὰ εἴπῃ τις) ὅταν εἶναι κανεὶς ἄνθρωπος, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ δακρύσῃ; Οὔτε ἐγὼ ἐμποδίζω τοῦτο, ἀλλὰ ἐμποδίζω τὸ νὰ κόπτεται κανείς, τὸ νὰ πράττῃ τοῦτο πέραν τοῦ μέτρου. Δὲν εἶμαι θηριώδης, οὔτε σκληρός· γνωρίζω ὅτι ἡ φύσις κάμπτεται καὶ ζητεῖ τὴν σχέσιν καὶ τὴν συναναστροφὴν τὴν καθημερινήν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ λυπῆται κανείς. Τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς τὸ ἔδειξε· δηλαδὴ ἐδάκρυσεν ἐπὶ τοῦ Λαζάρου· τοῦτο καὶ σὺ νὰ πράξῃς· νὰ δακρύσῃς ἀλλὰ ἡσύχως, καὶ εὐπρεπῶς καὶ μὲ φόβον Θεοῦ. Ἂν δακρύσῃς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὸ πράττεις ὄχι ὡς μὴ πιστεύων εἰς τὴν Ἀνάστασιν ἀλλὰ ὡς μὴ ἀνεχόμενος τὸν χωρισμόν.

ε'. Διότι καὶ διὰ τοὺς ἀποδημοῦντας καὶ διὰ τοὺς ἀναχωροῦντας δακρύομεν, ἀλλὰ δὲν πράττομεν τοῦτο, ὡς ἀπελπιζόμενοι· τοιουτοτρόπως καὶ σὺ νὰ δακρύσῃς προπέμπων τὸν θανόντα, ὡς νὰ προπέμπῃς ἕνα ἀποδημοῦντα.

Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω, ὁρίζων σχετικὸν νόμον, ἀλλὰ προσαρμόζων τὸ ζήτημα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν. Διότι ἐὰν μὲν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἦτο ἁμαρτωλός, καὶ εἰς πολλὰ ζητήματα εἶχεν ἔλθει εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν Θεόν, πρέπει νὰ δακρύσῃ κανείς, μᾶλλον δὲ οὔτε νὰ δακρύσῃ μόνον (διότι δὲν παρέχει αὐτὸ οὐδεμίαν ὠφέλειαν εἰς ἐκεῖνον), ἀλλὰ νὰ πράττῃ κανεὶς αὐτά, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ δημιουργήσουν εἰς αὐτὸν μίαν ἀνακούφισιν, δηλαδὴ ἐλεημοσύνας καὶ προσφορὰς (πρέπει δὲ καὶ δι' αὐτὸ νὰ χαίρῃ κανείς, ὅτι διεκόπη δι' αὐτὸν ὁ δρόμος τῆς κακίας), ἐὰν δὲ ὁ ἀποθανὼν εἶναι δίκαιος, νὰ ἀγαλλώμεθα ἐπὶ πλέον, ὅτι ἐκεῖνος εὑ-

ρίσκεται ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ μέλλοντος· ἂν μὲν εἶναι νέος, διότι ταχέως ἀπηλλάγη τῶν κακῶν τοῦ παρόντος κόσμου, ἂν δὲ εἶναι γέρων, διότι, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὅτι εἶναι ποθητόν, τοῦτο ἀφοῦ ἔλαβε κατὰ κόρον ἀπῆλθε.

Σὺ δὲ παραλείπουσα τὰς σκέψεις αὐτάς, προτρέπεις τὰς θεραπαινίδας νὰ κατακόπτωνται μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τιμᾷς τὸν ἀπελθόντα, δῆθεν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μεγίστην ἀπρέπειαν· διότι ἡ τιμὴ διὰ τὸν ἀποθανόντα δὲν εἶναι θρῆνοι καὶ οἰμωγαί, ἀλλὰ ὕμνοι, καὶ ψαλμωδίαι καὶ βίος ἄριστος· διότι ἐκεῖνος μὲν ὅταν ἀπέλθῃ, θα ἀπέλθῃ μετὰ ἀγγέλων, καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς δὲν παρευρεθῇ πλησίον τοῦ λειψάνου, ὁ δὲ διεφθαρμένος, καὶ ἂν ὅλη ἡ πόλις προπέμπῃ αὐτόν, τίποτε δὲν θα ὠφεληθῇ.

Θέλεις νὰ τιμήσῃς τον ἀπελθόντα; κατ' ἄλλον τρόπον νὰ τὸν τιμήσῃς, μὲ το νὰ κάμνῃς ἐλεημοσύνας, εὐεργεσίας, λειτουργίας. Ποῖον τὸ ὄφελος ἐκ τῶν πολλῶν ὀδυρμῶν; Ἐγὼ δὲ ἤκουσα καὶ ἄλλο δυσάρεστον, ὅτι δηλαδὴ πολλαὶ καὶ ἐραστὰς προσελκύουν διὰ τῶν θρήνων, προσπαθοῦσαι νὰ δημιουργήσουν διὰ τῆς θερμότητος τῶν κοπετῶν φήμην διὰ τὸν ἑαυτόν των συζυγικῆς ἀγάπης. Ὁποία διαβολικὴ ἐπινόησις! Ὁποία σατανικὴ ἐφεύρεσις! μέχρι πότε θα ἤμεθα γῆ καὶ τέφρα, μέχρι πότε θὰ ἤμεθα αἷμα καὶ σαρκες; Ἂς στρέψωμεν τὸ βλέμμα πρὸς τοὺς οὐρανούς, ἂς λάβωμεν ἰδέαν τῶν πνευματικῶν. Πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτιμήσωμεν τοὺς Ἐθνικούς; πῶς θὰ δυνηθῶμεν να παρηγορήσωμεν αὐτούς, ὅταν πράττωμεν τοιαῦτα; πῶς θὰ συνομιλήσωμεν μὲ αὐτοὺς περὶ ἀναστάσεως; πῶς περὶ τῆς ἄλλης χριστιανικῆς διδασκαλίας; πῶς οἱ ἴδιοι θὰ ζήσωμεν ἄνευ φόβου;

Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἐκ τῆς λύπης προέρχεται θάνατος; διότι, ἐνῷ σκοτίζει τὴν διορατικὴν ἱκανότητα τῆς

ψυχῆς, ὄχι μόνον δὲν ἀφήνει νὰ ἴδωμεν τίποτε ἀπὸ τὰ πρέποντα, ἀλλὰ προκαλεῖ καὶ μεγάλην βλάβην[62α].

Κατ' ἐκεῖνον μὲν τὸν τρόπον[63] λοιπὸν καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀντιτιθέμεθα, καὶ οὔτε τοὺς ἑαυτούς μας, οὔτε τὸν ἀπελθόντα ὠφελοῦμεν, κατὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον[64] καὶ εἰς τὸν Θεὸν γινόμεθα ἀρεστοί, καὶ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἀποκτῶμεν καλὴν φήμην· διότι ἐὰν δὲν καταπέσωμεν καὶ οἱ ἴδιοι, ταχέως ἀφαιρεῖ καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς θλίψεως, ἐὰν δὲ ἀγανακτῶμεν, μᾶς ἀφήνει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς λύπης.

Ἐὰν εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν, δὲν θὰ θλιβώμεθα.

Καὶ πῶς δύναται νὰ μὴ λυπῆται, θὰ εἴπῃ τις, ὅταν ἀπολέσῃ υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ γυναῖκα; δὲν λέγω νὰ μὴ λυπώμεθα ἀλλὰ νὰ μὴ πράττωμεν μὲ ὑπερβολὴν τοῦτο[65]· διότι, ἐὰν σκεφθῶμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀφήρεσε τὸν ἀπελθόντα, ὅτι εἴχομεν θνητὸν ἄνδρα καὶ υἱόν, ταχέως θὰ παρηγορηθῶμεν· διότι τὸ νὰ ἀγανακτῇ κανεὶς εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν κάτι ἀνώτερον τῆς φύσεως[66].

Ἄνθρωπος ἐγεννήθης καὶ θνητός, διατί λοιπὸν πονεῖς, ἐπειδὴ συνέβη αὐτὸ ποὺ ὑπόκειται εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως; Μήπως πονεῖς, ἐπειδὴ τρέφεσαι τρώγων; μὴ ζητεῖς νὰ ζῇς ἄνευ τούτου τοῦ τρόπου; Τὸ αὐτὸ νὰ πράττῃς καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου, καὶ νὰ μὴ ζητῇς κατ' ἀρχὴν ἀθανασίαν, ἐφ' ὅσον ἐγεννήθης θνητός[66α]. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦτο ὡρίσθη.

62α. Πρβλ. τὸ τοῦ Μενάνδρου «Λῦπαι γὰρ ἀνθρώποισι τίκτουσι νόσους».

63. Δηλαδὴ τὸ ὑπερμέτρως θρηνεῖν.

64. Δηλαδὴ τὸν ὑποδειχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἱεράρχου.

65. Πρβλ. τὰ τῶν ἀρχαίων: «Μηδὲν ἄγαν» καὶ «Πᾶν μέτρον ἄριστον».

66. Ὁ Μένανδρος λέγει: «Ζῶμεν ἀλογίστως προσδοκοῦντες μὴ θανεῖν».

66α. Λυσίου Ἐπιτάφιος.

Νὰ μὴ λυπῆσαι λοιπόν, οὔτε νὰ κατακόπτεσαι, ἀλλὰ νὰ ὑπομένῃς[67] ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἰς ὅλους ἔχουν ὁρισθῆ, νὰ λυπῆσαι δὲ διὰ τὰ ἁμαρτήματα· διότι τοῦτο εἶναι ὡραῖον πένθος, τοῦτο εἶναι σπουδαιοτάτη φιλοσοφία.

Λοιπὸν κατὰ τοῦτο τὸ πένθος νὰ πενθῶμεν συνεχῶς, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐκεῖ χαρὰν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΓ' (63)

(Ἰωάν. ια', 30-40)

«Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἀπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς»[1], κλπ.

α'. Μέγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ φιλοσοφία. (Ἐννοῶ δὲ τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἰδικήν μας· διότι τὰ φιλοσοφήματα τῶν Ἐθνικῶν, λόγοι καὶ μῦθοι μόνον εἶναι· καὶ οὔτε αὐτοὶ οἱ μῦθοι ἔχουν τίποτε τὸ φιλοσοφικόν· διότι ὅλα τὰ ἐκ μέρους ἐκείνων γίνονται διὰ δόξαν).

Μέγα λοιπὸν ἀγαθὸν εἶναι ἡ φιλοσοφία[2], καὶ τὰς ἀμοιβὰς ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴν τὰς δίδει εἰς ἡμᾶς· διότι καὶ

67. «Στέργε τὰ κοινῇ πᾶσι νομοθετηθέντα». Πρβλ. τὸ τοῦ Ἰσοκράτους· «στέργε μὲν τὰ παρόντα...». (Πρὸς Δημόν. 28). — Ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιεχόμενον πρβλ. τὸ τοῦ Μενάνδρου «Ἔνεγκε λύπην καὶ βλάβην ἐρρωμένως». «Στερρῶς φέρειν χρὴ τὰς συμφορὰς τὸν εὐγενῆ».

1. Ἰωάν. 11, 30-31.

2. Ἡ λέξις «φιλοσοφία» εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου σημαίνει κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν «ὑπομονήν» ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἡ λέξις «στωϊκότης».

ἐκεῖνος, ο ὁποῖος καταφρονεῖ τα χρήματα, ἤδη ἀπὸ αὐτήν τὴν ζωὴν συναποκομίζει τὴν ὠφέλειαν, ἀπαλλασσόμενος ἀπό περιττὰς καὶ ἀνοήτους φροντίδας, καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καταπατεῖ τὴν δόξαν, ἀπό αὐτὴν ἤδη τὴν ζωὴν λαμβάνει τὸν μισθόν, δεδομένου ὅτι δὲν εἶναι δοῦλος οὐδενός, ἀλλὰ ἐλεύθερος ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν ἐλευθερίαν[3] ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὰ ἐπουράνια, ἀπὸ ἐδῶ λαμβάνει τό ἀντάλλαγμα, ἐπειδὴ νομίζει ὅτι τὰ παρόντα δὲν εἶναι τίποτε, καὶ κατανικᾷ εὐκόλως ὅλην τὴν λύπην.

Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ἡ γυνὴ αὐτη, ἡ ὁποία, ἐφ' ὅσον ἐφιλοσόφει, ἔλαβε ἀπό ἐδῶ τὴν ἀμοιβήν. Διότι, ἐνῷ ὅλοι ἐκάθηντο πλησίον της, καθ' ὃν χρόνον ἐπένθει καὶ ἐκόπτετο, δὲν ἀνέμενε νὰ ἔλθῃ πρός αὐτὴν ὁ Διδάσκαλος, οὔτε ἐτήρησε τὸ ἀξίωμα, οὔτε κατενικήθη ὑπὸ τοῦ πένθους· διότι μαζὶ μὲ τὴν ἄλλην ἀθλιότητα αἱ πενθοῦσαι ἔχουν και αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν, ἐπειδὴ θέλουν νά τιμηθοῦν ἐκ μέρους τῶν παρευρισκομένων. Ἀλλὰ τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἔκαμεν ἡ Μαρία, ἀλλά, εὐθὺς ὡς ἤκουσεν, ἔρχεται πρὸς Αὐτὸν ταχέως.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὔπω ἐληλύθει εἰς τὴν κωμην[4]· διότι βραδύτερον ἐβάδιζε, διά νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι σπεύδει Αὐτὸς διὰ τὸ θαῦμα, ἀλλ' ὅτι μεταβαίνει ἐπειδὴ καλεῖται ὑπ' ἐκείνων.

Ἡ λοιπὸν ἐπειδὴ τοῦτο ἤθελε νὰ ὑποδηλώσῃ ὁ Εὐαγγελιστής, εἶπε τὸ «ἐγείρεται ταχὺ»[5], ἤ δεικνύει ὅτι τόσον ἔτρεξεν, ὥστε νὰ προφθάσῃ Αὐτὸν ἐρχόμενον. Ἔρχεται δέ ὄχι μόνη, ἀλλὰ συνοδευομένη καὶ ἀπο τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν οἰκίαν Ἰουδαίους. Λίαν φρονίμως διὰ τοῦτο καὶ κρυφίως ἐκάλεσεν αὐτὴν ἡ ἀδελφή, ὥστε

3 Παραπλήσιοι ιδέας εκφραζει ο Σωκράτης εις τον «Φαίδωνα του Πλάτωνος».
4 Ἰωάν. 11, 30
5 Ἰωαν. 11, 29

νὰ μὴ ταράξῃ τοὺς συγκεντρωθέντας ἐκεῖ· καὶ οὔτε τὴν αἰτίαν εἶπε· διότι βεβαίως καὶ πολλοὶ θὰ ἀνεχώρουν.

Τώρα δὲ ὅλοι ἠκολούθουν αὐτὴν μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἀπέρχεται διὰ νὰ κλαύσῃ[6]· ἀμέσως καὶ διὰ τούτων τῶν ἐνεργειῶν πάλιν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Λάζαρος ἀπέθανεν.

«Καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ»[7]. Αὐτὴ ἦτο θερμοτέρα τῆς ἀδελφῆς της· δὲν ἐντράπη τὸν ὄχλον, οὔτε τὴν ὑποψίαν, τὴν ὁποίαν διετήρουν περὶ Αὐτοῦ. (διότι ἦσαν πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι βεβαίως καὶ ἔλεγον· «Οὐκ ἠδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;»)[8] ἀλλα ἀπέβαλεν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα φρονήματα, ἐφ' ὅσον παρευρίσκετο ὁ Διδάσκαλος, καὶ ἕν μόνον διετήρησε, δηλαδὴ τὴν τιμὴν εἰς τὸν Διδάσκαλον.

Καὶ τί λέγει; «Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου»[9]. Τί κάμνει δὲ ὁ Χριστός; Κατ' ἀρχὴν δὲν λέγει τίποτε εἰς αὐτήν, οὔτε λέγει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπε πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς[10], (διότι πολὺ πλῆθος παρευρίσκετο καὶ δὲν ἦτο κατάλληλος περίστασις δι' ἐκείνους τοὺς λόγους), ἀλλὰ μόνον μετριάζει τὴν λύπην του, προσαρμόζεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, καί, θέλων νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, δακρύει ἠρέμως[11], καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἀναβάλλει τό θαῦμα.

Διότι, ἐπειδὴ τὸ θαῦμα ἦτο μέγα, καὶ τοιοῦτον, παρόμοιον τοῦ ὁποίου ὀλίγας φορὰς ἐπετέλεσε, καὶ ἐπρόκειτο δι' αὐτοῦ πολλοὶ νὰ πιστεύσουν, διὰ νὰ μὴ προβληθῇ ὡς δικαιολογία διὰ τὸ πλῆθος, ὅτι ἐπετέλε-

6 Ἰωάν. 11, 31
7 Ἰωάν. 11, 32
8 Ἰωάν. 11, 37
9 Ἰωάν. 11, 32.
10 Ἰωάν. 11, 23-26
11. Ἰωάν. 11, 33

σε τοῦτο ἄνευ αὐτῶν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν συναποκομίσουν καμμίαν ὠφέλειαν ἐκ τῆς σπουδαιότητος τοῦ θαύματος, πολλοὺς μάρτυρας προσελκύει διὰ τῆς προσαρμογῆς του εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, διὰ νὰ μὴ ἀποτύχῃ εἰς τὸν σκοπόν, καὶ παρουσιάζει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· δηλαδὴ δακρύει καὶ ταράσσεται· διότι τὸ πένθος συνηθίζει νὰ προκαλῇ δυσάρεστον συναίσθημα. Ἔπειτα, ἀφοῦ ἀντέδρασεν εἰς τὸ ἐν λόγῳ συναίσθημα (διότι τοῦτο σημαίνει τὸ «ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι»)[12] συνεκράτησε τὴν ταραχήν, καὶ τότε ἐρωτᾷ «Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;»[13] ὥστε ἡ ἐρώτησις νὰ μὴ γίνῃ μετὰ ὀλοφυρμοῦ.

Ἀλλὰ διατί λοιπὸν ἐρωτᾷ; Ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ σπεύσῃ ἀφ' Ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἐξ ἐκείνων νὰ τὰ μάθῃ καὶ να κάμῃ τὸ θαῦμα παρακαλούμενος ὑπ' ἐκείνων, ὥστε νὰ ἀπαλλάξῃ τοῦτο πάσης ὑποψίας.

«Λέγουσιν αὐτῷ· Ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς»[14]. Βλέπεις ὅτι ἀκόμη δὲν ἔχει παρουσιάσει οὐδὲν σημεῖον χαρακτηριστικὸν τῆς Ἀναστάσεως, οὔτε μεταβαίνει ὡς διὰ νὰ ἀναστήσῃ, ἀλλὰ ὡς διὰ νὰ δακρύσῃ; Διότι, ὅτι ἐφαίνετο νὰ μεταβαίνῃ, ὡς διὰ να θρηνήσῃ, καὶ ὄχι ὡς διὰ νὰ ἀναστήσῃ, τὸ δεικνύουν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι, ὡς γνωστόν, καὶ ἔλεγον· «Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· Οὐκ ἠδύνατο οὗτος, ὁ ποιήσας ἀνοιχθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;»[15].

Οὔτε καὶ κατὰ τὰς συμφορὰς ἀφῆκαν τὴν πονηρίαν, ἂν καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρόκειται να ἐπιτελέσῃ εἶναι πολὺ θαυμαστότερον· διότι ἀπὸ τὸ νὰ ἐμποδίσῃ

12. Ἰωάν. 11, 33.
13. Ἰωάν. 11, 34.
14. Ἰωάν. 11, 35.
15. Ἰωάν. 11, 36-37.

τὸν θάνατον, ὅταν ἐπέρχεται, τὸ νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ καὶ ἐπικρατήσῃ, τοῦτο εἶναι πολὺ σπουδαιότερον[16]. Ἀπὸ ἐκεῖνα λοιπόν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ θαυμάζουν τὴν δύναμιν Αὐτοῦ, ἀπὸ ἐκεῖνα διαβάλλουν Αὐτόν.

Κατ' ἀρχὴν ὁμολογοῦν ὅτι ἤνοιξε τοῦ τυφλοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνῷ ἔπρεπε δι' ἐκεῖνο νὰ θαυμάζουν, καὶ ἐκεῖνο διαβάλλουν ἀπὸ τοῦτο μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ὄχι μόνον ἐκ τούτου δεικνύονται ὅλοι κακόβουλοι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ἐνῷ ἀκόμη δὲν ἦλθε, οὔτε ἀπέδειξε τὴν δύναμίν του, αὐτοὶ διατυπώνουν ἐκ τῶν προτέρων τὰς κατηγορίας, χωρὶς νὰ ἀναμείνουν τὴν ἔκβασιν τῆς ὑποθέσεως. Εἶδες πῶς εἶναι κακόβουλος ἡ κρίσις αὐτῶν;

6. «Ἔρχεται λοιπὸν εἰς τὸ μνῆμα καὶ πάλιν ἀντιδρᾷ εἰς τὸ δυσάρεστον συναίσθημα»[17]. Ἀλλὰ διατί ἄρά γε ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐπιμόνως πάντοτε λέγει ὅτι ἐδάκρυσε καὶ ὅτι ἀντέδρασεν εἰς τὸ συναίσθημα τοῦτο; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἀληθῶς περιεβλήθη τὴν ἰδικήν μας φύσιν[18].

Διότι, ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι λέγει περὶ Αὐτοῦ σπουδαίους λόγους περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους Εὐαγγελιστάς, ἐδῶ εἰς τὰ σωματικὰ χρησιμοποιεῖ πολὺ ταπεινοτέρας ἐκφράσεις.

Κανένα λόγον λοιπὸν δὲν εἶπε περὶ τοῦ θανάτου, ὅπως οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί, ὅτι δηλαδὴ κατέστη περίλυπος[19], ὅτι εὑρέθη εἰς ἀγωνίαν, ἀλλὰ τελείως τὸ ἀντίθετον, ὅτι δηλαδὴ τοὺς ἔρριψε καὶ ὀπίσους[20]. Τὸ πα-

16. Σπουδαῖον ἀπόφθεγμα τοῦ Ἱεράρχου ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀνάστασιν νεκρῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐνώπιον τῆς προλήψεως τοῦ ἐπικειμένου θανάτου· «Τοῦ γὰρ στῆσαι τὸν θάνατον ἐπιόντα, παραγενόμενον καὶ κρατήσαντα ἀπολῦσαι πολλῷ μεῖζόν ἐστιν».
17. Ἰωάν. 11, 38.
18. Δηλαδὴ τὴν ἀνθρωπίνην.
19. Ματθ. 26, 38 κτλ. Μάρκ. 14, 34.
20. Ἰωάν. 18, 6.

ραλειφθὲν λοιπὸν ἐκεῖ[21], τὸ ἀνεπλήρωσεν ἐδῶ διὰ τοῦ πένθους· διότι περὶ τοῦ θανάτου ὁμιλῶν λέγει: «Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου»[22], καὶ ἐκεῖ δὲν χρησιμοποιεῖ οὐδεμίαν ταπεινὴν ἔκφρασιν.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὸ Σταυρικὸν πάθος πολὺ ἀποδίδουν εἰς Αὐτὸν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, θέλοντες νὰ ἀποδείξουν ἐκ τούτου ὅτι τὰ τῆς θείας Οἰκονομίας (ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐνσάρκωσιν) ἀποτελοῦν ἀλήθειαν.

Καὶ ὁ μὲν Λουκᾶς ἀποδεικνύει τοῦτο ἐκ τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ θορύβου καὶ ἐκ τοῦ ἱδρῶτος[23], ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκ τοῦ πένθους. Διότι ἐὰν δὲν ἦτο τῆς φύσεως τῆς ἰδικῆς μας (δηλαδὴ τῆς ἀνθρωπίνης), δὲν θὰ ἐκυριεύετο ὑπὸ τοῦ πένθους καὶ μίαν καὶ δύο φοράς.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς τί κάμνει; Διὰ μὲν τὰς κατηγορίας οὐδεμίαν δικαιολογίαν προβάλλει εἰς αὐτούς. (διότι ποία ἀνάγκη ὑπῆρχε νὰ ἀποστομώσῃ αὐτοὺς διὰ λόγων, ἐνῷ ἐπρόκειτο ἀμέσως διὰ τῶν ἔργων νὰ πάθουν τοῦτο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο ὀλιγώτερον ὀχληρόν, καὶ ἀρκετὸν νὰ καταισχύνῃ περισσότερον αὐτούς;).

«Φησὶ δέ· Ἄρατε τὸν λίθον». Ἀλλὰ διατί ἆρά γε δὲν ἐκάλεσε καὶ δὲν παρουσίασεν αὐτὸν (τὸν Λάζαρον), χωρὶς νὰ παρευρίσκεται; μᾶλλον δὲ[24] διατί δὲν ἔκαμε νὰ ἀναστηθῇ ἐνῷ ὁ λίθος εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ τάφου; (καθ' ὅσον μάλιστα Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ κινήσῃ σῶμα νεκρὸν διὰ τῆς φωνῆς, καὶ νὰ τὸ παρουσιάσῃ πάλιν μετὰ ψυχῆς, πολὺ περισσότερον θὰ ἠδύνατο νὰ κινήσῃ λίθον διὰ τῆς αὐτῆς φωνῆς· Ἐκεῖνος, ὁ

21. Δηλαδὴ τὸ χαρακτηριστικὸν της ἀνθρωπίνης φύσεως, ἥτις ἐξεδηλώθη διὰ τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ, οἵτινες ὑπῆρξαν καὶ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως. (Οὕτω καταρρίπτεται ἡ αἵρεσις τῶν Μονοθελητῶν).
22. Ἰωάν. 10, 18.
23. Λουκ. 22, 43 - 44.
24. «Μᾶλλον δὲ» Σχῆμα ἐπανορθώσεως. Πρβλ. τὸ τοῦ Δημοσθένους «μᾶλλον δ' ἅπαντος ἐνδεῖ τοῦ πόρου» (Α' Ὀλυνθ. 19)

Ὁποῖος προητοίμασε νὰ βαδίζῃ, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶχε δεθῆ μὲ ταινίας καὶ εἰς αὐτὰς εἶχε περιπλακῆ[25], πολὺ περισσότερον θὰ ἐκίνει λίθον. Τί λέγω; Καὶ ἀπὼν θὰ ἔπραττε τοῦτο).

Διατί ἆρά γε λοιπὸν δὲν ἐπετέλεσε τοῦτο ἀπών; Διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς μάρτυρας τοῦ θαύματος, διὰ να μὴ λέγουν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔλεγον ἐν σχέσει μὲ τὸν τυφλόν, ὅτι δηλαδὴ «Οὗτός ἐστιν· οὐκ ἔστιν οὗτος»[26]· διότι αἱ χεῖρες καὶ τὸ ὅτι ἦλθον εἰς τὸ μνημεῖον ἐμαρτύρουν ὅτι ἦτο ὁ ἴδιος. Ὥστε, ἐὰν δὲν ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ φάντασμα θὰ ἐνόμιζον ὅτι εἶναι, ἢ ὅτι βλέπουν ἄλλον ἄνθρωπον ἀντὶ ἄλλου. Τώρα δὲ τὸ νὰ ἔλθουν εἰς τὸν τόπον, καὶ τὸ νὰ σηκώσουν τὸν λίθον, καὶ τὸ νὰ δοθῇ ἐντολὴ νὰ λύσουν αὐτὸν ἐκ τῶν δεσμῶν[26a], καὶ τὸ νὰ ἀναγνωρίσουν ἐκ τῶν σπαργάνων οἱ φίλοι του, οἱ ὁποῖοι ἐξήγαγον αὐτὸν ἐκ τοῦ τάφου, ὅτι αὐτὸς εἶναι, καὶ τὸ νὰ μὴ ἀποχωρήσουν αἱ ἀδελφαί του, καὶ τὸ νὰ εἴπῃ ἡ μία: «Ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι», ὅλα πλέον αὐτὰ ἦσαν ἀρκετὰ νὰ ἀποστομώσουν τοὺς ἀδίκους, ἐφ' ὅσον ἐγένοντο μάρτυρες τοῦ θαύματος. Διὰ τοῦτο δίδει ἐντολὴν εἰς αὐτοὺς νὰ σηκώσουν τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ τάφου, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἀνιστᾷ αὐτόν· διὰ τοῦτο καὶ ἐρωτᾷ: «Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;»[28] ὥστε ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπήντησαν: «Ἔρχου καὶ ἴδε»[29], καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὡδήγησαν Αὐτόν, νὰ μὴ ἔχουν νὰ λέγουν ὅτι ἄλλον ἤγειρεν, ὥστε καὶ ἡ φωνή, καὶ αἱ χεῖρες νὰ μαρτυροῦν (ἡ δὲ φωνή, ἐφ' ὅσον ἔλεγεν: «Ἔρχου καὶ ἴδε», αἱ δὲ χεῖρες, ἐφ' ὅσον ἐσήκωσαν τὸν λίθον καὶ ἔλυσαν τὰ

25. Ἰωάν. 11, 43 - 44.
26. Ἰωάν. 9, 8 - 9.
26α. Ἰωάν. 11, 44.
27. Ἰωάν. 11, 39.
28. Ἰωάν. 11, 34.
29. Ἰωάν. 11, 35.

σπάργανα), καὶ ἡ ὅρασις, καὶ ἡ ἀκοή, (ἡ ἀκοή, ἐφ' ὅσον ἤκουσε τὴν φωνήν· ἡ ὅρασις, ἐφ' ὅσον τὸν εἶδε νὰ ἐξέρχεται τοῦ τάφου), καὶ ἡ ὄσφρησις δέ, ἐφ' ὅσον ἀντελαμβάνετο τὴν δυσωδίαν· διότι λέγει: «Ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστιν»[30].

Ἄρα εὐλόγως ἔλεγον ὅτι τίποτε δὲν ἠννόει τὸ γύναιον ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Χριστός, ὅτι δηλαδὴ «κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται»[31]. Παρατήρει λοιπὸν ἐδῶ τί λέγει, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τοῦ λοιποῦ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀδύνατον, λόγῳ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου· καὶ διότι ἦτο παράξενον, τὸ νὰ ἀναστήσῃ νεκρὸν τεσσάρων ἡμερῶν, ὁ ὁποῖος ἤδη εἶχε φθαρῆ.

Καὶ εἰς μὲν τοὺς μαθητὰς εἶπεν· «Ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»[32], ὁμιλῶν περὶ Ἑαυτοῦ, εἰς δὲ τὴν γυναῖκα εἶπεν: «Ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ», λέγων περὶ τοῦ Πατρός. Βλέπεις ὅτι ἡ ἀδυναμία τῶν ἀκροατῶν εἶναι ἡ αἰτία διαφορᾶς τῶν λόγων; Ὑπενθυμίζει δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπε πρὸς αὐτήν, σχεδὸν ἐπιπλήττων αὐτήν, ὡς λησμονοῦσαν. Ἢ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε κατ' ἀρχὴν νὰ θορυβήσῃ τοὺς παρευρισκομένους, λέγει μὲ ἠρεμίαν: «Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι, ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;»[33].

γ΄. Ἄρα μέγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ πίστις, μέγα, καὶ αἴτιον πολλῶν ἀγαθῶν· ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ δύνανται νὰ ἐπιτελοῦν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὀνόματι Ἐκείνου· «ἐὰν γὰρ πιστεύσητε», λέγει, «ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· Μετάβηθι, καὶ μεταβήσεται»[34], καὶ πάλιν: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, ποιήσει, καὶ

30. Ἰωάν. 11, 39.
31. Ἰωάν. 11, 25.
32. Ἰωάν. 11, 4.
33. Ἰωάν. 11, 40.
34. Ματθ. 17, 20 καὶ 21, 21.

μείζονα τούτων ποιήσει»[35]. Ποῖα εἶναι μείζονα; ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ φαίνονται νὰ ἐπιτελοῦν μετὰ ταῦτα· διότι καὶ ἡ σκιὰ τοῦ Πέτρου ἤγειρε νεκρόν[36].

Οὕτως ἐκηρύττετο περισσότερον ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ· καὶ δὲν ἦτο βεβαίως τόσον θαυμαστὸν νὰ θαυματουργῇ Αὐτὸς εὑρισκόμενος ἐν ζωῇ, ὅσον, ὅταν ἀπέθανεν Ἐκεῖνος, ἄλλοι ἐν τῷ ὀνόματι Αὐτοῦ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐπιτελέσουν μεγαλύτερα θαύματα· τοῦτο βεβαίως ἀπετέλει ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν τῆς Ἀναστάσεως· οὔτε καὶ ἂν εἰς ὅλους παρουσιάζετο, θὰ ἐπιστεύετο τόσον· διότι ἐκεῖνοι μὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εἴπουν ὅτι ἦτο φάντασμα, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε μόνον διὰ τοῦ ὀνόματός Του νὰ γίνωνται πολὺ μεγαλύτερα θαύματα, ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ ἐγίνοντο, ὅτε ὁ Ἴδιος συνανεστρέφετο μὲ τοὺς ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἠπίστει, ἐὰν δὲν ἦτο λίαν ἀναίσθητος.

Μέγα ἀγαθὸν λοιπὸν ἡ πίστις, ὅταν προέρχεται ἐκ θερμοῦ φρονήματος, ἐξ ἀγάπης πολλῆς, καὶ φλογερᾶς ψυχῆς. Αὕτη ἀναδεικνύει ἡμᾶς φιλοσόφους, αὕτη ἀποκρύπτει τὴν ἀνθρωπίνην εὐτέλειαν, καί, ἀφοῦ ἐγκαταλείπει τὰ γήϊνα φρονήματα, φιλοσοφεῖ περὶ τῶν οὐρανίων πραγμάτων, μᾶλλον δέ, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ εὕρῃ ἡ ἀνθρωπίνη σοφία, τοῦτο αὕτη ἐξ ὑπεροχῆς καταλαμβάνει καὶ ἐπιτυγχάνει.

Ἂς ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν αὐτήν, καὶ ἂς μὴ ἀφήνωμεν τοὺς ἑαυτούς μας νὰ τοὺς παρασύρουν λογισμοί· διατί βέβαια οἱ Ἐθνικοί, εἰπέ μου, δὲν ἠδυνήθησαν τίποτε νὰ εὕρουν; δὲν ἐγνώρισαν ὅλην τὴν ἔξωθεν[37] προερχομένην σοφίαν; ἐκ ποίας αἰτίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερισχύσουν τῶν ἁλιέων[38] καὶ τῶν σκη-

35. Ἰωάν. 14, 12.
36. Πράξ. 5, 15.
37. «Ἔξωθεν» ἢ «θύραθεν» σοφία ἀποκαλεῖται ἡ μὴ Χριστιανική.
38. Ὡς οἱ Ἀπόστολοι.

νοποιῶν[39]; Ἆρά γε ἐκεῖνοι δὲν ἐνεπιστεύθησαν τὸ πᾶν εἰς τοὺς λογισμοὺς (τοὺς φιλοσοφικούς, τοὺς ἐπιστημονικοὺς κ.τ.τ.), οὗτοι δὲ εἰς τὴν πίστιν;

Διὰ τοῦτο καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Πυθαγόρου, καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν ὑποπεσόντων εἰς πλάνην οὗτοι[40] ὑπερίσχυσαν, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἠσχολήθησαν μὲ τὴν ἀστρολογίαν, καὶ τὰ μαθηματικά, καὶ τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν ἀριθμητικήν, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν οἱανδήποτε μόρφωσιν, τοὺς ὑπερέβαλον, καὶ τόσον ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς κατέστησαν, ὅσον οἱ ἀληθινοὶ καὶ πραγματικοὶ φιλόσοφοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἐκ φύσεως μωροὺς καὶ παραπαίοντας.

Βλέπε δηλαδή. Οὗτοι εἶπον ἀθάνατον τὴν ψυχήν, μᾶλλον δὲ δὲν εἶπον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔπεισαν τοὺς ἀνθρώπους περὶ τούτου· ἐκεῖνοι δὲ[41] κατ' ἀρχὴν μὲν οὔτε ἐγνώριζον τί τέλος πάντων[42] εἶναι ἡ ψυχή, ὅταν δὲ εὗρον καὶ διέκριναν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, πάλιν τὸ αὐτὸ ἔπαθον[43], δεδομένου ὅτι ἄλλοι μὲν εἶπον ὅτι αὐτὴ ἀσώματος εἶναι[44], ἄλλοι δὲ ὅτι εἶναι σῶμα, καὶ ὅτι διαλύεται μαζὶ μὲ τὸ σῶμα[45].

Περὶ οὐρανοῦ δὲ πάλιν οἱ μὲν ἐθνικοὶ εἶπον ὅτι εἶναι ἔμψυχος καὶ Θεός, οἱ δὲ ἁλιεῖς ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπινόημα, καὶ τὸ ἐδίδαξαν καὶ ἔπεισαν ὡς πρὸς τοῦτο.

Ἀλλὰ τὸ ὅτι μὲν οἱ Ἐθνικοὶ ἐχρησιμοποίησαν συλ-

39. Ὡς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ οἱ συνεργοί του Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα.
40. Δηλ. οἱ ἁλιεῖς καὶ οἱ σκηνοποιοί.
41. Δηλ. οἱ ἐθνικοὶ φιλόσοφοι.
42. Τί ποτε Οὐδὲ ᾔδεσαν, ὅ,τι ποτέ ἐστι ψυχή» Πρβλ. τὸ τοῦ Πλάτωνος «ὅ,τι δέ ποτε ὁ σοφιστής ἐστι, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἶσθα» (Πρωταγ. Δ΄)
43. Δηλ. ὑπέπεσαν εἰς πλάνην.
44. Ὡς ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων.
45. Ὡς οἱ ἀτομικοὶ φιλόσοφοι (Δημόκριτος, Λεύκιππος).

λογισμούς, δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον, τὸ ὅτι δέ, οἱ θεωρούμενοι ὅτι εἶναι πιστοί, αὐτοὶ ν' ἀποδεικνύωνται ὀλόφρονες, τοῦτο εἶναι ἀξιοθρήνητον. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ ὑπέπεσαν εἰς πλάνην, διότι ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι γνωρίζουν τόσον τὸν Θεόν, ὅσον ὁ Ἴδιος τὸν ἑαυτόν του γνωρίζει, ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι δὲν δύναται ὁ Θεὸς νὰ γεννᾷ ἀπαθῶς, μὴ παραδεχόμενοι δι' Αὐτὸν ὅτι ἔχει κάτι ἀνώτερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοι δὲ ὑπέπεσαν εἰς πλάνην μὲ τὸ νὰ λέγουν ὅτι δὲν ὠφελεῖ οὔτε ὁ ὀρθὸς βίος, οὔτε ὁ ὀρθὸς τρόπος πολιτείας. Ἀλλὰ δὲν εἶναι καιρὸς τώρα αὐτὰ νὰ ἐλέγξωμεν.

δ΄. Διότι ὅτι δὲν ὠφελεῖ μὲν ἡ ὀρθὴ πίστις, ἐφ' ὅσον ὁ βίος ἔχει παρεκκλίνει, καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Παῦλος διδάσκουν αὐτό, δεδομένου ὅτι ἐφρόντισαν περισσότερον δι' αὐτὸ τὸ μέρος τῆς διδασκαλίας· ὁ μὲν Χριστός, ὅταν διδάσκῃ· «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι· Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν»[46], καὶ πάλιν: «Πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν»[47]. Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν προσέχουν εἰς τοὺς ἑαυτούς των εὐκόλως ἀκολουθοῦν κακὴν ὁδόν, καὶ ἂν ἔχουν ὀρθὴν πίστιν), ὁ δὲ Παῦλος, ὅταν, γράφων πρὸς τοὺς Ἑβραίους, τοιουτοτρόπως λέγῃ καὶ συμβουλεύῃ: «Εἰρήνην μετὰ πάντων διώκετε, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον»[48], ὀνομάζων ἁγιασμὸν τὴν σωφροσύνην, ὥστε ἕκαστος πρέπει νὰ ἀρκῆται εἰς τὴν ἰδικήν του γυναῖκα καὶ νὰ μὴ συνάπτῃ σχέσεις μὲ ἄλλην· διότι ὁ μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν ἰδικήν του γυναῖκα, εἶναι ἀδύνα-

46. Ματθ. 7, 21.
47. Ματθ. 7, 22-23.
48. Ἑβρ. 12, 14.

τον[49] νὰ σωθῇ, ἀλλὰ ἀνάγκη ὁπωσδήποτε νὰ ἀπολεσθῇ καὶ ἂν ἔχῃ ἐπιτελέσει ἄπειρα κατορθώματα· διότι μετὰ πορνείας εἶναι ἀδύνατον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μᾶλλον δὲ τοῦτο τὸ παράπτωμα δὲν εἶναι πορνεία τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ μοιχεία· διότι, ὅπως ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔχει ἑνωθῆ μὲ ἄνδρα, ἂν συνάψῃ μὲ ἄλλον σχέσεις, τοῦ λοιποῦ διαπράττει μοιχείαν, οὕτω καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἑνωθῆ μὲ γυναῖκα, ἂν ἔχῃ ἄλλην, διαπράττει μοιχείαν. Ὁ δὲ τοιοῦτος δὲν θὰ κληρονομήσῃ βασιλείαν, ἀλλὰ θὰ ριφθῇ εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

Ἄκουσε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λέγει περὶ αὐτῶν ὁ Χριστός: «Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται»[50]· διότι οὐδεμιᾶς συγχωρήσεως εἶναι ἄξιος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ἐνῷ ἔχει γυναῖκα καὶ τοιαύτην καταπράϋνσιν, προσβάλλει αὐτὴν δι' ἄλλης· διότι τοῦτο ἀποτελεῖ τοῦ λοιποῦ ἀκολασίαν.

Ἐὰν δὲ οἱ πολλοὶ ἀποφεύγουν τὰς σχέσεις καὶ μετὰ τῆς ἰδικῆς των γυναικός, ὅταν εἶναι καιρὸς νηστείας καὶ προσευχῆς, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀρκεῖται οὔτε εἰς αὐτήν, ἀλλὰ συνάπτει σχέσεις καὶ μὲ ἄλλην, πόσον πῦρ ἐπισωρεύει αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτόν του;

Ἐὰν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξεδίωξε τὴν γυναῖκα καὶ τὴν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς οἰκίας, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνάψῃ σχέσεις μὲ ἄλλην, (διότι τοῦτο εἶναι μοιχεία), ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ἐνῷ ἡ σύζυγός του εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς οἰκίας, εἰσάγει ἐπιπροσθέτως ἄλλην, πόσον μέγα κακὸν διαπράττει;

Κανεὶς λοιπὸν νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ νὰ μένῃ αὐτὴ ἡ ἀ-

49. «ἀμήχανον» (ἐστί). Ἀπρόσωπος ἔκφρασις κατὰ μίμησιν τοῦ Σοφοκλέους. Πρβλ. «ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν ψυχήν τε καὶ φρόνημα καὶ γνώμην» (Ἀντιγ. 175-176).

50. Μάρκ 9,46.

σθένεια εἰς τὴν ψυχήν του, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀποβάλῃ ριζικῶς[51]. Δὲν ἀδικεῖ τόσον τὴν γυναῖκα, ὅσον τὸν ἑαυτόν του· διότι τόσον φοβερὸν καὶ ἀσυγχώρητον τὸ ἁμάρτημα τοῦτο, ὥστε, ἂν μὲν χωρισθῇ ἀπὸ εἰδωλολάτρην, παρὰ τὴν θέλησιν ἐκείνου, ἡ γυνή, τιμωρεῖ ὁ Θεὸς αὐτήν, ἂν δὲ χωρισθῇ ἀπὸ πόρνον, δὲν τὴν τιμωρεῖ πλέον.

Βλέπεις πόσον εἶναι κακὸν τοῦτο; διότι λέγει· «Ἐάν τις πιστὴ ἄνδρα ἔχῃ ἄπιστον, καὶ αὐτὸς συνευδοκῇ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν»[52]. Προκειμένου δὲ περὶ πόρνης δὲν λέγει οὕτω· ἀλλὰ τί λέγει: «Ἐάν τις ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι»[53]· διότι ἐὰν ἡ συνουσία δημιουργῇ ἓν σῶμα, εἶναι ἑπόμενον[54] ὁ προσκολλώμενος εἰς τὴν πόρνην ἓν σῶμα νὰ γίνῃ (μὲ αὐτήν). Πῶς λοιπὸν ἡ ἐνάρετος γυνὴ θὰ δεχθῇ αὐτόν, ἐνῷ εἶναι μέλος Χριστοῦ; ἢ πῶς θὰ θέσῃ εἰς τὸν ἑαυτόν της τὸ μέλος τῆς πόρνης;

Καὶ παρατήρει τὴν ὑπεροχὴν τῆς μιᾶς ἔναντι τῆς ἄλλης. Ἐκείνη μέν, ἡ ὁποία κατοικεῖ μαζὶ μὲ τὸν ἄπιστον, δὲν εἶναι ἀκάθαρτος (διότι λέγει: «ἡγίασται ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί»[55], ἐπὶ δὲ τῆς πόρνης δὲν λέγει τὰ αὐτά, ἀλλὰ τί; «Ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη;»[56].

51. πρόρριζον ἀνασπάτω. Ἡ λέξις πρόρριζος παρ' ἀρχαίοις τίθεται πρὸς δήλωσιν τελείας καταστροφῆς. Π.χ. «Ὁ Θεὸς προρρίζους ἀνέτρεψε» (Ἡρόδ. 1,32). «δαιμόνων θ' ἱδρύματα πρόρριζα φύρδην ἐξανέστραπται βάθρων» (Αἰσχύλ. «Πέρσαι» 811-812). «πρόρριζον, ὡς ἔοικεν, ἔφθαρται γένος» (Σοφοκλ. «Ἠλέκτρα» 765).

52. Α' Κορινθ. 7, 13.

53. Ματθ. 5, 32.

54. «ἀνάγκη». Χρησιμοποιοῦν οἱ ἀρχαῖοι τὴν λέξιν ταύτην εἰς ἀπροσώπους ἐκφράσεις, ὅταν θέλουν νὰ δηλώσουν πολλάκις τὸ φυσικὸν ἐπακολούθημα, ὡς ποιεῖ ἐνταῦθα καὶ ὁ θεῖος Ἱεράρχης κατὰ μίμησιν αὐτῶν. («Καὶ ἀνάγκη δὴ εἰς αὔριον ἔσται, ὦ Σώκρατες, τὸν βίον σε τελευτᾶν» Πλάτ. «Κρίτων» 2).

55. Α' Κορινθ. 7, 14.

56. Α' Κορινθ. 6, 15.

Διότι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἁγιασμὸς μένει, καὶ ὅταν ἐκεῖνος (ὁ ἄπιστος) κατοικεῖ μαζί, καὶ δὲν ἀποχωρεῖ, εἰς δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ὁ ἁγιασμὸς φεύγει· διότι εἶναι κακὸν ἡ πορνεία, κακόν[57], διότι προξενεῖ αἰωνίαν τιμωρίαν.

Καὶ εἰς τὴν ἐνταῦθα ζωὴν ἄπειρα κακὰ ἐπισύρει· διότι ὁ ὑποπίπτων εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο ἀναγκάζεται νὰ διάγῃ βίον δυστυχῆ καὶ ἄθλιον, καὶ δὲν εὑρίσκεται εἰς καλυτέραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τιμωροῦνται, δεδομένου ὅτι εἰσέρχεται κρυφίως μετὰ φόβου καὶ τρόμου πολλοῦ εἰς τὴν ξένην οἰκίαν, καὶ ὅλους ὁμοίως ὑποπτεύεται καὶ τοὺς δούλους καὶ τοὺς ἐλευθέρους.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, φροντίσατε νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν. Ἀλλά, ἐὰν δὲν πείθεσθε, νὰ μὴ πατῆτε τὰ πρόθυρα τῶν ἱερῶν· διότι καὶ τὰ πρόβατα τὰ ὁποῖα εἶναι προσβεβλημένα ἐκ ψωριάσεως καὶ ἀσθενείας δὲν πρέπει νὰ μένουν μετὰ τῶν ὑγιῶν, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀπομακρύνουν ἐκ τοῦ ποιμνίου, μέχρις ὅτου ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῆς ἀσθενείας.

Διότι ἔχομεν γίνει μέλη Χριστοῦ, νὰ μὴ καταστῶμεν λοιπὸν μέλη πόρνης. Ὁ ἐδῶ τόπος δὲν εἶναι πορνεῖον, ἀλλὰ Ἐκκλησία. Ἂν δὲ ἔχῃς τὰ μέλη τῆς πόρνης, νὰ μὴ σταθῇς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μὴ προσβάλῃς τὸν τόπον. Διότι καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχε γέεννα, καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχε κόλασις, μετὰ τὴν συμφωνίαν ἐκείνην, καὶ τὰς γαμηλίους λαμπάδας, μετὰ τὴν νόμιμον κλίνην, μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων, μετὰ τὴν κοινωνίαν ταύτην, πῶς θὰ τολμήσῃς νὰ ἀκολουθήσῃς ἄλλην; πῶς δὲν ἐντρέπεσαι, οὔτε ἐρυθριᾷς; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι

57. «Δεινὸν γὰρ ἡ πορνεία, δεινόν...» Παρατήρησον ἐνταῦθα τὸ σχῆμα ἀναδιπλώσεως διὰ τῆς λέξεως δεινόν, δι' οὗ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος προσπαθεῖ νὰ τονίσῃ τὴν δεινότητα τοῦ ἁμαρτήματος τούτου.

μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἰδικῆς των συζύγου εἰσάγουν ἄλλην, κατηγοροῦνται ὑπὸ πολλῶν, ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν συνεπάγεται τιμωρίαν; Σὺ δέ, καὶ ἐνῷ ἀκόμη ζῇ ἡ σύζυγός σου, εἰσάγεις ἐπὶ πλέον ἄλλην; Καὶ αὐτὰ πόσης ἀκολασίας δὲν εἶναι χαρακτηριστικά; Μάθε τί ἔχει λεχθῆ περὶ τῶν τοιούτων: «Ὁ σκώληξ», λέγει, «αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται»[58]. Νὰ φρίξῃς πρὸ τῆς ἀπειλῆς, νὰ φοβηθῇς τὴν τιμωρίαν. Δὲν εἶναι ἐδῶ τόση ἡ ἡδονή, ὅση εἶναι ἐκεῖ ἡ τιμωρία.

Ἀλλὰ εἴθε νὰ μὴ συμβῇ νὰ καταστῇ κανεὶς ὑπεύθυνος διὰ πρᾶξιν ἐπισύρουσαν τὴν τιμωρίαν ἐκείνην, ἀλλὰ νὰ συμβῇ ὥστε ἀσκοῦντες ἐδῶ τὴν ἁγιωσύνην νὰ ἴδωμεν τὸν Χριστόν, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἐπηγγελμένα ἀγαθά· τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ συμβῇ ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν, διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΔ' (64)
(Ἰωάν. ια', 41 - 48)

«Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε· Πάτερ εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου, Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον»[1], κλπ.

α'. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πολλάκις εἶπον, τοῦτο θὰ εἴπω καὶ τώρα, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς δὲν ἀποβλέπει τόσον εἰς τὴν ἀξίαν Αὐτοῦ, ὅσον εἰς τὴν σωτηρίαν τὴν ἰδι-

58. Μάρκ. 9, 44.
1. Ἰωάν. 11, 41-42.

κήν μας, οὔτε πῶς θὰ εἴπῃ κάποιον σπουδαῖον λόγον, ἀλλὰ πῶς θὰ εἴπῃ λόγον δυνάμενον νὰ μᾶς προσελκύσῃ.

Διὰ τοῦτο τὰ μὲν ὑψηλὰ καὶ μεγάλα, εἶναι ὀλίγα καὶ αὐτὰ τὰ λέγει συγκεκαλυμμένα, τὰ δὲ ταπεινὰ καὶ εὐτελῆ, ἀφθονοῦν πολὺ εἰς τοὺς λόγους Του. Διότι, ἐπειδὴ μὲ αὐτὰ περισσότερον παρεκινοῦντο, αὐτὰ καὶ χρησιμοποιεῖ, καὶ οὔτε χρησιμοποιεῖ ἀποκλειστικῶς αὐτά, ὥστε ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατόπιν θὰ ἐπίστευον νὰ μὴ βλαβοῦν, οὔτε τὰ παρασιωπᾷ, ὥστε ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τότε εἶχον πιστεύσει, νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν· διότι ἐκεῖνοι μέν, οἱ ὁποῖοι ἐξῆλθον ἐκ τῆς ταπεινῆς νοοτροπίας, καὶ ἐξ ἑνὸς ὑψηλοῦ δόγματος θὰ δυνηθοῦν νὰ κατανοήσουν τὸ πᾶν, ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι πάντοτε εἶχον ταπεινὴν νοοτροπίαν, ἐὰν δὲν ἤκουον πολλάκις αὐτά, οὐδόλως θὰ προσήρχοντο.

Βεβαίως[2] οὔτε μετὰ ταῦτα παραμένουν, ἀλλὰ καὶ Τὸν λιθοβολοῦν, καὶ Τὸν καταδιώκουν, καὶ νὰ Τὸν θανατώσουν ἐπιχειροῦν, καὶ βλάσφημον Τὸν ἀποκαλοῦν, καὶ ὅταν κάμῃ τὸν Ἑαυτόν του ἴσον μὲ τὸν Θεόν, λέγουν οὕτω: «Οὗτος βλασφημεῖ»[3], ὅταν δὲ εἴπῃ: «Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι»[4], ἀκόμη καὶ δαιμονιζόμενον ἀποκαλοῦν Αὐτόν· ὅπως καὶ ὅταν λέγῃ ὅτι ὁ ἀκούων τοὺς λόγους Αὐτοῦ εἶναι ὑπέρτερος τοῦ θανάτου ἢ καὶ ὅταν λέγῃ: «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»[5], ἐγκαταλείπουν Αὐτόν, καὶ σκανδαλίζονται πάλιν, ὅταν λέγῃ ὅτι ἔχει καταβῆ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπέμενον αὐτά, τὰ ὁποῖα σπανίως

2. «Ἀμέλει» Ἔκφρασις παρ' ἀρχαίοις σημαίνουσα «μὴ σὲ μέλη, μὴ τὸ λαμβάνῃς ὑπ' ὄψει σου, ἄφησε ποῦ, βεβαίως»' Πρβλ. «Ἀμέλει ἔφη ὁ Κέβης, εἰς τὰ τοιοῦτα» (Πλάτ. Φαίδ. 31).
3. Μάρκ. 2, 7.
4. Ματθ. 9, 2.
5. Ἰωάν. 14, 10.
5α «σχολῇ γ' ἄν... προσέσχον ἂν αὐτῷ» Πρβλ. τὸ τοῦ Σοφοκλέους: «σχολῇ ποθ' ἧξειν δεῦρ' ἂν ἐξηύχουν ἐγώ» (Ἀντιγ. 390).

ἐλέγοντο, μετὰ δυσκολίας[5α] θὰ ἐπρόσεχον εἰς Αὐτόν, ἐὰν ἀποκλειστικῶς ὁ λόγος ἦτο ὑψηλός, καὶ διετυπώνετο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Ὅταν λοιπὸν λέγῃ: «Καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατήρ, οὕτω λαλῶ»[6], καὶ ὅτι «ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα»[7] τότε πιστεύουν. Καὶ ὅτι τότε πιστεύουν, εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ ὅτι τοῦτο τὸ ἐπεσήμανεν ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ εἶπεν ὅτι, «ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν»[8].

Ἐὰν λοιπὸν ἡ μὲν χρῆσις ταπεινῶν ἐκφράσεων προσείλκυεν εἰς τὴν πίστιν, ἡ δὲ χρῆσις ὑψηλῶν ἐκφράσεων, ἀπεμάκρυνε, πῶς δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν μεγίστης ἀνοησίας, τὸ νὰ μὴ σκεπτώμεθα ὅτι ἡ ὅλη αἰτία τῆς χρήσεως τῶν ταπεινῶν ἐκφράσεων, εἶναι ὅτι ἐλέχθησαν διὰ τοὺς ἀκροατάς;

Διότι καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ὅταν ἠθέλησε νὰ εἴπῃ κάτι σπουδαῖον, ἐσιώπησε, ἀφοῦ προσέθεσε τὴν σχετικὴν αἰτίαν καὶ εἶπεν: «Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, βάλε ἄγκιστρον εἰς τὴν θάλασσαν»[9], πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς κάμνει καὶ ἐδῶ· διότι ἀφοῦ εἶπεν: «Ἐγὼ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις»[10], προσέθεσεν: «Ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσι»[11]. Μήπως εἶναι ἰδικοί μας οἱ λόγοι; μήπως εἶναι στοχασμὸς ἀνθρώπινος;

Ὅταν λοιπὸν κανεὶς δὲν ἀνέχεται ἀπὸ τὰ γεγραμμένα νὰ πείθεται ὅτι ἐσκανδαλίζοντο ἕνεκα τῶν ὑψηλῶν ἐκφράσεων, ὅταν ἀκούῃ τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ, ὅτι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁμιλεῖ μὲ ταπεινὰς ἐκφράσεις, διὰ

6. Ἰωάν. 14, 31.
7. Ἰωάν. 7, 28.
8. Ἰωάν. 8, 30.
9. Ματθ. 17, 27.
10. Ἰωάν. 11, 42.
11. Ἰωάν. 11, 42.

νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν, πῶς κατόπιν θὰ ὑποπτευθῇ ὅτι εἶναι λόγοι εὐτελεῖς ἐκ τῆς φύσεως καὶ ὄχι ἐκ συγκαταβάσεως; Οὕτω καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ὅταν φωνὴ ἦλθεν ἄνωθεν, ἔλεγεν: «Οὐ δι' ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς»[12], καὶ βεβαίως εἰς μὲν τὸν ὑψηλὸν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιῇ πολλὰς ταπεινὰς ἐκφράσεις διὰ τὸν ἑαυτόν του, εἰς δὲ τὸν ταπεινὸν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λέγῃ μέγαν καὶ ὑψηλὸν λόγον· διότι τὸ μὲν πρῶτον γίνεται ἐκ συγκαταβάσεως, καὶ ἔχει ὡς αἰτίαν τὴν ἀδυναμίαν τῶν διδασκομένων, μᾶλλον δὲ καὶ τὴν προτροπὴν εἰς τὸ νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ τὸ ὅτι περιβάλλονται ὑπὸ σαρκός, καὶ τὸ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀκούοντας νὰ μὴ λέγουν μέγαν λόγον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ των, καὶ τὸ ὅτι ἐθεωρεῖτο ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὸ ὅτι δὲν ἐπιστεύετο ὅτι εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸ ὅτι ὑπωπτεύοντο Αὐτὸν ὅτι κατέλυε τὸν νόμον, καὶ τὸ ὅτι ἐφθόνουν Αὐτὸν οἱ ἀκούοντες, καὶ τὸ ὅτι εἶχον ἐχθρικὴν διάθεσιν ἀπέναντι Αὐτοῦ, (διότι ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεόν), τὸ νὰ λέγῃ δὲ κανείς, ἐνῷ εἶναι ταπεινός, ἕνα λόγον ὑψηλὸν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, δὲν ἔχει οὐδεμίαν αἰτίαν, οὔτε λογικήν, οὔτε παράλογον, παρὰ εἶναι μόνον δυνατὸν νὰ εἶναι παραφροσύνη καὶ ἀναίδεια καὶ τόλμη ἀσυγχώρητος[12α].

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν χρησιμοποιεῖ ταπεινὰς ἐκφράσεις, ἐνῷ προέρχεται ἐκ τῆς μὴ δυναμένης νὰ λεχθῇ καὶ μεγάλης ἐκείνης Οὐσίας; Καὶ διὰ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναφερθῆ, καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ἀγέννητος· διότι καὶ ὁ Παῦλος φαίνεται ὅτι τοιοῦτον τί ἐφοβήθη. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε: «Χωρὶς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα»[13]· διότι θὰ ἦτο ἀσέβεια καὶ νὰ διανοηθῇ κανεὶς τοῦτο.

12. Ἰωάν. 12, 30.

12α. «ἐκεῖνο μὲν γάρ... τὸ δὲ τούτην...» πρβλ. τὸ τοῦ Ἰσοκράτους: «ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς τῶν χρημάτων εὐπορίας σημεῖον, τοῦτο δὲ τῆς τῶν τρόπων καλοκαγαθίας τεκμήριον» (πρὸς Δημόν. 13).

Ἐὰν βεβαίως, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἦτο κατώτερος τοῦ Πατρὸς καὶ ἐξ ἄλλης οὐσίας, ἐθεωρεῖτο ἴσος, δὲν θὰ ἔκαμνε τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ἴσος; Τώρα δὲ ὁ Ἴδιος πράττει τὸ ἀντίθετον λέγων: «Εἰ μὴ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με, μὴ πιστεύετέ μοι»[14]· καὶ τὸ νὰ λέγῃ δὲ ὅτι «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»[15], ὑποδηλώνει εἰς ἡμᾶς τὴν ἰσότητα Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

Ἔπρεπε δὲ μὲ πολλὴν σφοδρότητα νὰ καταρρίψῃ αὐτὴν τὴν γνώμην, ἐὰν βεβαίως ἦτο κατώτερος, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νὰ εἴπῃ ὅτι «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»[16], ἢ ὅτι «ἕν ἐσμεν»[17] ἢ ὅτι «ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα»[18]· διότι καὶ ὅταν ἐγίνετο λόγος ὑπ' Αὐτοῦ περὶ δυνάμεως, ἔλεγεν: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[19]· καὶ ὅταν ἐγίνετο λόγος περὶ ἐξουσίας, πάλιν ἔλεγεν: «Ὥσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ»[20], πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτελέσῃ ἐὰν προήρχετο ἐξ ἄλλης οὐσίας. Καὶ ἂν δὲ ἀκόμη ἦτο δυνατὸν τοῦτο, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ εἴπῃ, διὰ νὰ μὴ ὑποπτευθοῦν ὅτι εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ Οὐσία· διότι ἐάν, διὰ νὰ μὴ ὑποπτευθοῦν ὅτι εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεόν, λέγει πολλάκις καὶ τὰ μὴ ἁρμόζοντα εἰς Αὐτόν[21], πολὺ περισσότερον ἔπρεπε τότε.

13. Α' Κορινθ. 15, 27.
14. Ἰωάν. 10, 37.
15. Ἰωάν. 14, 10.
16. Ἰωάν. 14, 10.
17. Ἰωάν. 10, 30.
18. Ἰωάν. 14, 9.
19. Ἰωάν. 10, 30.
20. Ἰωάν 5, 21.
21. Δηλ. ταπεινῶς φθέγγεται, χρησιμοποιεῖ δηλ. ταπεινὰς ἐκφράσεις.

Τώρα δὲ τὸ νὰ λέγῃ: «Ἵνα τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα»[22], καὶ τὸ νὰ λέγῃ: «Τὰ ἔργα, ἃ ἐκεῖνος ἐργάζεται, κἀγὼ ὁμοίως ποιῶ»[23], καὶ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι Αὐτὸς εἶναι Ἀνάστασις καὶ Ζωὴ καὶ Φῶς τοῦ κόσμου, εἶναι λόγοι Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δεικνύει τὸν Ἑαυτόν του ἴσον μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ἐπιβεβαιώνει τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐκεῖνοι.

Εἶδες πῶς πρὸς ἀπόδειξιν μὲν τοῦ ὅτι δὲν καταλύει τὸν νόμον, λέγει τόσα καὶ ἀπολογεῖται, τὴν δὲ γνώμην περὶ τῆς ἰσότητος πρὸς τὸν Πατέρα ὄχι μόνον δὲν καταρρίπτει ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβαιώνει; Οὕτω καί, ὅταν εἶπον ὅτι «βλασφημεῖς, ὅτι ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν»[24], ἀπὸ τὴν ἰσότητα τῶν ἔργων ἐπεβεβαίωσεν αὐτό.

β΄. Καὶ τί λέγω ὁ Υἱὸς ἔπραξε τοῦτο[25], ἐφ' ὅσον βεβαίως καὶ ὁ Πατήρ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔλαβε σάρκα, τὸ ἴδιον τοῦτο πράττει· διότι καὶ ὁ Ἴδιος ἠνέχθη πολλαὶ ταπειναὶ ἐκφράσεις περὶ Αὐτοῦ νὰ διατυπωθοῦν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀκουόντων· διότι τὸ «Ἀδάμ, ποῦ εἶ»[26], καὶ τὸ «ἵνα γνῶ, εἰ ἄρα κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν συντελοῦνται»[27], καὶ τὸ «νῦν ἔγνων ὅτι φοβῇ τὸν Θεὸν σύ»[28], καὶ τὸ «ἐὰν ἄρα ἀκούσωσι»[29], καὶ τὸ «ἐὰν ἄρα συνῶσι»[30], καὶ «τίς δώσει τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ τούτου οὕτως εἶναι;»[31]. Καὶ τὸ νὰ λέγεται: «Οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε»[32], καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐὰν ἐκλέξῃ κανείς,

22. Ἰωάν. 5, 23.
23. Ἰωάν. 5, 19.
24. Ἰωάν. 10, 33.
25. Δηλ. τὸ ταπεινὸ φθέγγεσθαι.
26. Γέν. 3, 9.
27. Γέν. 18, 21.
28. Γέν. 22, 12.
29. Ἰεζ. 3, 11.
30. Ἰεζ. 3, 11.
31. Δευτ. 5, 29
32. Ψαλμ. 85, 8

θὰ τὰ εὕρῃ νὰ εἶναι κατώτερα τῆς ἀξίας τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀχαὰβ δὲ ἔχει λεχθῆ: «Τίς ἀπατήσει μοι τὸν Ἀχαάβ;»[33]. Καὶ τὸ νὰ ἀντιπαραβάλλεται πρὸς τοὺς εἰδωλολατρικοὺς θεούς, αὐτὰ ὅλα εἶναι ἀνάξια τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δι' ἄλλου τρόπου καθίστανται ἄξια· διότι καὶ τόσον φιλάνθρωπος εἶναι, ὥστε διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν νὰ καταφρονήσῃ τοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι ἁρμόζουν εἰς τὴν ἀξίαν Αὐτοῦ· διότι καὶ τὸ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος εἶναι ἀνάξιον, καὶ τὸ νὰ λάβῃ δούλου μορφήν, καὶ νὰ λέγῃ ταπεινοὺς λόγους, καὶ νὰ λάβῃ ταπεινὴν περιβολὴν εἶναι ἀνάξιον μέν, ἐὰν κανεὶς στρέψῃ τὴν προσοχήν του εἰς τὴν ἀξίαν ἐκείνην[34], ἄξιον δέ, ἐὰν κανεὶς σκεφθῇ τὸν ἀνέκφραστον πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας Αὐτοῦ.

Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη αἰτία τῆς ταπεινότητος τῶν λόγων. Ποία εἶναι αὐτή; Ὅτι τὸν μὲν Πατέρα καὶ ἐγνώριζον καὶ ὡμολόγουν, Αὐτὸν δὲ (τὸν Υἱὸν) δὲν ἐγνώριζον. Διὰ τοῦτο συνεχῶς καταφεύγει εἰς Ἐκεῖνον[35] ἐφ' ὅσον ἔχει ὁμολογηθῆ, διότι Αὐτὸς ἀκόμη δὲν ἦτο πιστευτός. Τὸ κάμνει ὄχι λόγῳ[36] τῆς ἰδικῆς Του εὐτελείας, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀνοησίας τῶν ἀκουόντων καὶ τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο καὶ προσεύχεται καὶ λέγει: «Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου»[37]. Ἐὰν δὲ αὐτούς, τοὺς ὁποίους θέλει, ζωοποιεῖ, καὶ ὅπως ὁ Πατήρ, οὕτω καὶ Ἐ-

33. Β΄ Παραλ. 18, 19.
34. Δηλ. τὴν θείαν.
35 Πρβλ. Ἰωάν. 11, 41.
36 «Οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν εὐτέλειαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἄνοιαν τῶν ἀκουόντων καὶ τὴν ἀσθένειαν». Ἡ ἔκφρασις τῆς αἰτίας διὰ τῆς προθέσεως παρὰ μετ' αἰτιατικῆς, ὡς καὶ ἡ ἐκφραζομένη ἀντίθεσις ἀποτελοῦν μίμησιν τοῦ Δημοσθένους, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἀντιπαραβαλλομένου χωρίου:
«οὐδὲ γὰρ παρὰ τὴν αὐτοῦ ῥώμην τοσοῦτον ἐπηύξηται, ὅσον παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν» (Δημοσθ. Α΄ Φιλιππ. 11).
37. Ἰωάν. 11, 41.

κεῖνος ζωοποιεῖ, διὰ ποῖον λόγον παρακαλεῖ;

Ἀλλὰ εἶναι ὥρα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς αὐτὸ τὸ χωρίον. «Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε· Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας»[38].

Ἂς ἐρωτήσωμεν λοιπὸν τὸν μὲν αἱρετικόν: «Διὰ τῆς προσευχῆς ἔλαβε δύναμιν καὶ ἀνέστησε τὸν νεκρόν; πῶς λοιπὸν τὰ ἄλλα θαύματα τὰ ἐπετέλει ἄνευ προσευχῆς λέγων: «Σοὶ λέγω, τὸ δαιμόνιον, ἔξελθε ἀπ' αὐτοῦ;»[39] καὶ «θέλω, καθαρίσθητι;»[40] καὶ «ἆρον τὸν κράββατόν σου;»[41] καὶ «ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου;»[42] καὶ εἰς τὴν θάλασσαν: «Σιώπα, πεφίμωσο;»[43] τί δὲ περισσότερον ἔχει ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, ἐὰν βεβαίως καὶ ὁ Ἴδιος ἐπιτελεῖ τὰ θαύματα κατόπιν προσευχῆς; Μᾶλλον δὲ οὔτε ἐκεῖνοι τὰ ἐπετέλουν ὅλα μὲ προσευχήν, ἀλλὰ πολλάκις ἄνευ προσευχῆς, ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Ἐὰν δὲ τὸ ὄνομα Αὐτοῦ εἶχε τόσην δύναμιν, πῶς ὁ Ἴδιος θὰ εἶχεν ἀνάγκην προσευχῆς; Ἐὰν δὲ εἶχεν ἀνάγκην προσευχῆς, δὲν θὰ εἶχε δύναμιν τὸ ὄνομα Αὐτοῦ.

«Ὅταν δὲ ἐν γένει ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον, ποίας προσευχῆς εἶχεν ἀνάγκην; διότι λέγει: «ποιήσωμεν ἄνθρωπον»[44]. Τί θὰ ἦτο δὲ ἀσθενέστερον, ἐὰν εἶχεν ἀνάγκην προσευχῆς»;

38. Ἰωάν. 11, 41-42.
39. Μάρκ. 9, 25
40. Μάρκ. 9, 41.
41. Ἰωάν. 5, 8.
42. Ματθ. 9, 2.
43. Μάρκ. 4, 39.
44. Γέν. 1, 26.

Ἂς ἴδωμεν δὲ καὶ ποία ἦτο ἡ προσευχή: «Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου»[45]. Ποῖος λοιπὸν προσηυχήθη ποτὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Διότι πρὶν εἴπῃ κάτι, λέγει «εὐχαριστῶ σοι», ἀποδεικνύων ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην προσευχῆς.

«Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις»[46]. Εἶπε τοῦτο, ὄχι διότι ὁ Ἴδιος δὲν ἠδύνατο, ἀλλὰ διότι ὑπῆρχε μία γνώμη, (μία θέλησις μετὰ τοῦ Πατρός). Ἀλλὰ διατί ἔδωκεν εἰς τοὺς λόγους του καὶ προσευχῆς μορφήν; Ὄχι ἐμέ, ἀλλὰ Αὐτὸν νὰ ἀκούσῃς λέγοντα: «Διὰ τὸν περιεστῶτα ὄχλον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας». Δὲν εἶπε: «Διὰ νὰ πιστεύσουν ὅτι εἶμαι κατώτερος· ὅτι ἔχω ἀνάγκην τῆς ἄνωθεν ἐνισχύσεως· ὅτι ἄνευ προσευχῆς δὲν δύναμαι νὰ ἐπιτελέσω θαύματα», ἀλλὰ εἶπεν: «ὅτι σύ με ἀπέστειλας». Διότι ὅλα αὐτὰ ὡς προσευχὴ παρουσιάζονται, ἐὰν αὐτὴν τὴν δεχθῶμεν ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως.

Δὲν εἶπεν: «Ἀπέστειλας ἐμὲ τὸν ἀσθενοῦντα, τὸν λαβόντα γνῶσιν τῆς δουλείας, τὸν μὴ ἐπιτελοῦντα τίποτε ἀφ' ἑαυτοῦ», ἀλλά, ἀφοῦ ἀφῆκεν ὅλα αὐτά, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς τίποτε ἐξ αὐτῶν, παρουσιάζει τὴν πραγματικὴν αἰτίαν τῆς προσευχῆς: «ἵνα μὴ ἀντίθεόν με νομίσωσιν· ἵνα μὴ λέγωσιν· οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ· ἵνα δείξω κατὰ γνώμην σὴν τὸ ἔργον γινόμενον», σχεδὸν λέγω ὅτι «ἐὰν ἤμην ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεόν, τὸ ἐπιτελούμενον δὲν θὰ ἐσημείωνε πρόοδον».

Τὸ δὲ «ἤκουσάς μου» καὶ ἐπὶ φίλων λέγεται, καὶ ἐπὶ προσώπων ἴσης ἀξίας.

«Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις»[47]· δηλαδή, «διὰ νὰ γίνῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλω, δὲν ἔχω ἀνάγ-

45. Ἰωάν. 11, 41.
46. Ἰωάν. 11, 42.
47. Ἰωάν. 11, 42.

κην προσευχῆς, ἀλλὰ νὰ πείσω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι Ἐγὼ καὶ Σὺ ἔχομεν μίαν θέλησιν».

Τί προσεύχεσαι λοιπόν; διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἀνοητοτέρους;

«Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ»[48]. Διατί βέβαια δὲν εἶπεν: «Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου δεῦρο ἔξω;» διατί νὰ μὴ ἔλεγεν: «Ἀνάστησον αὐτόν, Πάτερ;» ἀλλά, ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ ἀφῆκε καὶ ἔλαβε μορφὴν προσευχομένου, δεικνύει διὰ τῶν ἔργων τὸ κῦρος Του; Διότι καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς σοφίας Αὐτοῦ, διὰ μὲν τῶν λόγων νὰ δεικνύῃ συγκατάβασιν, διὰ δὲ τῶν ἔργων ἐξουσίαν[49] διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο οὐδεμίαν ἄλλην κατηγορίαν νὰ διατυπώσουν κατ' Αὐτοῦ, παρὰ μόνον ὅτι δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξηπάτων τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο μὲ ὑπερβολὴν δεικνύει τοῦτο τὸ ἴδιον, δι' ἐκείνων, τὰ ὁποῖα λέγει, καὶ ὅπως ἡ ἀσθένεια ἐκείνων ἀπῄτει· διότι ἦτο δυνατὸν καὶ κατ' ἄλλον τρόπον νὰ δείξῃ τὴν συμφωνίαν τῶν λόγων Του μὲ τὴν Ἰδίαν ἀξίαν, ἀλλὰ ὁ ὄχλος δὲν ἠδύνατο νὰ κατανοήσῃ τόσον ὑψηλὰς ἐννοίας.

Καὶ λέγει: «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω»[50]. Εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν: «Ἔρχεται ὥρα, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσουσι τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται»[51]. Διότι, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἀπὸ ἄλλον ἔλαβε τὴν ἐνεργητικότητα αὐτήν, ἐξ ἀρχῆς σὲ ἐδίδαξε τοῦτο, καὶ διὰ τῶν ἔργων τὸ ἀπέδειξε. Καὶ δὲν εἶπε: «Ἀνάστηθι», ἀλλὰ «δεῦρο ἔξω», συνομιλῶν μὲ ἐκεῖνον, ποὺ εἶ-

48. Ἰωάν. 11, 43.
49. Ἀποφθεγματικοὶ οἱ λόγοι οὗτοι: «Ὅτι καὶ τοῦτο τῆς αὐτοῦ σοφίας, διὰ μὲν ῥημάτων συγκατάβασιν, διὰ δὲ τῶν ἔργων ἐξουσίαν ἐπιδείκνυσθαι».
50. Ἰωάν. 11, 43.
51. Ἰωάν. 5, 25.

χεν ἀποθάνει, ὡς νὰ συνωμίλει μὲ ἄνθρωπον εὑρισκόμενον ἐν τῇ ζωῇ.

γ'. Τί δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἴσον πρὸς τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἐὰν δὲ δὲν πράττῃ τοῦτο δι' ἰδίας δυνάμεως, τί περισσότερον θὰ ἔχῃ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι λέγουν: «Τί ἡμῖν προσέχετε; ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν;»[52] διότι ἐάν, ἐνῷ δὲν ἐτέλει τὸ θαῦμα δι' ἰδίας δυνάμεως, δὲν προσέθετε τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔλεγον οἱ Ἀπόστολοι διὰ τοὺς ἑαυτούς των, τότε θὰ εὑρεθοῦν κάπως ἐκεῖνοι περισσότερον προσεκτικοὶ εἰς τὸ νὰ ἀπομακρύνουν τὴν περὶ αὐτῶν σχετικὴν φήμην.

Καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν: «Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι»[53]. Ἔπειτα οἱ μὲν Ἀπόστολοι, ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἔπραττον ἀφ' ἑαυτῶν, τὰ ἔλεγον αὐτά, ὥστε νὰ πείσουν τοὺς ἀνθρώπους ὡς πρὸς τοῦτο. Αὐτὸς δέ, ἐὰν εἶχε τοιαύτην γνώμην περὶ Ἑαυτοῦ[54], δὲν θὰ ἀπέρριπτε τὴν σχετικὴν γνώμην, ἐὰν δὲν τὰ ἔπραττε δι' Ἰδίας Ἐξουσίας; Καὶ τίς δύναται νὰ εἴπῃ τοῦτο;

Καὶ ὅμως τὸ ἀντίθετον πράττει ὁ Χριστός, λέγων: «Διὰ τὸν περιεστῶτα ὄχλον εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν»[55]. Ὥστε, ἐὰν ἐπίστευον, δὲν θὰ ὑφίστατο ἀνάγκη τῆς προσευχῆς. Ἐὰν δὲ δὲν ἦτο ἀνάξιον δι' Αὐτὸν νὰ προσεύχεται, διατί καταλογίζει εἰς αὐτοὺς τὴν αἰτίαν; διατί δὲ νὰ μὴ εἴπῃ «ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι οὐκ εἰμί σου ἴσος», (διότι ἔπρεπεν λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης γνώμης νὰ προβῇ εἰς τοῦτο, νὰ εἴπῃ δηλαδὴ τοὺς λόγους τού-

52. Πράξ. 3, 12.
53 Πράξ. 14,15.
54. Ὅταν γνώμην εἶχον οἱ Ἀπόστολοι περὶ ἑαυτῶν, ὅτι δηλ. οὐχὶ Ἰδίῳ δυνάμει τελεῖ τὰ θαύματα.
55. Ἰωάν. 11, 42.

τους), ἀλλά, ὅταν μὲν περὶ Αὐτοῦ ἐσχηματίζετο ἡ γνώμη ὅτι καταλύει τὸν νόμον, προσέθεσεν αὐτὴν τὴν φράσιν (χωρὶς ἐκεῖνοι νὰ εἴπουν τίποτε) «μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον λῦσαι τὸν νόμον»[56], ἐδῶ δὲ ἐπιβεβαιώνει τὴν γνώμην; Ἐν γένει δέ, διατί ὑπῆρχεν ἀνάγκη τόσον μεγάλης περιόδου φράσεων καὶ αἰνιγμάτων; διότι ἤρκει νὰ εἴπῃ: «Δὲν εἶμαι ἴσος» καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν γνώμην περὶ Αὐτοῦ.

Τί λοιπόν[57]; (θὰ εἴπῃ τις), δὲν εἶπεν ὅτι «Οὐ ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν;»[58]. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ λέγει συγκεκαλυμμένως καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο καὶ ἡ προσευχή. Τί σημαίνει δέ: «Ὅτι ἤκουσάς μου;»[59]. Σημαίνει, «ὅτι οὐδὲν ἐναντίον ἐμοῦ πρὸς σὲ» (ὅτι τίποτε ἀντίθετον ἐκ μέρους μου δὲν ὑπάρχει ἀπέναντί Σου).

Ὅπως λοιπὸν τὸ «Ὅτι ἤκουσάς μου» δὲν εἶναι λόγος ἑνός, ὁ ὁποῖος δεικνύει, ὅτι ὁ Ἴδιος δὲν ἠδυνήθη, (διότι ἐὰν συνέβαινε τοῦτο, δὲν θὰ ἦτο μόνον ἀδυναμία, ἀλλὰ καὶ ἄγνοια, ἐὰν βεβαίως πρὸ τῆς προσευχῆς δὲν ἐγνώριζεν ὅτι πρόκειται νὰ ἀκούσῃ Αὐτὸν ὁ Θεός· ἐὰν δὲ δὲν ἐγνώριζε, πῶς ἔλεγεν ὅτι «πορεύομαι ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν»[60], καὶ δὲν εἶπε· «Πορεύομαι, ἵνα εὔξωμαι τῷ Πατρί, ἵνα ἐξυπνήσῃ αὐτόν;») ὅπως λοιπὸν ὁ λόγος οὗτος δὲν δεικνύει ἀδυναμίαν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν γνώμην, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ «πάντοτέ μου ἀκούεις»[61]. Ἢ λοιπὸν τοῦτο πρέπει νὰ εἴπωμεν, ἢ ὅτι ἔχει λεχθῆ διὰ τὴν γνώμην ἐκείνων.

Ἐὰν δὲ οὔτε ἠγνόει, οὔτε ἠδυνάτει, εἶναι εὔλογο-

56. Ματθ. 5, 17.
57. «Τί οὖν» Συνήθης φράσις παρ' ἀρχαίοις.
58. Ἰωάν. 6, 38.
59. Ἰωάν. 11, 41.
60. Ἰωάν. 11, 11.
61. Ἰωάν. 11, 42.

φανὲς ὅτι διὰ τοῦτον τὸν λόγον χρησιμοποιεῖ ταπεινὰς ἐκφράσεις, ἵνα καὶ ἐκ τῆς ὑπερβολῆς τουλάχιστον αὐτῶν τῶν ἐκφράσεων πεισθῆς καὶ ἀναγκασθῆς νὰ ὁμολογήσῃς, ὅτι αὗται δὲν εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῆς ἀξίας Αὐτοῦ, ἀλλὰ τῆς συγκαταβάσεως. Τί λέγουν λοιπὸν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας; λέγουν: Δὲν εἶπε τὸ «ἤκουσάς μου»[62] διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκουόντων, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν Αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκφράσεως δὲν ἦτο νὰ δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν Αὐτοῦ, ἀλλὰ πολὺ νὰ ταπεινώσῃ Ἑαυτόν, καὶ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἔχει τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον· διότι τὸ νὰ προσεύχεται δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ Θεοῦ οὔτε τοῦ καθημένου εἰς τὸν Αὐτὸν θρόνον.

Βλέπεις ὅτι διὰ κανένα ἄλλον λόγον δὲν ἔφθασεν εἰς αὐτὸ τὸ σημμεῖον, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀπιστίας ἐκείνων; Βλέπε λοιπόν, ὅτι καὶ τὸ ἔργον μαρτυρεῖ τὸ κῦρος Αὐτοῦ. Ἐκάλεσε τὸν ἀποθανόντα καὶ ἐξῆλθεν οὗτος δεδεμένος. Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι τὸ συμβὰν εἶναι ὀπτασία φαντάσματος (διότι τὸ νὰ ἐξέλθῃ δεδεμένος δὲν ἐφαίνετο ὀλιγώτερον παράδοξον ἀπὸ τὸ νὰ ἀναστηθῇ), «ἐκέλευσεν αὐτὸν λῦσαι»[63], ὥστε, καὶ ἀφοῦ ἐγγίσουν καὶ πλησιάσουν αὐτόν, νὰ ἴδουν ὅτι πράγματι ἐκεῖνος εἶναι, καὶ λέγει: «Ἄφετε αὐτὸν ὑπάγειν»[64].

Εἶδες τὴν ἔλλειψιν καυχήσεως; Δὲν ὁδηγεῖ αὐτὸν μαζί Του, οὔτε τὸν διατάσσει νὰ ἀκολουθήσῃ Αὐτόν, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ἀπὸ μερικούς, ὅτι ἐπιδεικνύεται· τοιουτοτρόπως ἐγνώριζε νὰ μετριοφρονῇ.

Ὅταν δὲ ἐγένετο τὸ θαῦμα, ἄλλοι μὲν ἐθαύμαζον, ἄλλοι δὲ προσελθόντες εἰς τοὺς Φαρισαίους ἀνήγγει-

62. Ἰωάν. 11, 41.
63. Ἰωάν. 11, 44.
64. Ἰωάν. 11, 44.

λαν αὐτό[65]. Τί ἔπραξαν λοιπὸν ἐκεῖνοι; Ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἐκπλήττωνται καὶ νὰ θαυμάζουν, συσκέπτονται νὰ θανατώσουν Αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀνέστησε τὸν νεκρόν.

Ὁποία ἀνοησία! Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κατενίκησε τὸν θάνατον εἰς τὰ σώματα τῶν ἄλλων, ἐνόμιζον ὅτι θὰ παραδώσουν εἰς τὸν θάνατον, καὶ λέγουν: «Τί ποιοῦμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ;»[66]. Ἄνθρωπον καλοῦν ἀκόμη Αὐτὸν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τόσον σπουδαίαν ἀπόδειξιν τῆς Θεότητος Αὐτοῦ.

«Τί ποιοῦμεν;»[67]. Νὰ πιστεύσουν ἔπρεπε, καὶ νὰ λατρεύσουν, καὶ νὰ προσκυνήσουν Αὐτόν, καὶ νὰ μὴ Τὸν θεωροῦν πλέον ἄνθρωπον. «Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, ἐλεύσονται οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν πόλιν»[68]. Τί εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σκέπτονται νὰ κάμουν; Θέλουν ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐξεγείρουν τὸν λαόν, ἐμβάλλοντες εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν ὅτι πρόκειται νὰ κινδυνεύσουν ἕνεκα ὑποψίας εἰς βάρος των περὶ ἐγκαθιδρύσεως τυραννίδος. Διότι, λέγουν, ἐὰν μάθουν οἱ Ρωμαῖοι ὅτι Αὐτὸς παρασύρει τὸν ὄχλον, θὰ μᾶς ὑποπτευθοῦν καὶ θὰ ἔλθουν καὶ θὰ κατασκάψουν τὴν πόλιν ἡμῶν.

Διὰ ποῖον λόγον; εἰπέ μου; μήπως δηλαδὴ παρώτρυνεν εἰς ἀποστασίαν; δὲν ἐπέτρεψε νὰ δώσουν φόρον εἰς τὸν Καίσαρα[69]; μήπως δὲν ἠθελήσατε νὰ καταστήσετε Αὐτὸν βασιλέα, καὶ Ἐκεῖνος ἔφυγεν[70]; Δὲν ἐπεδείκνυε τὸν ἁπλοῦν καὶ ἀπέριττον τρόπον ζωῆς, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὔτε οἰκίαν, οὔτε τίποτε ἄλλο παρεμφερές;

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἔλεγον μέν, ὄχι ἐπειδὴ ἀνέμενον νὰ

65 Ἰωάν. 11, 45-46.
66. Ἰωάν. 11, 47.
67. Ἰωάν. 11, 47.
68. Ἰωάν. 11, 48.
69. Ματθ. 22, 15-22.
70. Ἰωάν. 6, 14-15

συμβοῦν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐφθόνουν. Συνέβησαν ὅμως (ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπροφασίζοντο), καὶ ὅταν ἐκεῖνοι δὲν ἀνέμενον αὐτά, καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ὑπέταξαν, ὅταν ἐθανάτωσαν Αὐτόν· καὶ διότι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συνέβαινον ἦσαν ἀπηλλαγμένα οἱασδήποτε ὑποψίας· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θεραπεύει ἀσθενοῦντας, καὶ διδάσκει ἄριστον βίον, καὶ δίδει ἐντολὴν νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας, δὲν ἐσχεδίαζε τυραννίδα, ἀλλὰ κατέλυεν αὐτήν.

Ἀλλά, δύναται νὰ εἴπῃ τις, τοῦτο τὸ εἰκάζομεν ἐκ τῶν προηγουμένων. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι ἐδίδασκον τὴν ἀποστασίαν, Οὗτος δὲ τὸ ἀντίθετον.

Βλέπεις ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐκείνων ἀπετέλουν ὑποκρισίαν; διότι τί ἀπέδειξε τοιοῦτον ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔλεγον; ὡδήγει μεθ' ἑαυτοῦ δορυφόρους βαδίζοντας ἐπιδεικτικῶς; ἔσυρε μεθ' Ἑαυτοῦ ὀχήματα; δὲν ἐπεδίωκε τὴν μετάβασιν εἰς ἔρημον τόπον; (ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὅτι ἔλεγον αὐτὰ ἀπὸ ἐμπάθειαν ἰδικήν των, ἰσχυρίζονται ὅτι κινδυνεύει ὅλη ἡ πόλις, καὶ ὅτι σχεδιάζει κακὸν κατὰ τῆς πολιτείας, καὶ ὅτι αὐτοὶ φοβοῦνται δι' ἔσχατον κίνδυνον. Δὲν εἶναι εἰς σᾶς αὐτὰ αἴτια τῆς αἰχμαλωσίας, ἀλλὰ τὰ ἀντίθετα, καὶ τῆς ἐποχῆς σας καὶ τῆς αἰχμαλωσίας εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιόχου, ἡ ὁποία συνέβη μετὰ ταῦτα· ὄχι τὸ ὅτι ὑπῆρχον πλησίον ἄνθρωποι λατρεύοντες τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὸ ὅτι ὑπῆρχον μεταξύ σας ἄνθρωποι διαπράττοντες ἀδικίας καὶ ἐξοργίζοντες τὸν Θεόν, τοῦτο παρέδωκε σᾶς εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἀλλὰ τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ὁ φθόνος, δεδομένου ὅτι δὲν ἀφήνει νὰ ἴδῃ τις τίποτε ἐκ τῶν πρεπόντων, ὅταν ἅπαξ τυφλώσῃ τὴν ψυχήν)· δὲν ἐδίδασκε νὰ ἤμεθα πρᾶοι[71]; δὲν ἐδίδαξε ὅταν ραπιζώμεθα εἰς τὴν δεξιάν, νὰ στρέφωμεν

71. Ματθ. 11, 29.

καὶ τὴν ἀριστεράν[72]; δὲν ἐδίδαξε νὰ ὑπομένωμεν ὅταν ἀδικούμεθα; δὲν ἐδίδαξε νὰ δεικνύωμεν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ βλαπτώμεθα μεγαλυτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἔχουν ἄλλοι εἰς τὸ νὰ βλάπτουν; Αὐτὰ λοιπόν, εἰπέ μου, εἶναι ἔργα ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ὀργανώνει τυραννίδα καὶ ὄχι ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος καταλύει αὐτήν[73];

δ'. Ἀλλά, ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπα, ὁ φθόνος εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα καὶ πλῆρες ὑποκρισίας. Αὐτὸ ἔχει γεμίσει ἀπὸ πολλὰ κακὰ τὴν οἰκουμένην· ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς τὰ δικαστήρια ἔχουν γεμίσει ἀπὸ κατηγορουμένους· ἀπὸ αὐτὴν προέρχεται ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὰ χρήματα· ἀπὸ αὐτὴν πηγάζει ἡ φιλαρχία καὶ ἡ ὑπεροψία· ἕνεκα αὐτῆς αἱ ὁδοὶ ἔχουν βδελυροὺς λῃστάς, καὶ ἡ θάλασσα πειρατάς· ἐκ ταύτης καὶ διαπράττονται εἰς τὸν κόσμον οἱ φόνοι· ἐκ ταύτης καὶ τὸ γένος μας ἔχει διασπασθῆ· ἐκεῖνο τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἴδῃς, ἐξ αὐτῆς θὰ παρατηρήσῃς ὅτι προέρχεται· τοῦτο καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἔχει εἰσχωρήσει· τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἔχει προκαλέσει ἀπείρους συμφοράς· τοῦτο τὸ κακὸν τὴν φιλαργυρίαν ἐδημιούργησεν· αὐτὴ ἡ ἀσθένεια τὰ πάντα ἀνέτρεψε, καὶ τὸ δίκαιον κατέστρεψε· (διότι λέγει: «δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμὸς σοφῶν, καὶ ὡς φιμὸς στόματι, ἀποστρέφει ἐλέγχους»)[74]. Τοῦτο καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους δούλους ἀντὶ ἐλευθέρων· περὶ τούτου ὁμιλοῦμεν καθημερινῶς, καὶ τίποτε δὲν ἐπιτυγχάνομεν[75].

72. Ματθ. 5, 39.

73. Ἀπὸ τὸ σημεῖον «τίνος ἕνεκεν; εἰπέ μοι· μὴ γὰρ ἀποστασίαν ἐδίδασκεν;.......» μέχρι τέλους τοῦ κεφαλαίου: «Ταῦτ' οὖν, εἰπέ μοι, τυραννίδα συνιστῶντος, ἀλλ' οὐ τυραννίδα καθαιροῦντος;» τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἀπολογίαν τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐνθυμίζει εν μέρει τὸ ἔργον τοῦ Ξενοφῶντος «Ἀπομνημονεύματα» ἔνθα ὁ συγγραφεὺς ὑπεραμύνεται τοῦ διδασκάλου του Σωκράτους.

74. Σοφ. Σειρ. 20, 29.

75. «πλέον οὐδὲν γίγνεται» Πρβλ. τὸ τοῦ Ἰσοκράτους «ὧν οὐδέν μοι πλέον γέγονε» («Περὶ ἀντιδόσεως» 28).

Γινόμεθα χειρότεροι ἀπὸ τὰ θηρία, ἁρπάζομεν τὰς περιουσίας ὀρφανῶν, ἀπογυμνώνομεν χήρας, ἀδικοῦμεν πτωχοὺς καὶ κακὸν ἐπὶ κακοῦ ἐπισωρεύομεν. «Οἴμοι! ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς»[76].

Καὶ ἔργον ἡμῶν εἶναι νὰ θρηνῶμεν τοῦ λοιποῦ, μᾶλλον δὲ τοῦτο πρέπει νὰ λέγωμεν καθημερινῶς. Τίποτε δὲν ἐπιτυγχάνομεν μὲ τὰς προσευχάς, οὔτε μὲ τὰς συμβουλὰς καὶ προτροπάς· ἄρα ὑπολείπεται νὰ δακρύσωμεν. Τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔκαμε· ἀφοῦ πολὺ ἐνουθέτησε τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνοι δὲν συναπεκόμιζον οὐδεμίαν ὠφέλειαν, ἐδάκρυσε διὰ τὴν πώρωσιν αὐτῶν· τοῦτο κάμνουν καὶ οἱ προφῆται· τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἂς κάμωμεν τώρα. Εἶναι εἰς τὸ ἑξῆς καιρὸς θρήνου καὶ δακρύων καὶ κλαυθμῶν. Εἶναι κατάλληλος περίστασις[77] νὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς τώρα: «Καλέσατε τὰς θρηνούσας, καὶ πρὸς τὰς σοφὰς ἀποστείλατε, καὶ φθεγξάσθωσαν»[78]. Ἴσως δυνηθῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐξαλείψωμεν τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι οἰκοδομοῦν τὰς λαμπρὰς οἰκίας καὶ ἀποκτοῦν ἀγροὺς ἐξ ἁρπαγῆς.

Εἶναι κατάλληλος καιρὸς νὰ θρηνῇ κανείς· ἀλλὰ συνοδεύσατέ με εἰς τοὺς θρήνους, σεῖς οἱ ὁποῖοι ἔχετε γυμνωθῆ καὶ ἀδικηθῆ· εἰς τοὺς θρήνους σας φέρετε τὰ δάκρυά μου. Ἀλλὰ ἂς θρηνήσωμεν ὄχι τοὺς ἑαυτούς μας, ἀλλὰ ἐκείνους· δὲν ἠδίκησαν σᾶς, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτούς των ἠφάνισαν· διότι σεῖς μὲν ἔχετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀντὶ τῆς ἀδικίας, ἐκεῖνοι δὲ τὴν γέενναν ἀντὶ κέρδους. Διὰ τοῦτο εἶναι προτιμότερον νὰ ἀδικη-

76. Μιχ. 7,2.

77. «Εὔκαιρον εἰπεῖν καὶ ἡμᾶς νῦν.» Πρβλ. τὸ τοῦ Σοφοκλέους: «χὤ τι σοι λέγειν εὔκαιρόν ἐστιν....» («Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ» 31-32).

78. Ἱερ. 9, 17.

ται κανεὶς καὶ νὰ μὴ ἀδικῇ[79].

Ἂς θρηνήσωμεν αὐτοὺς ὄχι μὲ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀλλὰ μὲ τὸ πνεῦμα τὸ προερχόμενον ἐκ τῶν Θείων Γραφῶν, μὲ τὸ ὁποῖον καὶ οἱ Προφῆται ἐθρήνησαν. Ἂς θρηνήσωμεν πικρῶς μετὰ τοῦ Ἡσαΐου καὶ ἂς εἴπωμεν: «Οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνταί τι! μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; Οἰκίαι μεγάλαι καὶ καλαί, καὶ οὐκ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐταῖς»[80].

Ἂς θρηνήσωμεν μετὰ τοῦ Ναούμ, καὶ ἂς εἴπωμεν μετ' ἐκείνου: «Οὐαὶ ὁ οἰκοδομῶν εἰς ὕψος τὴν οἰκίαν αὐτοῦ!»[81], περισσότερον δὲ ἂς θρηνήσωμεν αὐτούς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, λέγων: «Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις! ὅτι ἀπέχετε τὸν μισθὸν ὑμῶν, καὶ τὴν παράκλησιν ὑμῶν[82].

Οὕτω, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς ἂς μὴ παύσωμεν νὰ θρηνῶμεν· ἐὰν δὲ δὲν εἶναι ἄσχημον, καὶ ἂς ὀδυρώμεθα διὰ τὴν νωθρότητα τῶν ἀδελφῶν.

Ἂς μὴ κλαίωμεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει πλέον ἀποθάνει, ἀλλὰ ἂς κλαίωμεν τὸν ἅρπαγα, τὸν πλεονέκτην, τὸν φιλάργυρον, τὸν ἄπληστον[83]. Διατί θρηνοῦμεν τοὺς νεκροὺς ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν τοῦ λοιποῦ τίποτε νὰ ἐπιτύχωμεν; Ἂς θρηνήσωμεν τούτους, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ μεταβολή.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἄξιον θρήνων, ὅτι δηλ. γελοῦν διὰ ζητήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ πενθοῦν· διότι ἐὰν μὲν ἔπασχον κάτι ἐκ τῶν ἰδικῶν μας ὀδυρ-

79. Τοιαύτην γνώμην ἐξέφραζε καὶ ὁ Σωκράτης, ὅστις ἔλεγεν: «Εἰ ἀναγκαῖον εἴη ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι, ἑλοίμην ἂν ἀδικεῖσθαι» (Πλάτ. Γοργίας 469).

80. Ἡσαΐ 5, 8, 9.

81. Ἱερ. 22, 13.

82. Λουκ. 6, 24.

83. «Τὸν ἅρπαγα, τὸν πλεονέκτην, τὸν φιλάργυρον, τὸν ἄπληστον». Ἐνταῦθα ἀξιοπαρατήρητον τὸ κλιμακωτὸν σχῆμα.

μῶν, ἔπρεπε νὰ παύσωμεν νὰ ὀδυρώμεθα, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι πρόκειται νὰ διορθωθοῦν, ἀλλά, ἐπειδὴ εὑρίσκονται εἰς κατάστασιν ἀναισθησίας, ἂς ἐπιμείνωμεν εἰς τοὺς κλαυθμούς, κλαίοντες ὄχι ἁπλῶς τοὺς πλουτοῦντας, ἀλλὰ τοὺς φιλαργύρους, τοὺς πλεονέκτας, τοὺς ἅρπαγας[84].

Δὲν εἶναι κακὸν ὁ πλοῦτος (διότι εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ κανεὶς καὶ ἐκεῖ, ποὺ ὑπάρχει ἀνάγκη, ὅταν τὸν δαπανῶμεν διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην), ἀλλὰ κακὸν εἶναι ἡ πλεονεξία, ἡ ὁποία προκαλεῖ τὰς ἀκαταπαύστους τιμωρίας.

Ἂς θρηνήσωμεν λοιπόν· διότι ἴσως νὰ ἐπέλθῃ κάποια διόρθωσις· ἢ καὶ ἂν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι περιέπεσαν εἰς τὸ σχετικὸν ἁμάρτημα, δὲν ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ βεβαίως δὲν θὰ περιπέσουν εἰς τὸ κακόν, ἀλλὰ θὰ φυλαχθοῦν. Εἴθε νὰ συμβῇ δὲ καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸ νόσημα, καὶ ἀπὸ ἡμᾶς νὰ μὴ περιπέσῃ ποτὲ κανεὶς εἰς αὐτό, ὥστε ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθά, διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΕ' (65)

(Ἰωάν. ια', 49 — ιβ', 8)

«Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐδὲ

84. «Τοὺς φιλαργύρους, τοὺς πλεονέκτας, τοὺς ἅρπαγας». Ὅρα ὅτι τὸ αὐτὸ σχῆμα χρησιμοποιεῖ καὶ ἐνταῦθα (δηλ. τὸ κλιμακωτόν), ἀλλὰ τὰς λέξεις θέτει κατ' ἀντίστροφον σειρὰν πρὸς τὰς προηγουμένου. Οὕτω καὶ τὰ δύο ταῦτα κλιμακωτὰ σχήματα ἀποτελοῦν χιαστὸν σχῆμα.

διαλογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ»[1], κλπ.

α΄. «Ἐνεπάγησαν ἔθνη ἐν διαφθορᾷ, ἣ ἐποίησαν· ἐν παγίδι ταύτῃ, ἣ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ ποῦς αὐτῶν»[2]. Τοῦτο συνέβη ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων· διότι αὐτοὶ μὲν ἔλεγον ὅτι θὰ θανατώσουν τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ μὴ ἔλθουν οἱ Ρωμαῖοι καὶ καταλάβουν τὸ ἔθνος αὐτῶν καὶ τὴν πόλιν, ὅταν δὲ ἐθανάτωσαν Ἐκεῖνον, ἔπαθον αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐφοβοῦντο, καὶ αὐτὰ ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα ἔπραξαν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ διαφύγουν τὴν καταστροφήν, αὐτὰ ἐπειδὴ ἔπραξαν, δὲν διέφυγον αὐτήν[3].

Ἀλλ' Ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος ἐθανατώθη ὑπ' αὐτῶν εὑρίσκεται εἰς τοὺς οὐρανούς, ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι ἐθανάτωσαν Αὐτὸν κληρονομοῦν τὴν γέενναν· καὶ ὅμως δὲν τὰ ἐσκέφθησαν αὐτά, ἀλλὰ τί; Ἤθελον, λέγει, νὰ θανατώσουν Αὐτὸν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἡμέραν· διότι εἶπον ὅτι «ἐλεύσονται οἱ Ρωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸ ἔθνος»[4].

«Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν»· (ὁ ὁποῖος ἦτο περισσότερον ἀναίσχυντος ἀπὸ τοὺς ἄλλους): «Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν»[5]. Ἐκεῖνο ἀκριβῶς, διὰ τὸ ὁποῖον ἐκεῖνοι ἀμφέβαλλον καὶ τὸ ἔθεσαν εἰς σύσκεψιν, (διότι ἔλεγον: «Τί ποιοῦμεν»[6]), τοῦτο αὐτὸς μὲ ἀναισχυντίαν καὶ ἀπροκαλύπτως[7] καὶ μὲ θρασύτητα ἀνεφώνησε· δηλ. τί λέγει:

1. Ἰωάν. 11, 49-50.
2. Ψαλ. 9, 16.
3. Ταῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος καὶ εἰς τὴν 64 ὁμιλίαν του (κεφ. γ΄): «Ἐξέβη δὲ καὶ μὴ προσδοκώντων αὐτῶν, καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν πόλιν ἔλαβον, ἐπειδὴ ἀνεῖλον αὐτόν.»
4. Ἰωάν. 11, 48.
5. Ἰωάν. 11, 49.
6. Ἰωάν. 11, 47
7. «Γυμνῇ τῇ κεφαλῇ» ἡ ἔκφρασις αὕτη ὡς καὶ ἡ συνώνυμος αὐτῆς «ἀπροκαλύπτως» ἔχουν ληφθῆ μεταφορικῶς ἐκ τῆς μάχης.

«Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε ὅτι συμφέρει, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. Τοῦτο δὲ οὐκ εἶπεν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ προεφήτευσεν, ἀρχιερεὺς ὢν»[8].

Βλέπεις, πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρχιερατικῆς ἐξουσίας; Διότι ἐπειδὴ εἶχε ἀξιωθῆ καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ἀρχιερωσύνης, ἂν καὶ ἦτο ἀνάξιος αὐτῆς, προεφήτευσεν, ὄχι ἐπειδὴ ἐγνώριζεν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔλεγεν· ἡ χάρις μόνον τὸ στόμα αὐτοῦ εἶχε χρησιμοποιήσει, τὴν δὲ μεμολυσμένην καρδίαν του δὲν ἤγγισε.

Πολλοὶ βεβαίως καὶ ἄλλοι εἶπον τὰ μέλλοντα, ἂν καὶ ἦσαν ἀνάξιοι, ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὁ Φαραώ, ὁ Βαλαάμ· καὶ ὅλων ἡ αἰτία εἶναι φανερά.

Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Καϊάφας, ἔχει τὴν ἑξῆς ἔννοιαν: «Σεῖς κάθεσθε, ἀκόμη μὲ περισσοτέραν νωθρότητα στρέφετε τὴν προσοχήν σας εἰς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ δὲν γνωρίζετε νὰ ἀδιαφορῆτε διὰ τὴν σωτηρίαν ἑνὸς ἀνδρὸς χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος».

Παρατήρει πόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος· ἠδυνήθη νὰ προφέρῃ λόγους, λεγομένους ἐκ πονηρᾶς σκέψεως, πλήρεις θαυμαστῆς προφητείας.

Τέκνα δὲ Θεοῦ[9] καλεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς τὰ ἔθνη, ἐξ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γίνῃ· ὅπως λοιπὸν καὶ Αὐτὸς λέγει: «Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω»[10] ὀνομάζων οὕτως αὐτὰ ἐκ τοῦ μέλλοντος νὰ συμβῇ.

Τί δὲ σημαίνει: «Ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου;». Μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο εἶχεν ἀλλοιωθῆ· διότι δὲν ἱεράτευον καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ ἓν ἔτος, ἀπὸ τότε, ποὺ αἱ ἐξουσίαι ἠγοράζοντο. Πλὴν ὅμως καὶ τότε ἀκόμη παρίστατο τὸ Πνεῦ-

8. Ἰωάν. 11, 49-51.
9. Ἰωάν. 11, 52.
10. Ἰωάν. 10, 16.

μα. Ἀλλὰ ὅταν ὕψωσαν τὰς χεῖρας κατὰ τοῦ Χριστοῦ, τότε ἐγκατέλειπεν αὐτούς, καὶ μετέβη εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

Καὶ τοῦτο τὸ ἐδείκνυε τὸ καταπέτασμα ὅταν ἐσχίζετο, καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἔλεγεν: «Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος»[11]· καὶ ὁ Ἰώσηπος δέ, ὅστις ἔζησεν ὀλίγον μετά, εἶπεν ὅτι μερικοὶ ἄγγελοι, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη παρέμενον εἰς αὐτούς, ἐσήμαινον, ὅτι θὰ ἐγκαταλείψουν αὐτοὺς ἐὰν δὲν θελήσουν ἐκεῖνοι νὰ μεταβάλλουν χαρακτῆρα[12]· διότι ὅσον μὲν διετηρεῖτο ὁ ἀμπελών[13], τὰ πάντα ἐτελοῦντο, ὅταν δὲ ἐθανάτωσαν τὸν κληρονόμον, δὲν ἐτελοῦντο πλέον, ἀλλὰ ἐχάθησαν· καὶ ὡς ἱμάτιον λαμπρὸν ἀπὸ ἄχρηστον δοῦλον ἀφοῦ τὰ ἔλαβεν ὁ Θεός, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, τὰ ἔδωκεν εἰς τοὺς συνετοὺς δούλους, δηλαδὴ εἰς τοὺς προερχομένους ἐκ τῶν ἐθνῶν, ἀφοῦ ἀφῆκεν ἐκείνους (δηλ. τοὺς Ἰουδαίους) ἐρήμους καὶ γυμνούς.

Δὲν ἦτο δὲ τοῦτο ἀσήμαντον, τὸ ὅτι καὶ ὁ ἐχθρὸς προεφήτευσεν αὐτά[14]. Τοῦτο ἠδύνατο καὶ τοὺς ἄλλους νὰ προσελκύσῃ· διότι εἶχε μὲν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἔκβασιν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀπέθανε, διὰ τοῦτο ἀπηλλάγησαν οἱ πιστοὶ τῆς μελλούσης κολάσεως.

Τί σημαίνει: «Ἵνα συναγάγῃ εἰς ἕν;»[15]. Ὅτι τοὺς πλησίον καὶ τοὺς μακρὰν εὑρισκομένους κατέστησεν ἓν σῶμα, καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κάθηται εἰς τὴν Ρώμην νο-

11. Ματθ. 23, 38.
12. Ὁ Ἰώσηπος εἰς τὸ ἔργον του: «περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου» (1, 6, 31) ἀναφέρει μεταξὺ τῶν σημείων τῶν προμηνυόντων τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, καὶ τοῦτο: ὅτι ἠκούσθη αἰφνιδίως φωνὴ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον] «ἂς ἀναχωρήσωμε ἀπὸ ἐδῶ.» Πιθανὸν ὁ Χρυσόστομος νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὸ χωρίον τοῦτο.
13. Ἴδε παραβολὴν κακῶν γεωργῶν ἐν Ματθ. 21, 33-42.
14. Ἰωάν. 11, 49-50.
15. Ἰωάν. 11, 52.

μίζει ὅτι οἱ Ἰνδοὶ ἀποτελοῦν μέλος ἰδικόν του. Τί ὅμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν συναγωγὴν ὑπάρχει; Καὶ ὅλων κεφαλὴ εἶναι ὁ Χριστός.

«Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν»[16]. Καὶ ὅμως προηγουμένως ἐζήτουν νὰ φονεύσουν Αὐτόν· διότι λέγει ὁ Εὐαγγελιστής: «Διὰ τοῦτο ἐζήτουν οἱ Ἰουδαῖοι αὐτὸν ἀποκτεῖναι»[17], καί: «τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι;»[18]. Ἀλλὰ τότε μὲν ἐζήτουν, τώρα δὲ ἐπεκύρωσαν τὴν γνώμην αὐτήν, καὶ ὡς ἔργον πλέον χειρίζονται τὴν ὑπόθεσιν.

«Ἰησοῦς δὲ οὐκ ἔτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ»[19]. Πάλιν κατὰ ἀνθρώπινον τρόπον σώζει τὸν Ἑαυτόν του, καὶ συνεχῶς τοῦτο πράττει.

β'. Εἶπον δὲ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πολλάκις ἀπῆλθε καὶ ἀνεχώρησεν. Καὶ τώρα μένει πλησίον τῆς ἐρήμου εἰς Ἐφρατὰς καὶ ἐκεῖ ἔμενε μετὰ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ.

Πόσον νομίζεις ὅτι ἐθορυβήθησαν οἱ μαθηταί, ὅταν εἶδον Αὐτὸν νὰ σώζεται κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον; Οὐδεὶς τοῦ λοιποῦ ἠκολούθησεν Αὐτόν· διότι ὅταν ἡ ἑορτὴ ἐπλησίαζεν, ὅλοι ἔτρεχον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· αὐτοὶ ὅμως (δηλαδὴ οἱ μαθηταί), ὅταν ὅλοι ἔχαιρον καὶ ἐπανηγύριζον, τότε κρύπτονται, τότε εὑρίσκονται, ἀλλ' ὅμως παρέμενον πλησίον Αὐτοῦ· διότι καὶ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ὅταν ἑωρτάζοντο τὸ Πάσχα καὶ ἡ Σκηνοπηγία, ἐκρύπτοντο· καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα, ὅταν ἐτελεῖτο ἡ ἑορτή, μὲ τὸ νὰ φεύγουν καὶ νὰ κρύπτωνται μόνοι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους, μετὰ τοῦ Διδασκάλου ἐδείκνυον τὴν εὐνοϊκὴν πρὸς Αὐτὸν διάθεσιν. Δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν λέγει ὁ Λουκᾶς ὅτι εἶχεν εἴπει: «Ὑμεῖς ἐστε

16. Ἰωάν. 11, 53.
17. Ἰωάν. 5, 18.
18. Ἰωάν. 7, 19.
19. Ἰωάν. 11, 54.

οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου»[20]. Αὐτὰ δὲ ἔλεγε διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκ τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ ἐνισχύονται.

«Πολλοὶ δὲ ἐκ τῆς χώρας ἀνέβησαν ἁγνίσαι ἑαυτούς. Καὶ ἔδωκαν παραγγελίας οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν»[21]. Θαυμαστὸς ἐξαγνισμός, μὲ αἱμοδιψῆ πρόθεσιν, μὲ ἀνθρωποκτόνον σκέψιν, μὲ αἱματωμένας χεῖρας!

«Καὶ ἔλεγον: Δοκεῖτε ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ ἐν τῇ ἑορτῇ;»[22]. Διὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἐσχεδίαζεν τὸ κακόν, καὶ τὸν χρόνον τῆς ἑορτῆς τὸν καθίστων κατάλληλον περίστασιν διὰ σφαγήν· δηλαδὴ ἐσκέπτοντο: «ἐνταῦθα αὐτὸν ἐμπεσεῖν δεῖ, τοῦ καιροῦ καλοῦντος αὐτόν». Ὁποία ἀσέβεια! Ὅταν ἐχρειάζετο περισσοτέρα εὐλάβεια, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶχον συλληφθῆ διὰ τὰ χειρότερα ἐγκλήματα, νὰ τοὺς ἀφήνουν ἐλευθέρους, τότε ἐπιχειροῦν νὰ συλλάβουν Αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκαμε οὐδεμίαν ἀδικίαν, ἐπιχειροῦν νὰ Τὸν συλλάβουν.

Καὶ ὅμως καὶ ὅταν πλέον ἐπραγματοποίησαν τοῦτο, ὄχι μόνον δὲν συναπεκόμισαν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ ἐγελοιοποιήθησαν. Διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐνῷ εὑρίσκεται ἐν μέσῳ αὐτῶν διαφεύγει, καί, ἐνῷ θέλουν νὰ φονεύσουν Αὐτόν, τοὺς συγκρατεῖ καὶ τοὺς κάμνει νὰ ἀποροῦν, ἐπειδὴ θέλει νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς κατάνυξιν διὰ τῆς ἀποδείξεως τῆς δυνάμεώς του, καὶ διὰ νὰ μάθουν, ὅταν συλλάβουν Αὐτόν, ὅτι αὐτὸ συνέβη ὄχι ἕνεκα τῆς δυνάμεως αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ παραχώρησιν ἰδικήν Του· διότι οὔτε τότε ἠδυνήθησαν νὰ συλλάβουν Αὐτόν, καὶ μάλιστα ἐνῷ ἦτο πλησίον ἡ Βηθανία· καὶ ὅταν δὲ ἀκόμη συνέλαβον Αὐτόν, ἔρριψεν αὐτοὺς ὑπτίους[23].

20. Λουκ. 22, 28.
21. Ἰωάν. 11, 55-57.
22. Ἰωάν. 11, 56.
23. Ἰωάν. 18, 6.

«Πρὸ ἓξ δὲ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος· καὶ εἱστιᾶτο παρ' αὐτοῖς, καὶ Μάρθα διακονεῖ καὶ Λάζαρος ἐσθίει»[24]. Τοῦτο δὲ ἦτο σημεῖον τῆς γνησίας ἀναστάσεως, τὸ ὅτι δηλαδὴ μετὰ πολλὰς ἡμέρας καὶ ζῇ καὶ τρώγει. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς ἦτο τὸ γεῦμα· διότι, ἐπειδὴ ἦσαν φίλοι καὶ ἀγαπητοί, δέχονται τὸν Ἰησοῦν. Μερικοὶ δὲ λέγουν ὅτι εἰς ξένην οἰκίαν ἔλαβε χώραν τοῦτο τὸ γεῦμα.

Ἡ Μαρία δὲ δὲν διηκόνει· διότι ἦτο μαθήτρια. Πάλιν ἐδῶ αὐτὴ ἐνεργεῖ κατὰ τρόπον πνευματικώτερον· δηλαδὴ δὲν διηκόνει ὡς προσκεκλημένη, οὔτε προσφέρει κοινὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ εἰς Αὐτὸν μόνον ἀποδίδει τὴν τιμήν, καὶ δὲν προσέρχεται εἰς Αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον ἀλλ' ὡς Θεόν· διότι τὸ μῦρον δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ ἔρριψε, καὶ τὸ ἐσφόγγισε διὰ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς[25], πράγματα τὰ ὁποῖα εἶναι χαρακτηριστικὰ γυναικός, ἡ ὁποία δὲν εἶχε περὶ Αὐτοῦ τοιαύτην γνώμην, ὁποίαν εἶχον οἱ πολλοί.

Ἀλλὰ ἐπετίμησεν αὐτὴν ὁ Ἰούδας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς δῆθεν εὐλαβείας[26]. Τί ἀπαντᾷ λοιπὸν ὁ Χριστός; «Ἄφες αὐτήν· εἰς γὰρ τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τοῦτο ἐποίησε»[27]. Ἀλλὰ διατί ἄρά γε δὲν ἤλεγξε τὸν μαθητὴν ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα, οὔτε εἶπε τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστής, ὅτι δηλαδὴ λόγῳ τῆς τάσεώς του νὰ κλέπτῃ[28] ἐπετίμα τὴν γυναῖκα; Διὰ τῆς πολλῆς μακροθυμίας ἤθελε νὰ κάμῃ αὐτὸν νὰ ἐντραπῇ· διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο προδότης, ἐξ ἀρχῆς ἤλεγ-

24. Ἰωάν. 12, 1-2. Βεβαίως τὸ χωρίον δὲν ἀναφέρεται ἐπακριβῶς, ὡς εὕρηται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.
25. Ἰωάν. 12, 3.
26. Ἰωάν. 12, 4-6.
27. Ἰωάν. 12, 7.
28. Ἰωάν. 12, 6.

ξεν αὐτὸν πολλάκις, ὅταν εἶπεν: «Οὐ πάντες πιστεύουσι»[29], καὶ «εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστιν»[30].

Λοιπὸν ἔδειξε μὲν ὅτι γνωρίζει αὐτὸν ὡς προδότην, δὲν τὸν ἤλεγξε δὲ φανερῶς, ἀλλὰ ἐφάνη συγκαταβατικός, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀνακαλέση αὐτὸν ἐκ τῆς προθέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε.

Πῶς λοιπὸν ἄλλος Εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἶπον τοὺς λόγους τοῦ Ἰούδα[31]; Καὶ ὅλοι εἶπον τοὺς λόγους ἐκείνους, καὶ ἐκεῖνος· ἀλλὰ οἱ ἄλλοι ὄχι ἐκ τῆς αὐτῆς προθέσεως.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐξετάση, διατί ἄρά γε εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἦτο κλέπτης, παρέδωκε τὸ κιβώτιον τῶν πτωχῶν, καὶ τοῦ ἀνέθεσε νὰ τὸ διαχειρίζεται, ἐνῷ ἦτο φιλάργυρος, ἐκεῖνο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸν μὲν μυστικὸν λόγον ὁ Θεὸς τὸν γνωρίζει, ἐὰν δὲ ἡμεῖς κάμνοντες συλλογισμὸν πρέπει νὰ εἴπωμεν κάτι, λέγομεν ὅτι ἔκαμε τοῦτο ὁ Ἰησοῦς, διὰ νὰ ἀφαιρέση ἀπὸ αὐτὸν οἱανδήποτε δικαιολογίαν· διότι δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπη ὅτι ἔκαμε τοῦτο[32] λόγῳ φιλοχρηματίας, (διότι ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιήση ἀρκετὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ἐκ τοῦ χρηματοφυλακίου), ἀλλὰ λόγῳ πολλῆς πονηρίας, τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ ἀνακόψη ὁ Χριστός, χρησιμοποιῶν πολλὴν συγκατάβασιν ἀπέναντί του.

Διὰ τοῦτο οὔτε κατηγόρει αὐτὸν κλέπτοντα, ἂν καὶ ἐγνώριζε τοῦτο, θέλων νὰ καταστείλη τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀφαιρέση οἱανδήποτε δικαιολογίαν.

«Ἄφες αὐτήν», λέγει· «εἰς γὰρ τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τοῦτο ἐποίησε». Πάλιν ὑπενθύμισεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδιότητα τοῦ προδότου, ὅταν ὡμίλησε περὶ

29. Ἰωάν. 6, 64.
30. Ἰωάν. 6, 70.
31. Ματθ. 26, 6-13 καὶ Μάρκ. 14, 3-9.
32. Δηλ. τὴν προδοσίαν.

ἐνταφιασμοῦ. Ἀλλὰ δὲν θίγει αὐτὸν ὁ ἔλεγχος, οὔτε ὁ λόγος καθιστᾷ αὐτὸν μαλακόν, ἂν καὶ ἦτο ἀρκετὸς νὰ προκαλέση εἰς αὐτὸν οἶκτον· ὡς ἐὰν ἔλεγεν· «Ἐπαχθὴς εἶμαι καὶ ὀχληρός, ἀλλὰ νὰ περιμένης ὀλίγον, καὶ θὰ ἀπέλθω»· διότι εἰς τοῦτο ἀπέβλεπεν, ὅταν ἔλεγεν: «Ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε»[33].

Ἀλλὰ τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἔκαμψε τὸν θηριώδη καὶ μαινόμενον, ἂν καὶ βεβαίως ἀπὸ αὐτὰ πολὺ περισσότερα καὶ εἶπε καὶ ἔκαμε καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔνιψε κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα, καὶ ἐκ τῆς τραπέζης μετέδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνήθως καὶ τὰς ληστρικὰς ψυχὰς συγκρατεῖ (καὶ ἄλλους λόγους εἶπεν ἱκανοὺς καὶ λίθον νὰ μαλακώσουν) καὶ αὐτὰ ὄχι πρὸ πολλοῦ χρόνου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν, διὰ νὰ μὴ δημιουργήση λήθην ὁ χρόνος· ἀλλὰ ἐστάθη ἀντιμέτωπος πρὸς ὅλα ὁ Ἰούδας.

γ'. Διότι εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα ἡ φιλαργυρία, φοβερόν! καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα ἀχρηστεύει, καὶ φοβερωτέρους θηρίου καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους, μὴ ἀφήνουσα τὸν ἄνθρωπον, οὔτε τὴν συνείδησιν, οὔτε τὴν φιλίαν, οὔτε τὴν κοινωνίαν, οὔτε τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς νὰ σκεφθῇ, ἀλλά, ἀφοῦ ἐξ ὅλων ἀπομακρύνῃ, δούλους αὐτῆς καθιστᾷ τοὺς ὑπ' αὐτῆς κυριευθέντας, ὡς μία τυραννὶς φοβερά.

Καὶ τὸ φοβερὸν χαρακτηριστικὸν τῆς τόσον πικρᾶς δουλείας εἶναι, ὅτι πείθει τοὺς ὑπ' αὐτῆς κυριευομένους νὰ ὀφείλουν εἰς αὐτὴν εὐγνωμοσύνην· καὶ ὅσον περισσότερον εἰς αὐτὴν ὑποτάσσονται οἱ ἄνθρωποι, τόσον περισσότερον αὐξάνεται ἡ εὐχαρίστησίς των δι' αὐτήν. Καὶ οὕτω λίαν ἀνίατον καθίσταται τὸ νόσημα, οὕτω ἀκαταμάχητον καθίσταται τὸ θηρίον.

33. Ἰωάν. 12, 8.

Τοῦτο τὸ νόσημα κατέστησε τὸν Γιεζῆ λεπρὸν ἀντὶ μαθητοῦ καὶ προφήτου[34]. Τοῦτο ἠφάνισε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀνανίου[35]· τοῦτο κατέστησε τὸν Ἰούδαν προδότην· τοῦτο διέφθειρε τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον δῶρα καὶ κατέστησαν συνεργοὶ κλεπτῶν· τοῦτο προεκάλεσε ἀπείρους πολέμους, ἀφοῦ ἐγέμισε τὰς μὲν ὁδοὺς δι' αἱμάτων, τὰς δὲ πόλεις διὰ θρήνων καὶ κλαυθμῶν· τοῦτο συνετέλεσεν ὥστε καὶ δεῖπνα ἀκάθαρτα καὶ τράπεζαι μιαραὶ νὰ παρατεθοῦν, καὶ φαγητὰ τὰ κατέστησεν παράνομα[36].

Διὰ τοῦτο εἰδωλολατρείαν ἀπεκάλεσεν αὐτὸ (δηλαδὴ τὴν φιλαργυρίαν) ὁ Παῦλος[37]. Ἀλλὰ οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προεκάλεσε φόβον. Ἀλλὰ διατί καλεῖ αὐτὴν εἰδωλολατρείαν; δύναται νὰ εἴπῃ τις. Πολλοὶ ἔχουν χρήματα καὶ δὲν τολμοῦν νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτά, ἀλλὰ τὰ καθιστοῦν ἱερά, μεταβιβάζοντες αὐτὰ ἄθικτα εἰς τοὺς ἐγγόνους καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, μὴ τολμῶντες νὰ ἐγγίσουν αὐτά, ὅπως δὲν τολμοῦν νὰ ἐγγίσουν κάποια ἀναθήματα· καὶ ἐὰν δὲ κάποτε ἀναγκασθοῦν νὰ κάμουν χρῆσιν αὐτῶν, εὑρίσκονται εἰς τοιαύτην ψυχικὴν διάθεσιν, ὡς ἐὰν διέπραξαν κάτι ἀθέμιτον.

---

34. Δ' Βασιλ. 5.
35. Πράξ. 5, 1-11.
36. Τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ἐπαναφορᾶς, κατὰ τὸ ὁποῖον ὅλαι αἱ προτάσεις ἀρχίζουν διὰ τῆς ἀντωνυμίας τοῦτο, ἀποτελεῖ μίμησιν τοῦ Σοφοκλέους· οὕτως ὁ ἐν λόγῳ ποιητὴς γράφει:

Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος
κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε· τοῦτο καὶ πόλεις
πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων,
τόδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ' ἵστασθαι βροτῶν.
(Σοφοκλ. Ἀντιγόνη 295-299).

Ὁ μὲν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἀντων. τοῦτο ἀπαριθμεῖ μὲ ἔμφασιν τὰ ἐκ τῆς φιλαργυρίας προερχόμενα κακά, ὁ δὲ Σοφοκλῆς διὰ τῶν ἀντωνυμιῶν τοῦτο καὶ τόδε τονίζει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ ἐκ τῶν χρημάτων προερχόμενα κακά.
37. Κολοσ. 3, 5.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως, ὅπως δηλαδὴ μεταχειρίζεται τὸ ξόανον[38] ὁ ἐθνικός, οὕτω καὶ σὺ τὸν χρυσὸν τὸν ἐμπιστεύεσαι εἰς θύρας καὶ κλεῖθρα, κατασκευάζων τὸ κιβώτιον ἀντὶ τοῦ ναοῦ, καὶ τοποθετῶν τὸν χρυσὸν εἰς σκεύη ἀργυρᾶ. Ἀλλὰ δὲν προσκυνεῖς αὐτόν, ὅπως ὁ ἐθνικὸς τὸ ξόανον; δεικνύεις ἐν τούτοις πρὸς αὐτὸν ὅλην τὴν λατρείαν. Πάλιν ἐκεῖνος εὐχαρίστως θὰ παρημέλει[39] καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ψυχήν του, παρὰ τὸ ξόανον· τοῦτο πράττουν καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὸν χρυσόν.

Ἀλλὰ δὲν προσκυνῶ τὸν χρυσόν, δύναται νὰ εἴπῃ τις. Οὔτε ἐκεῖνος τὸ εἴδωλον, λέγει, προσκυνεῖ, ἀλλὰ τὸν κατοικοῦντα ἐν αὐτῷ δαίμονα. Τοιουτοτρόπως καὶ σύ, καὶ ἂν δὲν προσκυνῇς τὸν χρυσόν, προσκυνεῖς ὅμως τὸν ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὁρμώμενον κατὰ τῆς ψυχῆς σου δαίμονα· διότι ἀγριώτερον πρᾶγμα ἀπὸ τὸν δαίμονα εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῆς φιλαργυρίας, καὶ εἰς αὐτὴν πολλοὶ πείθονται περισσότερον, παρὰ ὅσον ἄλλοι εἰς τὰ εἴδωλα· διότι οἱ μὲν ἐθνικοὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις δὲν ὑπακούουν, ἐνῷ ἐδῶ (εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς φιλαργυρίας) καθ' ὅλα ὑποχωροῦν καί, εἰς ὅ,τι εἴπῃ νὰ ἐκτελέσουν, πείθονται.

Τί λέγει ἡ φιλαργυρία; Νὰ εἶσαι πολέμιος, λέγει, ἐχθρὸς ὅλων, νὰ ἀγνοῇς τὴν φύσιν, νὰ καταφρονῇς τὸν Θεόν, νὰ θυσιάσῃς τελείως τὸν ἑαυτόν σου εἰς ἐμέ· καὶ εἰς ὅλα πείθονται οἱ φιλάργυροι.

Καὶ εἰς μὲν τὰ ξόανα βοῦς καὶ πρόβατα θυσιά-

---

38. Ξόανον ἦτο ξύλινον ὁμοίωμα θεότητος παρ' ἀρχαίοις.
39. Πρόοιτο («ἡδέως ἂν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ψυχὴν πρόοιτο») Σπάνιος τύπος εὐκτικῆς ἀορ. β' τοῦ «προΐεμαι»· προφανῶς, ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος· «ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἂν ποτε πρόοιτο» (Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβασις 1, 9, 10).

ζουν, ἡ δὲ φιλαργυρία λέγει: «Θυσίασε εἰς ἐμὲ τὴν ψυχήν σου», καὶ πείθει τὸν ἄνθρωπον.

Βλέπεις ποίας φύσεως βωμοὺς ἔχει; ποίου εἴδους θύματα δέχεται; Βασιλείαν Θεοῦ δὲν θὰ κληρονομήσουν οἱ πλεονέκται[40], καὶ οὔτε μὲ τοῦτο φοβοῦνται.

Καὶ ὅμως βεβαίως ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ ἦτο ἐξ ὅλων ἀσθενεστέρα· διότι δὲν εἶναι ἔμφυτος, οὔτε φυσική· διότι ἀληθῶς θὰ ἐτίθετο ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξ ἀρχῆς· τότε δὲ ἐξ ἀρχῆς δὲν ὑπῆρχε χρυσός, οὔτε κανεὶς ἠγάπα τὸν χρυσόν.

Ἀλλά, ἐὰν θέλετε, λέγω ἐκ ποίας αἰτίας εἰσῆλθε τὸ κακόν. Ἕκαστος, συναγωνιζόμενος τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀποκτήσαντα πλοῦτον, ἐπέτεινε τὸ νόσημα, καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἐπιθυμίαν, τὸν ἐρεθίζει αὐτὸς ὁ ὁποῖος πρὸ αὐτοῦ ἀπέκτησε περιουσίαν· διότι ὅταν ἴδουν οἰκίας λαμπράς, καὶ πλῆθος ἀγρῶν, καὶ ὁμάδας δούλων, καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, καὶ σωρὸν[41] ἐνδυμάτων, κάμνουν τὸ πᾶν, ὥστε νὰ ὑπερβάλουν τοὺς ἄλλους.

Ἐὰν δὲ ἤθελον νὰ εἶναι σώφρονες, δὲν θὰ ἐγίνοντο εἰς τοὺς ἄλλους διδάσκαλοι, μᾶλλον δὲ οὔτε δι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει δικαιολογία· διότι ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι περιφρονοῦν τὰ χρήματα. Καὶ ποῖος, δύναται νὰ εἴπῃ τις, τὰ περιφρονεῖ; (Διότι τὸ κακὸν εἶναι, ὅτι ἕνεκα τῆς πολλῆς κακίας θεωρεῖται ὅτι τὸ νόσημα τοῦτο εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφευχθῇ, καὶ οὔτε καθίσταται πιστευτὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὸ ἐπιτυγχάνει).

Νὰ ἀναφέρω λοιπὸν πολλούς, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ ὄρη. Καὶ τί τὸ κέρδος; διότι οὔτε μὲ αὐτὰ θὰ βελτιωθῆτε. Ἄλλως τε ὁ λό-

40. Α' Κορινθ. 6, 10.

41. Φορυτόν. Ἀξιοπαρατήρητον ὅτι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐνδυμάτων ὁ θεῖος Ἱεράρχης χρησιμοποιεῖ ὑποτιμητικὴν ἔκφρασιν, δεδομένου ὅτι ἡ λέξις «φορυτός» σημαίνει πλῆθος ἀπορριμμάτων, πριονιδίων, χόρτων κ.τ.λ.

γος τώρα δὲν γίνεται περὶ αὐτῶν τῶν ζητημάτων, διὰ νὰ κενώσετε τὰς περιουσίας σας· θὰ ἤθελον δὲ νὰ πράξετε τοῦτο, ἀλλὰ ὅμως, ἐπειδὴ τὸ φορτίον διὰ σᾶς εἶναι μεγαλύτερον, δὲν σᾶς ἀναγκάζω· ἀλλὰ σᾶς προτρέπω νὰ μὴ ἐπιθυμῆτε τὰ ξένα, ὥστε νὰ μεταδίδετε ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σας.

Πολλοὺς δὲ τοιούτους ἀνθρώπους θὰ εὕρωμεν νὰ ἀρκοῦνται εἰς τὰ ἴδικά των, νὰ φροντίζουν δι' αὐτὰ καὶ νὰ ζοῦν ἀπὸ δικαίους κόπους. Διατί νὰ μὴ συναγωνιζώμεθα καὶ νὰ μὴ μιμούμεθα αὐτούς;

Ἂς σκεφθῶμεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν πρὸ ἡμῶν· δὲν ὑφίστανται τὰ κτήματα αὐτῶν, τὰ ὁποῖα διασώζουν μόνον τὰ ὀνόματά των; τοῦ τάδε τὸ λουτρόν, καὶ τοῦ τάδε τὸ ἐξοχικὸν κτῆμα, καὶ τὸ κατάλυμα; Ἀμέσως, ὅταν τὰ ἴδωμεν δὲν στενάζομεν, σκεπτόμενοι πόσον κόπον ὑπέμεινε, πόσας ἁρπαγὰς ἐνήργησε, καὶ δὲν φαίνεται εἰς οὐδὲν μέρος, ἀλλὰ ἄλλοι τέρπονται εἰς τὰ ἴδικά του, τοὺς ὁποίους δὲν ἐπερίμενεν, ἴσως δὲ καὶ ἐχθροί του; ἐνῷ ἐκεῖνος ὑφίσταται τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν;

Αὐτὰ ἀναμένουν καὶ ἡμᾶς· διότι ὅπως δήποτε θὰ ἀποθάνωμεν, ὅπως δήποτε τὸ αὐτὸ τέλος θὰ ἔχωμεν.

Εἰπέ μου, πόσην ὀργήν, πόσην δαπάνην, πόσας ἔχθρας ἀντιμετώπισαν; Καὶ τί τὸ κέρδος; Κόλασις ἀθάνατος, καὶ ὅτι δὲν εὗρον οὐδεμίαν παρηγορίαν, καὶ τὸ ὅτι ὄχι μόνον ζῶντες, ἀλλὰ καὶ ἀπελθόντες ἐκ τοῦ κόσμου τούτου κατηγοροῦνται ὑπὸ ὅλων;

Ἀλλὰ τί[42]; ὅταν ἴδωμεν εἰς τὰς οἰκίας νὰ εὑρίσκωνται αἱ εἰκόνες τῶν πολλῶν, δὲν θρηνοῦμεν περισσότερον; Ἀληθῶς καλῶς εἶπεν ὁ Προφήτης: «Πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος ζῶν»[43]· διότι πράγματι

42. «Τί δέ;» Συνήθης ἔκφρασις παρὰ Πλάτωνι.

43. Ψαλμ. 38, 12.

ταραχὴν προκαλεῖ ἡ ἀσχολία μὲ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ ζητήματα· ταραχὴν καὶ θόρυβον περιττόν.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει εἰς τὰς αἰωνίους μονάς, οὔτε εἰς τὰς σκηνὰς ἐκείνας· διότι ἐδῶ μὲν ἄλλος ἐκοπίασε καὶ ἄλλος ἀπολαύει, ἐκεῖ δὲ ἕκαστος εἶναι κύριος τῶν μόχθων του, καὶ πολλαπλασίαν ἀμοιβὴν θὰ λάβῃ.

Ἂς σπεύδωμεν λοιπὸν δι' ἐκείνην τὴν κτῆσιν· ἐκεῖ ἂς κατασκευάζωμεν οἰκίας διὰ τοὺς ἑαυτούς μας, διὰ νὰ ἀναπαυθῶμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΣΤ' (66)

(Ἰωάν. ιβ', 9 - 24)

«Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι, καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν»[1].

α'. Ὅπως ὁ πλοῦτος ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν προσέχουν, συνήθως τοὺς ἐκτραχηλίζει, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἐξουσία· διότι ἐκεῖνος μὲν ὁδηγεῖ εἰς τὴν πλεονεξίαν, αὐτὴ δὲ εἰς τὴν ἀλαζονείαν. Βλέπε λοιπὸν ὅτι τὸ ἐξουσιαζόμενον πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ὑγιαίνει, οἱ δὲ ἄρχοντες ἔχουν διαφθαρῆ. Διότι ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἐκ τοῦ

1. Ἰωάν. 12, 9.

πλήθους ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν, λέγουν μὲν συνεχῶς οἱ Εὐαγγελισταὶ ὅτι «πολλοὶ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν αὐτῷ»[2], ἐκ δὲ τῶν ἀρχόντων δὲν ἐπίστευον.

Καὶ αὐτοὶ λέγουν, ὄχι ὁ ὄχλος, τὰ ἑξῆς: «Μή τις τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν;»[3]. Ἀλλὰ τί προσθέτουν: «Τὸ πλῆθος, οἱ μὴ εἰδότες τὸν Θεόν, ἐπικατάρατοί εἰσι»[4]. Ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον, τοὺς ἔλεγον ἐπικαταράτους, τοὺς δὲ ἑαυτούς των, οἱ ὁποῖοι ἐθανάτωσαν Αὐτόν, συνετούς.

Καὶ ἐδῶ δέ, ἀφοῦ εἶδον τὸ θαῦμα, ἐπίστευον οἱ περισσότεροι· οἱ δὲ ἄρχοντες δὲν ἠρκοῦντο μόνον εἰς τὰ ἴδια κακά, ἀλλὰ καὶ τὸν Λάζαρον ἐπεχείρουν νὰ φονεύσουν[5]. Ἔστω: τὸν Χριστὸν ἤθελον νὰ θανατώσουν, διότι κατέλυε τὸ Σάββατον, διότι ἔκαμε τὸν ἑαυτόν Του ἴσον μὲ τὸν Πατέρα, καὶ διὰ τοὺς Ρωμαίους κατὰ τὸν ἰσχυρισμόν των, ἀλλὰ κατὰ τοῦ Λαζάρου ποίαν κατηγορίαν ἔχοντες, ἤθελον αὐτὸν νὰ θανατώσουν; Μήπως ἄρά γε τὸ ὅτι εὐηργετήθη εἶναι ἀξιοκατάκριτον;

Βλέπεις, πῶς εἶναι φονικὴ ἡ πρόθεσις αὐτῶν; Καὶ ὅμως πολλὰ ἐπετέλεσεν, ἀλλὰ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν τόσον ἐξηγρίωσεν αὐτούς, οὔτε ὁ θεραπευθεὶς παράλυτος, οὔτε ὁ ἀναβλέψας τυφλός· διότι τοῦτο καὶ κατὰ τὴν φύσιν ἦτο θαυμαστότερον, καὶ μετὰ πολλὰ ἄλλα εἶχε γίνει, καὶ ἦτο παράδοξον νὰ ἴδῃ τις νεκρὸν τεσσάρων ἡμερῶν νὰ περιπατῇ καὶ νὰ ὁμιλῇ.

Ὡραῖα βεβαίως (δὲν εἶναι δηλαδή;) τὰ κατορθώματα τῆς ἑορτῆς, νὰ ἀναμιγνύουν μὲ φόνους τὴν πανήγυριν.

Ἄλλως τε, ἐκεῖ μὲν ἐθεώρουν καλὸν νὰ κατηγο-

2. Ἰωάν. 7, 31.
3. Ἰωάν. 7, 48.
4. Ἰωάν. 7, 49.
5. Ἰωάν. 12, 10.

ροῦν Αὐτὸν διὰ τὸ Σάββατον, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς ὄχλους, ἐδῶ δέ, ἐπειδὴ δὲν εἶχον οὐδεμίαν κατηγορίαν νὰ διατυπώσουν, στρέφουν τὰς ἐνεργείας των κατὰ τοῦ θεραπευομένου· διότι ἐδῶ δὲν ἠδύναντο νὰ εἴπουν ὅτι ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Πατέρα· διότι ἡ προσευχή[6] ἀπεστόμωσεν αὐτούς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ κατηγορία, τὴν ὁποίαν διετύπωνον πάντοτε, εἶχε ἀπογυμνωθῆ πάσης ὑποστάσεως, καὶ τὸ θαῦμα ἦτο καταφανές, στρέφονται πρὸς τὸν φόνον. Ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ θὰ ἔπραττον τοῦτο, ἐὰν δὲν ἠδύναντο νὰ διατυπώσουν τὴν κατηγορίαν περὶ τοῦ Σαββάτου. Ἄλλως τε, ἐκεῖνος μὲν (ὁ τυφλὸς) ἦτο ἄσημος, καὶ ἐξεδίωξαν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, οὗτος δὲ (ὁ Λάζαρος) ἦτο ἐπιφανής· καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ ὅτι πολλοὶ ἦλθον διὰ νὰ παρηγορήσουν τὰς ἀδελφάς του· καὶ τὸ θαῦμα συνετελέσθη ἐνῷ ὅλοι ἔβλεπον, καὶ μὲ λίαν παράδοξον τρόπον. Διὰ τοῦτο ὅλοι ἔτρεχον διὰ νὰ ἴδουν.

Τοῦτο λοιπὸν ἐξηρέθιζεν αὐτούς, τὸ ὅτι ἐνῷ εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἑορτή, ὅλοι, ἀφοῦ ἀφῆκαν αὐτήν, ἦλθον εἰς τὴν Βηθανίαν. Ἐπεχείρησαν λοιπὸν αὐτὸν νὰ φονεύσουν, καὶ δὲν ἐφαίνοντο ὅτι τολμοῦν νὰ προβοῦν εἰς σχετικὴν ἐνέργειαν· τόσον αἱμοδιψεῖς ἦσαν. Καὶ διὰ τοῦτο, ὁ νόμος ἀπὸ αὐτὴν τὴν φράσιν ἀρχίζει: «Οὐ φονεύσεις»[7]· καὶ ὁ Προφήτης αὐτὴν τὴν κατηγορίαν διατυπώνει: «Αἱ χεῖρες αὐτῶν αἵματος πλήρεις»[8].

Πῶς λοιπόν, ἐνῷ δὲν περιεπάτει φανερὰ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἀνεχώρει εἰς τὴν ἔρημον, πάλιν εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν μὲ θάρρος; Ἀφοῦ ἔσβεσε τὸν θυμὸν αὐτῶν διὰ τῆς ἀναχωρήσεώς Του, παρουσιάζεται εἰς

6. Ἰωάν. 11, 41-42.
7. Ἐξοδ. 20. 13
8. Ἡσαΐ. 1, 15.

αὐτούς, ὅταν εἶχε παύσει ὁ θυμὸς αὐτῶν. Ἄλλως τε τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον προηγεῖτο, καὶ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἠκολούθει, ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ ἐμβάλουν αὐτοὺς εἰς ἀγωνίαν· διότι οὐδὲν ἄλλο θαῦμα προσείλκυσε τόσον αὐτούς, ὅσον τὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου.

Καὶ ἄλλος δὲ Εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι «ὑπέστρωσαν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ τὰ ἱμάτια»[9], καὶ ὅτι «πᾶσα ἡ πόλις ἐσείσθη»[10]· μετὰ τόσης τιμῆς εἰσήρχετο. Ἔκαμνε δὲ τοῦτο, ἀφ' ἑνὸς μὲν προδιαγράφων προφητείαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκπληρῶν προφητείαν, καὶ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια τῆς μὲν μιᾶς προφητείας ὑπῆρξεν ἀρχή, τῆς δὲ ἄλλης τέλος· διότι τὸ μὲν «χαῖρε, ὅτι ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾶος»[11] ἦτο δηλωτικὸν ἐκπληρώσεως προφητείας, τὸ νὰ καθίσῃ δὲ ἐπὶ ὄνου, ἦτο δηλωτικὸν προδιαγραφῆς τοῦ μέλλοντος, ὅτι δηλαδὴ τὸ ἀκάθαρτον γένος τῶν ἐθνικῶν ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Του.

Πῶς δὲ οἱ ἄλλοι λέγουν ὅτι ἔστειλε μαθητάς, καὶ εἶπε: «Λύσατε τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον»[12], οὗτος δὲ (ὁ Ἰωάννης) δὲν λέγει τίποτε παρόμοιον, ἀλλ' ὅτι, ἀφοῦ εὗρεν ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ; Διότι καὶ τὰ δύο ἦτο δυνατὸν νὰ συμβοῦν, δηλαδὴ καὶ ἀφοῦ ἐλύθη ἡ ὄνος, ἐνῷ ὡδήγουν αὐτὴν οἱ μαθηταί, ἀφοῦ εὗρεν ὁ Ἰησοῦς τὸ ὀνάριον, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ.

Ἔλαβον δὲ τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ τῶν ἐλαιῶν, καὶ ἔστρωσαν τὰ ἐνδύματα αὐτῶν, δεικνύοντες ὅτι τοῦ λοιποῦ ἀνωτέραν ἰδέαν εἶχον περὶ Αὐτοῦ ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχον διὰ προφήτην, καὶ ἔλεγον: «Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου»[13].

9. Λουκ. 19, 36.
10. Ματθ. 21, 10.
11. Ματθ. 21, 5
12. Ματθ. 21, 2 καὶ Μάρκ. 11, 12.
13. Ἰωάν. 12, 13.

Βλέπεις ὅτι τοῦτο κυρίως ἔθλιβεν αὐτούς, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐπείσθησαν ὅλοι ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεόν; Καὶ τοῦτο κυρίως διήρει τὸν λαόν, τὸ νὰ λέγῃ Αὐτὸς ὅτι ἔχει ἔλθει ἐκ μέρους τοῦ Πατρός;

Τί σημαίνει δέ: «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών;»[14]. Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ βασιλεῖς αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἄδικοι καὶ πλεονέκται, καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπηκόους των παρέδωκαν εἰς τοὺς ἐχθρούς, καὶ διέστρεφον τὸ πλῆθος, καὶ παρέδιδον ὁμήρους εἰς τοὺς πολεμίους, διὰ τοῦτο λέγει: «Ἔχε θάρρος, Οὗτος δὲν εἶναι αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος, ἀλλὰ πρᾶος καὶ ἐπιεικής· καὶ ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τῆς ὄνου· διότι δὲν εἰσῆλθεν ἀκολουθούμενος ὑπὸ στρατοῦ, ἀλλὰ ἔχων μόνον ὄνον».

«Τοῦτο δὲ οὐκ ᾔδεσαν», λέγει, «οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένον»[15]. Βλέπεις ὅτι τὰ περισσότερα σημεῖα τὰ ἠγνόουν, ἐπειδὴ ὁ Ἴδιος δὲν τὰ ἀπεκάλυπτεν εἰς αὐτούς; διότι καὶ ὅταν εἶπε: «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν»[16], οὔτε τότε ἐγνώριζον οἱ μαθηταὶ τὴν σημασίαν τῶν λόγων· καὶ ἄλλος δὲ Εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι εἶχε κρυβῆ ἀπὸ αὐτοὺς τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ λόγου, καὶ δὲν ἐγνώριζον ὅτι πρέπει Αὐτὸς νὰ ἀναστῇ ἐκ νεκρῶν[17].

Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εὐλόγως ἐκρύπτετο· διὰ τοῦτο καὶ ἄλλος Εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι ἀκούοντες ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν λόγων, ἐθλίβοντο καὶ εὑρίσκοντο ἐν κατηφείᾳ[18]· τοῦτο δὲ συνέβαινεν, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἐγνώριζον τὸν περὶ Ἀναστάσεως λόγον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εὐλόγως ἐκρύπτετο, ἐπειδὴ ἦτο ἀνώτερον τῆς ἱκανότη-

14. Ζαχ. 9, 9.
15. Ἰωάν. 12, 16 (δὲν εἶναι ἀκριβῶς οἱ λόγοι τοῦ κειμένου τῆς Κ.Δ.)
16. Ἰωάν. 2, 19.
17. Μάρκ. 9,8 καὶ Ματθ. 17, 22.
18. Ματθ. 17, 22.

τος αὐτῶν εἰς τὸ νὰ ἐννοοῦν τὰ λεγόμενα, τὸ σχετικὸν ὅμως μὲ τὴν ὄνον διατί δὲν ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτούς; διότι καὶ τοῦτο ἦτο σπουδαῖον.

β'. Βλέπε δὲ φιλοσοφίαν Εὐαγγελιστοῦ, πῶς δὲν αἰσχύνεται νὰ ἐκθέτῃ τὴν προηγουμένην ἄγνοιαν αὐτῶν. Ὅτι βεβαίως ἔχει γραφῆ ἡ προφητεία, τὸ ἐγνώριζον, ὅτι ἔχει γραφῆ δὲ σχετικῶς μὲ Αὐτὸν δὲν τὸ ἐγνώριζον· διότι καὶ θὰ ἐσκανδάλιζεν αὐτούς, ἐὰν βεβαίως, ἐνῷ ἦτο βασιλεύς, ἐπρόκειτο νὰ ὑποστῇ τοιαῦτα, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ παραδοθῇ. Καὶ ἄλλως τε δὲν θὰ συνελάμβανον τὴν ἔννοιαν τῆς βασιλείας, περὶ τῆς ὁποίας ὡμίλει· διότι καὶ ἄλλος Εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι ἐνόμιζον ὅτι ὁ λόγος ἦτο περὶ τῆς ἐπιγείου βασιλείας[19].

«Ἐμαρτύρει δὲ ὁ ὄχλος ὅτι ἀνέστησε τὸν Λάζαρον»[20]. Διότι δὲν θὰ μετεβάλλοντο τόσοι, λέγει, ἐὰν δὲν ἐπίστευον εἰς τὸ θαῦμα.

«Οἱ δὲ Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς αὐτούς· θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; Ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ὑπάγει»[21]. Φαίνεται δὲ εἰς ἐμὲ ὅτι αὐτοὶ οἱ λόγοι εἶναι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐσκέπτοντο μὲν ὑγιῶς, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων νὰ ὁμιλήσουν ἐλευθέρως, οἱ ὁποῖοι κατόπιν ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος κατενόουν ὅτι αὐτοὶ ἐπεχείρουν πράγματα ἀκατόρθωτα.

Κόσμον δὲ ἐδῶ πάλιν λέγει τὸν ὄχλον· διότι ἡ Γραφὴ γνωρίζει νὰ λέγῃ κόσμον καὶ τὴν κτίσιν, καὶ τοὺς ζῶντας μὲ κακὸν τρόπον ζωῆς. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ: «Ὁ ἐκφέρων κατὰ ἀριθμὸν τὸν κόσμον αὐτοῦ»[22], τὸ δὲ δεύτερον, ὅταν λέγῃ: «Ὁ κόσμος ὑμᾶς οὐ μισεῖ, ἐμὲ δὲ μισεῖ»[23]. Καὶ πρέπει ἀκρι-

19. Ματθ. 17, 25.
20. Ἰωάν. 12, 17.
21. Ἰωάν. 12, 19. (Ἐλαφρῶς παρηλλαγμένον τὸ χωρίον).
22. Ἠσαΐ. 40, 26.
23. Ἰωάν. 7,7.

θῶς αὐτὰ νὰ γνωρίζωμεν, ὥστε νὰ μὴ παρέχωμεν λαβὴν εἰς τοὺς αἱρετικούς, παρεκκλίνοντες ἐκ τῆς κανονικῆς σημασίας τῶν λέξεων, κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτῶν.

«Ἦσαν δέ τινες τῶν Ἑλλήνων ἀναβάντες προσκυνῆσαι εἰς τὴν ἑορτήν». Ἐνῷ ἤδη ἐπλησίαζον νὰ καταστοῦν προσήλυτοι, εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἑορτήν[24]. Ὅταν διεδόθη λοιπὸν ἡ φήμη περὶ τοῦ Ἰησοῦ, λέγουν: «Θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν»[25]. Ὁ δὲ Φίλιππος ἔρχεται πρὸς τὸν Ἀνδρέαν, δεδομένου ὅτι προηγεῖτο ὁ Ἀνδρέας αὐτοῦ, καὶ ἀνακοινώνει εἰς αὐτὸν τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλὰ οὔτε ὁ Ἀνδρέας ἀλογίστως ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίαν· διότι ἤκουσεν ὅτι «εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε»[26]· διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐγνώρισεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ μαθητοῦ τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ἀναφέρει εἰς τὸν Διδάσκαλον· διότι καὶ οἱ δύο τὴν ἀνέφερον εἰς Αὐτόν.

Ἐκεῖνος δὲ τί λέγει; «Ἦλθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνρώπου. Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου, πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει»[27]. Τί σημαίνει: «Ἦλθεν ἡ ὥρα»; Ἔλεγεν: «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε»[28], ἀφαιρῶν οὕτω οἱανδήποτε πρόφασιν ὑπεροψίας ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων, καὶ προσεπάθει νὰ συγκρατήσῃ αὐτούς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐπέμενον εἰς τὴν ἀπείθειαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἤθελον νὰ προσέλθουν, «καιρὸς εἶναι πλέον», λέγει, «νὰ προχωρήσω εἰς τὸ πάθος, ἐφ' ὅσον ὅλα ἔχουν ἐκπληρωθῆ». Διότι, ἐὰν ἐπρόκειτο εἰς τοὺς πρώτους μὲν νὰ ἀφιερώνωμεν τὸ ἐνδιαφέρον, ἐνῷ εἶναι ἀπειθεῖς, τοὺς δευτέρους δὲ νὰ μὴ δεχώμεθα, ἐνῷ ἐκεῖνοι θέλουν νὰ προσέλθουν, αἱ ἐνέργειαι αὗται

24. Ἰωάν. 12, 20.
25. Ἰωάν. 12, 21.
26. Ματθ. 10, 5.
27. Ἰωάν. 12, 23-24.
28. Ματθ. 10, 5.

δὲν θὰ ἦσαν ἀντάξιαι τῆς ἐκ μέρους ἡμῶν προστασίας.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀφήσῃ τοὺς μαθητὰς νὰ μεταβοῦν τοῦ λοιποῦ εἰς τὰ ἔθνη μετὰ τὴν σταύρωσιν, βλέπει δὲ αὐτοὺς (τοὺς ἐθνικοὺς) πρῶτα νὰ ἔρχωνται[29], λέγει: «Καιρὸς εἶναι νὰ ἔλθω εἰς τὸν σταυρόν»· διότι προηγουμένως δὲν ἀφῆκεν αὐτούς, διὰ νὰ εἶναι τοῦτο ὡς μαρτυρία δι' αὐτούς· διότι μέχρι τότε, ὅτε διὰ τῶν ἔργων ἀπεμάκρυναν Ἐκεῖνον ἀφ' ἑαυτῶν, μέχρι τότε, ὅτε Αὐτὸν ἐσταύρωσαν, δὲν εἶπε: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»[30], ἀλλὰ εἶπεν: «εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε»[31]· καὶ «οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπωλολότα οἴκου Ἰσραήλ»[32] καὶ «οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ δοῦναι τοῖς κυναρίοις»[33].

Ἐπειδὴ δὲ ἐμίσησαν Αὐτόν, καὶ εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε νὰ τὸν θανατώσουν, ἦτο περιττὸν νὰ ἀφιερώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον του δι' ἐκείνους, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνοι τὸν ἀπεμάκρυνον ἀφ' ἑαυτῶν· διότι καὶ ἠρνήθησαν Αὐτὸν λέγοντες: «Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα»[34]. Τότε λοιπὸν ἀφῆκε πλέον αὐτούς, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀφῆκαν Αὐτόν. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα ὑμῶν καὶ οὐκ ἠθελήσατε!»[35].

Τί σημαίνει: «Ὁ κόκκος τοῦ σίτου, ἐὰν μὴ πεσὼν ἀποθάνῃ»; Ὁμιλεῖ περὶ τοῦ σταυροῦ. Διότι, διὰ νὰ μὴ θορυβῶνται, σκεπτόμενοι ὅτι, ὅταν προσῆλθον καὶ Ἕλληνες, τότε ἐθανατώθη, λέγει: «Τοῦτο κυρίως θὰ κά-

29. Δηλ. πρὸ τῆς κηρύξεως εἰς αὐτοὺς τοῦ θείου Λόγου ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων.
30. Ματθ. 28, 19.
31. Ματθ. 10, 5.
32. Ματθ. 15, 24.
33. Ματθ. 15, 26.
34. Ἰωάν. 19, 15.
35. Ματθ. 23, 37.

μη αὐτοὺς νὰ προσέλθουν καὶ νὰ αὐξήσουν τὸ κήρυγμά μου». Ἔπειτα, ἐπειδὴ διὰ λόγων δὲν ἔπειθεν αὐτούς, διδάσκει αὐτὸ διὰ παραλλήλου παραδείγματος ἐκ τῆς πείρας τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ φύσει, λέγων: «Ὅταν καὶ εἰς τὸν σῖτον γίνεται τοῦτο, περισσότερον φέρει καρπόν, ὅταν ἀποθάνῃ· ἐὰν δὲ εἰς τὰ σπέρματα συμβαίνῃ τοῦτο, πολὺ περισσότερον εἰς ἐμέ». Ἀλλὰ δὲν κατενόουν οἱ μαθηταὶ τὰ λεγόμενα. Διὰ τοῦτο συνεχῶς τονίζει αὐτὸ ὁ Εὐαγγελιστής, δικαιολογῶν τὴν μετὰ ταῦτα φυγὴν αὐτῶν[36]. Τοῦτον τὸν λόγον ἀνέφερε καὶ ὁ Παῦλος[37], ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν[38].

γ΄. Ποίαν λοιπὸν δικαιολογίαν θὰ προβάλλουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουν εἰς τὴν ἀνάστασιν, ἐφ᾽ ὅσον τὸ γεγονὸς μελετᾶται καθημερινῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν σπερμάτων, καὶ τῶν φυτῶν, καὶ τῆς ἰδικῆς μας γεννήσεως; Διότι πρέπει πρῶτον νὰ φθαρῇ τὸ σπέρμα, καὶ τότε νὰ συντελεσθῇ ἡ γένεσις. Ἐν γένει δέ, ὅταν ὁ Θεὸς ἐπιτελῇ κάτι, δὲν παρίσταται ἀνάγκη συλλογισμῶν· διότι πῶς ἐδημιούργησεν ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας;

Αὐτὰ τὰ λέγω πρὸς Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι λέγουν ὅτι πείθονται εἰς τὰς Γραφάς. Ἐγὼ δὲ θὰ εἴπω καὶ κάτι ἄλλο, προερχόμενον ἀπὸ ἀνθρωπίνους συλλογισμούς. Ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἄλλοι μὲν ζοῦν μὲ κακίαν,

36. Ὅτε δηλ. συνελήφθη ὁ Ἰησοῦς.
37. Α΄ Κορινθ. 15, 35-38.
38. «Περὶ τῆς ἀναστάσεως διαλεγόμενος». Παρατηροῦμεν ὅτι συχνὰ ὁ θεῖος Ἱεράρχης χρησιμοποιεῖ τὸ ρῆμα «διαλέγομαι» μετὰ τῆς ἀναλόγου συντάξεως (ὡς ἐνταῦθα μὲ τὴν πρόθεσιν «περὶ» μετὰ γενικῆς). Ἴσως τὸ ρῆμα τοῦτο χρησιμοποιεῖ κατὰ μίμησιν τοῦ Ξενοφῶντος· παραθέτομεν δύο χωρία ἐκ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων» τοῦ ἐν λόγῳ συγγραφέως. «Οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως ᾗπερ τῶν ἄλλων οἱ πλεῖστοι διελέγετο...» (Ξεν. Ἀπομνημ. 1, 1, 11). «Ἤκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου» (Ξεν. Ἀπομνημ. 2, 4, 1.)

ἄλλοι δὲ μὲ ἀρετήν· ἀλλὰ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μὲ κακίαν πολλοὶ φθάνουν εἰς βαθύτατον γῆρας εὐτυχοῦντες, ἐξ ἐκείνων δέ, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μὲ ἀρετὴν φθάνουν εἰς τὸ γῆρας ἀφοῦ ὑπέμειναν τὰ ἀντίθετα. Πότε λοιπὸν ἕκαστος θὰ λάβῃ τὴν ἀμοιβὴν τὴν ἀνάλογον μὲ τὴν ἀξίαν του; εἰς ποίαν περίπτωσιν[39];

Ναί, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ἀλλὰ δὲν ὑφίσταται ἀνάστασις τῶν σωμάτων. Δὲν ἀκούουν τὸν Παῦλον ὅτι λέγει: «Δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν;»[40]. Δὲν λέγει περὶ ψυχῆς· (διότι δὲν φθείρεται ἡ ψυχή)· καὶ ἀνάστασις δὲ λέγεται δι᾽ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει πέσει· ἔπεσε δὲ τὸ σῶμα. Διατί δὲ δὲν θέλεις νὰ ὑφίσταται ἀνάστασις τοῦ σώματος; Τί δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν Θεόν; Ἀλλὰ νὰ λέγῃς τοῦτο (δηλαδὴ περὶ μὴ ἀναστάσεως) εἶναι δεῖγμα ἄκρας ἀνοησίας.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει; Διατί δὲν πρέπει τὸ φθαρτὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον καὶ μόχθους καὶ θάνατον διῆλθε, νὰ λάβῃ καὶ στέφανον; Διότι, ἐὰν δὲν ἔπρεπεν, οὔτε ἐξ ἀρχῆς θὰ ἐγίνετο, καὶ Ἐκεῖνος δὲν θὰ ἐλάμβανε σάρκα. Ὅτι ἔλαβε δὲ σάρκα, καὶ ἀνέστησεν αὐτήν, διὰ νὰ βεβαιωθῇς, ἄκουσε τί λέγει[41]: «Βάλε τοὺς δακτύλους, καὶ ἴδε ὅτι πνεῦμα, ὀστᾶ καὶ νεῦρα οὐκ ἔχει»[42]. Διατί δὲ τὸν Λάζαρον ἀνέστησεν, ἐὰν ἦτο προτιμότερον νὰ ἀναστηθῇ ἄνευ σώματος; διατί ἐπιτελεῖ τοῦτο εἰς θέσιν θαύματος καὶ εὐεργεσίας; διατί δὲ ἐν γένει ἔδωκε τροφάς;

39. «Πότε σ᾽ν τὰ κατ᾽ ἀξίαν ἀπολήψεται ἕκαστος; ἐν ποίῳ καιρῷ;» Πρβλ. τὸ τοῦ Δημοσθένους «Πότ᾽ οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πόθ᾽, ἃ χρὴ πράξετε, Ἐπειδὰν τί γένηται;» (Δημοσθ. Α΄ Φιλιππ. 10).
40. Α΄ Κορινθ. 15, 53.
41. Παρατήρησον ἐνταῦθα τὴν συμμετρίαν τοῦ λόγου:
Ὅτι δὲ καὶ ἀνέλαβε
καὶ αὐτὴν ἀνέστησεν, ἄκουσον τί φησι.
42. Λουκ. 24, 39 καὶ Ἰωάν. 20, 27.

Μὴ ἀπατᾶσθε ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, ἀγαπητοί· διότι καὶ ἀνάστασις ὑπάρχει, καὶ κρίσις ὑπάρχει. Αὐτὰ δὲ τὰ ἀπορρίπτουν, ὅσοι δὲν θέλουν νὰ δώσουν λόγον διὰ τὰς πράξεις των· διότι καὶ πρέπει ἡ ἀνάστασις νὰ εἶναι τοιαύτη, ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ· διότι Ἐκεῖνος ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν[43] ὁ πρῶτος ἀναστηθεὶς ἐκ τῶν νεκρῶν[44].

Ἐὰν δὲ εἶναι τοῦτο ἀνάστασις, δηλαδὴ καθαρμὸς τῆς ψυχῆς καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, ὁ δὲ Χριστὸς δὲν ἡμάρτησε, πῶς ἀνέστη; Πῶς ἡμεῖς θὰ ἀπηλλασσόμεθα τῆς κατάρας, ἐὰν καὶ ὁ Ἴδιος ἡμάρτανε; πῶς δὲ λέγει: «Ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν;»[45]· διότι αὐτοὶ εἶναι λόγοι Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δηλοῖ τὴν μὴ διάπραξιν ἁμαρτίας.

Λοιπὸν κατὰ τοὺς αἱρετικοὺς ἢ δὲν ἀνεστήθη, ἤ, ἐὰν ἀνεστήθη, ἡμάρτησε πρὸ τῆς ἀναστάσεως. Ἀλλὰ καὶ ἀνεστήθη καὶ ἁμαρτίαν δὲν διέπραξε. Λοιπὸν ἀνεστήθη κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὰ δόγματα αὐτὰ τὰ πονηρὰ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον δημιουργήματα ματαιοδοξίας.

Ἂς ἀποφύγωμεν λοιπὸν τὸ νόσημα τοῦτο· διότι λέγει: «φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί»[46]. Δὲν εἶναι αὐτὰ διδάγματα ἀποστόλων· ὁ Μακαρίων[47] καὶ ὁ Οὐαλεντῖνος εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἰσήγαγον αὐτά.

Ἂς ἀποφεύγωμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, αὐτὰς τὰς ἰ-

43. «Ἀπαρχὴ γὰρ ἐκεῖνος» ἔκφρασις ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Παύλου (Α΄ Κορινθ. 15, 20).
44. «Πρωτότοκος ἀπὸ τῶν νεκρῶν» ἄλλη ἔκφρασις ληφθεῖσα ὡσαύτως ἐκ τοῦ Παύλου (Κολοσ. 1, 18).
45. Ἰωάν. 14, 30.
46. Α΄ Κορινθ. 15, 33. Τοῦτο λέγει καὶ ὁ ποιητὴς Μένανδρος: «Φθείρουσιν ἤθη χρῆσθ' ὁμιλίαι κακαί». Ὁ δὲ Θεόγνις ἐπίσης λέγει:
Ἐσθλὰ γὰρ ἀπ' ἐσθλῶν μαθήσεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.
47. Οὗτος παρεδέχετο δύο ἀρχάς: τὸν Ὕψιστον ἀγαθὸν Θεὸν καὶ τὸν δίκαιον δημιουργὸν τὸν πλάσαντα τὸν κόσμον ἐκ τῆς ὕλης.

δέας· διότι οὐδεμία ὠφέλεια προκύπτει ἐκ τοῦ καθαροῦ βίου, ὅταν πρεσβεύωμεν δόγματα διεφθαρμένα· ὅπως βεβαίως καὶ ἀντιστρόφως, οὐδεμία ὠφέλεια προκύπτει ἐξ ὑγιῶν δογμάτων, ὅταν ὁ βίος εἶναι διεφθαρμένος[48].

Αὐτὰ οἱ Ἐθνικοὶ ἐδημιούργησαν, αὐτὰ ἐκεῖνοι[49] ηὔξησαν, ἀφοῦ τὰ ἔλαβον ἐκ τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων, καὶ λέγοντες τὴν ὕλην ἀγένητον, καὶ πολλὰ παρόμοια. Ὅπως λοιπὸν εἶπαν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ δημιουργός, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται ὕλη ἀγένητος, οὕτω καὶ τὴν ἀνάστασιν ἠρνήθησαν.

Ἀλλὰ ἂς μὴ δίδωμεν προσοχὴν εἰς αὐτὰς τὰς ἰδέας, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπεριόριτος· ἂς μὴ δίδωμεν προσοχήν.

Λέγω εἰς σᾶς αὐτά· διότι ἡμεῖς δὲν θὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν μάχην ἐναντίον αὐτῶν. Ἀλλὰ ὁ ἄοπλος καὶ ὁ γυμνός, καὶ ἂν εὑρεθῇ ἀντιμέτωπος μὲ ἀσθενεῖς, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἰσχυρότερος, εὐκόλως θὰ καταβληθῇ. Διότι ἐὰν μὲν ἐδίδετε προσοχὴν εἰς τὰς Γραφὰς καὶ ἐξησκεῖτε καθημερινῶς τοὺς ἑαυτούς σας, δὲν θὰ σᾶς συνεβούλευον νὰ ἀποφύγετε τὴν μάχην πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ θὰ σᾶς συνεβούλευον καὶ νὰ συνάπτετε μάχην· διότι ἡ ἀλήθεια εἶναι ἰσχυρά. Ἐπειδὴ δὲ δὲν γνωρίζετε νὰ χρησιμοποιῆτε τὰς Γραφάς, φοβοῦμαι τὴν συμπλοκήν, μὴ ὅταν συλλάβουν σᾶς ἀόπλους, σᾶς καταβάλλουν· διότι τίποτε ἀσθενέστερον δὲν ὑπάρχει ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν στερηθῆ τῆς βοηθείας τοῦ Πνεύματος.

48. Δίδαγμα κατὰ χιαστὸν σχῆμα:
οὐδὲν γὰρ ὄφελος βίου καθαροῦ, δογμάτων διεφθαρμένων·
ὥσπερ οὖν οὐδὲ τοὐναντίον, δογμάτων ὑγιῶν, ἐὰν βίος ᾖ διεφθαρμένος.
49. Δηλ. οἱ αἱρετικοί.

Ἐὰν δὲ χρησιμοποιοῦν τὴν ἔξωθεν σοφίαν[50], δὲν πρέπει νὰ τοὺς θαυμάζετε, ἀλλὰ νὰ γελᾶτε εἰς βάρος των, διότι χρησιμοποιοῦν τοὺς μωροὺς διδασκάλους· διότι οὔτε περὶ Θεοῦ, οὔτε περὶ κτίσεως ἠδυνήθησαν νὰ εὕρουν κάτι ὀρθὸν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἡ χήρα τῆς παρατάξεώς μας γνωρίζει, αὐτὰ ὁ Πυθαγόρας ἀκόμη δὲν τὰ ἐγνώριζε· ἀλλ' ἔλεγον ὅτι θάμνος εἶναι καὶ ἰχθύς, καὶ κύων καθίσταται ἡ ψυχή[51].

Εἰς αὐτοὺς λοιπόν, εἰπέ μου, πρέπει νὰ δίδωμεν προσοχήν; Μεγάλοι εἶναι εἰς τὴν κώμην, τρέφουν ὡραίους βοστρύχους, καὶ ἔχουν ἐνδυθῆ τετριμμένα ἱμάτια· μέχρι τούτου τοῦ σημείου εἶναι ἡ φιλοσοφία αὐτῶν. Ἂν δὲ ἴδῃς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν, εἶναι τέφρα καὶ κόνις καὶ τίποτε τὸ ὑγιές, ἀλλὰ «τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν»[52], ὅλα τὰ διδάγματα πλήρη ἀκαθαρσίας καὶ πύου καὶ σκωλήκων ὅλα τὰ δόγματα.

Ὁ πρῶτος λοιπὸν ἐξ αὐτῶν ἔλεγεν ὅτι τὸ ὕδωρ[53] εἶναι Θεός, ὁ μετ' ἐκεῖνον τὸ πῦρ[54], ἄλλος ἔλεγεν ὅτι ὁ ἀὴρ[55] εἶναι Θεός, καὶ ὅλοι τὴν ἀρχὴν τοῦ παντὸς εἰς τὰ σώματα τὰ ὑλικὰ τὴν ἀνήγαγον.

Τούτους λοιπόν, εἰπέ μου, πρέπει νὰ τοὺς θαυμάζωμεν, οἱ ὁποῖοι οὔτε ἰδέαν τοῦ ἀσωμάτου Θεοῦ δὲν ἔλαβον, ἂν καὶ βεβαίως ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν ἔλαβον, ἀφοῦ ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἰδικούς μας εἰς τὴν Αἴγυπτον;

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ προκαλέσωμεν πολὺν θόρυβον, ἐδῶ ἂς σταματήσωμεν τὸν λόγον· διότι ἂν ἀρχίσωμεν

50. «Ἔξωθεν σοφία» καλεῖται ἡ τῶν Ἐθνικῶν.
51. Οἱ Πυθαγόρειοι ἐπρέσβευον τὴν περὶ μετεμψυχώσεως θεωρίαν.
52. Ψαλμ. 5, 10.
53. Ὁ Θαλῆς ἐπρέσβευε τοῦτο.
54. Ἰδέα τοῦ Ἡρακλείτου
55. Τοῦτο ἐδίδασκεν ὁ Ἀναξιμένης.

νὰ παραθέτωμεν τὰ δόγματα ἐκείνων, καὶ τί εἶπον μὲν περὶ Θεοῦ, τί δὲ περὶ ψυχῆς, τί δὲ περὶ σωμάτων, θὰ ἐπακολουθήσῃ πολὺς γέλως. Καὶ δὲν θὰ ἔχουν ἀνάγκην τῆς ἐκ μέρους ἡμῶν κατηγορίας· διότι οἱ ἴδιοι βάλλουν κατ' ἀλλήλων. Ἐκεῖνος βεβαίως, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν ἐναντίον ἡμῶν τὸν λόγον περὶ τῆς ὕλης, τὸν ἑαυτόν του ἠφάνισεν.

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, διὰ νὰ μὴ σᾶς ἀπασχολήσωμεν ματαίως καὶ δημιουργήσωμεν λαβύρινθον λόγων, ἀφοῦ ἀφήσωμεν αὐτά, θὰ εἴπωμεν ἐκεῖνο, δηλαδὴ νὰ ἀφοσιώνεσθε εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων Γραφῶν, καὶ νὰ μὴ λογομαχῆτε διὰ ζητήματα μὴ ἀναγκαῖα· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος συμβουλεύει[56] εἰς τὸν Τιμόθεον, καίτοι ἦτο πλήρης πολλῆς σοφίας, καὶ εἶχε τὴν θαυματουργὸν δύναμιν. Ἂς πειθώμεθα λοιπὸν εἰς ἐκεῖνον, καὶ ἀφοῦ ἀφήσωμεν τὰς φλυαρίας, ἂς ἐπιληφθῶμεν τῶν ἔργων, ἐννοῶ τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς φιλοξενίας· καὶ ἂς φροντίσωμεν πολὺ διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΖ' (67)

(Ἰωάν. ιβ', 25 - 34)

«Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. Ἐὰν ἐμοί τις διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω»[1].

56. Β' Τιμόθ. 2, 14.
1. Ἰωάν. 12, 25-26.

α´. Γλυκὺς εἶναι ὁ παρὼν βίος, καὶ πλήρης πολλῆς τέρψεως, ὄχι ὅμως δι᾽ ὅλους, ἀλλὰ δι᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι προσηλωμένοι εἰς αὐτόν. Ἐὰν δὲ κανεὶς στρέψῃ τὸ βλέμμα του εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἴδῃ ὡραῖα τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα, ταχέως θὰ περιφρονήσῃ τὸν παρόντα βίον, καὶ οὐδόλως θὰ ὑπολογίσῃ αὐτόν[2]· διότι καὶ τὸ κάλλος ὡρισμένων σωμάτων θαυμάζεται, ἐφ᾽ ὅσον δὲν παρουσιάζεται ἓν σῶμα λαμπρότερον, ὅταν δὲ παρουσιασθῇ τὸ ἀνώτερον, τότε τὸ προηγούμενον περιφρονεῖται.

Ἂν λοιπὸν θελήσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ στρέψωμεν τὸ βλέμμα μας εἰς ἐκεῖνο τὸ κάλλος, καὶ τὴν εὐπρέπειαν τῆς ἐκεῖ βασιλείας νὰ παρατηρήσωμεν καλῶς, ταχέως θὰ ἀπελευθερώσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὰ παρόντα δεσμά· διότι εἷς δεσμὸς εἶναι ἡ συμπάθεια πρὸς τὰ παρόντα.

Καὶ προτρέπων εἰς τοῦτο[3] ἡμᾶς ὁ Χριστός, ἄκουσε τί λέγει: «Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν· ὁ ἐμοὶ διακονῶν ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμός»[4]. Μὲ αἴνιγμα φαίνονται νὰ ὁμοιάζουν τὰ λεγόμενα· δὲν εἶναι ὅμως αἴνιγμα, ἀλλὰ εἶναι πλήρη πολλῆς σοφίας.

Καὶ πῶς «ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν»; Θὰ καταστρέψῃ αὐτὴν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῆς τὰς ἀτόπους· ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δεικνύεται εὐχάριστος εἰς αὐτὴν πέραν τοῦ δέοντος. Διὰ τοῦτο κάποιος συμβουλεύει λέγων: «Μὴ πορεύου ἐν

2. «Ταχέως αὐτοῦ καταφρονήσει, καὶ οὐδένα ποιήσεται λόγον.» — Σχῆμα ἐν παραλλήλου (δηλ. ὁ ῥήτωρ κατὰ πλεονασμὸν τοποθετεῖ καὶ τὴν ἀντίθετον ἔννοιαν μετ᾽ ἀρνήσεως.)

3. Δηλ. εἰς τὸ νὰ στραφῶμεν πρὸς τὰ ἐπουράνια.

4. Ἰωάν. 12, 25-26.

ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς σου»[5]· διότι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἀφανίσῃς αὐτήν· (διότι σὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετήν)· ὅπως βεβαίως καὶ τὸ ἀντίθετον συμβαίνει, δηλαδὴ «ὁ μισῶν αὐτὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ σώσει αὐτήν». Τί σημαίνει δέ: «Ὁ μισῶν αὐτήν»; Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ὑποχωρεῖ εἰς αὐτήν, ὅταν τὸν προτρέπῃ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα βλάπτουν.

Καὶ δὲν εἶπεν: «ὁ μὴ εἴκων αὐτῇ», ἀλλὰ «ὁ μισῶν αὐτήν»· διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι μισητοί, δὲν ἀνεχόμεθα οὔτε τὴν φωνὴν αὐτῶν νὰ ἀκούσωμεν, οὔτε μὲ εὐχαρίστησιν νὰ ἴδωμεν τὸ πρόσωπόν των; οὕτω καὶ τὴν ψυχήν, ὅταν προτρέπῃ εἰς πράγματα ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν, πρέπει εἰς μέγα βαθμὸν νὰ τὴν ἀποστρεφώμεθα.

Διότι, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ὁμιλήσῃ εἰς αὐτοὺς περὶ θανάτου, δηλαδὴ περὶ τοῦ Ἰδικοῦ Του θανάτου, καὶ προεῖδεν ὅτι θὰ καταστοῦν κατηφεῖς καὶ θὰ καταπέσουν, προσέδωκεν ὑπεροχὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, λέγων: «Τί νὰ εἴπω, ἐὰν σεῖς δὲν ὑπομείνετε μὲ γενναιότητα τὸν θάνατόν μου; διότι ἐὰν σεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ἀποθάνετε, δὲν θὰ προκύψῃ διὰ σᾶς οὐδὲν κέρδος».

Καὶ βλέπε πῶς παρηγορεῖ διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ. Διότι ἦτο πολὺ βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς τὸ νὰ ἀκούσουν ὅτι πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποθάνῃ ὅταν ἀγαπᾷ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Καὶ διατί νὰ ἀναφέρω τὰ παλαιά; ἀφοῦ βεβαίως καὶ τώρα θὰ εὕρωμεν πολλοὺς νὰ ἔχουν τὴν ὑπομονὴν ὅλα νὰ τὰ μάθουν εὐχαρίστως, ὡς πρὸς τὸ νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὴν παροῦσαν ζωήν, καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι, οἱ

5. Σοφ. Σειρ. 18, 30.

όποῖοι ἔχουν πίστιν περὶ τῶν μελλόντων, καὶ οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἴδουν οἰκοδομήματα καὶ κατασκευάσματα καὶ ἐπινοήματα, δκρύουν, λέγοντες σχετικῶς: «Πόσα ἐπινοεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ καθίστανται κόνις»! Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῆς παρούσης ζωῆς.

Τὰ δεσμὰ λοιπὸν αὐτὰ θέλων νὰ λύσῃ ὁ Χριστός, λέγει: «Ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν»· διὰ νὰ βεβαιωθῇς ὅτι τὰ ἔλεγεν εἰς ἐκείνους διὰ νὰ τοὺς συμβουλεύσῃ καὶ διὰ νὰ καταπαύσῃ τὸν φόβον αὐτῶν, ἄκουσε τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἐμοὶ διακονῶν, ἐμοὶ ἀκολουθείτω»· λέγων ταῦτα ὁμιλεῖ περὶ τοῦ θανάτου, καὶ ἀπαιτεῖ νὰ ἀκολουθήσουν Αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων· διότι πάντως πρέπει ὁ διακονῶν νὰ ἀκολουθῇ τὸν διακονούμενον.

Καὶ ἐξέτασε πότε διδάσκει αὐτὰ εἰς αὐτούς· ὄχι ὅταν ἐδιώκοντο, ἀλλ' ὅταν ἔλαβον θάρρος, ὅταν ἐνόμισαν, ὅτι εὑρίσκονται ἐν ἀσφαλείᾳ λόγῳ τῆς ἐκ μέρους τῶν πολλῶν τιμῆς καὶ λατρείας, ὅταν ἠδύναντο νὰ λάβουν θάρρος καὶ νὰ ἀκούσουν: «Καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι»[6]· δηλαδὴ λέγει «ἀεὶ παρατεταγμένος ἔσο, πρὸς κινδύνους, πρὸς θάνατον, πρὸς ἀποδημίαν τὴν ἐντεῦθεν».

Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυσάρεστα, προσθέτει καὶ τὸ ἔπαθλον. Ποῖον δὲ ἦτο αὐτό; Τὸ νὰ ἀκολουθοῦν Αὐτόν, καὶ νὰ εὑρίσκωνται ἐκεῖ, ὅπου εὑρίσκεται Ἐκεῖνος, δεικνύων ὅτι ἀνάστασις θὰ διαδεχθῇ τὸν θάνατον· διότι λέγει: «ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμός»[7]. Ποῦ εἶναι δὲ ὁ Χριστός; Εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως λοιπὸν ἐκεῖ ἂς μεταβῶμεν διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ.

6. Ματθ. 16, 24.
7. Ἰωάν. 12, 26.

«Ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, ἀγαπήσει αὐτὸν ὁ Πατήρ»[8]. Διατί δὲν εἶπεν: «Ἐγώ»; Ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν εἶχον τὴν ὀρθὴν γνώμην περὶ Αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀνωτέραν γνώμην εἶχον περὶ τοῦ Πατρός· ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι οὔτε, ὅτι ἔπρεπε Αὐτὸς νὰ ἀναστῇ, ἐγνώριζον, πῶς θὰ ἐσχημάτιζον ὑψηλὰς ἰδέας περὶ Αὐτοῦ; Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου λέγει: «Οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται παρὰ τοῦ Πατρός μου»[9], ἐνῷ βεβαίως Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κρίνει. Ἐδῶ δὲ παρουσιάζει καὶ τὴν γνησιότητα Αὐτοῦ ὡς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· διότι ὁ Πατὴρ θὰ δεχθῇ αὐτοὺς ὡς διακόνους γνησίου Υἱοῦ.

«Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. Καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης»[10]. Καὶ ὅμως αὐτοὶ δὲν εἶναι πλέον λόγοι ἀνθρώπου προτρέποντος τοὺς ἄλλους νὰ ἔλθουν εἰς τὸν θάνατον, Ἀνθρώπου βεβαίως, ὁ ὁποῖος εἰς μέγιστον βαθμὸν προτρέπει τοῦτο. Διότι, διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι «ἐπειδὴ ὁ Ἴδιος εὑρίσκεται ἐκτὸς τῶν ἀνθρωπίνων πόνων, εὐκόλως κάμνει θεωρίαν περὶ θανάτου, καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς μᾶς προτρέπει», δεικνύει, ὅτι, ἂν καὶ εὑρίσκεται ὁ Ἴδιος εἰς ἀγωνίαν, ὅμως λόγῳ τῆς χρησιμότητος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ὑποστῇ, δὲν παραιτεῖται. Αὐτὰ δὲ ἀποτελοῦν εὐεργεσίας τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ οὐχὶ τῆς Θεότητος. Διὰ τοῦτο λέγει: «Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται»· (διότι, ἐὰν δὲν συμβαίνῃ τοῦτο, ποίαν λογικὴν σειρὰν ἔχει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐλέχθη, καὶ τὸ ὅτι εἶπεν: «Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης;») καὶ τόσον ἐταράχθη, ὥστε νὰ ζητῇ καὶ ἀπαλλαγήν, ἐὰν βεβαίως ἦτο δυνατὸν νὰ διαφύγῃ[11].

8. Ἰωάν. 12, 26.
9. Μάρκ. 10, 40.
10 Ἰωάν. 12, 27.
11 Ματθ. 26, 39.

β'. Αὐταὶ εἶναι αἱ ἀδυναμίαι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἀλλὰ δὲν ἔχω τί νὰ εἴπω, λέγει, ὅταν ζητῶ ἀπαλλαγήν. «Διὰ γὰρ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην»[12]· ὡς ἐὰν ἔλεγεν: «Κἂν θορυβώμεθα, κἂν ταραττώμεθα, μὴ φεύγωμεν θάνατον· ἐπεὶ κἀγώ, νῦν ταραττόμενος, οὐ λέγω ὥστε φυγεῖν», διότι πρέπει νὰ ὑπομένωμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συμβαίνει· «οὐ λέγω· Ἀπάλλαξόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης», ἀλλὰ τί; «Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα»[13]· «καίτοι τῆς ταραχῆς τοῦτο ἀναγκαζούσης λέγειν, τὸ ἐναντίον λέγω· «Δόξασόν σου τὸ ὄνομα»· τουτέστιν, ἄγαγε λοιπὸν (πλέον) ἐπὶ τὸν σταυρόν· τοῦτο δὲ δεικνύει πολὺ τὴν ἀνθρωπίνην διάθεσιν καὶ τὴν παροῦσαν ζωήν, καὶ οὕτω ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εὑρίσκετο ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν· διότι ὅπως τὸ νὰ πεινάσῃ δὲν εἶναι ἄξιον κατηγορίας, οὔτε τὸ νὰ κοιμᾶται, οὕτω καὶ τὸ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν παροῦσαν ζωὴν δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτον.

Ὁ δὲ Χριστὸς εἶχε σῶμα ἀπηλλαγμένον ἀπὸ ἁμαρτήματα, ὄχι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ φυσικὰς ἀνάγκας. Διὰ τούτων λοιπὸν καὶ κάτι ἄλλο ἐδίδαξε. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τοῦτο; Ἐὰν κάποτε εὑρεθῶμεν εἰς ἀγῶνα καὶ δειλίαν, οὔτε τότε νὰ ἀποφύγωμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν.

«Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα». Δεικνύει ὅτι ὑπὲρ ἀληθείας ἀποθνήσκει, ἀποκαλῶν τοῦτο δόξαν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ τοῦτο συνέβαινε μετὰ τὸν σταυρόν. Ἐπρόκειτο ἡ οἰκουμένη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ λατρεύσῃ Αὐτόν· καὶ βεβαίως ὄχι μόνον τοῦ Πατρὸς τὸ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ὅμως ἀποσιωπᾷ τοῦτο. «Ἦλθεν οὖν φωνὴ

12. Ἰωάν. 12, 27.
13. Ἰωάν. 12, 28.

ἐκ τῶν οὐρανῶν· Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω»[14]. Ποῦ ἐδόξασεν; Εἰς τὰ συμβάντα πρὸ αὐτῶν. Καὶ πάλιν θὰ δοξάσω μετὰ τὸν σταυρόν.

Τί λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; «Οὐ δι' ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς»[15]. Ἐκεῖνοι δὲ ἐνόμισαν ὅτι ἦτο βροντή, ἢ ὅτι ἄγγελος εἶχε λαλήσει εἰς Αὐτόν[16]. Καὶ ἐκ ποίας αἰτίας ἐνόμισαν τοῦτο; μὴ δὲν ἦτο ἰσχυρὰ καὶ εὐκρινὴς ἡ φωνή; Ἀλλὰ ταχέως ἀπεμακρύνθη ἀπὸ αὐτούς, διότι ἦσαν βραδύνοες καὶ σαρκικοὶ καὶ νωθροί. Καὶ ἄλλοι μὲν τὸν ἦχον μόνον ἀντελήφθησαν, ἄλλοι δὲ ἐγνώριζον μέν, ὅτι ἦτο ἔναρθρος ἡ φωνή, τί ἐσήμαινεν ὅμως, δὲν ἐγνώριζον.

Τί λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; «Οὐ δι' ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς»[17]. Διατί εἶπε τοῦτο; Διότι ἤθελε νὰ ἀντικρούσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγον πάντοτε, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ· διότι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δοξάζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πῶς δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ὁποίου τὸ ὄνομα δι' Αὐτὸν δοξάζεται; Διὰ τοῦτο βεβαίως καὶ ἡ φωνὴ ἦλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἴδιος λέγει: «Οὐ δι' ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς», «οὐχ ἵνα ἐγὼ μάθω τι ἀγνοῶν παρ' αὐτῆς, (πάντα γὰρ οἶδα τὰ τοῦ Πατρός), ἀλλὰ δι' ὑμᾶς». Διότι, ἐπειδὴ ἔλεγον ὅτι ἄγγελος ὡμίλησεν εἰς Αὐτόν, ἢ ὅτι βροντὴ εἶχεν ἠχήσει, καὶ δὲν ἔδιδον προσοχήν, λέγει ὅτι «διὰ σᾶς ἐγένετο, ὥστε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ παρακινηθῆτε εἰς τὸ νὰ ἐρωτήσετε τί ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη».

Αὐτοὶ δὲ ἀφοῦ εἶχον πτοηθῆ οὔτε καὶ ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας, ἔκαμον σχετικὴν ἐρώτησιν, ἐνῷ ἤκουσαν ὅτι

14. Ἰωάν. 12, 28.
15. Ἰωάν. 12, 30.
16. Ἰωάν. 12, 29.
17. Ἰωάν. 12, 30.

τὸ συμβὰν ἀφορᾷ εἰς αὐτούς· διότι εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε πρὸς ποῖον σκοπὸν ἐλέγοντο αὐτά, φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν ἐφαίνετο ὅτι εἶναι εὐκρινὴς ἡ φωνή. «Δι' ὑμᾶς ἡ φωνὴ γέγονεν». Βλέπεις ὅτι τὰ ταπεινὰ γίνονται χάριν αὐτῶν, καὶ ὄχι ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς ἔχει ἀνάγκην βοηθείας;

«Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. Νῦν δὲ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κάτω βληθήσεται»[18]. Τοῦτο ποίαν λογικὴν σύνδεσιν ἔχει πρὸς τὸ «ἐδόξασα, καὶ δοξάσω»; Πολλὴν καὶ λίαν σύμφωνον· διότι, ἀφοῦ εἶπε «Δοξάσω», δεικνύει καὶ τὸν τρόπον τῆς δόξης. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ τρόπος αὐτός; Ἐκεῖνος «βληθήσεται κάτω», λέγει.

Τί σημαίνει δέ: «Κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου»; Εἶναι ὡς ἐὰν ἔλεγε: «Δικαστήριον ἔσται καὶ ἐκδίκησις». Πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; «Ἐθανάτωσε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, συλλαβὼν αὐτὸν ὡς ὑπόλογον διὰ τὴν ἁμαρτίαν· («διὰ γὰρ τῆς ἁμαρτίας εἰσῆλθεν ὁ θάνατος»)[19]· εἰς ἐμὲ δὲν εὗρε τοῦτο. Διατί λοιπὸν εἰσεπήδησε καὶ εἰς τὸν θάνατον μὲ παρέδωκε; διὰ ποῖον λόγον εἰσέβαλεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰούδα, ὥστε νὰ μὲ θανατώσῃ»;

Μὴ εἴπῃς εἰς ἐμὲ τώρα ὅτι ὁ Θεὸς οὕτω τὰ ἐρρύθμισε· διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ τῆς σοφίας Αὐτοῦ· κατ' ἀρχὴν ἂς ἐξετασθῇ ἡ γνώμη ἐκείνου, δηλαδὴ τοῦ πονηροῦ. «Πῶς λοιπὸν κρίνεται ὁ κόσμος εἰς ἐμέ»;

Ὡς ἐὰν συγκροτηθῇ δικαστήριον, θὰ λεχθῇ πρὸς αὐτόν: «Ἔστω· ὅλους τοὺς ἐθανάτωσες διότι τοὺς εὗρες ὑπολόγους δι' ἁμαρτίας· τὸν Χριστὸν διατί τὸν ἐθανάτωσες; δὲν εἶναι καταφανὲς ὅτι ἀδίκως ἐθανάτωσες Αὐτόν; Λοιπὸν δι' Αὐτοῦ θὰ δικαιωθῇ ὁ κόσμος. Διὰ νὰ

18. Ἰωάν. 12, 31.
19. Ρωμ 5, 12.

καταστῇ δὲ τοῦτο σαφέστερον, καὶ διὰ παραδείγματος θὰ κάμω τοῦτο φανερόν. Ὑποτεθείσθω ὅτι εἶναι εἷς τύραννος βίαιος, ὁ ὁποῖος τοὺς πίπτοντας εἰς τὰς χεῖρας του κακοποιεῖ παντοιοτρόπως· αὐτός, ἐάν, συμπλακεὶς μὲ βασιλέα, ἢ υἱὸν βασιλέως, φονεύσῃ αὐτὸν ἀδίκως, ὁ θάνατος ἐκείνου θὰ δυνηθῇ νὰ κάμῃ νὰ λάβουν καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδίκησιν.

Ἂς ὑποτεθῇ ὅτι κάποιος ζητεῖ τὰ χρήματα ἀπὸ χρεωφειλέτας καὶ κτυπᾷ αὐτούς, καὶ τοὺς ρίπτει εἰς τὸ δεσμωτήριον· ἔπειτα ἐκ τῆς αὐτῆς παραφροσύνης παρασυρόμενος ὁδηγεῖ εἰς τὴν αὐτὴν φυλακὴν καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τίποτε δὲν ὀφείλει. Οὗτος (ὁ πιστωτής), θὰ τιμωρηθῇ καὶ δι' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς τοὺς ἄλλους· διότι ἐκεῖνος (ὁ ἀδίκως φυλακισθεὶς) θὰ θανατώσῃ αὐτόν.

γ'. Οὕτω συνέβη καὶ ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ· διότι δι' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς σᾶς ὁ διάβολος, θὰ τιμωρηθῇ δι' ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐτόλμησε νὰ πράξῃ κατὰ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῇς ὅτι ὑπονοεῖ τοῦτο, ἄκουσε τί λέγει: «Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου βληθήσεται κάτω» (διὰ τοῦ θανάτου μου), «κἀγὼ δέ, ἐὰν ὑψωθῶ, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν»[20]· δηλαδὴ καὶ τοὺς προερχομένους ἐκ τῶν ἐθνῶν.

Καὶ διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανείς: «Πῶς θὰ ριφθῇ κάτω, ἐὰν καταβάλῃ καὶ σέ;» λέγει: «δὲν μὲ καταβάλλει»· διότι πῶς θὰ καταβάλῃ αὐτόν, ὁ Ὁποῖος καὶ τοὺς ἄλλους ἑλκύει; Καὶ δὲν ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὑπερτερεῖ τῆς ἀναστάσεως, «πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν»· διότι ἐὰν μὲν ἔλεγεν ὅτι «ἀναστήσομαι» δὲν θὰ ἦτο ἀκόμη φανερὸν ὅτι θὰ πιστεύσουν ἐπίσης, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δὲ ὅτι «πιστεύσου-

20. Ἰωάν. 12, 31-32.

σιν» καὶ τὰ δύο δεικνύει, ὅτι δηλαδὴ καὶ θὰ ἀναστηθῇ· διότι ἐὰν ἔμενε νεκρός, καὶ ἄνθρωπος μόνον ἦτο, κανεὶς δὲν θὰ ἐπίστευε.

«Πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν». Πῶς λέγει λοιπόν, ὅτι ὁ Πατὴρ ἕλκει; Διότι, ἐφ' ὅσον ἑλκύει ὁ Υἱός, ἑλκύει καὶ ὁ Πατήρ. «Θὰ σᾶς ἑλκύσω δέ», λέγει, «διότι κρατεῖσθε ὑπὸ τυράννου καὶ ἀφ' ἑαυτῶν δὲν δύνασθε νὰ προσέλθετε καὶ νὰ διαφύγετε τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος ἀνθίσταται». Ἄλλοτε δὲ τοῦτο τὸ ἀποκαλεῖ ἁρπαγήν. «Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν, καὶ τότε τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσει»[21]. Αὐτὰ δὲ ἔλεγε, διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν βιαίαν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Ἐκεῖνο λοιπόν, τὸ ὁποῖον ἐκάλεσεν εἰς ἐκείνην τὴν περίπτωσιν ἁρπαγήν, εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὸ ὀνομάζει ἕλξιν.

Αὐτὰ λοιπὸν ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, ἂς ἐγερθῶμεν, ἂς δοξάσωμεν τὸν Θεὸν ὄχι μόνον διὰ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς· διότι ἄλλως δὲν δύναται νὰ εἶναι δόξα, ἀλλὰ βλασφημία· διότι ἄλλως δὲν δύναται τόσον ὁ Θεός, ὅταν ὁ Ἐθνικὸς εἶναι μιαρός, ὅσον ὅταν ὁ Χριστιανὸς εἶναι διεφθαρμένος.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν παρακαλῶ πάντα νὰ πράττωμεν, ὥστε νὰ δοξάζεται ὁ Θεός· διότι ἀλλοίμονον, λέγει, εἰς τὸν δοῦλον ἐκεῖνον, διὰ τοῦ ὁποίου βλασφημεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, (ὅταν δὲ λέγεται «ἀλλοίμονον», ἀμέσως ἀκολουθεῖ πᾶσα κόλασις καὶ τιμωρία), μακάριος δὲ εἶναι ἐκεῖνος, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δοξάζεται.

Ἂς μὴ εὑρισκώμεθα λοιπὸν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὡς νὰ εἴμεθα εἰς σκότος, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα νὰ ἀποφεύγωμεν, μάλιστα δὲ[22] ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποβαίνουν εἰς κοινὴν ζημίαν, ἐπειδὴ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς αὐ-

21. Ματθ. 12, 29.
22. «Μάλιστα δέ». Συνήθης ἔκφρασις παρ' Ἰσοκράτει.

τὰ ὁ Θεὸς βλασφημεῖται· διότι ποίας συγχωρήσεως θὰ τύχωμεν, ὅταν, ἐνῷ λαμβάνομεν ἐντολὴν νὰ δώσωμεν εἰς ἄλλους, ἁρπάζωμεν τὰ ἀνήκοντα εἰς ἄλλους; ποία ἐλπὶς σωτηρίας θὰ ὑπάρξῃ δι' ἡμᾶς; Ἐὰν δὲν ἔθρεψες πεινῶντα, τιμωρεῖσαι· ἐὰν δὲ ἐξέδυσες ἐνδεδυμένον, ποίαν συγχώρησιν θὰ ἐπιτύχῃς;

Αὐτὰ δὲν θὰ παύσωμεν συνεχῶς νὰ τὰ λέγωμεν· διότι ἴσως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀκούουν σήμερον, θὰ ἀκούσουν αὔριον, ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ προσέξουν αὔριον, θὰ πεισθοῦν τὴν μεθεπομένην· ἐὰν δὲ μερικοὶ εἶναι ἀπειθεῖς, ἀπὸ ἡμᾶς ὅμως τὸ δικαστήριον δὲν θὰ ζητήσῃ λόγον· διότι, ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἐκ μέρους ἡμῶν, τὸ ἐξετελέσαμεν.

Ἂς συμβῇ δὲ ὥστε οὔτε ἡμεῖς νὰ αἰσχυνθῶμεν διὰ τὰ λεγόμενα, οὔτε σεῖς νὰ καλύψετε ἐξ ἐντροπῆς τὸ πρόσωπόν σας, ἀλλὰ ὅλοι νὰ δυνηθῶμεν μὲ θάρρος νὰ σταθῶμεν ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ καυχηθῶμεν διὰ σᾶς, καὶ νὰ λάβωμεν μίαν παρηγορίαν διὰ τὰ κακά, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς ἡμᾶς, ἥτις παρηγορία θὰ εἶναι ἡ ἰδική σας πρόοδος κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΗ' (68)

(Ἰωάν. ιβ', 34 - 41)

«Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος· Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς λέγεις σὺ

ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»[1].

α'. Εὐκόλως ἀνακαλύπτεται ἡ πλάνη καὶ κατέχεται ὑπὸ ἀδυναμίας, καὶ ἂν ἔξωθεν ἀλείφεται μὲ ἄπειρα χρώματα. Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ἐνῷ ἀλείφουν τὰ σαθρὰ μέρη τῶν τοίχων, δὲν δύνανται διὰ τῆς ἐπιχρίσεως νὰ τὰ διορθώσουν, οὕτω καὶ οἱ ψευδόμενοι εὐκόλως ἐλέγχονται, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ ἔχουν πάθει οἱ Ἰουδαῖοι· διότι, ὅταν ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς αὐτούς: «Ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν»[2], λέγουν «ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις ὅτι ὑψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς ἐστιν οὗτος ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου;»[3].

Ἄρα ἐγνώριζον ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀθάνατος, καὶ ἔχει ζωὴν μὴ ἔχουσαν τέλος. Λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι ἐγνώριζον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγε· διότι καὶ εἰς πολλὰ χωρία τῶν Γραφῶν συγχρόνως καὶ τὸ πάθος καὶ ἡ ἀνάστασις ἀναφέρονται· διότι καὶ ὁ Ἠσαΐας συγχρόνως ἀναφέρει αὐτὰ λέγων: «ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη»[4], καὶ ὅλα τὰ μετὰ ταῦτα· καὶ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν δεύτερον Ψαλμόν, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα συνδέει καὶ τὰ δύο αὐτά· καὶ ὁ πατριάρχης δέ, ὅταν εἶπεν: «Ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων», προσέθεσε: «Καὶ ὡς σκύμνος λέοντος, τίς ἐγερεῖ αὐτόν;»[5]. Συγχρόνως καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν δεικνύει.

1. Ἰωάν. 12, 34.
2. Ἰωάν. 12, 32.
3. Ἰωάν. 12, 34.
4. Ἠσαΐ. 53, 7.
5. Γέν. 49, 9. Ὁ Πατριάρχης, ὅστις ἀναφέρεται ἐνταῦθα, εἶναι ὁ Ἰακώβ.

Ἀλλ' ἐκεῖνοι, ἐνῷ ἐνόμιζον ὅτι ἀποστομώνουν Αὐτὸν καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν εἶναι ὁ Χριστός, ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Χριστὸς μένει αἰωνίως. Καὶ παρατήρει κατὰ ποῖον κακεντρεχῆ τρόπον τὸ λέγουν· διότι δὲν εἶπον ὅτι «ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι ὁ Χριστὸς οὐδὲν πάσχει, οὐδὲ σταυροῦται», ἀλλ' «ὅτι μένει εἰς τὸν αἰῶνα», ἂν καὶ οὔτε τοῦτο τὸ ὁποῖον ἐλέχθη ἦτο ἀντίθετον· διότι τὸ πάθος δὲν ἀπετέλεσεν ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀθανασίαν.

Ἐκ τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ὅτι κατενόουν πολλὰ ἐκ τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ θεληματικῶς ἐδείκνυον κακεντρέχειαν. Διότι, ἐπειδὴ προηγουμένως ὡμίλησε περὶ θανάτου, ὅταν ἤκουσαν τὸ «ὑψωθῆναι» ἐδῶ, τοῦτο ἐνόμισαν ὅτι ἐννοεῖ.

Ἔπειτα λέγουν: «Τίς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»[6]. Καὶ τοῦτο τὸ λέγουν μὲ κακεντρέχειαν· διότι ἔλεγον: «μὴ νομίσῃς, ὅτι λέγομεν τοῦτο περὶ σοῦ, καὶ εἴπῃς ὅτι λόγῳ ἐχθρότητος ἀντιτιθέμεθα· διότι ἰδού: δὲν γνωρίζομεν περὶ τίνος λέγεις, καὶ ὅμως ἐκφράζομεν γνώμην».

Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Χριστός; Ἀποστομώνων αὐτοὺς καὶ δεικνύων ὅτι τὸ πάθος οὐδόλως ἀποτελεῖ ἐμπόδιον εἰς τὸ νὰ παραμείνῃ αἰωνίως, «ἔτι», λέγει, «μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστι»[7], δεικνύων ὅτι ὁ θάνατος Αὐτοῦ εἶναι μία μεταβολὴ καταστάσεως· διότι καὶ τὸ ἡλιακὸν φῶς δὲν σβύνεται, ἀλλά, ἀφοῦ ἐπ' ὀλίγον ἀποχωρήσῃ, πάλιν παρουσιάζεται.

«Περιπατεῖτε, ἕως τὸ φῶς ἔχετε»[8]. Ποίαν περίοδον ἐννοεῖ ἐδῶ; ἆρά γε ὅλην τὴν παροῦσαν ζωήν, ἢ τὸ χρονικὸν διάστημα πρὸ τῆς σταυρώσεως; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἐννοεῖ καὶ τὰ δύο· διότι λόγῳ τῆς ἀνεκφρά-

6. Ἰωάν. 12, 34.
7. Ἰωάν. 12, 35.
8. Ἰωάν. 12, 35.

στου φιλανθρωπίας Αὐτοῦ πολλοὶ καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν ἐπίστευσαν. Λέγει δὲ αὐτά, θέλων νὰ παρακινήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ προηγουμένως ἔχει πράξει, λέγων: «Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι»[9].

«Ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει»[10]. Πόσα λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι τώρα πράττουν, καὶ δὲν γνωρίζουν τί πράττουν! Ἀλλὰ βαδίζοντες, ὅπως βαδίζουν οἱ εἰς τὸ σκότος εὑρισκόμενοι[11], νομίζουν μὲν ὅτι βαδίζουν τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ἀλλὰ τὴν ἀντίθετον βαδίζουν[12], τηροῦντες τὰ Σάββατα, καὶ φυλάσσοντες τὸν νόμον καὶ τὰς διακρίσεις τῶν τροφῶν, καὶ δὲν γνωρίζουν ποῦ περιπατοῦν.

Διὰ τοῦτο ἔλεγε: «Περιπατεῖτε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε»[13]· δηλαδὴ «ἐμοὶ υἱοί». Καὶ ὅμως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελίου λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι «ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν»[14], δηλαδὴ «τοῦ Πατρός»· ἐδῶ δὲ ὁ Ἴδιος λέγεται ὅτι γεννᾷ αὐτούς, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι μία εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.

«Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀπελθὼν ἀπ' αὐτῶν, ἐκρύβη»[15]. Τώρα διατί κρύπτεται; διότι οὔτε λίθους ἤγειραν ἐναντίον Αὐτοῦ, οὔτε προέφερον βλασφημίαν, ὅπως προηγουμένως. Διατί λοιπὸν ἐκρύβη; Ἐπειδὴ εἰσήρχετο εἰς τὰς καρδίας, ἐγνώριζεν ὅτι ἡ διάθεσις αὐ-

9. Ἰωάν. 7, 33.
10. Ἰωάν. 12, 35.
11. «Ἐν σκότῳ» φράσις πιθανὸν ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Θουκυδίδου («ἄπειροι μὲν οἱ πλείους ἐν σκότῳ καὶ πηλῷ τῶν διόδων, ᾗ χρὴ σωθῆναι» Θουκυδ. Ξυγγραφῆς Β', 4).
12. «Τὴν ὀρθὴν ὁδεύειν ὁδόν». Ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖ ἐτυμολογικὸν σχῆμα (δηλ. ῥῆμα μὲ σύστοιχον ἀντικείμενον' ὁδεύειν ὁδόν.)
13. Ἰωάν. 12, 35-36.
14. Ἰωάν. 1, 13.
15. Ἰωάν. 12, 36.

τῶν ἐξηγριώνετο, ἂν καὶ δὲν ἔλεγον τίποτε· ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἔβραζε καὶ κατείχετο ὑπὸ φονικῆς διαθέσεως, καὶ δὲν ἀνέμενε, νὰ ἐκδηλωθοῦν, ἀλλὰ κρύπτεται, θέλων νὰ καταπραΰνῃ τὸν φθόνον αὐτῶν.

Παρατήρει λοιπὸν πῶς ὑπαινίσσεται τοῦτο ὁ Εὐαγγελιστής. Ἀμέσως λοιπὸν προσέθεσε: «Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος, οὐκ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν»[16]. Ποῖα εἶναι τὰ «τοσαῦτα»; Εἶναι ὅσα παρέλειψεν ὁ Εὐαγγελιστής.

Καὶ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα μετὰ ταῦτα ἀκολουθοῦν, εἶναι τοῦτο φανερόν· διότι ἀφοῦ ὑπεχώρησε καὶ ἐπανῆλθε πάλιν, ἠρέμως πρὸς αὐτοὺς ὁμιλεῖ, λέγων οὕτω: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με»[17]· παρατήρει δηλαδὴ τί κάμνει. Ἀρχίζει ἀπὸ ταπεινὰς ἐκφράσεις καὶ καταφεύγει εἰς τὸν Πατέρα, ἔπειτα πάλιν ὑψώνει τὸν λόγον· καί, ὅταν ἴδῃ νὰ ἐξαγριώνωνται, ὑποχωρεῖ, καὶ πάλιν παρουσιάζεται, καὶ ἀρχίζει πάλιν ἀπὸ ταπεινὰς ἐκφράσεις.

Καὶ ποῦ ἔκαμε τοῦτο; Ποῦ βέβαια δὲν ἔκαμε τοῦτο; Παρατήρει λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς τί λέγει: «Καθὼς ἀκούω, κρίνω»[18], ἔπειτα χρησιμοποιεῖ ὑψηλοτέρας ἐκφράσεις: «Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ»[19], πάλιν λέγει: «Ἐγὼ οὐ κρίνω ὑμᾶς, ἄλλος ἐστὶν ὁ κρίνων»[20]· ἔπειτα ἀναχωρεῖ πάλιν· ἔπειτα, ἀφοῦ παρουσιάσθη εἰς τὴν Γαλιλαίαν, «ἐργάζεσθε», λέγει, «μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην»[21].

Καὶ ἀφοῦ εἶπε περὶ Ἑαυτοῦ μεγάλους λόγους, δη-

16. Ἰωάν. 12, 37.
17. Ἰωάν. 12, 44.
18. Ἰωάν. 5, 30.
19. Ἰωάν. 5, 21.
20 Ἰωάν. 8, 15 καὶ 50.
21. Ἰωάν. 6, 27.

λαδὴ ὅτι ἔχει καταβῆ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι δίδει ζωὴν αἰώνιον, πάλιν ἀναχωρεῖ· καί, κατὰ τὴν Σκηνοπηγίαν πάλιν ἀφοῦ παρουσιάσθη, ἐνεργεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον[22].

θ΄. Καὶ συνεχῶς, δύναταί τις νὰ ἴδῃ ὅτι, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ποικίλλει τὴν διδασκαλίαν, δηλαδὴ διὰ τῆς ἐναλλαγῆς παρουσίας καὶ ἀπουσίας, ταπεινῶν καὶ ὑψηλῶν λόγων[23]· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδῶ ἔχει ἐφαρμόσει.

«Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος, οὐκ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν», λέγει, «ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος Ἡσαΐου ὃν εἶπε· Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;»[24]. Καὶ πάλιν λέγει: «οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι εἶπεν Ἡσαΐας· ἀκοῇ ἀκούσατε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε. Ταῦτα δὲ εἶπεν, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ»[25]. Ἰδοὺ πάλιν τὸ «ὅτι» καὶ τὸ «εἶπεν» δὲν σημαίνουν τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα· δηλαδὴ δὲν ἐπίστευον ἐπειδὴ τὸ εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσουν, διὰ τοῦτο τὸ εἶπεν ὁ Ἡσαΐας[26].

Διατί λοιπὸν δὲν ὁμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ

22. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἀπὸ τοῦ σημείου «Καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα δὲ τοῦτο δῆλον.....» μέχρι τοῦ σημείου «.... καὶ τῇ Σκηνοπηγίᾳ ἐπιστάς, τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ» (δηλ. «... ἐνεργεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον») ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως προφανῶς ἀποτελεῖ μίμησιν χωρίου τοῦ Δημοσθένους ἐκ τοῦ Α΄ Ὀλυνθιακοῦ (12-13).

23. Ὅρα τὰς ἀντιθέσεις: παρουσίᾳ, ἀπουσίᾳ· ταπεινοῖς, ὑψηλοῖς λόγοις.

24. Ἰωάν. 12, 38, Ρωμ. 10, 16, Ἡσαΐ. 53, 1.

25. Ἰωάν. 12, 39 - 41. Τὸ χωρίον 12, 40 λίαν παρηλλαγμένον.

26. Δηλ. ἐπειδὴ προέβλεψεν ὁ Ἡσαΐας ὅτι δὲν θὰ πιστεύσουν, προεῖπε τοῦτο. Δηλ. ὁ προφήτης ὅ,τι προβλέπει, προλέγει· δὲν συμβαίνει κάτι, ἐπειδὴ προελέχθη, ἀλλὰ προελέχθη, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ. Ὅπως καὶ εἰς τὰ φυσικὰ φαινόμενα: Προβλέπων ὁ ἀστρονόμος ὅτι θὰ γίνῃ ἔκλειψις ἡλίου, προαναγγέλλει αὐτήν. Πραγματοποιεῖται ἡ ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, ὄχι ἐπειδὴ προανήγγειλεν αὐτὴν ὁ ἀστρονόμος.

Εὐαγγελιστής, ἀλλὰ λέγει ὅτι ἡ ἀπιστία εἶναι ἐκ τῆς προφητείας, καὶ ὄχι ὅτι ἡ προφητεία εἶναι ἐκ τῆς ἀπιστίας, καὶ προχωρῶν ἐντονώτερον παρουσιάζει τοῦτο, ὁμιλῶν οὕτως: «Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι εἶπεν Ἡσαΐας»;

Ἐδῶ θέλει διὰ πολλῶν ἐκφράσεων νὰ παραστήσῃ τὸ ἀδιάψευστον τῆς Γραφῆς, καὶ ὅτι, ἐκεῖνα ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα προεφήτευσε, δὲν συνέβησαν διαφορετικά, ἀλλὰ ὅπως τὰ εἶπε. Διότι, διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανείς: «Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἦλθεν ὁ Χριστός; δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ προσέξουν εἰς Αὐτόν;» παρουσιάζει καὶ τοὺς προφήτας, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον τοῦτο. Ἦλθε δὲ ὁ Χριστὸς διὰ νὰ μὴ ἔχουν δικαιολογίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν· διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προεῖπεν ὁ Προφήτης, τὰ προεῖπεν ὡς μέλλοντα νὰ συμβοῦν ὁπωσδήποτε· διότι ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο καθ' ὁλοκληρίαν νὰ συμβοῦν, δὲν θὰ τὰ προέλεγε· πάντως δὲ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, διότι ἐκεῖνοι ἦσαν ἀδιόρθωτοι.

Ἐὰν δὲ ἔχῃ τεθῆ ἡ ἔκφρασις «οὐκ ἠδύναντο», ἔχει τεθῆ ἀντὶ τῆς ἐκφράσεως «οὐκ ἤθελον». Καὶ νὰ μὴ ἀπορήσῃς· διότι καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν λέγει: «Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω»[27]. Οὕτω συνηθίζει εἰς πολλὰς περιπτώσεις νὰ ἀποκαλῇ τὴν θέλησιν, δηλαδὴ «δύναμιν». Καὶ πάλιν: «Οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ»[28]. Τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὴν κοινὴν συνήθη χρῆσιν τῶν ἐκφράσεων δύναται νὰ τὸ παρατηρήσῃ κανείς· ὅπως ὅταν λέγῃ κανείς· «οὐ δύναμαι ἀγαπῆσαι τὸν δεῖνα», ἀποκαλῶν τὴν ἔντασιν τῆς θελήσεως «δύναμιν». Καὶ πάλιν: «Οὐ δύναται ὁ δεῖνα γενέσθαι χρηστός». Καὶ ὁ Προφήτης δὲ τί λέγει: «Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς, καὶ

27. Ματθ. 19, 12.

28. Ἰωαν. 7, 7.

ὁ λαὸς οὗτος δυνήσεται εὖ ποιῆσαι μεμαθηκὼς κακά»[29]. Δὲν λέγει τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀδύνατος εἰς αὐτοὺς ἡ ἐξάσκησις τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ὅτι δὲν θέλουν, διὰ τοῦτο δὲν δύνανται.

Καὶ ὡς πρὸς αὐτό, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Εὐαγγελιστής, ἐννοεῖ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἦτο ἀδύνατον νὰ ψευσθῇ ὁ Προφήτης. Δὲν ἦτο ὅμως δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀδύνατον εἰς αὐτοὺς νὰ πιστεύσουν· διότι ἦτο δυνατόν, καὶ ὅταν ἐκεῖνοι ἐπίστευον, νὰ παραμείνη ἀψευδὴς ὁ Προφήτης· διότι δὲν θὰ προέλεγεν αὐτά, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσουν.

Διατί λοιπόν, θὰ εἴπη τις, δὲν ὡμίλησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Διότι ἡ Γραφὴ ἔχει ὡρισμένα τοιαῦτα ἰδιώματα, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούῃ κανεὶς εἰς τοὺς νόμους αὐτῆς.

«Ταῦτα δὲ εἶπεν ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ»[30]. Τίνος; τοῦ Πατρός. Πῶς λοιπὸν ὁ Ἰωάννης λέγει περὶ τοῦ Υἱοῦ, ὁ δὲ Παῦλος περὶ τοῦ Πνεύματος; Ὄχι διότι συγχωνεύουν τὰς ὑποστάσεις, ἀλλὰ δεικνύουν ὅτι ἡ ἀξία εἶναι μία. Διότι καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι τοῦ Πατρός, εἶναι τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι τοῦ Υἱοῦ, εἶναι τοῦ Πατρός.

Ἂν καὶ πολλὰ εἶπε δι' ἀγγέλων, ἐν τούτοις δὲν λέγει κανείς: «Καθὼς εἶπεν ὁ ἄγγελος», ἀλλὰ τί; «Ὁ Θεὸς εἶπε»· καὶ ἐκεῖνα μέν, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἀγγέλων δύνανται νὰ εἶναι λόγοι τοῦ Θεοῦ· δὲν δύνανται ὅμως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι τοῦ Θεοῦ, νὰ εἶναι καὶ τῶν ἀγγέλων.

Ἐδῶ δὲ λέγει ὅτι εἶναι τοῦ Πνεύματος οἱ λόγοι, «Καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ». Τί ἐλάλησεν: «Εἶδον τὸν

29. Ἱερ. 13, 23. Πρβλ. τὴν νεοελληνικὴν παροιμίαν: «Τὸν ἀράπη νὰ λευκάνῃς, κόπο καὶ σαπούνι χάνεις.»
30. Ἰωάν. 12, 41.

Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ»[31] κλπ. Δόξαν ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ὀπτασίαν ἐκείνην, δηλαδὴ τὸν καπνόν, τὸ ὅτι ἤκουσε μυστήρια μὴ δυνάμενα νὰ λεχθοῦν, τὸ ὅτι εἶδε τὰ Σεραφίμ, τὴν ἀστραπήν, ἡ ὁποία ἐξεπορεύετο ἐκ τοῦ θρόνου, πρὸς τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύναντο αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι νὰ ἀντιτάξουν τὰ βλέμματά των.

«Καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ». Τί ἐλάλησεν; Ὅτι ἤκουσε φωνὴν νὰ λέγῃ: «Τίνα ἀποστείλω, καὶ τίς πορεύσεται; Καὶ εἶπον· ἰδοὺ ἐγώ εἰμι, ἀπόστειλόν με. Καὶ εἶπεν· Ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε»[32].

«Ἐτύφλωσε γὰρ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν»[33]. Ἰδοὺ πάλιν ἄλλο ἐρώτημα· ἀλλὰ δὲν ὑφίσταται τοῦτο τὸ ἐρώτημα, ἐὰν προσέχωμεν ὀρθῶς. Διότι, ὅπως ὁ ἥλιος θίγει τὴν ὅρασιν τῶν ἀσθενῶν ὄχι ἕνεκα τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως, οὕτω συμβαίνει καὶ ἐπὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν προσέχουν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Φαραὼ λέγεται ὅτι ἐσκλήρυνε τὴν καρδίαν του· οὕτω συμβαίνει καὶ ἐπὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀντιτάσσονται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι δὲ καὶ τοῦτο ἰδίωμα τῆς Γραφῆς, ὅπως καὶ τὸ «παρέδωκεν εἰς ἀδόκιμον νοῦν»[34], καὶ τὸ «ἀπένειμε τοῖς ἔθνεσι»[35], δηλαδὴ «παρεχώρησεν, ἀφῆκεν»· δηλαδὴ δὲν παρουσιάζει ἐδῶ τὸν Θεὸν νὰ ἐνεργῇ αὐτά, ἀλλὰ δεικνύει ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν ἕνεκα τῆς πονηρίας τῶν ἄλλων· διότι, ὅταν ἐγκαταλειφθῶμεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, παραδιδόμεθα εἰς τὸν διάβολον· ὅταν παραδοθῶμεν δὲ

31. Ἡσαΐ. 6, 1.
32. Ἡσαΐ. 6, 8-10.
33. Ἰωάν. 12, 40.
34. Ῥωμ. 1, 28.
35. Δευτ. 4, 19.

εἰς τὸν διάβολον, ἄπειρα κακὰ ὑφιστάμεθα.

Θέλων λοιπὸν νὰ ἐμβάλῃ φόβον εἰς τὸν ἀκροατήν, λέγει: «Ἐσκλήρυνε», καὶ «παρέδωκεν». Διότι, διὰ νὰ βεβαιωθῇς ὅτι ὄχι μόνον δὲν παραδίδει ἡμᾶς, ἀλλὰ οὔτε μᾶς ἐγκαταλείπει, ἐὰν δὲν θελήσωμεν, ἄκουσε τί λέγει: «Οὐχὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν διιστῶσιν ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν;»[36] καὶ πάλιν: «Οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται»[37]· ὁ δὲ Ὠσηὲ λέγει: «Ἐπελάθου νόμου Θεοῦ σου, ἐπιλήσομαί σου κἀγώ»[38]· καὶ ὁ Χριστὸς δὲ εἰς τὰ Εὐαγγέλια λέγει: «Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα ὑμῶν καὶ οὐκ ἠθελήσατε!»[39] καὶ ὁ Ἠσαΐας δὲ πάλιν λέγει: «Ἦλθον καὶ οὐκ ἦν ἄνθρωπος· ἐκάλεσα καὶ οὐκ ἦν ὁ ὑπακουσόμενος»[40].

Αὐτὰ δὲ τὰ λέγει, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡμεῖς κάμνομεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ καθιστάμεθα αἴτιοι τῆς ἀπωλείας· διότι ὁ Θεὸς ὄχι μόνον δὲν θέλει νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ καὶ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μᾶς τιμωρῇ, ἐπιτελεῖ τοῦτο χωρὶς νὰ θέλῃ· διότι λέγει: «οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν»[41]. Ὁ δὲ Χριστὸς καὶ διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ δακρύει, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον κάμνομεν καὶ ἡμεῖς διὰ τοὺς φίλους.

γ΄. Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ γνωρίζομεν, ἂς πράττωμεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ νὰ ἐπιλαμβανώμεθα τῆς φροντίδος διὰ τὴν ψυχὴν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους, καὶ νὰ μὴ σπαράττωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, (διότι τοῦτο εἶναι ἴδιον τῶν μανιακῶν καὶ τῶν ἐκτὸς ἑαυτοῦ εὑρισκομένων), ἀλλὰ

36. Ἠσαΐ. 59, 2.
37. Ψαλμ. 72, 27.
38. Ὠσ. 4, 6.
39. Λουκ. 13, 34.
40. Ἠσαΐ. 50, 2.
41. Ἰεζ. 18, 23.

ὅσον βλέπομεν τοὺς ἄλλους νὰ εὑρίσκωνται εἰς κακὴν διάθεσιν, ἂς φροντίσωμεν δι' αὐτοὺς περισσότερον· διότι καὶ ὡς πρὸς τὰ σώματα βλέπομεν πολλοὺς νὰ ἔχουν δυσθεράπευτα καὶ ἀνίατα νοσήματα καὶ δὲν παύομεν νὰ ἐπιθέτωμεν φάρμακα· διότι τί ὑπάρχει χειρότερον ἀπὸ τὴν ποδαλγίαν; τί χειρότερον ἀπὸ τὴν χειράγραν; Μήπως λοιπὸν ἀποκόπτομεν τὰ μέλη; Οὐδόλως· ἀλλὰ κάμνομεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν κάποιαν ἀνακούφισιν, ἐφ' ὅσον δὲν δυνάμεθα νὰ καταπαύσωμεν τὸ κακόν.

Τοῦτο ἂς πράττωμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν, καί, ἂν ἀσθενοῦν ἐξ ἀνιάτου ἀσθενείας, ἂς ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν θεραπείαν, καὶ ἂς βαστάζωμεν ἀλλήλων τὰ βάρη· διότι οὕτω θὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ[42], καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΘ΄ (69)

(Ἰωάν. ιβ΄, 42 - 50)

«Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ»[1].

42. Ἐνταῦθα ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ἐπαναλαμβάνει τὰ τοῦ Παύλου: «Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ» (Γαλ. 6, 2).
1. Ἰωάν. 12, 42-43.

α΄. Ἀναγκαῖον μὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς νὰ ἀποφεύγωμεν ἐξ ἴσου ὅλα τὰ πάθη τὰ καταστρέφοντα τὴν ψυχήν, πολὺ δὲ περισσότερον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑαυτῶν γεννοῦν πολλὰ ἁμαρτήματα· τοιοῦτον, τὸ ὁποῖον ἐννοῶ, εἶναι ἡ φιλαργυρία. Τὸ νόσημα μὲν τοῦτο καθ' ἑαυτὸ εἶναι βαρύ, πολὺ δὲ βαρύτερον καθίσταται, διότι εἶναι ρίζα καὶ μήτηρ πάντων τῶν κακῶν[2].

Τοιοῦτον νόσημα εἶναι καὶ ἡ ματαιοδοξία. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι καὶ αὐτοὶ ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς πίστεως διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δόξης· διότι λέγει: «πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· διὰ δὲ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται»[3]. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἔλεγε καὶ εἰς αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς: «Πῶς δύνασθε πιστεύειν, δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;»[4].

Ἄρα δὲν ἦσαν ἄρχοντες ἀλλὰ δοῦλοι ὡς πρὸς τὴν χειρίστην δουλείαν. Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὸς ὁ φόβος μετὰ ταῦτα ἐξηλείφθη· διότι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων δὲν βλέπομεν νὰ κατέχωνται ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος· διότι καὶ ἄρχοντες τότε ἐπίστευσαν καὶ ἱερεῖς· διότι ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ὅταν ἦλθε, ὅλους τοὺς κατέστησε στερεωτέρους ἀπὸ ἀδάμαντα.

Ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἠμπόδιζεν αὐτοὺς νὰ πιστεύσουν τότε, ἄκουσε τί λέγει: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με»[5]. Εἶναι ὡς νὰ ἔλεγε: «Τί φοβεῖσθε νὰ πιστεύσετε εἰς

2. Τοῦτο εἶναι καὶ ἀπόφθεγμα πιθανῶς ἀρχαίου ποιητοῦ ὅστις λέγει:

Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστιν φιλαργυρία.

3. Ἰωάν. 12, 42-43.
4. Ἰωάν. 5, 44.
5. Ἰωάν. 12, 44.

ἐμέ; ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν διαβαίνει διὰ μέσου ἐμοῦ, ὅπως βεβαίως καὶ ἡ ἀπιστία».

Παρατήρει πῶς δι' ὅλων τῶν ἐπιχειρημάτων δεικνύει ὅτι ἡ οὐσία εἶναι αὐτή. Καὶ δὲν εἶπεν: «Ὁ πιστεύων ἐμοί», διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἐν σχέσει μὲ τοὺς λόγους του ἔλεγεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτο δυνατὸν νὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς τοὺς Ἀποστόλους δὲν πιστεύει εἰς αὐτοὺς ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ τῆς πίστεως εἰς τὴν οὐσίαν Αὐτοῦ, δὲν εἶπεν: «Ὁ πιστεύων μου τοῖς ρήμασιν», ἀλλὰ «ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ».

Καὶ διατί, θὰ εἴπῃ τις, εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ τὰ εἴπῃ καὶ ἀντιστρόφως, δηλαδή: «Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Πατέρα, δὲν πιστεύει εἰς τὸν Πατέρα, ἀλλ' εἰς ἐμέ»; Διότι ἐκεῖνοι θὰ ἔλεγον: «Ἰδοὺ ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς σὲ οὐ πιστεύομεν»· καὶ διότι ἀκόμη εἶχον ἀδυναμίαν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Εἰς τοὺς μαθητὰς βεβαίως ὁμιλῶν εἶπεν οὕτω: «Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε»[6]· τούτους δέ[7], ἐπειδὴ τοὺς βλέπει νὰ εἶναι ἀσθενέστεροι ὡς πρὸς τὴν ἀκρόασιν τοιούτων λόγων, κατὰ διάφορον τρόπον διδάσκει.

Ἀποδεικνύει λοιπὸν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Πατέρα, ἐὰν δὲν πιστεύσουν εἰς Αὐτόν. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι αὐτοὶ οἱ λόγοι ἔχουν λεχθῆ ὡς σχετικοὶ μὲ ἄνθρωπον, προσθέτει: «Ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με»[8].

Τί λοιπόν; σῶμα εἶναι ὁ Θεός; Οὐδόλως· διότι ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν διὰ τοῦ νοῦ παρατήρησιν, ἐνῷ καὶ ἐκ τού-

6. Ἰωάν. 14, 1.
7. Δηλ. τοὺς Ἰουδαίους.
8. Ἰωάν. 12, 45.

των τῶν λόγων ἀποδεικνύει τὸ ὁμοούσιον.

Καὶ τί σημαίνει· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ»; Εἶναι ὡς ἐὰν ἔλεγέ τις: «Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λαμβάνει ὕδωρ ἐκ τοῦ ποταμοῦ δὲν λαμβάνει τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ τῆς πηγῆς». Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴ ἡ εἰκὼν εἶναι ἀκόμη ἀσθενεστέρα ὡς πρὸς τήν, περὶ ἧς ὁ λόγος, ὑπόθεσιν.

«Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα»[9]. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Πατὴρ μὲ αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν ἀποκαλεῖται παντοῦ καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, καὶ ὁ Ἰησοῦς χρησιμοποιεῖ αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀποκαλεῖ Αὐτὸν ἀπαύγασμα[10] δεδομένου ὅτι ἀπὸ ἐδῶ ἔμαθε τοῦτο.

Καὶ ἀποδεικνύει ἐδῶ πολλὴν τὴν συγγένειαν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ὅτι τίποτε δὲν μεσολαβεῖ μεταξὺ Αὐτῶν, ἐφ' ὅσον βεβαίως λέγει ὅτι ἡ εἰς Αὐτὸν πίστις δὲν μένει εἰς Αὐτόν, ἀλλὰ διαβαίνει εἰς Ἐκεῖνον (δηλαδὴ τὸν Πατέρα).

Ἀπεκάλεσε δὲ τὸν Ἑαυτόν Του φῶς, ἐπειδὴ ἀπαλλάσσει τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς πλάνης, καὶ διαλύει τὸ νοητὸν σκότος.

«Ἐάν τίς μου ἀκούσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον»[11]. Διότι, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι λόγῳ ἀδυναμίας ἀντιπαρῆλθεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι περιεφρόνουν Αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπε τὸ «Οὐκ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον».

β΄. Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ καταστοῦν νωθρότεροι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δηλαδὴ ὅταν μάθουν ὅτι ὁ πιστεύων σῴζεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων τιμωρεῖται, παρατήρει πῶς εἰς αὐτοὺς καὶ φοβερὸν δικαστήριον ἐπισείει, προσθέτων

9. Ἰωάν. 12, 46.
10. Ἑβρ. 1, 13.
11. Ἰωάν. 12, 47.

καὶ λέγων: «Ὁ ἐμὲ ἀθετῶν, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν»[12]. Ἐὰν ὁ Πατὴρ δὲν κρίνῃ οὐδένα, καὶ Σὺ δὲν ἦλθες διὰ νὰ κρίνῃς τὸν κόσμον, ποῖος θὰ κρίνῃ αὐτόν; «Ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτόν»[13].

Διότι, ἐπειδὴ ἔλεγον ὅτι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἶπε τοὺς λόγους τούτους, θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι τότε δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ λέγουν αὐτά, ἀλλὰ «οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους τώρα εἶπα, θὰ λάβουν τὴν θέσιν κατηγόρου, δεδομένου ὅτι θὰ ἐλέγχουν αὐτούς, καὶ θὰ ἀφαιροῦν οἱανδήποτε δικαιολογίαν».

«Καὶ ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησα». Ποῖος λόγος; «Ὅτι ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ὅτι ὁ πέμψας με Πατήρ, ἐκεῖνός μοι ἔδωκεν ἐντολήν, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω»[14]· καὶ τόσα ἄλλα παρόμοια. Ἄρα οἱ λόγοι οὗτοι ἐλέγοντο κατὰ τοιοῦτον τρόπον δι' αὐτούς, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν οὐδεμίαν πρόφασιν ἀπολογίας.

Διότι, ἐὰν δὲν ἐγίνετο τοῦτο, κατὰ τί θὰ ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἠσαΐαν; (διότι καὶ ἐκεῖνος τὸ αὐτὸ λέγει: «Κύριος δίδωσί μοι γλῶσσαν παιδείας, τοῦ γνῶναι ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον»)[15]· κατὰ τί δὲ καὶ ἀπὸ τὸν Ἱερεμίαν; (διότι καὶ ἐκεῖνος, ὅταν ἀπεστέλλετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐνεπνέετο ὑπ' Αὐτοῦ)· κατὰ τί δὲ καὶ ἀπὸ τὸν Ἰεζεκιήλ; (διότι καὶ ἐκεῖνος, ὅταν κατέφαγε τὸ βιβλίον, ὡμίλει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον)[16].

Ἄλλως τε θὰ εὑρεθοῦν, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ ἀκούσουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς ἔλεγεν, ὅτι εἶναι ὑπεύθυνοι ἀπέναντι Αὐτοῦ λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ ἐγνώριζον· διότι ἐάν, ὅταν ἀπεστέλλετο, τότε ἔλαβε τὴν ἐντο-

12. Ἰωάν. 12, 48.
13. Ἰωάν. 12, 48.
14. Ἰωάν. 12, 49.
15. Ἠσαΐ. 50, 4.
16. Ἰεζ. 3, 1.

λὴν (ὁ Ἰησοῦς) τί νὰ εἴπῃ, θὰ εἴπῃς πλέον ὅτι καὶ πρὶν ἀποσταλῇ, δὲν ἐγνώριζε τοῦτο. Καὶ ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους θὰ ἦτο ἀσεβέστερος, ἐὰν ἤθελε δεχθῇ κανεὶς ὅτι οἱ λόγοι ἐκεῖνοι ἑρμηνεύονται οὕτω, καὶ δὲν ἐμάνθανε καλῶς τὴν αἰτίαν τῆς κατὰ ταπεινὸν τρόπον ἐκφράσεως αὐτῶν; Ἀλλὰ ὁ μὲν Παῦλος λέγει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος γνωρίζει καὶ οἱ μαθητευόμενοι «τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον»[17], ὁ δὲ Υἱὸς δὲν ἐγνώριζε, μέχρις ὅτου ἔλαβε τὴν ἐντολήν; Καὶ πῶς τοῦτο δύναται νὰ ἔχῃ λογικὴν βάσιν; Βλέπεις ὅτι διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖ εἰς τοὺς λόγους του ὑπερβολικῶς ταπεινὰς ἐκφράσεις, διὰ νὰ προσελκύσῃ δηλαδὴ ἐκείνους, καὶ διὰ νὰ ἀποστομώσῃ τοὺς μετέπειτα;

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁμιλεῖ καθ' ὃν τρόπον οἱ ἄνθρωποι, ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τοὐλάχιστον αὐτούς, νὰ ἀποφύγουν τοὺς εὐτελεῖς λόγους, ἔχοντες ἐπίγνωσιν ὅτι οἱ λόγοι Αὐτοῦ δὲν ὀφείλουν τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως αὐτῶν εἰς τὴν φύσιν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν.

«Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. Ἃ οὖν λαλῶ, καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατήρ, οὕτω λαλῶ»[18]. Βλέπεις τὴν ταπεινότητα τῶν λόγων; Ἐκεῖνος δηλαδὴ ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἐντολήν, δὲν εἶναι κύριος Ἑαυτοῦ· καὶ ὅμως Αὐτὸς βεβαίως λέγει: «Ὥσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ»[19].

Ἔπειτα ἔχει μὲν τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀναστήσῃ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους θέλει, νὰ εἴπῃ δὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλει, δὲν ἔχει; Ἐκεῖνο λοιπόν, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ εἴπῃ

17. Ῥωμ. 12, 2.
18. Ἰωάν. 12, 50.
19. Ἰωάν. 5, 21.

διὰ τοῦ λόγου εἶναι τοῦτο: «Ἡ ὑπόθεσις δὲν εἶναι τοιαύτης φύσεως, ὥστε ἄλλα μὲν Ἐκεῖνος νὰ λέγῃ, ἄλλα δὲ Ἐγὼ νὰ ἐκφράζω».

«Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστι». Εἶπε τοῦτο πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον Αὐτὸν πλάνον καὶ ὅτι διὰ καταστροφὴν εἶχεν ἔλθει. Ὅταν δὲ λέγῃ: «Ἐγὼ οὐ κρίνω», δεικνύει ὅτι δὲν εἶναι Αὐτὸς αἴτιος τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος· δηλαδὴ διὰ τούτων τῶν λόγων σχεδὸν διαμαρτύρεται, ἐνῷ πρόκειται νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ συναναστρέφεται πλέον, διότι «οὐδένα λόγον εἶπον εἰς σᾶς ὁμιλῶν ἐξ ἰδίων, ἀλλὰ ὅλους ὡς προερχομένους ἐκ τοῦ Πατρός».

Καὶ διὰ τοῦτο ἐτελείωσε τὸν λόγον πρὸς αὐτοὺς καταλήγων εἰς ταπεινὰς ἐκφράσεις, διὰ νὰ εἴπῃ ὅτι «μέχρι τέλους αὐτὴν τὴν ἐσχάτην φωνὴν ἀφῆκα εἰς σᾶς». Ποία εἶναι αὕτη; «Καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ Πατήρ, οὕτω λαλῶ». «Ἐὰν δὲ ἤμην ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεόν, θὰ ἔλεγον τὸ ἀντίθετον, ὅτι δηλαδὴ τίποτε ἐκ τῶν ἀρεσκόντων εἰς τὸν Θεὸν δὲν λέγω, ὥστε εἰς τὸν ἑαυτόν μου νὰ φέρω τὴν δόξαν. Τώρα δὲ[20] τόσον εἰς Αὐτὸν ἀνήγαγον τὰ πάντα, ὥστε νὰ εἴπω ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἰδικόν Μου.

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ, ὅταν λέγω ὅτι ἐντολὴν ἔλαβον, καὶ κατὰ τόσον ἰσχυρὸν τρόπον ἐξαλείφω τὴν πονηρὰν γνώμην σας περὶ ἀντιθέσεως

20. «Νυνὶ δὲ» . . . . . μετὰ συμπερασματικῆς προτάσεως: Ἔκφρασις κατὰ μίμησιν τοῦ Λυσίου. Τοῦτο δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ἀντιπαραβάλλοντες τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Χρυσοστόμου μεθ' ἑνὸς τοῦ Λυσίου:
Χρυσοστόμου: «Νυνὶ δὲ τοσοῦτον εἰς αὐτὸν πάντα ἀνήγαγον, ὡς μηδὲν ἐμὸν φῆσαι.
Λυσίου: «Νυνὶ δὲ οὕτως ἀπροσδοκήτοις αἰτίαις καὶ πονηροῖς συκοφάνταις περιπέπτωκα, ὥστ', εἴ πως οἷόν τε, δοκεῖ μοι δεῖν καὶ τοὺς μὴ γεγονότας ἤδη δεδιέναι περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι.»
(Λυσίου «Περὶ τοῦ σηκοῦ Ἀπολογία» 1)

Ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν; Διότι, ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δέχονται μίαν ἐντολήν, εἶναι ἀδύνατον νὰ πράξουν ἢ νὰ εἴπουν ἄλλο τι, παρὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θέλουν οἱ ἀποστείλαντες αὐτούς, μέχρις ὅτου ἐκπληρώσουν τὴν ἐντολὴν χωρὶς νὰ παρεκκλίνουν ἀπὸ αὐτήν, τοιουτοτρόπως οὔτε Ἐγὼ εἶναι δυνατὸν νὰ πράξω ἢ νὰ εἴπω ἄλλο τι, παρὰ μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θέλει ὁ Πατήρ»· «ἃ γὰρ ἐγὼ ποιῶ, ἐκεῖνος ποιεῖ, ὅτι μετ' ἐμοῦ ἐστι, καὶ οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ Πατήρ»[21].

Βλέπεις πῶς παντοῦ δεικνύει ὅτι εἶναι συνδεδεμένος μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὅτι τίποτε δὲν μεσολαβεῖ μεταξὺ Αὐτῶν; Διότι καὶ ὅταν λέγῃ: «Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα», δὲν τὸ λέγει ἀφαιρῶν ἀπὸ τὸν Ἑαυτόν του τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ξένος καὶ ἀντίθετος πρὸς τὸν Πατέρα· διότι ἐὰν οἱ ἄνθρωποι εἶναι κύριοι ἑαυτῶν, πολὺ περισσότερον ὁ Μονογενὴς Υἱός.. Καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῇς ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος: «Ἐκένωσεν ἑαυτὸν»[22] καὶ «παρέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν»[23].

Ἀλλά, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπα, εἶναι κακὸν πρᾶγμα ἡ ματαιοδοξία, κακόν· διότι αὐτὴ καὶ ἐκείνους (τοὺς Ἰουδαίους) κατέστησεν οὕτως ὥστε νὰ μὴ πιστεύουν, καὶ ἄλλους νὰ πιστεύουν ἐσφαλμένως, καί, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο δι' ἐκείνους χάριν φιλανθρωπίας, αὐτὰ νὰ τὰ στρέψουν εἰς ἀσέβειαν.

γ'. Ἂς ἀποφεύγωμεν λοιπὸν τὸ θηρίον τοῦτο καθ' ὁλοκληρίαν· διότι εἶναι ποικίλον καὶ πολύμορφον, καὶ πανταχοῦ διασπείρει τὸ δηλητήριόν του, καὶ εἰς τὰ χρήματα, καὶ εἰς τὴν πολυτέλειαν, καὶ εἰς τὸ κάλλος τῶν σωμάτων. Διὰ τοῦτο παντοῦ ὑπερβαίνομεν τὴν ἀνάγκην· διὰ τοῦτο ἐπικρατεῖ ἡ πλεονεξία εἰς τὰ ἐνδύματα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπηρετῶν· διὰ τοῦτο παντοῦ μὲν δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀνάγκη, καὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ εἰς τὴν τράπεζαν (δηλαδὴ εἰς τὸ γεῦμα)· ἐπικρατεῖ δὲ ἡ πλεονεξία.

21. Ἰωάν. 8, 28-29.
22. Φιλιπ. 2, 7.
23. Ἐφεσ. 5,2.

Θέλεις νὰ ἐπιτύχῃς δόξαν; νὰ ἐξασκήσῃς τὴν ἐλεημοσύνην· τότε θὰ σὲ ἐπαινέσουν οἱ ἄγγελοι, τότε θὰ σὲ δεχθῇ ὁ Θεός. Διότι τώρα μὲν ὁ θαυμασμὸς ἵσταται μέχρι τῶν χρυσοχόων καὶ τῶν ὑφαντῶν, σὺ δὲ ἀπέρχεσαι ἐκ τῶν ἐργαστηρίων των ἀβράβευτος[24], καὶ βλέπουσα ὅτι πολλάκις δέχεσαι κατάρας. Ἂν δὲ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχεις, δὲν τὰ διαθέσῃς διὰ τὸν στολισμὸν τοῦ σώματός σου, ἀλλὰ τὰ δαπανήσῃς διὰ τὴν διατροφὴν τῶν πτωχῶν, πολλὴ θὰ εἶναι ἀπὸ παντοῦ ἡ ἐπευφημία, πολὺς θὰ εἶναι ὁ ἔπαινος[25]. Τότε θὰ ἔχῃς αὐτά, (τὰ ὁποῖα τώρα εἶναι ὑπὸ τὴν κατοχήν σου), ὅταν τὰ δώσῃς εἰς ἄλλους· ἐφ' ὅσον τὰ κατέχεις μόνη, δὲν τὰ ἔχεις· διότι ἡ οἰκία εἶναι ἄπιστο θησαυρός[26], ἀσφαλὴς δὲ θησαυρὸς εἶναι αἱ χεῖρες τῶν πενήτων.

Τί κοσμεῖς τὸ σῶμα, ἐνῷ ἔχει παραμεληθῆ ἡ ψυχή, καὶ κατέχεται ὑπὸ ἀκαθαρσίας; Διατί νὰ μὴ λαμβάνῃς τόσην φροντίδα διὰ τὴν ψυχήν, ὅσην λαμβάνεις διὰ τὸ σῶμα; Καὶ ὅμως βέβαια περισσότερον ἔπρεπε, ἀγαπη-

24. «Ἀστεφάνωτος», δηλ. μὴ λαβοῦσα βραβεῖον, στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.
25. «Πολὺς ὁ κρότος πανταχόθεν ἔσται, πολὺς ὁ ἔπαινος». Τοῦτο ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προηγούμενον: «κατάρας ὁρῶσα σεαυτὴν δεχομένην πολλάκις».
26. α) Ἡ λέξις «θησαυρὸς» ἐνταῦθα ἔχει τὴν ἀρχαίαν σημασίαν, ἤτοι σημαίνει τὸν χῶρον ἔνθα ἀποταμιεύονται πολύτιμα ἀντικείμενα.
β') Παρατήρησον τὴν ἀντίθεσιν:
Θησαυρὸς γὰρ ἄπιστος ἡ οἰκία.
Θησαυρὸς δὲ βέβαιος αἱ τῶν πενήτων χεῖρες.
γ') Αἱ ὡς ἄνω προτάσεις ἐγράφησαν κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰσοκράτους, ὅστις ἐν τὸν Πρὸς Δημόνικον λόγον του γράφει:
«Καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ ὀφειλομένη χάρις» (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόν. 29.)

τοί, ἢ τοὐλάχιστον ἐξ ἴσου νὰ φροντίζωμεν καὶ δι' αὐτήν· διότι, εἰπέ μου: Ἐὰν κανεὶς σὲ ἠρώτα, «τί θέλεις νὰ εἶναι λαμπρὸν καὶ ὑγιές, καὶ νὰ ὑπερτερῇ εἰς τὴν ἀκμήν, καὶ νὰ ἔχῃς ἐνδύματα εὐτελῆ, ἢ τοῦτο μὲν νὰ τὸ ἔχῃς ἀνάπηρον καὶ πλῆρες ἀσθενειῶν, καὶ νὰ φέρῃς χρυσᾶ κοσμήματα καὶ νὰ καλλωπίζεσαι»; δὲν θὰ προετίμας μᾶλλον εἰς τὴν φύσιν τοῦ σώματος νὰ ἔχῃς τὴν ὡραιότητα, παρὰ εἰς τὴν περιβολὴν τῶν ἐνδυμάτων; ἔπειτα ὡς πρὸς τὸ σῶμα θὰ προτιμήσῃς τοῦτο[27], ὡς πρὸς δὲ τὴν ψυχὴν τὸ ἀντίθετον, καὶ ὅταν ἔχῃς αὐτὴν ἄσχημον καὶ δύσμορφον καὶ σκοτεινήν, νομίζεις ὅτι ὠφελεῖσαι τίποτε ἀπὸ τὰ χρυσᾶ; Καὶ πόσης ἀνοησίας χαρακτηριστικὰ ἀποτελοῦν αὐτά;

Νὰ στρέψῃς τὸν στολισμὸν τοῦτον εἰς τὸ ἐσωτερικόν σου, καὶ τὰ περιδέραια αὐτὰ νὰ τὰ θέσῃς εἰς τὴν ψυχήν σου· διότι τὰ μὲν περιτιθέμενα εἰς τὸ σῶμα οὔτε ὡς πρὸς τὴν ὑγείαν οὔτε ὡς πρὸς τὴν ὡραιότητα ὠφελοῦν αὐτό, (διότι οὔτε τὸ μέλαν τὸ καθιστοῦν λευκόν, οὔτε τὸ ἄσχημον τὸ καθιστοῦν ὡραῖον ἢ εὔμορφον), ἐὰν δὲ τὰ θέσῃς πέριξ τῆς ψυχῆς, ταχέως αὐτὴν ἀντὶ μαύρης θὰ τὴν καταστήσῃς λευκήν, ἀντὶ ἀσχήμου καὶ δυσμόρφου θὰ τὴν καταστήσῃς ὡραίαν καὶ εὔμορφον.

Καὶ ὁ λόγος οὗτος δὲν εἶναι ἰδικός μου, ἀλλὰ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ»[28], καὶ «δότε ἐλεημοσύνην, καὶ πάντα ὑμῖν ἔσται καθαρά»[29].

Ὄχι μόνον δὲ τὸν ἑαυτόν σου, ἐὰν ἔχῃς τοιαύτην διάθεσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα σου θὰ καταστήσῃς ὡραῖον. Διότι ὅταν ἴδουν σᾶς τὰς γυναῖκας οἱ ἄνδρες

27. Δηλ. κατὰ τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ σώματος κα ἰἐνδυμάτων, θὰ προτιμήσῃς τὴν σωματικὴν ὡραιότητα.
28. Ἡσαΐ. 1, 18.
29. Λουκ. 11, 41.

νὰ ἀφήνετε αὐτὸν τὸν στολισμὸν (τὸν σωματικόν), δὲν θὰ ἔχουν ἀνάγκην μεγάλης δαπάνης, ὅταν δὲν ἔχουν δέ, θὰ ἀφήσουν οἱανδήποτε πλεονεξίαν, καὶ εὐκολώτερον θὰ στραφοῦν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ σεῖς δὲ θὰ δυνηθῆτε εἰς αὐτοὺς μὲ θάρρος νὰ συμβουλεύετε τὰ πρέποντα· διότι τώρα μὲν ἔχετε ἀπομακρύνει ἀπὸ σᾶς πᾶν δικαίωμα· διότι μὲ ποῖον στόμα θὰ διδάξετε αὐτά; μὲ ποίους δὲ ὀφθαλμοὺς θὰ τοὺς ἀντιμετωπίσετε, ὅταν, ἐνῷ ἀπαιτεῖτε ἀπὸ τοὺς ἄνδρας νὰ εἶναι ἐλεήμονες, τὰ περισσότερα χρήματα τὰ δαπανᾶτε διὰ τὴν περιβολὴν τοῦ σώματος;

Τότε θὰ δυνηθῇς μὲ θάρρος νὰ συνομιλήσῃς μὲ τὸν ἄνδρα περὶ ἐλεημοσύνης, ὅταν ἀπομακρύνῃς ἀπὸ σοῦ τὸν στολισμὸν διὰ τῶν χρυσῶν κοσμημάτων.

Καὶ ἂν δὲν ἐπιτύχῃς τίποτε, ἐξεπλήρωσες ὁλόκληρον τὸ ἀπὸ μέρους σου καθῆκον, μᾶλλον δὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ κερδίσῃς καὶ ἐκεῖνον, ὅταν ὁμιλῇς εἰς αὐτὸν περὶ ἐλεημοσύνης διὰ τῶν πράξεών σου: «Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις;»[30].

Ὅπως λοιπὸν τώρα καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ὑπὲρ ἐκείνου θὰ λογοδοτήσῃς, οὕτω καὶ ἐὰν ἀποθέσῃς ὅλην αὐτὴν τὴν πολυτέλειαν, θὰ ἔχῃς διπλοῦν στέφανον, φέρουσα αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀνδρός σου καὶ δοξαζομένη εἰς τοὺς ἀτελευτήτους ἐκείνους αἰῶνας, καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ γευομένη· τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ συμβῇ ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

30. Α΄ Κορινθ. 7, 16.

ΟΜΙΛΙΑ Ο΄ (70)

('Ιωάν. ιγ΄, 1 - 11)

«Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, εἰδὼς ὁ 'Ιησοῦς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς»[1].

α΄. «Μιμηταί μου γίνεσθε», λέγει ὁ Παῦλος, «καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ»[2]· διότι διὰ τοῦτο ἔλαβε καὶ σάρκα ἐκ τῆς φθαρτῆς ἡμῶν σαρκός, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ἐκπαιδεύσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀρετήν· «ἐν γὰρ ὁμοιώματι σαρκός», λέγει, «ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί»[3]. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ»[4], καὶ αὐτὰ τὰ ἐδίδασκεν ὄχι μόνον διὰ λόγων ἀλλὰ καὶ διὰ πράξεων· διότι καὶ Σαμαρείτην καὶ δαιμονιζόμενον[5] Αὐτὸν ἀπεκάλουν, καὶ πλάνον, καὶ λίθους ἔρριψαν[6] κατ' Αὐτοῦ, καὶ ἄλλοτε μὲν ὑπηρέτας[7] ἀπέστελλον οἱ Φαρισαῖοι ὥστε νὰ συλλάβουν Αὐτόν, ἄλλοτε δὲ ἄλλους ἐξαπέλυον σχεδιάζοντας κακὸν ἐναντίον Αὐτοῦ, καὶ οἱ ἴδιοι δὲ πολλάκις συνεχῶς ὕβριζον Αὐτόν, καὶ ἔπραττον τοῦτο ἐνῷ δὲν ἠδύναντο νὰ διατυπώσουν οὐ-

1. 'Ιωάν. 13, 1.
2. Α' Κορινθ. 11, 1.
3. 'Ρωμ. 8,3. Τὸ χωρίον τοῦτο σημαίνει: «Ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔστειλε τὸν Υἱόν του μὲ ἀνθρώπινον σῶμα ὁμοιάζον μὲ τὸ ἰδικόν μας τὸ ἁμαρτωλόν, διὰ τὴν ἐξάλειψιν τῆς ἁμαρτίας, κατεδίκασε τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς σαρκὸς τοῦ Υἱοῦ του, ὁ ὁποῖος παρεδόθη εἰς θάνατον».
4. Ματθ. 11, 29
5. 'Ιωάν. 8, 48.
6. 'Ιωάν. 8, 59.
7. 'Ιωάν. 7, 44 - 48.

δεμίαν κατηγορίαν κατ' Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς εὐηργετοῦντο, καὶ ὅμως κατόπιν τόσων ἐχθρικῶν ἐκδηλώσεων ἐναντίον Του, δὲν ἀπομακρύνεται εὐεργετῶν αὐτοὺς καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων· καὶ ὅταν κάποιος δοῦλος ἐρράπισεν Αὐτόν, λέγει: «Εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;»[8].

'Αλλὰ ἐκεῖνα μὲν τὰ ἐπετέλεσε ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπεβουλεύοντο Αὐτόν, ἂς ἴδωμεν δὲ καὶ τί κάμνει τώρα ἀπέναντι τῶν μαθητῶν Του, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δεικνύει ἀπέναντι τοῦ μαθητοῦ τοῦ σχεδιάζοντος κακὸν κατ' Αὐτοῦ. Διότι ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε περισσότερον ἀπὸ ὅλους νὰ μισῇ, ἐπειδή, ἐνῷ ἦτο μαθητής, καὶ μετέσχεν εἰς τὴν τράπεζαν[9] Αὐτοῦ, καὶ ἐνῷ εἶδε θαύματα, καὶ ἠξιώθη τόσων ἀγαθῶν, ἐξ ὅλων διέπραξε τὰ περισσότερον δυσάρεστα, δεδομένου ὅτι δὲν ἐλιθοβόλησε μὲν οὔτε ὕβρισεν Αὐτόν, ἀλλὰ προέδωκε καὶ παρέδωκεν Αὐτόν, βλέπε, πῶς φιλοφρόνως δέχεται ὁ 'Ιησοῦς τοῦτον, νίπτων αὐτοῦ τοὺς πόδας· διότι καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤθελε νὰ συγκρατήσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν πονηρὰν ἐκείνην πρᾶξιν. Ἂν καὶ βεβαίως ἦτο δυνατόν, ἐὰν ἤθελε, καὶ νὰ ξηράνῃ αὐτόν, ὅπως τὴν συκῆν[10], καὶ νὰ κατακόψῃ αὐτόν, ὅπως ἔθραυσε τὰς πέτρας[11], καὶ νὰ σχίσῃ αὐτόν, ὅπως ἀκριβῶς τὸ καταπέτασμα[12], ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸ πονηρὸν σχέδιόν του διὰ καταναγκασμοῦ ἀλλὰ διὰ τῆς ἐλευθέρας θελήσεώς[13] ἐκείνου· διὰ τοῦτο καὶ νίπτει τοὺς πόδας αὐτοῦ.

8. 'Ιωάν. 18, 23.
9. «Καὶ τραπεζῶν καὶ ἁλῶν κοινωνήσας» — Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον. «Ἀφοῦ ἔφαγαν μαζὶ ψωμὶ καὶ ἁλάτι.»
10. Ματθ. 21, 18 - 20.
11. Ματθ. 27, 51.
12. Ματθ. 27, 51.
13. «Ἀλλ' οὐκ ἐβούλετο ἀνάγκῃ, ἀλλὰ προαιρέσει τῆς ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἀπαγαγεῖν». Λόγοι λίαν χαρακτηριστικοί, δεικνύοντες τὴν

Καὶ οὔτε διὰ τοῦτο δὲν ᾐσθάνθη ἐντροπὴν ὁ ταλαίπωρος ἐκεῖνος καὶ ἄθλιος.

«Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα», λέγει, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα». Δὲν λέγει ὅτι, ἀφοῦ τὸ ἐγνώριζε τότε, ἀλλὰ ἀφοῦ πρὸ πολλοῦ τὸ ἐγνώριζεν, ἔπραξεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔπραξε.

«Ἵνα μεταβῇ». Μὲ ὑψηλόφρονα διάθεσιν ὁ Εὐαγγελιστὴς μετάβασιν καλεῖ τὸν θάνατον Αὐτοῦ.

«Ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς». Εἶδες πῶς, ἐνῷ πρόκειται νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτούς, δεικνύει εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τὴν ἀγάπην Του; διότι τὸ «ἀγαπήσας, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτοὺς» σημαίνει τοῦτο: «Τίποτε δὲν παρέλειψεν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι φυσικὸν νὰ πράξῃ Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ εἰς μέγαν βαθμόν».

Ἀλλὰ διατί ἆρά γε δὲν ἔκαμε τοῦτο ἐξ ἀρχῆς; Τὰ σπουδαιότερα τὰ ἐπιτελεῖ κατόπιν, ὥστε νὰ ἐπιτείνῃ τὴν ἀγάπην αὐτῶν, καὶ πολλὴν ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς αὐτοὺς παρηγορίαν, διὰ τὰ κακά, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ἐπέλθουν.

Ἀποκαλεῖ δὲ αὐτοὺς ἰδίους μὲ τὴν σημασίαν τῆς οἰκειότητος· διότι καὶ ἄλλους τοὺς λέγει ἰδίους μὲ τὴν σημασίαν τῆς δημιουργίας, ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον»[14].

Τί σημαίνει δέ: «τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ»; Ἐπειδὴ ἦσαν ἴδιοι Αὐτοῦ (= ἰδικοί Του) καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον

μακροθυμίαν καὶ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Κυρίου ἀπέναντι τοῦ προδότου, ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ διόρθωσιν ἐκείνου. Ἡ ἀντίθεσις τῆς «προαιρέσεως» πρὸς τὴν «ἀνάγκην» πιθανὸν ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους, ὅστις λέγει περὶ τοῦ φίλου του Ἱππονίκου: «ἡγεῖτο γὰρ εἶναι πρὸς ἑταιρίαν πολλῷ κρείττω φύσιν νόμου καὶ τρόπον γένους καὶ προαίρεσιν ἀνάγκης.» (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόν. 10.)

14. Ἰωάν. 1, 11.

ἀποθάνει, οἱ περὶ τὸν Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ οἱ σχετικοὶ μὲ ἐκείνους, ἀλλὰ ἐκεῖνοι δὲν ἦσαν εἰς τὸν κόσμον[15]. Βλέπεις ὅτι τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ὁ αὐτὸς Θεὸς εἶναι;

Τί σημαίνει δέ: «Εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς»; Λέγει τοῦτο ἀντὶ τοῦ «ἔμενεν ἀγαπῶν διηνεκῶς», καὶ ὡς ἀπόδειξιν τῆς πολλῆς ἀγάπης· ἂν καὶ βεβαίως ἀλλοῦ εἶπεν ἄλλο, δηλαδὴ τὸ «τὴν ψυχὴν θεῖναι ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ»· ἀλλ' ἐκεῖνο ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐπιτελεσθῆ. Διὰ ποῖον λόγον δὲ ἔπραξε τώρα τοῦτο; Διότι ἦτο κατὰ πολὺ θαυμαστότερον, ὅταν λαμπρότερος ἐνώπιον ὅλων ἐφάνη, καὶ μεγάλην παρηγορίαν κατέλιπε, ἐνῷ ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ. Διότι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ αἰσθανθοῦν πόνον σφοδρόν, παρέχει εἰς αὐτοὺς διὰ τούτων μίαν παρηγορίαν ἀντισταθμίζουσαν τὴν ὀδύνην.

«Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα, ἵνα παραδῷ αὐτόν»[16]. Τοῦτο ἔκπληκτος ὁ Εὐαγγελιστὴς τὸ εἶπε, δεικνύων ὅτι αὐτόν, ὁ ὁποῖος πλέον εἶχε θελήσει νὰ τὸν προδώσῃ, αὐτὸν ἔνιψε. Δεικνύει δὲ πολλὴν τὴν πονηρίαν αὐτοῦ, διότι οὔτε ἡ συμμετοχή του εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Κυρίου συνεκράτησεν αὐτόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον[17] συνηθίζει κατὰ τὸ πλεῖστον νὰ συγκρατῇ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν πονηρίαν, οὔτε τὸ ὅτι μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας ἐξηκολούθει ὁ Διδάσκαλος νὰ ἀνέχεται αὐτόν.

«Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα αὐτῷ εἰς χεῖρας δέδωκεν ὁ Πατήρ, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει»[18]. Ἐδῶ καὶ μετὰ θαυμασμοῦ λέγει ὅτι «ὁ τόσον μέγας, ὁ ἐλθὼν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπερ-

15. Δεδομένου ὅτι δὲν ἔζων τότε πλέον.
16. Ἰωάν. 13, 2.
17. Δηλ. ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν τράπεζαν.
18. Ἰωάν. 13, 3.

χόμενος πρὸς Αὐτόν, ὁ κυρίαρχος πάντων ἐπετέλεσε τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ δὲν ἐθεώρησε ἀνάξιον νὰ ἀναλάβῃ τοιοῦτον ἔργον». Παράδοσιν δέ, ὅπως φαίνεται εἰς ἐμέ, ὀνομάζει ἐδῶ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν· διότι καί, ὅταν λέγῃ: «Πάντα μοι παρεδόθη παρὰ τοῦ πατρός μου»[19], αὐτὴν τὴν παράδοσιν ἐννοεῖ, ὅπως καὶ ἀλλοῦ λέγει: «Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας»[20], καὶ πάλιν: «Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ἑλκύσῃ αὐτόν»[21], καὶ ὅτι: «Ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ»[22]. Ἢ τοῦτο λοιπὸν ἐννοεῖ, ἢ ὅτι οὐδόλως ἐπρόκειτο νὰ μειωθῇ ἐκ τούτου τοῦ ἔργου, ἐφ' ὅσον ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἦλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν μετέβαινε καὶ τὰ πάντα κατεῖχε.

Ὅταν δὲ ἀκούσῃς παράδοσιν, νὰ μὴ ἐκλάβῃς αὐτὴν οὐδόλως μὲ τὴν σημασίαν, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ παρ' ἀνθρώποις· διότι δεικνύει τὴν τιμὴν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὴν συμφωνίαν πρὸς Αὐτόν· δηλαδὴ ὅπως ὁ Πατὴρ παραδίδει εἰς Αὐτόν, οὕτω καὶ Αὐτὸς παραδίδει εἰς τὸν Πατέρα. Καὶ δεικνύει τοῦτο ὁ Παῦλος λέγων: «Ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί»[23]. Κατὰ ἀνθρωπινώτερον τρόπον δὲ εἶπεν αὐτὸ ἐδῶ, θέλων νὰ δείξῃ τὴν πολλὴν φροντίδα δι' αὐτούς, καὶ νὰ καταστήσῃ φανερὰν τὴν ἀνέκφραστον πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην, ὅτι δηλαδὴ ἐφρόντιζε τοῦ λοιποῦ δι' αὐτοὺς ὡς ἰδικούς Του, διδάσκων αὐτοὺς τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν ταπεινοφροσύνην, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὅτι εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς[24].

Δὲν ἔχει προστεθῆ δὲ ἀσκόπως τὸ «ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλ-

19. Ματθ. 11, 27.
20. Ἰωάν. 17, 6.
21. Ἰωάν. 6, 44.
22. Ἰωάν. 3, 27.
23. Α' Κορινθ. 15, 24.
24. Δηλ. μὲ ἄλλους λόγους «τὸ Α καὶ Ω τῆς ἀρετῆς».

θε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει», ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι ἐπετέλει ἔργα ἀντάξια Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν Θεόν, καταπατῶν πᾶσαν ὑπεροψίαν[25].

«Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ δείπνου καὶ θεὶς τὰ ἱμάτια»[26].

β'. Παρατήρει πῶς ὄχι μόνον μὲ τὸ νὰ νίψῃ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον δεικνύει τὴν ταπεινοφροσύνην· (διότι δὲν ἠγέρθη ἐκ τοῦ δείπνου πρὶν καθήσουν οἱ μαθηταί, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐκάθησαν ὅλοι, τότε ἠγέρθη)· ἔπειτα δὲν νίπτει ἁπλῶς, ἀλλά, ἀφοῦ ἀπέθεσε τὰ ἐξωτερικὰ ἐνδύματα· καὶ δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτὰς τὰς ἐνεργείας, ἀλλὰ ἐζώσθη καὶ λέντιον[27]· καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς αὐτό, ἀλλὰ ἐπίσης ὁ Ἴδιος ἐγέμισε τὸν νιπτῆρα μὲ ὕδωρ, καὶ δὲν ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς ἄλλον νὰ τὸν γεμίσῃ, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιτελεῖ αὐτοπροσώπως, θέλων νὰ δείξῃ δι' ὅλων τούτων ὅτι αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ ἔργα πρέπει νὰ τὰ ἐπιτελῶμεν, ὅταν εὐεργετῶμεν, ὄχι ἐκ τυπικῆς θρησκευτικῆς συνηθείας, ἀλλὰ μετὰ πάσης προθυμίας[28].

Εἰς ἐμὲ δὲ φαίνεται ὅτι κατὰ πρῶτον ἔνιψε τοὺς πόδας τοῦ προδότου ἐκ τοῦ ὅτι εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστής: «Ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν»[29], καὶ προσέθεσεν: «Ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ λέγει αὐ-

25. «Ἅπαντα καταπατῶν τῦφον.» Ἐνταῦθα πιθανὸν ὁ ῥήτωρ νὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν φράσιν τοῦ κυνικοῦ φιλοσόφου Διογένους: «Πατῶ τὸν Πλάτωνος τῦφον.»
26. Ἰωάν. 13, 4.
27. Ἦτο ὡς ἡ σημερινὴ ποδιά.
28. «Οὐκ ἀφοσιουμένους δεῖ ποιεῖν ταῦτα... ἀλλὰ μετὰ πάσης προθυμίας». Πρβλ. τὸ τοῦ ῥήτορος Ἰσαίου «οὐδ' ἀφοσιούμενος ἀλλ' ὡς οἷόν τ' ἄριστα παρασκευαζόμενος». Ἡ λέξις «ἀφοσιούμενος» σημαίνει τὸν πράττοντά τι ἐκ μιᾶς τυπικῆς θρησκευτικῆς ὑποχρεώσεως πρὸς τὸ θεαθῆναι, διὰ τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων. (Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον: γιὰ τὰ μάτια.)
29. Ἰωάν. 13, 5.

τῷ ἐκεῖνος· Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας;»[30]. «Ταῖς χερσὶ ταύτας», λέγει, «αἷς ὀφθαλμοὺς ἀνέῳξας, καὶ λεπροὺς ἐκάθηρας, καὶ νεκροὺς ἀνέστησας»; Διότι μεγάλην σημασίαν ἔχει καὶ τοῦτο[31]· διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν παρέστη ἀνάγκη εἰς αὐτὸν (τὸν Πέτρον) νὰ εἴπῃ τίποτε ἐπὶ πλέον, παρὰ μόνον τὸ «Σύ»· διότι καὶ αὐτὴ ἡ λέξις μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ δείξῃ τὸ πᾶν.

Θὰ ἠρώτα δὲ κανεὶς εὐλόγως, πῶς κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους δὲν ἠμπόδισεν Αὐτόν, ἀλλὰ μόνον ὁ Πέτρος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο δεῖγμα ὄχι μικρᾶς ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ.

Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία; Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι κατὰ πρῶτον ἔνιψε τὸν προδότην[32], κατόπιν ἦλθε πρὸς τὸν Πέτρον, καὶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ ἐκεῖνον ἐν συνεχείᾳ ἐδιδάχθησαν. Ὅτι βεβαίως κάποιον ἄλλον πρὸ αὐτοῦ (τοῦ Πέτρου) ἔνιψε εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ ὅτι εἶπεν: «Ὅτε δὲ ἦλθε πρὸς Πέτρον»· ἀλλὰ δὲν εἶναι σφοδρὸς κατήγορος ὁ Εὐαγγελιστής· διότι τὸ «ἤρξατο» τοῦτο ὑπαινίσσεται· ἀλλὰ καὶ ἂν ὁ Πέτρος ἦτο πρῶτος, ἦτο ὅμως φυσικὸν ὁ προδότης, ὁ ὁποῖος ἦτο θρασύς, νὰ λάβῃ θέσιν πρὸ τοῦ κορυφαίου (τοῦ Πέτρου)· διότι καὶ δι' ἄλλης ἐνεργείας ἀποδεικνύει τὴν θρασύτητα αὐτοῦ, ὅταν μετὰ τοῦ Διδασκάλου θέτει τὴν χεῖρα του εἰς τὸν ζωμὸν τοῦ πινακίου[33], καὶ ὅταν, ἐνῷ ἐλέγχεται, δὲν συγκινῆται.

Ἀλλ' ὁ μὲν Πέτρος ὅταν μίαν φορὰν ἐπετιμήθη προηγουμένως, καὶ ἐνῷ τοὺς λόγους τούτους τοὺς εἶπεν ἐκ φιλοστοργίας, τόσον συνεστάλη, ὥστε ἀγωνιῶν καὶ τρέμων νὰ ἔχῃ τὴν ἀνάγκην ἄλλου προσώπου διὰ νὰ ὑπο-

30. Ἰωάν. 13, 6.
31. Δηλ. ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Πέτρος.
32. Ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀποφεύγει νὰ ἀναφέρῃ ὀνόματι τοῦ Ἰούδαν, ἀλλὰ συνεχῶς ἀποκαλεῖ αὐτὸν διὰ τοῦ αἰσχροῦ ρόλου του, ἤτοι προδότην.
33. Ματθ. 26, 23.

βάλῃ τὴν ἐρώτησιν[34], αὐτὸς δὲ (ὁ προδότης), ἐνῷ συνεχῶς ἠλέγχετο, δὲν τὸ ᾐσθάνετο.

Ὅτε λοιπὸν ἦλθε πρὸς τὸν Πέτρον, «λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; Λέγει αὐτῷ· Ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα»[35]· δηλαδή, «θὰ γνωρίσῃς πόσον εἶναι τὸ κέρδος τὸ προερχόμενον ἐξ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας μου, τὴν ὠφέλειαν τῆς διδασκαλίας, καὶ πῶς ἀρκεῖ νὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς ταπεινοφροσύνην».

Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Πέτρος; Ἀκόμη ἐμποδίζει Αὐτόν, καὶ λέγει: «Οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα»[36]. Τί κάμνεις, Πέτρε; δὲν ἐνθυμεῖσαι τοὺς προηγουμένους λόγους; δὲν εἶπες: «Ἵλεώς σοι»[37], καὶ ἤκουσες: «Ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ»[38] καὶ οὔτε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον σωφρονίζεσαι, ἀλλὰ ἀκόμη εἶσαι σφοδρός; Ναί, λέγει· διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συμβαίνει πλῆρες ἐκπλήξεως εἶναι.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τοῦτο τὸ ἔπραττεν ἐκεῖνος ἐκ τῆς πολλῆς ἀγάπης, ἐκ τῆς αὐτῆς ἀγάπης καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν συλλαμβάνει αὐτόν· ὅπως λοιπὸν καὶ ἐκεῖ σφοδρῶς ἐπετίμησεν αὐτόν, καὶ εἶπε: «Σκάνδαλόν μου εἶ»[39], οὕτω καὶ ἐδῶ λέγει: «Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ»[40]. Τί λέγει λοιπὸν ὁ θερμὸς καὶ διακαὴς μαθητής; «Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν»[41]. Καὶ εἰς τὴν ἄρνησίν του νὰ νιφθῇ εἶναι σφοδρός, καὶ εἰς τὴν συγκατά-

34. Ἰωάν. 13, 24. Πρόκειται περὶ τῆς ἐρωτήσεως τῆς σχετικῆς μὲ τὸν προδότην.
35. Ἰωάν. 13, 6 - 7.
36. Ἰωάν. 13, 8.
37. Ματθ. 16, 22.
38. Ματθ. 16, 23.
39. Ματθ. 16, 23.
40. Ἰωάν. 13, 8.
41. Ἰωάν. 13, 9.

θεσίν του σφοδρότερος καθίσταται· καὶ τὰ δύο δὲ προέρχονται ἐξ ἀγάπης.

Διατί δὲν εἶπεν ὁ Χριστός, διὰ ποῖον λόγον ἔκαμε τοῦτο, ἀλλὰ προσέθεσεν ἀπειλήν; Διότι ἐκεῖνος μὲν δὲν θὰ ἐπείθετο· ἐὰν δηλαδὴ ἔλεγεν ὁ Χριστός: «Ἄφησέ με· διότι δι' αὐτῆς τῆς ἐνεργείας θέλω νὰ σᾶς πείσω νὰ εἶσθε ταπεινόφρονες», μυρίας φορὰς ὁ Πέτρος θὰ ὑπέσχετο τοῦτο, διὰ νὰ μὴ κάμῃ αὐτὸ ὁ Δεσπότης· τώρα δὲ τί λέγει ὁ Χριστός; Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν ὁ Πέτρος ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀποχωρισθῇ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Κύριον· διότι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συνεχῶς ἐρωτᾷ: «Ποῦ ὑπάγεις;»[42]. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἔλεγε ὅτι «καὶ τὴν ψυχὴν δώσω ὑπὲρ σοῦ»[43].

Δηλαδὴ ἐάν, ἐνῷ ἤκουσεν ὅτι «οὐκ οἶδας, ὃ ποιῶ ἐγώ, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα», οὔτε τότε ἔπαυσε νὰ ἐμποδίζῃ τὸν Κύριον νὰ νίψῃ τοὺς πόδας του, πολὺ περισσότερον, ἐὰν ἐμάνθανε τὸν λόγον· διὰ τοῦτο δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶπε: «Γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα», ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι, ἐὰν τότε μάθῃ ὁ Πέτρος, ἀκόμη περισσότερον θὰ ἀντιταχθῇ.

Καὶ δὲν εἶπεν ὁ Πέτρος· «ἐνημέρωσέ με λοιπόν, δι' αὐτὸ τὸ ὁποῖον κάμνεις, διὰ νὰ σὲ ἀφήσω νὰ νίψῃς τοὺς πόδας μου», ἀλλά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο κατὰ πολὺ σφοδρότερον, οὔτε νὰ μάθῃ δὲν ἔχει ὑπομονήν, ἀλλὰ ἀντιτίθεται πάλιν, λέγων: **«Οὐ μὴ νίψῃς** μου τοὺς πόδας». Ὅταν δὲ ὁ Χριστὸς τὸν ἠπείλησε, τότε ἀμέσως ὁ Πέτρος ἐχαλάρωσε τὴν ἔντασιν.

Τί σημαίνει δέ: «Γνώσῃ μετὰ ταῦτα»; Μετὰ ταῦτα· πότε; Ὅταν ἐν τῷ ὀνόματί Μου ἐκβάλλῃς δαιμόνια, ἐννοεῖ, ὅταν Μὲ ἴδῃς νὰ ἀναλαμβάνωμαι εἰς τοὺς

42. Ἰωάν. 13, 36.
43. Ἰωάν. 13, 37.

οὐρανούς, ὅταν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μάθῃς ὅτι κάθημαι ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός, τότε θὰ ἐννοήσῃς αὐτό, τὸ ὁποῖον γίνεται τώρα.

Τί λέγει λοιπὸν κατόπιν ὁ Χριστός; Ὅταν εἶπεν ὁ Πέτρος: «Μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν», «ὁ λελουμένος», λέγει, οὐ χρείαν ἔχει, εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι μόνον, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες· ᾔδει γὰρ τὸν προδιδόντα αὐτόν»[44]. Καὶ ἐὰν εἶναι καθαροί, διὰ ποῖον λόγον νίπτεις τοὺς πόδας; Διὰ νὰ μάθωμεν νὰ εἴμεθα μετριόφρονες. Διὰ τοῦτο δὲν προέβη εἰς ἄλλην ἐνέργειαν, παρὰ εἰς ἐκείνην, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὅτι εἶναι περισσότερον ὑποτιμητικὴ ἀπὸ τὰς ἄλλας.

Τί σημαίνει δέ: «Ὁ λελουμένος»; Εἶναι ἀντὶ τοῦ «ὁ καθαρός». Ἆρά γε λοιπὸν αὐτοὶ ἦσαν καθαροί; αὐτοὶ βεβαίως ἀκόμη δὲν εἶχον ἀπαλλαγῆ τῶν ἁμαρτημάτων, οὔτε εἶχον λάβει Πνεῦμα Ἅγιον, δεδομένου ὅτι ἀκόμη ἐπεκράτει τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἐφ' ὅσον τὸ χειρόγραφον τῆς κατάρας παρέμεινε, διότι ἀκόμη δὲν εἶχε προσφερθῆ ἡ θυσία[45]. Πῶς λοιπὸν λέγει ὅτι αὐτοὶ εἶναι καθαροί; Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς δι' αὐτὰ ὅτι εἶναι καθαροὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἔχουν ἀπαλλαγῆ τῶν ἁμαρτημάτων, προσέθεσεν: «Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν»[46]· δηλαδή, «ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν μέχρι τοῦδε εἶσθε καθαροί· ἐδέχθητε πλέον τὸ φῶς καὶ ἀπηλλάγητε τῆς Ἰουδαϊκῆς πλάνης»· διότι καὶ ὁ Προφήτης λέγει: «Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν»[47].

44. Ἰωάν. 13, 8 - 11.
45. Ἤτοι ὁ Σταυρικὸς θάνατος τοῦ Κυρίου.
46. Ἰωάν. 15, 3.
47. Ἡσαΐ. 1, 16.

Ὥστε ὁ τοιαύτης φύσεως ἄνθρωπος ἔχει λουσθῆ καὶ εἶναι καθαρός. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπέρριψαν πᾶσαν πονηρίαν ἀπὸ τὴν ψυχήν των ἐκεῖνοι, καὶ μὲ εἰλικρινῆ σκέψιν συνανεστρέφοντο[48] Αὐτόν, διὰ τοῦτο λέγει σύμφωνα μὲ τὸν προφητικὸν λόγον: «ὁ λελουμένος ἤδη καθαρός ἐστι»· διότι καὶ ἐκεῖ δὲν ἐννοεῖ λουτρόν, τὸ δι' ὕδατος ἐνεργούμενον, τὸ Ἰουδαϊκόν, ἀλλὰ τὸν καθαρμὸν τῆς συνειδήσεως.

γ'. Ἂς καταστῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς καθαροί· ἂς μάθωμεν νὰ κάμνωμεν τὸ καλόν. Τί εἶναι δὲ καλόν; «Κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν· καὶ δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει Κύριος»[49]. Πολὺς εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος γίνεται εἰς τὰς Γραφὰς περὶ τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς δὲν ἐπικρατεῖ οὐδεμία σκέψις περὶ αὐτῶν· καὶ ὅμως νὰ σκεφθῇς τοὐλάχιστον πόσον μέγα εἶναι τὸ ἔπαθλον. «Ἐὰν ὦσι», λέγει, «αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ»[50]· διότι ἡ χήρα εἶναι ἄτομον ἀπροστάτευτον· διὰ τοῦτο λαμβάνει μεγάλην φροντίδα δι' αὐτὴν ὁ Θεός· διότι καὶ ἐνῷ εἶναι εἰς αὐτὴν δυνατὸν νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ὑπομένει τὰ ἐκ τῆς χηρείας προερχόμενα κακά.

Ἂς τείνωμεν λοιπὸν ὅλοι χεῖρα βοηθείας πρὸς αὐτάς, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν κάποτε τὰ δεινὰ τῆς χηρείας. Καὶ ἂν τὰ ὑποστῶμεν, ἂς παράσχωμεν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας σημαντικὴν ἀφορμὴν φιλανθρωπίας (ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ).

48. Συνῆσαν αὐτῷ. Τὸ ῥῆμα σύνειμι χρησιμοποιεῖ ὁ θεῖος Ἱεράρχης κατὰ μίμησιν τοῦ Ξενοφῶντος, ὅστις χρησιμοποιεῖ τοῦτο προκειμένου περὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους εἰς τὸ ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπομνημονεύματα».

49. Ἡσαΐ. 1, 17 - 18.

50. Ἡσαΐ. 1, 18.

Ἡ δύναμις τῶν δακρύων τῆς χήρας δὲν εἶναι μικρά, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν δύναται νὰ ἀνοίξῃ. Νὰ μὴ φερώμεθα λοιπὸν σκληρῶς πρὸς αὐτάς, οὔτε νὰ καθιστῶμεν τὴν συμφοράν των μεγαλυτέραν, ἀλλὰ διὰ παντὸς τρόπου νὰ βοηθῶμεν αὐτάς.

Ἂν ἐνεργῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ περιβάλλωμεν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν· διότι ὄχι μόνον ἐδῶ ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ θὰ μᾶς ὑποστηρίξουν (αἱ χῆραι), ἐνῷ θὰ ἐξαλείψουν[51] τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν διὰ τῆς εὐεργεσίας πρὸς αὐτάς, καὶ θὰ μᾶς φέρουν εἰς θέσιν ὥστε μετὰ θάρρους νὰ σταθῶμεν ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ· τὸ ὁποῖον εἴθε νὰ συμβῇ νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

51. «Ὑποτεμνόμενος» Λέξις ἐν χρήσει παρ' ἀρχαίοις. Ἂς παραβάλλωμεν τὸ χωρίον τοῦτο πρὸς ἓν τοῦ Ξενοφῶντος.
Χρυσοστόμου: «Τὰ πλεῖονα τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν διὰ τῆς εἰς αὐτὰς εὐεργεσίας ὑποτεμνόμεναι.»
Ξενοφῶντος: «Ἐδίωκεν ὑποτεμνόμενος τὸν εἰς Σάμον πλοῦν». (Ξενοφ. Ἑλληνικά, 1, 6, 15).